

2013

YUNAN MİTOLOJİSİ

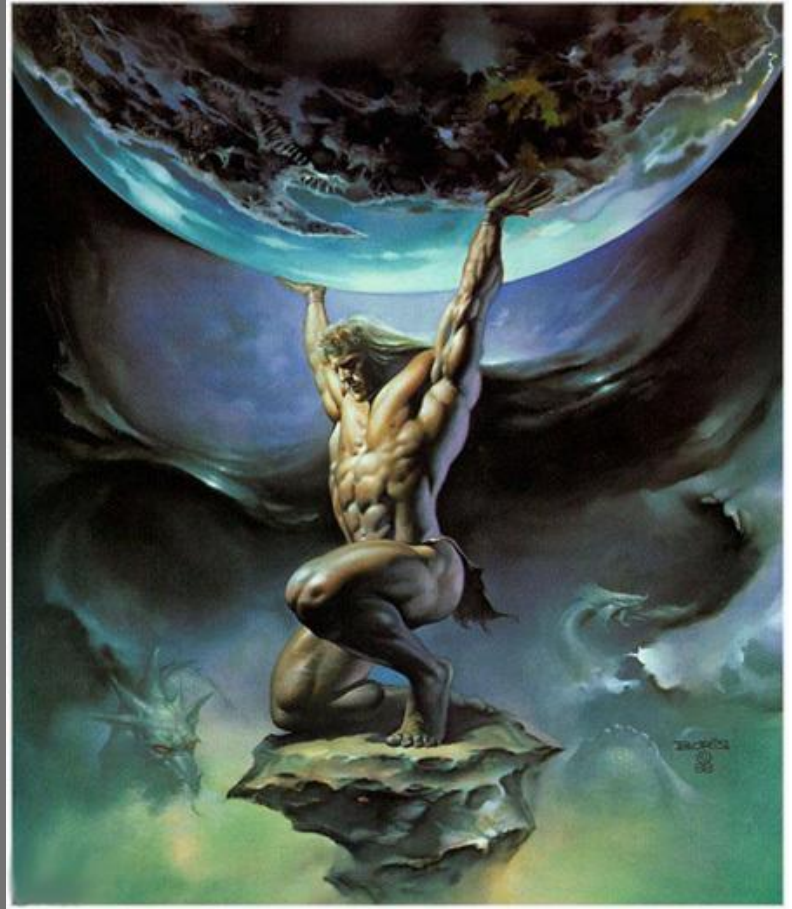
AD: Berkay

SOYAD: Gerz

SINIF-NUMARA: 9/D - 927

DERS: TARİH

ÖĞRETMEN: ZÜLFER ÇAMALTI

Beşir Balcıoğlu Anadolu Lisesi

27.12.2013

İÇİNDEKİLER

MİTOLOJİ NEDİR?.....	3
YUNAN MİTOLOJİSİ.....	5
MİTOLOJİK KAHRAMANLAR.....	11
YUNAN MİTOLOJİSİ İSİMLERİ.....	12
YUNAN MİTOLOJİSİNDEKİ İSİMLERİN GRUPLANDIRILMASI.....	144
YUNAN MİTOLOJİSİ KAHRAMANLARI.....	151
YUNAN MİTOLOJİSİ FİMLERİ.....	154
YUNAN MİTOLOJİSİNDE TANRILAR.....	159
YUNAN MİTOLOJİSİ SOY AĞACI.....	167
KAYNAKÇA.....	194

MİTOLOJİ NEDİR?

Mitoloji bir din veya bir halkın kültüründe tanrılar, kahramanlar, evren ve insanın yaratılışına dair tüm sözlü ve yazılı efsane birikiminin ve bu efsanelerin doğuşlarını, anlamlarını yorumlayıp, inceleyen ve sınıflandıran çalışmalar bütünüdür .

Türk mitolojisi nedir?

Türk mitolojisi, tarihi Türk halklarının inanmış oldukları mitolojik bütüne verilen isimdir. Eski efsaneler, Türk halklarının eski ortak inancı Tengricilikten öğeler taşımaktan ziyade sosyal ve kültürel tema'larla doludur. Bunların bazıları sonradan islami öğeler ile değiştirilmiştir. Dünyanın en eski Edebi belgelerinden biri olarak geçen Dede Korkut Destanlarının orjinal Yapıtları, Vatikan ve Dresden Kütüphünelerinde bulunmaktadır. Ege ve Anadolu Uygarlığı mitolojisi ile benzerlikler taşımaktadır

Yunan mitolojisi nedir?

Yunan mitolojisi, Yunan tanrıları, tanrıçaları ve kahramanları hakkındaki hikayelerden oluşan sözlü edebiyatla yaratılmış ve yaygınlaşmış bir mitolojidir.

Çağdaş mitoloji

Star Wars veya Tarzan gibi film ve kitap serileri zaman zaman güçlü mitolojik yönler barındırırlar ki bu yönler bazen derin ve karışık felsefi sistemlere (doğru) gelişebilir. Bu nesnelere [mitoloji](#) olmasalar da mitik temalar içerirler ki bunlar bazı kişilere göre benzer psikolojik ihtiyaçları karşılar. Bunun bir örneği J. R. R. Tolkien tarafından yazılan Hobbit ve Yüzüklerin Efendisi isimli romanlarda ve yine yazarın notları incelenerek oğlu Christopher Tolkien tarafından yayına sunulan Silmarillion, Húrin'in Çocukları, Orta Dünya Tarihi, vd. eserlerinde anlatılan Orta Dünya evreninde görülebilir. Bazı sevenleri veya takipçileri kurgusal kompleks dünyaları, Star Trek serisindeki gibi, yanlış bir şekilde mitoloji olarak yorumlarlar; oysa bunlar nesnel ve bilimsel bağlamda mitoloji olarak tanımlanamaz. Kurgu, insanlar ona inanmadıkları ve ruhani (veya psikolojik) yaşantıyla bir bağ kurulmadıkça, gerçek anlamda mitoloji seviyesine ulaşamaz. Ayrıca Percy Jackson ve Olimposlular serisi mitolojinin günümüze uyarlamasıdır.

Türk mitolojik öğeleri nelerdir?

Bozkurt, Ay, Yıldız, Su, Işık, Ateş , Ağaç

Yunan mitolojik öğeleri nelerdir?

Zeus, Tartaros, Pkometheus, Psikhe, Poseidon, Herakles, Hera, Hephaistos, Hades, Hermes

İran mitolojik öğeleri nelerdir?

Kuş (Simurg ve Huma); İyiliğin sembolü

Yılan (Peri Pairika); Kötülüğün sembolü

Çin mitolojik öğeleri nelerdir?

Ejderha; İyiyi temsil eder

Fei Lian; Rüzgârların hükümdarı (Boğa kafasına sahip yılan kuyruklu)

Yunan mitolojisindeki ilk kadın nasıl yaratıldı?

Tanrılar tanrısı Zeus, Prometheus'un verdiği akıllar insanlığı şımartınca topluma ceza vermeye karar verdi. Zeus'un sadece erkeklerden oluşan topluma vermeyi düşündüğü ceza, aralarına bir kadın göndermekti. Bunun için ise oğlu Hephaistos'tan yardım istedi. Hephaistos babasının isteğini yerine getirmek için kolları sıvadı. Çamuru su ile yoğurdu ve Olympos'un en güzel tanrıçası ve kendi karısı Afrodit'i model alarak oldukça güzel bir kadın vücudu yarattı. Çamurdan heykelini bitirdiğinde, kalbine kıvılcım koydu. Heykelin gözleri açıldı, hareket etmeye ve konuşmaya başladı. Tüm tanrı ve tanrıçalar onu süslemeye başladılar. Ona elbiseler, takılar ve daha birçok hediye verdiler. Bu nedenle de ona, Rumca "bütün armağan" anlamına gelen Pandora adını taktılar.

Yunan mitolojisindeki önemli tanrılar kimlerdir?

Yunan mitolojisinin temeli kaos'a (kaos) dayanır. Kaos boşluk değil, nesnelere, tanrıların ve insanların kaynağıdır. Her şeyin başlangıcındaki kaostan üç önemli varlık, Gaia, Tartarus ve Eros çıkar. Toprak ana Gaia, gökyüzü ise Uranos'tur. Yeraltının en derin ve karanlık kısmını yöneten ise Tartarus'tur. Gaia ile onun hem kocası hem oğlu olan Uranos her şeyin başlangıcı ve mitolojideki ilk tanrılardır.

Roma mitolojisindeki önemli tanrılar kimlerdir?

Predeist çağda Romalılar hiçbir tanrıya inanmazlardı. Zamanla ölümsüz Lar ve Penat inancı geliştirdiler. Buna göre her Roma ailesinin tek bir Lar'ı birkaç tane de Penat'ı vardı. Bu Lar ve Penatlar ölümsüzdü ve sadece o aileye özeldi. Şehri koruyan Lar ve Penatlar ise ayrıydı. Savaş ve barış sayesinde toplumların kaynaşmasıyla tanrı inancı Roma'ya da geldi. Romalılar, Yunanların Olimpos tanrılarını, isimlerini değiştirerek kabul etti. Zeus'a Jupiter, Hera'ya Iuno, Ares'e Mars, Poseidon'a Neptune, Afrodit'e Venüs, Artemis'e Diana, Athena'ya ise Minerva adını vererek inandılar.

Sözlükte "mitoloji" ne anlama gelmektedir?

1- Mitleri, doğuşlarını, anlamlarını yorumlayan, inceleyen bilim.

2- Bir ulusa, bir dine, özellikle yunan, latin uygarlığına ilişkin mitlerin, efsanelerin tümü.

YUNAN MİTOLOJİSİ

Yunan mitolojisi, popülerliğini hiçbir dönemde kaybetmeyen bir konu. Yüzyıllar boyu sanatın her dalında işlene işlene insanlığa öylesine mal olmuş ki sayfalarını çevirdiğiniz herhangi bir kitapta, izlediğiniz herhangi bir filmde Yunan mitolojisinden bir isimle veya hikâyeyle karşılaşabilirsiniz. O kadarla kalsa iyi; üniversitelerin felsefe, arkeoloji, sanat tarihi gibi bölümlerinde bir ders olarak okutuluyor. Yunan mitolojisinden isimler dilimize öylesine yerleşmiş ki Banu Alkan'a Afrodit, Naim Süleymanoğlu'na Herkül diyoruz; Athena diye sevdiğimiz bir müzik grubumuz var ve Eros marka iç çamaşırı giyiyoruz. Akla hayale gelmedik figürler ve hikâyelerle dolu, zengin mi zengin Yunan mitolojisini okudukça hem hayal gücünüz harekete geçip doruğuna ulaşacak hem de daha önceleri karşınıza çıkmış bir ismi veya yeri artık hikâyesiyle birlikte biliyor olacaksınız. Bu da okuduklarınızı, seyrettiğiniz filmleri, tek kelimeyle etrafınızda olup bitenleri daha iyi anlamınızı sağlayacak. Hele edebiyat, resim, müzik, arkeoloji, mimari, tiyatro, sinema, senaristlik, tarih, felsefe, filoloji gibi kültür-sanat veya bilim dalları ile ilgileniyorsanız Yunan mitolojisine ne kadar hakim olursanız sizin için o kadar iyi demektir.

Mitolojinin insanda zamanla nasıl bir tutkuya dönüştüğünü sevenleri gayet iyi bilirler. Türlü türlü tanrı, tanrıça, kahraman veya yaratıkların bu binlerce yıl öncesinden kopup gelen olağanüstü hikâyeleri, fantastik dünyalarıyla bizi bugün de yediden yetmişe büyülemeye devam ediyor. Yunan mitolojisinin bizim için özel bir yeri de var. Bu hikâyelerin pek çoğu Anadolu'ya, üzerine bastığımız topraklara dair. Bir bakıyorsunuz ki bir efsanenin mekânı mesela İstanbul Boğazı, bir diğerkinki Çanakkale, bir başkasının ki Samsun, Balıkesir, İzmir, Aydın, Muğla, Mersin, Antakya... O yüzden, gerçi mitolojiler bir yerde hep birbirleriyle akraba sayılırlar, kardeş sayılırlar, ama Yunan mitolojisi bize örneğin Azteklerin, Avustralya yerlilerinin, hatta Germen, İskandinav ve Kelt kavimlerinin mitolojilerinden ayrı bir anlam ifade edebilir.

Yunan Mitolojisi Nedir?

Mitos Nedir?

Mitler (veya "mitos"lar), Türkçede en yakın "efsane" kelimesiyle karşılayabileceğimiz, eski ve geleneksel hikâyelerdir. Ama mitler, bir kültürün belirli bir çağdaki inanışlarını, törelerini, adetlerini dile getirme bakımından halk efsanelerinden ayrılırlar. Diğer bir deyişle, bir mit, alelade bir efsane veya halk hikâyesi değildir; çünkü tarihi veya doğayı açıklar ve bu açıklama bir inanç sistemine oturur.

Mitoloji Ne Demek?

İşte belirli bir kültürün inanç sistemi etrafında, geçmişte oluşturulmuş mitlerin toplamına da o kültürün mitolojisi diyoruz. Demek ki Yunan mitolojisi dediğimizde de eski (veya "Antik") Yunan uygarlığının inanışlarına dair mitlerin bütününe kast etmiş oluyoruz. Yunan mitolojisi, kuşaklar boyu sözlü edebiyat geleneği vasıtasıyla aktarılmış olan hikâyelerden oluşur. Bu hikâyelerin başlıca konusu, Antik Yunan inanışındaki varlıkların (tanrıların, tanrıçaların, kahramanların ve yaratıkların) yol açtıkları veya karıştıkları olaylardır. Bu olaylar, savaş gibi tarihi olayların veya doğa olaylarının açıklamasını yaptıkları gibi, evrenin nasıl meydana geldiğine dair de olabilirler. Pek çok mitolojik hikaye ise doğrudan doğruya mitolojik varlıkların birbirleriyle olan ilişkilerini, çekişmelerini konu alır.

Hesiodos Theogonia

Bugün Yunan mitolojisini en çok edebi kaynaklar sayesinde bilebiliyoruz ki bu kaynakların başında Hesiodos Theogoniası ile Homeros İlyada ve Homeros Odyssea destanları gelir. Hesiodos Theogoniası (Teogoni/Tanrıların Doğumu), tanrıların kökenine ve soy ağacına yoğunlaşırken Homeros destanları, Truva Savaşı ve sonrasını ele alır. Theogonia'ya göre, her şeyin başlangıcında, bir hiçlikten başka bir şey olmayan Khaos vardı. Bu hiçlikten yeryüzü (Gaia) ile birlikte Eros - aşk tanrısı-, Tartaros (Eski Yunan inanışında cehennem benzeri yer altı dünyası), Nyx (gece) ve Erebos (kör karanlık) meydana geldi. Gaia, yani yeryüzü, kendiliğinden Uranosu (gökyüzü) doğurdu; dişi Gaia'nın eril Uranos ile birleşmesinden ise altısı erkek, altısı dişi olmak üzere, ilk 12 Titan meydana geldi. Yunan mitolojisi Titanları içinde en akıllısı ve en genci olan Kronosun (zaman) doğumundan sonra, Gaia ile Uranos, başka Titan yapmadılar. Böylece Titanları, tek gözlü Kiklopların ve elli başlı, yüz kollu Hekatonkheirlerin doğumu izledi. Bu korkunç görünümlü oğullarından tiksinen ve onların kendi iktidarını elinden alacağından çekinen Uranos, Kiklopları da Hekatonkheirleri de (Güç, Öfke ve Dehşet olmak üzere üç tanedir) yerin yedi kat dibine, Tartaros'a tıktı. Uranos'un bu yaptığı karşısında Gaia'nın ana yüreği dayanamadı ve Gaia öyle öfkelenmişti ki oğlu Kronos'u babasına karşı kışkırttı. Babası Uranos'un erkeklik organını bir orakla kestikten sonra onun yerini alan Kronos, kızkardeşi Rheayı kendine eş seçerek Titanların başına geçti. Rhea'dan doğan çocuklarının, kendi başına da Uranos'un uğradığı türden bir felaket getireceğinden korkan Kronos, doğan çocuklarını bir bir yemeye başladı. Bundan öğrenen Rhea, oğlu Zeus doğduğunda onu sakladı, Kronos'u da önüne çocuğu yerine battaniyeye sarılmış bir taş koymak suretiyle bir güzel kandırdı. Bu taşı afiyetle midesine indiren Kronos, hiçbir şeyden işkillenmedi. Zeus büyüyüp de belirli bir yaşa geldiğinde babası Kronos'a öyle kusturucu bir içki içirdi ki Kronos o vakte kadar yediği bütün çocuklarını, en son Zeus sanıp yediği taşla birlikte birer birer kusup çıkardı. Bundan sonra Zeus, babasına meydan okuyarak savaş açtı. Nihayet kardeşlerinin ve Tartaros'dan kurtardığı Kiklopların yardımıyla adına Titanlar Savaşı adı verilen bu büyük çarpışmada babasını alt etmeyi başardı. Zeus, bu galibiyet sonucunda tanrılar tahtına ilelebet kurulurken bu kez Tartaros'u boylayan, Kronos'la birlikte, tüm diğer Titanlar oldu.

Homeros Odysseia

Homeros'un konusu, Truva Savaşı sırasında ve sonrasında gelişen olaylara da bu uzun epik şiirlerde birçok mitoloji referansı ya da göndermesi vardır. Kral Odysseus'un savaş sonrasında deniz yoluyla memleketi Ithaka (veya Ithaca) Adasına dönmeye çalışırken başına gelen olağanüstü olayların anlatıldığı Homeros Odysseiası, birçoklarının gözünde, tarihte yazılmış ilk romandır. Yunan Mitolojisi, sırasıyla Homerik ilahiler, epik şiir fragmanları, lirik şiirler, M.Ö. 5. yüzyıl Yunan tragedya ve Helenistik dönem alimlerinin eserleri yoluyla korunduktan sonra Roma uygarlığına geçmiştir. Yunan mitolojisine dair önemli bir diğer kaynak ise arkeolojidir. Vazo resimlerinde, birçoğu heykel veya kabartma biçimindeki tapınak adalarında mitolojik figürler ya da sahneler tasvir edilmiştir. Üzerinde Truva Savaşı'ndan ve Herkül'ün (Herakles) maceralarından çeşitli sahnelerin resmedildiği, M.Ö. 8. yüzyıla ait seramik çömlekler bulunmuştur.

Yunan mitolojisinin doğusunda kuzeyden akın eden barbar kavimlerin Balkan Yarımadasını istilaları önemli bir yer tutuyor. Böylece tarımla uğraşan Balkan halklarının animist inancı, güçlü, savaşkan, hatta zalim karakterli yeni tanrılarla tanışıyor. Fakat zaman içinde, belki de Balkan halklarının barbar istilacılara karşı verdikleri mücadelenin paralelinde, Yunan mitolojisinin de karakter değiştiğini, kabaca üç veya dört ana evreden geçtiğini görüyoruz. O evreleri şöyle özetleyebiliriz:

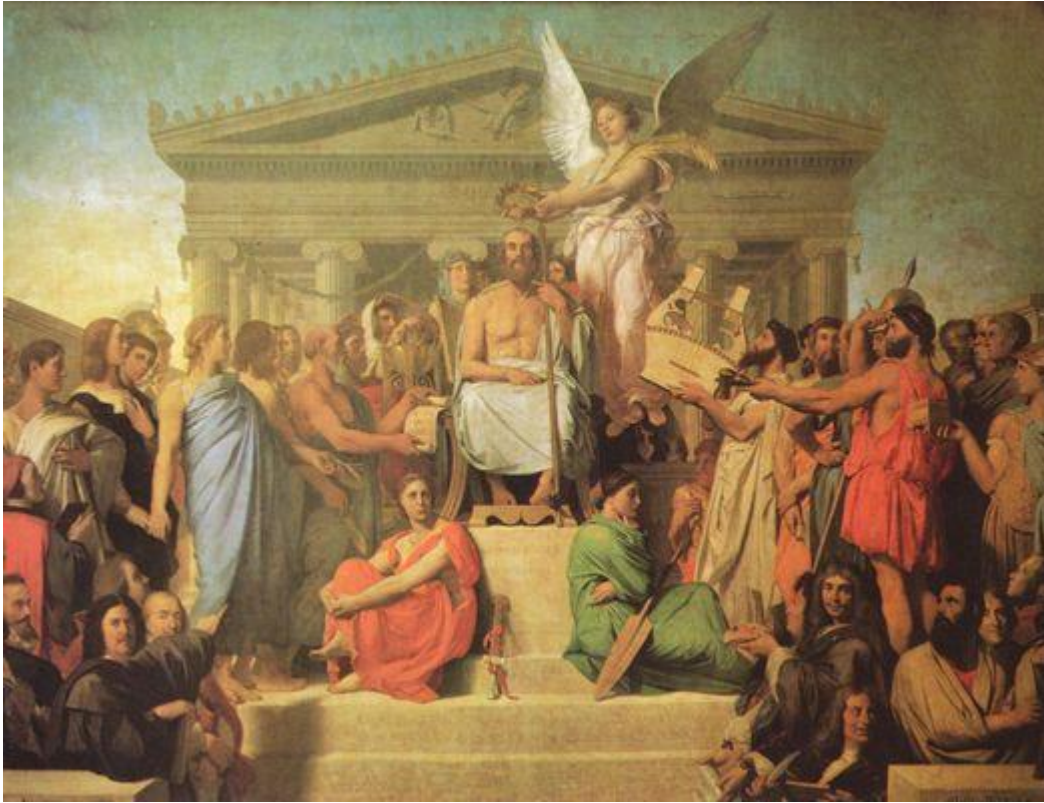

Olympos Tanrıları

1) "Tanrılar Çağı" veya "Tanrıların Doğuş Çağı" : Tanrıların, dünyanın, insan soyunun kökenine dair mitlerden oluşan bu ilk evre, yukarda bahsettiğimiz Hesiodos Theogoniası ile karakterize olur. Panteon deyince hem bir halkın tapınmış olduğu ilahlar topluluğunu hem de en büyük tapınağı kast ederiz. Titanların alaşağı edilmesinden sonra, bu ilk anlamında, yani tanrılar topluluğu anlamında Yunan "panteon"u şu 3 gruptan oluşuyordu: 1) Olympos tanrıları 2) Kır tanrıları 3) Yeraltı güçleri. Panteon hiyerarşisinde en üstte yer alan Olympos tanrıları, kadroda dönem dönem ufak tefek değişiklikler gözlense de, sayıca her zaman 12 tanrı ve tanrıça ile sınırlı kalırlar. Bu sayının hep 12 olmasının bir nedeni, Zodyak kuşağındaki 12 astrolojik burç olabilir. Olympik tanrılar, Zeus, Hera, Poseidon, Demeter, Athena, Hestia, Apollon, Artemis, Ares, Afrodit, Hephaestus ve Hermes'ten oluşur. Hestianın sık sık Dionysos ile yer değiştirdiği görülür. Ayrıca Demeter kültünün ve Eleusis misterlerinin etkisiyle Hades ve Persephone gibi ölümsüzlerin ve Herakles (Herkül) ile Asklepios'un da zaman zaman bu lige taşındığı görülür. Olympos tanrılarının her biri hayatın farklı bir yönüyle ilgilenir. Athena bilgelik ve cesaret tanrısıdır, Ares savaş tanrısı, Afrodit güzellik tanrıçası, Hestia aile tanrıçası vb. Bazı tanrı(ça)ların tek ve belirli bir fonksiyonu varken Apollon ve Dionysos gibilerinin çoklu veya kompleks görevleri vardır. Kır tanrıları grubunda ise başta satirler (yarı keçi, yarı insanmitolojik varlıklar) ve satirlerin tanrısı tanrı Pan olmak üzere, nehir tanrıları ve nimfler (veya nemfler) yer alır. Nimfler, tümü de istisnasız dişi ve yarı-ölümsüz, güzel perilerdir. Buldukları yere göre çeşitli adlar alırlar. Örneğin Dryadlar ağaçlarda (özellikle de meşe ağaçlarında), Naiadlar akarsularda, Nereidler denizde, Oreadlar dağlarda yaşarlar. Nimfler ölümsüz olmasalar da ölümsüz tanrıların içeceği olan ambrosia ile beslendiklerinden, çok uzun yaşar ve hep genç, güzel kalırlar. Yeraltı güçleri grubunda Ölüler Ülkesinin tanrısı olan Hades'le birlikte Erinysler bulunur. Sözlük anlamı "görünmeyen" demek olan Hades, başına görünmezliğini borçlu olduğu bir miğfer takan, korkunç görünümüne karşın kötü veya kaprisli olmayan bir tanrıdır. Yeraltı tanrısı olması sebebiyle sahip olduğu bütün yeraltı zenginlikleri, değerli madenler, Hades'i öylesine bolluk ve zenginliğin sembolü yapmıştır ki Romalılar Hades'in adını Pluto, yani varlıklı diye değiştirmişlerdir. Hades'in karısı, Zeus ve Demeter'in kızları olan Persephone'dir. Hades'in adı mitolojik öykülerde pek geçmez; en büyük hikâyesi de karısı Persephone'yi Ölüler Ülkesine kaçırmışlığıyla ilgilidir. Erinyslere gelecek olursak, bunlar da kötü değil, insanlığın iyiliğini isteyen, koruyucu varlıklardır. Ancak "erinys" in Yunancada "öfke" demek olduğundan da anlaşılacağı gibi, Erinysler, suç işlemiş herkesi, ölümlü veya ölümsüz ayırımı yapmadan cezalandırırlar. Kısaca, bir anlamda vicdani, vicdan azabını simgeledikleri söylenebilir.

2) Tanrıların Ölümlülerle İlişkiye Geçtiği, İnsanlarla Karıştığı Çağ: Romalı

şair Ovidiusun Metamorfozlarına dayandırılan bu dönemde, ölümsüz varlıklar ölümlülerle sınırlı da olsa bir iletişime geçmeye başlarlar. Bu iletişim ya aşk biçiminde, yani pozitif yönlüdür ya da negatif bir cezalandırma eyleminden ibarettir. Ölümlü-ölümsüz arasındaki aşka dayanan hikâyelerin ezici çoğunluğu, ölümsüz bir tanrı ile ölümlü bir kadın arasında yaşanır. Bu aşk, bazen zorla sahip olma yoluyla da olsa, meyvesini mutlaka verir. İlişki karşılıklı aşka dahi dayalı olsa sonu genelde kötü biter. Bu yüzden de bu hikâyelere daha çok ölümlüleri ölümsüzlerle ilişkiye girmemek konusunda uyarıcı mesajlar gözüyle bakabiliriz. İkinci türdeki ölümlü-ölümsüz ilişkisi ise bir tür meydan okuma veya yarışa girişme sonucunda başlar. Bir ölümlü, bir konudaki olağanüstü yeteneği sebebiyle veya bir şeyi icat etmiş olması sonucunda kendini ister istemez bir tanrının karşısında bulur, sonuçta da bu cüretine karşılık o tanrı tarafından kötü bir cezaya çarptırılır. Sayıları oldukça fazla olan bu ceza hikâyelerinin en ünlüsü, hiç şüphesiz, tanrılardan ateşi çalan Prometheusun söylencesidir. Bu hikâyelerden alınacak ders, tanrılarla aşık atmaya kalkışmamak ve onları kızdıracak işlerden, davranışlardan uzak durmaktır.

Mitolojik Kahramanlar

3) Kahramanlar Çağı: Başta Herakles (Roma mitolojisinde "Herkül") olmak

üzere, Bellorophon, Perseus ve Theseus gibi Yunan mitolojisi kahramanlarının sahneye çıktıkları dönemdir. Bu ölümlü kahramanların bazı ortak özellikleri vardır; babalarının genelde bir tanrı oluşu, Medusa veya Chimera gibi mitolojik canavarlarla boğuşarak onları alt etmeleri, eşsiz yiğitlikleri, güçleri, bazen de hikayenin sonunda tanrılar tarafından trajik bir ölüme gönderilmeleri gibi. Yarı tanrı yarı insan Herakles'in başardığı işleri saya saya bitiremeyiz: Bir sürü canavarı öldürmek, altın elmalar, sırgırlar çalmak, boğalara, yabandomuzlarına diz çöktürtmek, ahır temizlemek, bir yıl kadın kılığında çalışmak, Prometheus'u zincirlerinden kurtarmak, Argonotların seferine katılmak, Truva'yı yağmalamak vs. vs. Gördüğümüz gibi, kahraman olmak o kadar da kolay bir iş değil! Üstelik bunca yiğitlik gösterip cefa çektikten sonra sen tut, karının yersiz kıskançlığı yüzünden kendini alevlerin içine at! Hiç olacak iş mi? Zaten Zeus da "olmaz öyle" demiş ve Herakles'e Olympos'ta ölümsüzlük bağışlamış. Herakles, üstesinden geldiği kahramanca işler kadar, gülünç yönleriyle de hem tragedya hem komedyaya konu olmuş, fakat her zaman en büyük güç ve cesaret timsali olarak kalmıştır. Özellikle Dor kralları, soylarını bu büyük kahramana dayandırmışlardır. Ünlü bir diğer kahramanlık öyküsü, Altın Postu bir düş ülkesi olan Kolhisten getirmek üzere denize açılan Argonotların ve onların önderi olan Iasonun (veya Yason) hikâyesidir. Argonotlar, denize "Argo" adındaki gemiyle açıldıkları için kendilerine Argonot ismi verilmiş olan denizcilerdir. Anadoluyla yakından alakalı bu hikâyenin, Yunanlıların ticaret kolonileri kurmak amacıyla Karadeniz'e açıldıkları tarihlere denk geldiği sanılmaktadır. Üçüncü büyük kahramanlık öyküsü, içinden Hektor, Akhilleus (Aşil), Paris, Odysseus gibi nice kahramanı çıkarmış olan Truva Savaşıdır ki Yunan mitolojisinin bu savaşla birlikte doruğuna ulaştığını, doruğa ulaşır ulaşmaz da orada kaldığını, yoluna daha fazla devam etmediğini söyleyebiliriz.

Hıristiyanlığın ortaya çıkışına rağmen Yunan mitolojisi Batı uygarlığının her döneminde sanatçılara ilham kaynağı olmaktan geri kalmamıştır. Özellikle Rönesans Avrupasında, Antik Yunan medeniyeti, felsefesi, sanatı ve mitolojisiyle tam anlamıyla yeniden canlandırılmıştır. O güne dek Yunan medeniyetini neredeyse sadece Romalıların ve klasik dönem Arap âlimlerinin yazdıklarından tanıyan Avrupa'da, Yunanca öğrenmeye ve bu büyük kaynakları orijinal dillerinde okumaya yönelik, büyük bir eğitim seferberliği başlamıştır. Yunan mitolojisi, Dante ve Leonardo da Vinci'den tutun da Mozart operalarına, oradan da James Joyce'a kadar, Avrupa sanatının her durağında etkisini çok güçlü bir biçimde duyurur.

Yunan Mitolojisi İsimleri

Khaos

Gaia

Nyx

Eros

Uranos

Pontos

Typhon

Kerberos

Hydra

Minotaur

Medusa

Hypnos

Nemesis

Pan

Kiklop

Kronos

Okeanos

Tethys

Mnemosyne

Atlas

Prometheus

Hekate

Eos

Helios

Selene

Hephaistos

Odysseus

Orion

Zeus

Hera

Hades

Poseidon

Apollo

Artemis

Ares

Hermes

Afrodit

Persephone

Demeter

Athena

Dionysos

Herakles

Khaos

Yunan mitolojisinde Khaos (χάος), evrenin yaratılışı sırasında ortaya çıkmış tanrıların ilkidir. Topluca protogenoi diye adlandırılan bu en eski veya ilk tanrılar, evreni oluşturan yeryüzü, gökyüzü, hava, deniz, karanlık, ışık, yer altı, zaman gibi bileşenlerin mitolojik kişileşmesi ve temsilidirler.

"Boşluk", "aralık" anlamındaki Khaos, bu bileşenler içinde, yerle gök arasındaki boşluğa, yani havaya karşılık düşer. Atmosferin yeryüzüne temas eden ve onu saran alt katmanıdır. Fakat ozan Hesiodos'tan sonra, Khaos'un bu orijinal anlamı Orfizm etkisiyle giderek değişmiş ve Khaos denince, evrenin meydana gelişi öncesinde elementlerin kaotik bir karışım halinde bir arada buldukları bir tür evren hamuru anlaşılır olmuştur.

Hesiodos'un Theogoniasında, Khaos'tan şu 5 evren bileşeni veya tanrının türediği söylenir: Gaia - yeryüzü; Tartaros - yer altı çukuru; Eros - aşk; Erebos - karanlık; Nyx - gece. Khaos dışıdır ve o da bir bakıma kızı Nyx ve torunları kader tanrıçaları (Moirai) gibi bir kader tanrıçasıdır.

Filozof Herakleitos, Khaos'u varlıkların kaynağı olarak düşünür.

Yunan Mitolojisinin Evrenbilimi

Khaos, Erebos, Tartaros gibi ilk tanrıların tam olarak neyi simgelediklerini anlayabilmemiz için Yunan mitolojisinin evren ve dünya tasavvurunu biraz açmamız gerekir. Her şeyden önce, Yunan mitolojisinde uzay, bugünkü anlamda bir derinliğe sahip değildir. Tüm gökkubbe, bir tepsi gibi dümdüz olan dünyaya uçlarından tutturulmuş bir cibinlik gibi düşünülür; yıldızlar ve gezegenler de o örtünün üzerindeki süslerdir. Yeryüzünün üstündeki hava yuvarının bir alt bir de üst tabakası vardır. Atmosferin alt tabakası (Khaos) renksiz ve görünmez iken, üst tabaka Aether, mavi ve ışıltılıdır. Tanrılar, Aether'i solurlar ve yeryüzüne düşen ışığın asıl kaynağı güneş değil, Aether'in ışıltısıdır. Dünya bir küre veya elipsoid biçiminde yuvarlak değil, bir tepsi gibi dümdüzdür. Okeanos adı verilen efsanevi bir nehir, bu tepsiyi dört bir yanından, çepeçevre sarar. Tepsi benzetmesini sürdürürsek, tepsinin, yani toprağın altında da gökkubbe ile aynı çapta ve aynı biçimde, fakat tersine çevrilip derin bir çanak biçimini almış, büyük bir çukur bulunur. Bu çukura Tartaros adı verilir. Dünya, Tartaros çukuruyla gökubbe arasındaki çizgidedir ve bu üçünü birlikte düşündüğümüzde, bir yumurta biçiminde, tüm evren gözlerimizin önünde belirmiş olur. Erebos, yer altı karanlığını temsil ederken Nyx (gece), toprak altındaki bu karanlığı geceleri yeryüzüne çıkarandır. Nyx, Aether'in ışıltısını perdeleyen kara bulutları, sisleri ve dumanlarıyla dünyaya geceyi yaşatır. Sabah olunca bu sefer Nyx'in kızı Hemera (gün), Tartaros'tan yeryüzüne çıkar ve Nyx'in sislerini dağıtarak Aether'in ışıltısının önündeki kara perdeyi kaldırmış olur. Ölenlerin ruhlarının göçtüğü Ölüler Ülkesi, yer altında veya Okeanos nehrinin sınırlarının ötesindedir.

Orfizm ve Orfik Yaratılış Miti

Orfizim (Eski Yunanca "Orphika", Ὀρφικά), Eski Yunan uygarlığında ve ayrıca Helenistik dönemde gördüğümüz, kaynağını efsanevi şair Orpheus'un (Orfe) etrafında geliştirilmiş hikâyelerden alan belirli dini inanç ve pratiklere verilen isimdir. Şair ve müzisyen Orpheus, Ölüler Ülkesine girip dönmeyi başarmış bir kahramandır. Orfik inanışta, Ölüler Ülkesine girip çıkabilme özellikleriyle, Persephone ve Dionysos'un da (Bacchus) önemli bir yeri vardır. Hesiodos Teogoni'sinden tamamen farklı olan Orfik yaratılış mitine göre, Khronos (zaman) ile Ananke (zorunluluk) birleşerek Khaos ve Aether'i (Yunancada "Aither" diye yazılır) meydana getirirler. Aether, varlığın ruhsal yönünü temsil ederken, genişleyen bir boşluk olarak tasavvur edilen Khaos, varlığın maddi boyutunu temsil eder. Khronos'un Aether ile birleşmesinden ise evrendeki ilk madde olan, gümüş renginde, devasa bir "Kozmik Yumurta" türer. Kozmik Yumurta, yaratılış mitlerinde sık karşılaştığımız bir motiftir. Orfik inanışa göre, Kozmik Yumurta çatladığında, içinden, "ilk doğan" anlamında Protogonus ortaya çıkar. Protogonus, Phanes (ışığın tanrısı), Erikapaeos (güç), Metis (akıl) gibi adlarla da bilinir. Protogonus, "hayat verici aşk" olarak, ayrıca Eros ile de özdeşleştirilmiştir. Bazı inanışlar ise Protogonus'u Dionysos'un üç enkarnasyonunun ilki sayarlar.

Ovidius'un Metamorfozlar'ında Khaos

Ovidius, Metamorfozlar'ında Orfik inanışları şiirsel bir anlatımla dile getirir. Khaos, henüz hiçbir Titanın gün ışığına çıkmamış olduğu bir zamanda, bütün varlığı kendi ham ve bölünmemiş kütesinde potansiyel olarak toplamış evren hamurudur. Rastgele bir araya gelmiş, sıkıştırılmış elementlerden oluşur; yaşam barındırmaz, fakat yaşamı ortaya çıkaracak her şeyin tohumunu içerir.

Gaia Nedir

Gaia (γᾱῖα) veya Gaea, yeryüzünün Yunan mitolojisindeki kişileşmiş temsili olup evrenin meydana gelişi sırasında, Khaos adı verilen boşluktan türemiş olduğuna inanılan tanrıcadır. Kendisine "tüm varlıkların anası" gözüyle bakıldığı için öylesine itibar görürdü ki Eski Yunan'da Gaia üzerine edilen yemin, en büyük yemin sayılırdı. Gaia kendi kendine dağları (Ourea), denizi (Pontos) ve gökyüzünü (Uranos) meydana getirdi. Uranos ile birleşerek sonraki Olympos tanrılarının ataları olan Titanları, tek gözlü Kiklopları, yüz kollu, elli başlı Hekatonkheirleri, ayrıca Pontos (denizin kişileşmiş olan tanrı) ile de birleşerek Nereus, Thaumatas, Phorkys, Keto, Eurybia gibi deniz tanrılarını doğurdu. Gaia'nın Tartaros ile birleşmesinden ise mitolojideki bütün canavarların babası ve en tehlikelisi sayılan, yarı yılan, yarı insan Typhon (Tifon) doğdu. Oğlu Kronos (zaman), Uranos'un erkeklik organını bir orakla kesip denize fırlattığında Gaia, Uranos'un kanından Erinysleri, devleri ve dişbudak perilerini (Melia'lar) meydana getirdi. Kanayan organın denizdeki köpüklerle buluşmasındansa güzellik tanrıçası Afrodit doğdu.

Gaia Ne Demek ?

Gaia kelimesinin kökeni tam olarak bilinmemekle birlikte, "toprak" veya "dünya" anlamına gelen "Ge" (Γῆ) sözcüğünün şiirsel bir kullanımından türemiş olduğu sanılıyor. Dor lehçesinde Ge, "Ga" oluyor; ayrıca Miken Yunancasında da "Ma-Ga" (Gaia Ana) diye geçiyor.

Gaia Kimdir ?

Gaia, yukarıda da bahsettiğimiz gibi, bir yerde Yunan mitolojisinin "toprak ana"sıdır. Fakat aklınıza yeryüzünün tümü ya da sadece toprak örtüsü gelmesin; Gaia'yı, üstündeki toprakla birlikte, yeryüzündeki bütün kara parçaları olarak düşünebiliriz. Öyle düşündüğümüzde de onun dağları ve denizleri koynunda bir anne gibi taşıyan imgesini daha kolay anlayabiliriz. Gökyüzü nasıl olup da Gaia'dan türeyebiliyor peki? Hesiodos'a bakacak olursak, Gaia, gökyüzünü kendisini görünmez bir elbise gibi dört bir yandan sarsın diye var etmiştir.

Ana Tanrıça Kültü

Gaia'nın kendinden önceki veya sonraki ana tanrıça kültü ile bağlantısı bir hayli speküle edilmiş bir konudur. Kimileri Gaia'yı Anadolu uygarlıklarının bereket tanrıçası Kibele ile, kimileri ise vaktiyle kendisine Girit'te Potnia Theron (hayvanların sahibesi) diye tapınılan bir tanrıça ile özdeşleştirilmiştir. Yunan mitolojisinde Gaia, Rhea, Demeter, Artemis ve Athena, ana tanrıça kültüyle en çok bağdaştırılmış olan tanrıçalardır. Bu ana tanrıça çokluğu, Yunan mitolojisindeki farklı etkilerle açıklanabileceği gibi, tek bir ana tanrıçanın zamanla birbirinden ayrı birkaç görünüme kavuşmuş olabileceği de öne sürülen tezler arasındadır. Örneğin, Karl Kerényi, Carl A. P. Ruck ve Danny Staples gibi bazı mitoloji uzmanları, Demeter (kadın, anne), Persephone (kız) ve Hekate (kocakarı) biçiminde, bir kadının yaşça üç farklı dönemine denk düşen üç ayrı görünümün aslında Gaia ya da Rhea diye anılan tek bir ana tanrıçaya işaret ettiğine inanmaktadırlar.

Apollodorus

Hesiodos haricindeki kaynaklarda Gaia ile ilgili farklı veya ilave bilgilere rastlarız. Örneğin Apollodorus'un hazırladığı ünlü Yunan mitolojisi derlemesi Bibliotheka'ya göre, Gaia ile Tartaros, sadece Typhon'a değil, Typhon'un karısı olan, yarı yılan, yarı kadın canavar Ehidna'ya da ebeveynlik etmişlerdir. Hesiodos'a göre ise tüm canavarların anası olan Ehidna, ya Phorkys-Keto ya da Khrysaor-Kallirrhoe çiftinden türemiştir. Khrysaor, efsanevi kanatlı at Pegasus'un kardeşi, Kallirrhoe ise bir su perisidir.

Orfik Kozmogonide Gaea

Orfik kozmogonide de (kozmogoni: evrendoğum) Gaea'nın oluşumu, Hesiodos Theogonia'sından (teogoni: tanrıdoğum) farklılık gösterir. Orfik yaratılış mitinde Gaea, doğrudan doğruya Khaos'tan türemez. Khaos'tan Hydros (su) ile birlikte Thesis (doğa) türer, Gaia ise Hydros ile Thesis'in birlikteliğinden meydana gelir. Zaten Orfik kozmogonide Khaos, ilk varlık da değildir; bir tür evren hamuru ya da varlık çamuru olarak Khronos (zaman) ile Ananke'nin (zorunluluk) buluşmasından türemiştir.

Delphi Tapınağı

Bazı Roma kaynaklarına göre Gaia, Delphi'deki Apollon tapınağının da esas tanrıçasıydı. Fakat Gaia, sahip olduğu güçleri kâhin tanrı Apollon'a geçirince o da Gaia'nın oğlu olan Python ejderhasını öldürerek Delphi şehrindeki hâkimiyetini kurdu. Efsaneye göre, Apollon, bu davranışından ötürü tanrıça Hera tarafından Kral Admetos'un sürülerine 9 yıl çobanlık yapma cezasına çarptırılır.

Elara

Gaia'nın, Elara mitolojik hikâyesinde de bir rolü vardır. Zeus, Kral Orkhomenos'un güzel kıza Elara'ya âşık olur, Elara hamile kalınca da onu kıskanç karısı Hera'dan saklamak için yeryüzünün derinliklerinde saklar. Fakat Elara, bir deve gebedir; bu nedenle karnındaki çocuk o kadar büyür ki Elara'nın rahminden dışarıya taşarak toprağa karışır. Bu durumda doğuma kadar çocuğu karnında taşıma görevini yeryüzü Gaia devralır. Dev Tityos, doğup büyüyünce Zeus'tan intikam almak adına ilk iş olarak Zeus'un eşlerinden biri olan Leto'ya tecavüze yeltenir, elbette Hera'nın teşviki veya emriyle; fakat Leto'nun çocukları Apollon ve Artemis tarafından öldürülür. Cezası o kadarla bitmez, Tartaros'ta ciğerlerini söküp yiyen iki akbaba tarafından sürekli işkence altında tutulacaktır.

Nyx

Tanrıça Nyx veya Nyks (Nύξ - "Nüks" diye okunur, Eski Yunancada "gece" demektir), Yunan mitolojisinde doğrudan doğruya Khaos'tan, yani evrenin başlangıcındaki maddesiz boşluktan türemiş olup "gece"nin cisimleşmiş halini temsil eden gece tanrıçasıdır. Gölgele içinde, güçlü, fakat olaylara nadiren karışan bir kadın olarak tasvir edilen Nyx'in, yine yeryüzünde, sadece gölgelerde, o da ancak kısa süreyle görülebileceğine inanılırdı. Nyx, kendisi gibi Khaos'tan türemiş olan "karanlık" (Erebos) ile birleşerek Hemera (gün) ve Aether'i (göğün yüksek, mavi, ışıltılı tabakası) doğurdu. Ayrıca Nyx'in kendiliğinden meydana getirdiği çeşitli tanrı ve tanrıçalar da mevcuttur: Uyku tanrısı Hypnos ve onun ikiz kardeşi olan ölüm tanrısı Thanatos, felaket tanrısı Moros, yaşlılık tanrısı Geras, sansür ve iftiranın cisimleşmiş halini temsil eden tanrı Momos, intikam tanrıçası Nemesis, hile tanrıçası Apate, sefalet tanrıçası Oizys, cinsel çekim ve birleşme tanrıçası Filotes, fitne-fesat tanrıçası Eris. Oneiroi denen, Euripides'in kara kanatlı olduklarını söylediği, rüya tanrıları da Hesiodos'a göre Nyx'in meydana getirdiği mitolojik varlıklar arasındadır ki bunların en ünlülerinden biri de Morpheus'tur. Nyx'in Roma mitolojisindeki karşılığı, "gece" anlamı korunmak üzere, Nox'tur.

Hemera

Yunan gece tanrıçası Nyx'in, şair Hesiodos'a göre Tartaros'ta, yani yerin yedi kat dibinde bir evi vardı. Nyx'in oğullarından Hypnos ile Thanatos da yine Tartaros'taki saraylarında oturuyorlardı. Nyx, akşam olup da kızı Hemera (gün) Tartaros'a girdiğinde dışarıya çıkıp Aether'e, yani atmosferin üst kısımlarına doğru yükseliyordu. Şafağa doğru Nyx Tartaros'a döndüğünde bu kez Hemera Tartaros'tan çıkıyordu. Bazı mitoloji uzmanları, Nyx ile Hemera arasındaki bu nöber değişiminin Rigveda'daki Ratri (gece) ile Ushas (şafak) motifini tekrarladığı kanısındadırlar.

Gece Tanrıçası

Homeros ise Nyx'ten daha çok oğlu Hypnos vesilesiyle söz eder. Zeus, bir keresinde Hera'nın sözüne uyup kendisini uyutmuş olduğu için Hypnos'a son derece öfkeli. Onu tutup denize çalması işten bile değildir, ama Hypnos, annesi Nyx'in yanına kaçır, Zeus da Nyx'in kendi üstüne yürüyeceğinden korkarak öfkelerini kendine saklar. Orfizimde Nyx, ilk ilke olarak, Khaos'un yerine geçecek kadar önemlidir. Orfiklere göre, Nyx'in bir mağarası veya mahrem bir tapınağı vardır ve Nyx orada kehanetlerde bulunur. Aynı mağarada zincirli bulunan Kronos, istihare rüyalarına yatar. Rhea'nın, oğlu Zeus'u kocası Kronos'tan gizli büyüttüğü mağarada bebek Zeus'a bakıp onu beslemiş olan peri Adrasteia, Nyx'in mağarasının hemen dışında, büyük zillerini birbirine çarpıp davuluna vurarak bütün evreni Nyx'in şarkısıyla uyumlu bir raks içine sokar. Orfiklere göre, evreni harekete geçiren tuhaf, canavarı, hermafrodit Phanes ile Nyx arasında ana-oğul veya baba-kız yakınlığı vardır. Eros'un kızı olduğuna inanan Orfikler de vardır. Gece tanrıçası Nyx, antik sanatta ya kanatlı ya da savaş arabası süren bir tanrıça olarak resmedilir. Bazen de başının etrafında karanlık, dumanlı bir hale olur. Nyx, mitolojik hikayelere hemen hiç karışmadığı gibi, bilindiği kadarıyla - belki Megara dışında - herhangi bir Nyx kültü de mevcut değildi. Nyx, kendi başına bir kült olmaktan çok diğer kültürlerin yanında yer alır. Mesela Efes'teki Artemis tapınağında Nyx'i temsil eden bir heykel bulunuyordu. 1997'de Venüs gezegenindeki bir tepeye Nyx adı verildi. Yine 2006 yılında Pluton gezegeninin yeni keşfedilmiş uydularından birinin adı gece tanrıçasının adıyla değiştirildi. Nyx'in Latince karşılığı, "gece" anlamı aynı kalmak üzere, Nox'tur.

Nyx'in Kızı Lyssa

Yukarda Nyx'in kendi başına meydana getirdiği veya doğurduğu belli başlı tanrı ve tanrıçaların adlarını saymıştık. Bunlardan başkaları da var. Tragedya yazarı Euripides'in Nyx ile Uranos'un kızı olduğunu söylediği Lyssa gibi. Lyssa için, tek kelimeyle, kudurmuşluk cini denilebilir. Gözü kararmış intikam duygusunu, cinnet geçirmeyi ve hayvanlardaki kuduz hastalığını temsil eder; bunların bir tür kişileştirilmesidir. Bazı kaynaklarda delilik ve çılgınlığın cinleri olan Mania'lar da Nyx'in kızları olarak geçerler. Mania'lar, bir yandan azapçı Erinyslerle diğer yandan da kudruk Lyssa ile işbirliği içindedirler. Aşk tanrısı Eros'a baktıkları da söylenir.

Yunan Aşk Tanrısı Eros

Eski Yunancada aşk veya sevgi için kullanılan dört ayrı sözcük vardı: Agape, Eros, Philia, Storge. "Storge" aile sevgisini, "philia" arkadaşça sevgiyi, "agape" gerçek aşkı, "eros" ise tutkulu aşkı ifade ediyordu. "Eros"un (Ερως) "agape"den farkı, ilk görüşte duyulan aşkı, tensel çekimi, karşıdakini arzulamayı ifade etmesidir ki dilimize de yerleşmiş "erotik" sözcüğünün kökeni de odur. İşte Eros, Yunan mitolojisinin herhangi iki karakteri arasında bu çekimi ansızın oluşturabilen Yunan aşk tanrısıdır. İlk mitolojik kaynaklarda evren meydana gelmeden önceki madde içermeyen boşluktan (Khaos) türeyen ilk tanrılardan biri olarak geçen Eros, daha sonraki dönemlerde güzellik tanrıçası Afrodit ile savaş tanrısı Aresin oğlu sayılmıştır. İlyada şairi Homeros, Eros'tan bahsetmez, gelgelelim filozof Parmenides, Eros'un geri kalan tüm tanrılardan önce meydana geldiğine inanır. Eros hep kanatlı hayal edilmiştir, ama elinde ok ve yay olan küçük, muzip, tombul suratlı bir çocuk (cupid) olarak tasvir edilmesi, sonradan, bazı satirik şiirlerin etkisiyle gerçekleşmiştir. Roma mitolojisinde Cupido ve Amor adıyla bilinen aşk tanrısı Eros'un Yunan mitolojisinde çocuğu olmadığı gibi, Psyche'yi saymazsak, kendi başından geçmiş bir aşk hikâyesi de yoktur.

Erotes

Öncelikle Yunan mitolojisinde iki Eros bulunduğunu söyleyerek başlayalım. Biri Orpheusçuların Kozmik Yumurta'dan çıkan Phanes adıyla bildikleri, Hesiodos'unsa sadece Khaos'tan türemiş Eros diye andığı, ilk Eros, diğeri ise güzellik tanrıçası Afrodit'e köpüklerden doğduğu andan itibaren eşlik etmiş ve bazı kaynaklara göre de onun oğlu olan, muzip aşk tanrısı Eros. Bu ikisi aynı tanrı dahi olsa mitolojik hikâyelerde birbirleriyle karışmazlar, çünkü ikinci Eros'un, "varlıkları meydana getirici güç olarak aşk" anlamındaki ilk Eros'tan daha sonra ortaya çıkmış olduğu kesindir. Biz Yunan aşk tanrısı Eros dediğimizde elbette mitolojik karakterler arasında aşk çekimi uyandırma yeteneğine sahip olan, muzip, genç Eros tanrısını anlıyoruz. Afrodit kültüyle sıkı sıkıya bağlantılı olarak, genç Eros, ilk Eros'a göre çok daha yaygın, güçlü bir külte konu olmuştur. Hesiodos, Afrodit'in, Uranos'un Kronos tarafından kesilerek denize atılmış erkeklik organından yayılan kanın dalgalarla buluşması sonucu oluşan köpükten doğduğunu söylerken, Afrodit'in doğuşuna iki aşk tanrısının eşlik ettiğini de ilave eder: Eros ve Himeros. Himeros, "önüne geçilemeyen tutku"yu temsil eder ki sonradan Himeros da, Afrodit ile Ares'in, adlarına Erotes (Tutkular, Aşklar) denen dört oğlundan biri sayılmıştır. Antik şairler ve sanatçılar, zamanla Erotes grubuna iki tanrı daha eklemişlerdir: Karşılıklı, sadakatli aşkı temsil eden Anteros ile sevgiliye duyulan hasreti temsil eden Pothos. Fakat bu dördü arasında Eros'un mitolojideki yeri her zaman daha büyük olmuştur. Aşk ateşini, bazen ok ve yayla, bazen de elinde tuttuğu meşale ile ölümlüler kadar ölümsüzlerin de yüreğine düşürebilen sadece Eros'tur. Eros, annesi Afrodit'e itaatsiz gibi görünse de tutkuyla bağlıdır.

Antik vazo resimlerinde yakışıklı bir delikanlı veya küçük bir oğlan olarak resmedilmiştir. Bu resimlerde elinde her zaman ok ve yay bulunmaz, bazen elinde çiçek, kuşak, tavşan gibi bir aşk hediyesi tuttuğu görülür. Mozaik ressamı onu kanatlı, tombul, muzip bir oğlan olarak, adeta bir bebek gibi resmetmeyi yeğlemişlerdir. Heykeltraşlar Eros betimlerinde daha çok silah (ok ve yay) taşıyan bir erkek çocuk imgesine yer vermişlerdir. Eros dörtlü tanrı grubunun bilinen ilk tasviri, M.Ö. 2. yüzyıla aittir ve kabartma şeklinde bir antik tiyatro duvar süsünde görülür. Bu sahnede Eros tanrıları, kanatlı kızlarla birlikte, keçilerin çektiği bir savaş arabasının içinde gösterilmişlerdir. Eros tasvirleri bundan sonra av sahneleri biçiminde epey yaygınlaşmıştır. Eros, atletizmle bağlantılı sayıldığı için birçok gymnasium'a (halka açık spor oyunları için antrenman alanı) Eros heykeli dikilmiştir. Eros tasvirlerinin içinde aksesuar olarak lir, flütler, horozlar, güller, yunus balıkları da bulunur ki bunlara Eros'un sembolleri gözüyle bakılır.

Aşk Tanrısı Eros'un Karıştığı Mitolojik Aşk Hikâyeleri

Semele

Aşk tanrısı Eros, okuyla kalbinden vurduğu pek çok ölümlü veya ölümsüzü birbirine aşık etmiştir. Bunlardan aklıma ilk geleni, Dionysos'un annesi Semele ile Zeus. Semele, Thebai kentinin kurucusu, mitolojik kahraman Kadmos ile ahenk tanrıçası Harmonia'nın kızıydı. Eros, Zeus'u Semele'ye aşık etti ve Semele hamile kaldı. Tanrıların kendilerini ölümlülere göstermeleri felaketle sonuçlanacağı için Zeus yüzünü aşığından saklıyordu. Fakat Zeus'un kiskanç eşi Hera, yaşlı bir kadın kılığında Semele'nin karşısına çıkarak onun kafasını karnındaki çocuğun babasıyla ilgili bir sürü kuşkuyla doldurdu. Bu şüphe ve merak yüzünden Semele Zeus'u görmek konusunda çok ısrarcı olunca muradına erdi, ama aynı saniye içinde yanıp kül oldu. Zeus, Semele'nin karnındaki bebeği alıp kendi uyluğunun içine dikti. Böylece doğan Dionysos'un Homerik şiirlerde geçen "dikilmiş" ve "iki kez doğmuş" lakapları bu hikayeden ileri gelir.

Apollon ve Daphne

Ovidius'un Metamorfozlar'da yazdığına göre, Eros'un ön ayak olduğu bir başka büyük efsane, mitolojik aşk hikâyelerinin en ünlülerinden olan Apollon ve Daphne aşkıdır. Eros'un Apollon'un başına böyle bir macera getirmek istemesinin sebebi, Apollon'un Eros'un okçuluğunu küçümsemesiydi. "Seni muzip çocuk" demişti Apollon, "Bir erkeğin silahının sende ne işi var bakayım? O yay en çok benim omzuma yakışır. Benim oklarımın hedefi bellidir; düşmanlarımı ve yabani hayvanları vururum. Ben birbiri ardına vızıldattığım sayısız okla dev Python yılanını hakladım! Şimdi ölü bir yığın halinde çürüyor olduğu yerde. Ah tabii ya, sen ve senin şu aşkların! Bırak meşalen insanları aydınlattığıyla kalsın; ama okçulukta benim namıma yetişmek istiyorsan ancak hayal görürsün". Eros, okçuluğunun gücünü Zeus'un oğluna göstermek için sabırsızlanıyordu. İntikam planında kullanacağı iki oku hazırlamıştı bile. Bu okların biri, sapladığı kişiyi ölümsüz bir aşkla kıvrandıracak güçte, ucu altından bir oktu. Ucu kurşundan yapılmış diğer ok ise bunun tamamen tersi yönde etkiliyor, hedef aldığı kişiyi aşığından ilelebet soğutuyordu. Nihayet intikam günü geldi çattı ve Eros, altın oku Apollon'un, kurşun oku ise su perisi Daphne'nin kalbine sapladı.

Apollon su perisine sırlısklam aşık olmuştu, öte yandan bu durum Daphne'ye sonsuz bir sıkıntı veriyordu. Daphne, Apollon'u sürekli geri çevirip ondan kaçarken kendini ormanların derinliklerine vurdu. Su perisinin bu yabancı hali, bakire avcı Artemis'i dahi kıskandıracak ölçüdeydi. Apollon, Daphne'nin peşi sıra umutsuzca sürüklenip diller döküyor, ama beriki onu dinlemiyordu. Efsaneye göre nehir tanrısı Peneus'un (Pineios) kızı olan Daphne, babasının bulunduğu nehre kadar koştu, koştu, sonra nehre eğilip babasına yalvardı: "Babacığım, ne olursun bana yardım et! Eğer ki şu sularında birazcık olsun gizemli bir güç varsa beni değiştir, şu uğursuz güzelliğimi boz". Bunu der demez, Daphne'nin kollarına müthiş bir uyuşukluk çöktü, göğüslerini ince bir kabuk tabakası kapladı, saçları yapraklara, kolları dallara dönüştü, ayakların yere mih gibi çakılıp toprağın içine doğru kök salmaya başladı. Çok kısa bir süre içinde Daphne bir defne ağacına dönüşmüş, yüzü sık dallar ve yaprakların salkım saçağı altında, tamamen kaybolup gitmişti. Apollon, soluk soluğa, yüreği gümbür gümbür atarak bu sahnenin sonuna yetişti, ama olan olmuştu bir kere, Daphne artık sonsuza dek bir defne ağacı olarak kalacaktı. İşte o gün bugündür, Apollon'un başından hiç eksik etmediği o defne dalından taç, Daphne'nin anısını kalbinde sonsuza dek yaşatmak içindir.

Perseus ve Andromeda

Antik çağda Etiyopya tabir edilen yer, bizim bugün bildiğimiz Etiyopya değildi; Etiyopya (Aethiopia), Yukarı Nil bölgesini veya Sahra Çölünün güneyini, bazen de Yafa şehri (bugünkü Tel-Aviv) civarındaki bir krallığı anlatmakta kullanılan bir coğrafi isimdi. Artık her neresiyse, mitolojiye göre prenses Andromeda, Etiyopya kralı Cepheus ile kraliçe Cassiopeia'nın kızıydı. Günlerden bir gün, Cassiopeia, kızının dillere destan güzelliğiyle böbürlenerek Andromeda'nın nereid adı verilen deniz perilerinden bile daha güzel olduğunu söyleyiverince deniz tanrısı Poseidon'un şimşeklerini üstüne çekmiş oldu. Poseidon, Etiyopya'yı cezalandırmak üzere ülkenin üzerine bir deniz canavarı saldı. Bu canavar, en acımasız deniz ejderi olan Ketos'tan başkası değildi. Poseidon, Etiyopya'yı rahat bırakması karşılığında, Andromeda'nın kurban edilmesini istiyordu. Çaresizlik içindeki Etiyopyalılar, güzel kızı çırılçıplak soyup bir kayaya zincirlemiş, Keto canavarının gelip onu parça parça etmesini bekliyorlardı. İşte tam o sırada beklenmedik bir şey oldu. Kahraman Perseus, Medusa canavarının başını almış, dönüş yolundaydı ki Andromeda'yı kayaya zincirlenmiş gördü. İmdadına Eros'u çağırıldı. Eros bu çağrıyı duydu ve derhal oraya uçtu. Perseus, Hades'in giyene görünmezlik sağlayan miğferi sayesinde canavara görünmeden yaklaşıp onu öldürdü. Andromeda'nın zincirlerini çözme işini de Eros gördü. Fakat Eros, bu işi yaparken Perseus ve Andromedayı birbirlerine bir aşk zinciri ile kenetlemeyi de ihmal etmemişti tabii. Ketos'un ölüsü sahile çekildi, canavarın o kadar çok kanı aktı ki deniz kıpkızıl oldu. İşte bu yüzden oraya hala Kızıldeniz diyoruz. Andromeda, aşığı ve kurtarıcısı Perseus'un peşinden giderek onunla birlikte birçok maceraya atıldı. Yedi oğulları oldu; Perslerin ve Yunan mitolojisinin tanıdığı en büyük kahraman Herakles'in soyları hep Perseus ve Andromedaya dayanıyordu. Andromeda öldüğünde tanrıça Athena onu Andromeda takımyıldızına dönüştürerek, gökte Perseus, Cepheus ve Cassiopeia takımyıldızlarının yakınına yerleştirdi.

Eros'un Kendi Başından Geçen Aşk Hikâyesi

Eros ve Psyche

Mitolojiye göre aşk tanrısı Eros'un kendi başından da bir aşk macerası geçmiştir. Gel gelelim, bu hikaye yukarıda anlattıklarım kadar bilinmez nedense. Eros ve Psyche (veya Psykhe) hikayesine M.S. 2. yüzyılda yaşamış Romalı yazar Apuleius'un, Altın Dal diye de bilinen Metamorfozlar adlı eserinde yer verilmiş, ama antik Yunan sanatındaki tasvirlerden öykünün aslında eski bir Yunan halk efsanesi olduğu biliniyor. Her neyse, efsaneye göre Psyche, bilinmeyen bir ülkede yaşayan, eşsiz güzellikte bir prensestir. Psyche o kadar güzeldir ki onu bir kez gören erkekler tanrıça Afrodit'e tapınmaktan

vazgeçerler. Afrodit bu duruma çok bozulur, oğlu Eros'a bu kızı dünyadaki en çirkin adama aşık etmesini emreder. Ne var ki Eros'un oku bu kez kendi yüreğine isabet etmiştir. Eros, Psyche'yi başka bir adama aşık edeceği yerde, kıza kendisi aşık olur ve meltem (batı rüzgarı) tanrısı Zephyros'un da işbirliği ile kıızı yanına, kimsenin bilmediği bir saraya kaçırır. Ölümlülerin bir tanrının yüzünü görmeleri yasak olduğundan Eros, kimliğini Psyche'den gizli tutar ve ona kendisine

asla bakmamasını söyler. Birlikte oldukları oda bu yüzden her zaman kapkaranlık tutulmaktadır. Derken günün birinde Psyche, Eros'tan, çok özlediğini söylediği kızkardeşleri ile kendisini görüştürmesini rica eder. Eros buna razı gelir. Fakat saraya gelen kızkardeşler, görkemi karşısında küçük dillerini yuttukları sarayda yaşayan kardeşlerini ölesiye kıskandıkları için, Psyche'nin aklına olmadık kuşuklar, meraklar sokarlar. Bir kahin, kızlara Psyche'nin kocasının bir canavar olacağını söylemiştir. Psyche işittiği bu laflar neticesinde içini kemirmeye başlayan meraka yenik düşerek bir gece, yanında uyumakta olan Eros'un yüzüne ışık tutar. Zavallı kız, gözlerinin önünde çirkin bir yılan değil de dünyanın en yakışıklı gencini görünce öylesine büyülenir ki aşkın verdiği dalgınlıktan, elindeki kandilden birkaç damla yağı Eros'un üzerine damlatır. Eros, büyük bir aldatılmışlık duygusu ve hayal kırıklığı içinde uyanır, durumu anlar anlamaz da sarayı terk eder. Kaybettiği aşkını dünyanın dört bucağında umarsızca arayan zavallı kız, nihayet durumu Afrodit'le konuşması gerektiğini kavrar. Güzellik tanrıçası, kıızı sınamak için ona bir dizi güç, neredeyse olanaksız görevler ve işler verir. Yapılması istenen işler arasında, yerin yedi kat dibindeki Ölüler Ülkesine inmek gibi, öyle tehlikeli vazifeler vardır ki bir ölümlünün bu vazifeleri ölümsüzlerin yardımı olmaksızın yerine getirebilmesi mümkün değildir. Fakat Psyche kendisine verilen dört görevi de başarıyla tamamlar; Eros ve Psyche, bizzat tanrıların hazır bulunduğu bir evlilik töreni ile sonsuza dek birleşirler. Evet, sonsuza dek diyorum, çünkü törenden hemen önce Psyche'ye tanrılar tarafından ölümsüzlük şerbeti (ambrosia) içirilir. Eros ve Psyche'nin "Hedone", yani "haz" adında bir kızları olur. Apuleius'un öyküsünde geçen tanrı adları, Yunan tanrılarının Roma mitolojisindeki karşılıklarıdır elbette. Yani Eros, Cupid; Afrodit, Venüs; Zeus, Jupiter; Hermes, Merkür; Hedone, Voluptas adıyla geçer. Bir tek Psyche adı Yunanca orijinalindeki gibi bırakılmıştır. Psyche, aynı zamanda Yunan mitolojisinde insan ruhunun kişileşmiş olan bir tanrıdır. Bu hikayedeki Psyche'yi onunla karıştırmamak gerekir. Psyche, antik mozaiklerde, kocası Eros'la birlikte, kelebek kanatlı bir tanrıça olarak resmedilir. Bunun nedeni, "psyche" sözcüğünün bir anlamının da "kelebek" olmasıdır. Mozaiklerde bazen iki tane Psyche görülür; bu ikincisi herhalde Psyche'nin kızı Hedone olmalıdır.

Roma Aşk Tanrısı

Cupid

Aşk tanrısı Eros konusunu kapatmadan önce, Roma Aşk Tanrısı olan Cupid'e (Cupido veya Amor da denir) kısaca bir bakalım. Klasik Yunan sanatında dal gibi bir delikanlı olarak tasvir edilen Eros'un, Helenistik dönemde muzip, gürbüz bir oğlan çocuğu (cupid) olarak, elinde ok ve yayla betimlenmeye başladığını biliyoruz. Cupid, Roma sanatının ve ondan etkilenen, sonraki dönemlerin klasik anlayıştaki sanatının vazgeçilmez bir öğesi olmuştur. 15. yüzyıla gelindiğinde, cupid ikonografisi, "putto"lardan ayırt edilemez hale gelmiştir. Putto, yani sanat eserlerindeki, bazen kanatlı da tasvir edilen gürbüz erkek çocuk figürü, "cherubim" adı verilen küçük melek figürlerinden farklıdır. "Cherub"lar dinsel figürlerdir, "putto"lar ise tersine, dünyevi aşk tutkusunu temsil ederler. Buna karşın, Barok sanatta "putto"lar dinsel bir temsiliyet de kazanmışlardır. Ortaçağda cupid'in ikili anlamı (dünyevi ve semavi) devam etmiş, Rönesans'ta canlanan antik sanat ilgisi sayesinde cupid'ler karmaşık alegorik anlamlar yüklenmiştir. Roma mitolojisinde aşk tanrısı Cupid'i temsil eden putto'lara amorino (aşkçık) da denir. Latin edebiyatında Cupid, genellikle Venüs'ün oğlu olarak geçer, fakat babasının kim olduğu zikredilmez. Seneca, Cupid'in babasının, Venüs'ün Roma mitolojisine göre kocası olan Vulcan'ın (Yunan mitolojisindeki karşılığı Hephaistos) oğlu olduğunu söyler. Cupid'le ilgili güzel, yine aslında Yunan kökenli bir hikaye, "Cupid ve Arılar" hikayesidir. Hikayede, Eros/Cupid, arı kovanından bal çalayım derken arılar tarafından feci şekilde sokulur. Can havliyle annesi Venüs'e seslenen Cupid, küçücük yaratıkların bu kadar büyük acıya neden olmalarına hayret ettiğini söylediğinde Venüs gülerek, "Sen de küçüksün oğlum, ama sen de okunla bir arı gibi herkesin canını yakmıyor musun?" diye sorar. Eh işte, gençlik çiçektir, aşk acısı o çiçeğin yapraklarını dökmesi, bal ise aşkın meyvesidir.

Uranos

Uranos (Οὐρανός , gökyüzü), Yunan mitolojisinde yeryüzünün cisimleşmiş halini temsil eden tanrıça Gaia'nın kendiliğinden meydana getirdiği, gök tanrısıdır. Bu nedenle Roma mitolojisine de Caelus (gök, cennet) adıyla geçmiştir. Gaia ile birleşmek suretiyle Titanlardan tutun da tek gözlü Kikloplara, çok başlı, çok kollu Hekatonkheirlere varıncaya kadar, birçok mitolojik varlığın babasıdır. Bir zamanlar Doğu Anadolu'da güçlü bir devlet kurmuş olan Hurrilerin yaratılış mitine çok benzeyen efsaneye göre, Titanlar haricindeki, her biri ayrı bir ucube ve garabet olan çocuklarından tiksinen Uranos, onları yerin yedi kat dibine (Tartaros) hapsedince Gaia'nın ahını aldı. Gaia, 12 Titanın en güçlüsü olan oğlu Kronosu (Kronos, Zeusun babasıdır ve sözcük anlamı itibarıyla "zaman" demektir) Uranos'a karşı kışkırttı, Kronos da bir orakla babasının erkeklik organını kesti. Gaia, Uranos'un kanından devler, dişbudak perileri ve Erinysler (Öfkeler) gibi varlıkları meydana getirdi. Ayrıca bu kanın denizdeki köpüklerle buluşmasından (Hesiodos'a göre) güzellik tanrıçası Afrodite doğdu.

Gök Tanrısı

Eski Yunanda gökyüzü, yıldızlarla süslenmiş, pirinçten yapılmış bir kubbe olarak düşünülüyordu. Gök kubbe, bir tepsi dibi dümdüz olan dünyanın en uç noktalarına tutturulmuştu. Gaia nasıl ki yeryüzünün kişileşmiş olan tanrıça idiyse, Uranos da aynı şekilde gökyüzünün kişileşmiş olan gök tanrısı idi. Uranos'un Gaia tarafından, babasız meydana getirildiğine inanılır, ama Orpheusçulara göre Uranos'un annesi Gaia, babası ise Aether'dir (göğün üst katmanlarındaki ışıltılı, tanrısal hava). İnsanlar, çok eski tarihlerden beri, bereketli yeryüzünü ve toprağı genellikle dişi, şimşekler çaktırıp yağmurlar yağdıran göğü ise erkek olarak düşünmüşler. Doğurgan toprak, uysal bir şekilde göz alabildiğine uzanır ve bin türlü fırtınanın koptuğu göklerden ekinlerini yeşertecek yağmurları bekler. Toprağı dölleyen, gökyüzüdür bir bakıma. Öte yandan gökyüzü, toprak kadar sakın ve uysal değildir; bir an sonra ne yapacağını bilemediğimiz gökyüzünü, toprağı ekip biçtiğimiz gibi kontrol edip yönetemeyiz. Ayağımızı bastığımız toprak, ona ne yapsak ses çıkartmaz, bize anamız kadar yakındır. Oysa erişemediğimiz gökyüzü, kendi başına buyruktur; meydana getirdiği, önceden kestirilemez hava şartlarıyla bizi kah cezalandıran kah güldüren babamıza benzer. Toprağın dişi, göğün erkek olarak tasavvur edilmesinde bu tür düşünceler etkili olmuştur sanırım.

Titanlar

Yunan mitolojisine göre, Uranos ile Gaia'nın 6 kız, 12 erkek çocukları oldu. 6 kızın hepsi de Titanlar denen, Olympos tanrılarının ataları olan tanrılar grubuna mensuptur. Oğulları ise 6 Titan, 3 Kyklop ve 3 Hekatonkheir'den oluşur. Başka bir deyişle, mitolojideki ilk Titan kuşağı, Uranos'un 6'sı kız, 6'sı erkek, 12 çocuğundan ibarettir. Erkek Titanların isimleri ve kimlikleri : Okeanos - Okyanus, eski Yunan inanışında dünyayı saran Okeanos nehri; Hyperion - Yüksek kişi, güneş; Koios - Kuzey kutbu, bilgelik; Kronos - Zaman; Krios - Savaş, takımyıldızlar; Iapetos - Ölümlülük. Dişi Titanların isimleri ve kimlikleri : Tethys - Yeraltı ve kaynak suları, tatlı sular; Mnemosyne - Bellek; Themis - Adalet, ilahi yasa; Rhea - Doğurganlık, bereket; Phoebe - Gizem, kehanet; Theia - Parıltılı, değerli taşlar ve madenler. Olympos tanrılarının soyu bu 12 Titana dayanır. Örneğin Kronos, baş tanrı Zeus'un babasıdır. Okeanos ve Tethys birlikteliğinden 3000 kadar su perisi türer. Mnemosyne, sanat perilerinin (müzlerin, 9 musanın) anasıdır. Yine Iapetos, gökküreyi sırtında taşıyan Atlas'ın ve ateşi tanrılardan çalan kahraman Prometheus'un babasıdır.

Hekatonkheires

Efsaneye göre, Uranos, çocukları içinde ilk göz ağrıları olan tek gözlü, dev Kyklop'larla 100 kollu, 50 başlı Hekatonkheir'leri (Hekatonkheir, Yunanca "100 kollu" demektir) Tartaros'un derinliklerine, yani yerin yedi kat dibine hapsetti; insan başlı, akrep kuyruklu dişi canavar Kampe'yi de onların başına gözcü dikti. Bir baba olarak böyle bir şeyi yapmasının nedeni, mitolojiye göre, hem bu çirkin yaratıkların veya canavarların babası olmayı kendine yedirememesi hem de onların ezici güçlerinden korkmasıydı. Ama çocuklarının başına gelen bu olay Gaia'ya büyük acı verdi. Sonunda Uranos, ettiğini bulacak, ama biz önce bu yaratıkları biraz daha yakından tanıyalım. Uranosoğlu 3 Hekatonkheir şunlardı: "Güçlü" Briareos, "Öfkeli" Kottos, "Dev kollu" Gyges. Briareos'a Latinler Aegaeon (Egeon, "deniz keçisi") dediler. Yunan mitolojisinde neredeyse hiçbir varlık göstermeyen Hekatonkheirlerin (Hekatonkheires), bin kollu dev deniz dalgaları ya da yer sarsıntıları gibi, büyük ve tehlikeli doğa güçlerini sembolize ettiğini düşünen kimi mitoloji uzmanları vardır.

Kykloplar

Kykloplara gelince, bunlar, alınının tam ortasında tek bir gözü olan, dev yaratıklardı. Kykloplar çok güçlüydüler, dediğim dedik, hantal, kaba bir mizaçları vardı ve kaba kuvveti temsil ediyorlardı. Belki de bu kaba kuvvetlerinden ötürü, isimleri ağır taş işçiliği ve demircilikle birlikte anılıyor, çoğunlukla bir ocağın başında çalışırken tasvir ediliyorlardı. Uranosoğlu 3 Kyklopun isimleri, "esip gürleyen" Brontes, "şimşek" Steropes ve "parlak" Arges'tir. Lakaplarından da belli olduğu üzere, Kykloplar şimşekle doğrudan ilgilidir. Mitolojiye göre, şimşegi bir silah olarak üretip Zeus'a veren bu üç Kykloptur. Steropes şimşegi üretmiş, Brontes ve Arges de buna sırayla şimşegin gürültüsünü ve parlaklığını katmışlardır. Zeus'un Titanlar Savaşında Titanları alt edebilmesinde Kyklopların üretip Zeus'a verdikleri bu silahın büyük etkisi olmuş ve şimşek, o günden sonra Zeus'un esas silahı haline gelmiştir. Zeus da bu iyiliğe karşılık Kyklopların Tartaros'taki esaretine son vermiştir tabii.

Gökyüzü Tanrısı Uranos'un Sonu

Uranos'un Kastrasyonu (Hadım Edilmesi)

Gökyüzü tanrısı Uranos'la yeryüzü tanrıçası Gaia'ya dönelim. Gaia, Uranos'un öz oğulları Kykloplara ve Hekatonkeirlere layık gördüğü muameleyi affedemiyordu. Bu yüzden oğullarını (erkek Titanları) etrafına toplayarak onları babalarına karşı kıskırttı. Efsaneye bakılacak olursa, Titanlar annelerinin yüreklendirici sözlerine karşın başlarını önlerine eğip sustular, çünkü babalarından çok korkuyorlardı. Titanların en cesuru ve güçlüsü Kronos'tu, anasının teklifini heyecanla karşılayan bir tek o oldu. Gaia onunla gurur duydu ve Kronos'un eline büyük, ağız elmas kadar sert, tırtıklı bir orak tutuşturdu. Yaptıkları basit plan uyarınca 4 Titan dünyanın dört bucağına gözcü olarak gönderildi. Kronos ise dünyanın merkezinde, elinde orakla bekliyordu. Bir süre sonra Uranos çıkageldi ve bütün ağırlığıyla Gaia'nın üzerine çöktü. Tam o sırada gözcü Titanlar pusuda bekledikleri yerleri terkedip Uranos'un üstüne atıldılar, onu dört bir yanından sımsıkı tuttular. Uranos neye uğradığını anlamadan büyük bir acı içinde kıvranmaya başladı. Çünkü merkezde bekleyen Kronos, elindeki keskin orağı var gücüyle sallayıp babasının erkeklik organını uçurmuştu. Bu organın toprağa akan kanından devler (Enkelados, Alkyoneus, Athos, Klytias, Echion) ve Alekto, Tisiphone, Megaira adlı "Erinys"ler meydana geldi. Böylece Uranos'u yıkarak onun tanrılık tahtını ele geçiren Titanlar, Tartaros'ta mahpus kardeşlerini saldırdılar, Kronos'u da kendi başlarına getirdiler. Fakat tuzağa düştüğünü ve sonunun geldiğini anlayan Uranos onlara bir kehanette bulunur. Bu kehanete göre gün gelecek, Titanlar da tahttan al aşağı edilerek yaptıklarının cezasını çekeceklerdir. Uranos'un söylediklerinin çok geçmeden çıktığını, Titanların bizzat Kronos'un oğlu Zeus tarafından Tartaros'taki bir kuyuya döküldüklerini biliyoruz. Burada enteresan olan, erkek Titanlar içinde bir tek Okeanos'un Uranos'a kurulan bu pusu işinden uzak durmuş olmasıdır. İkinci bir konu da, bu efsane ile, bir zamanlar Doğu Anadolu'da güçlü bir devlet kurmuş olan Hurrilerin yaratılış miti arasındaki büyük benzerliktir. Hurri mitinde de gök tanrısı Anu'nun erkeklik organı, oğlu Kumarbis tarafından kesilir ve sonra Kumarbis'in kendisi de Anu'nun organından damlayan kandan meydana gelmiş üç tanrıdan biri olan, fırtına tanrısı Teşup eliyle tahttan alaşağı edilir. Uranos'u kastre eden orağın ağzının elmas gibi keskin bir çakmaktaşıdan yapılmış olması da önemli bir ayrıntıdır. Taş veya tahta uçlu oraklar geç Neolitik döneme, başka bir deyişle Tunç Çağı öncesine ait olduğuna göre, bu küçük detay acaba efsanenin çok eski olduğuna dair bir ipucu olabilir mi? Büyük olasılıkla öyle; aksi takdirde bu durumu ancak ritüellerde metal kullanılmasının yasak oluşuna, yani bir tür metal tabusunun varlığına bağlamak zorundayız.

Uranos'un Etimolojisi, Diğer Mitolojilerle Bağlantısı ve

Sanattaki Tasvirleri

"Uranos" kelimesinin kökeni kesin olarak açıklığa kavuşturulamamıştır. Kimileri Hindu gök tanrısı Varuna ile bir bağ kurmuş, kimileri ise Sanskritçe "ers" (damlamak) veya "vars-man" (en yüksek makamda bulunan kişi) kelimelerini önermiştir. Bu açıklamalar, Uranos'un yağmur yağdıran veya en yüksek makamda bulunan tanrı oluşuna dayandırılmaktadır. Uranos'un yeri (Gaia'yı) kapsayan, örten özelliği ise akla yine Veles ve Varuna'da olduğu gibi, wel (kapsama, kaplama) veya wer (örtme,

kapatma) köklerini getirmektedir. Yukardaki küçük resimde, Hindu tanrılarında, gök, su, evren denizi, yeraltı ve kanun tanrısı Varuna'yı görüyoruz. Resimde Makara adlı yarı tanrısal bir timsahın üstüne binmiş olmasının nedenini, Varuna'nın da Poseidon gibi bir deniz tanrısı olmasındandır. Poseidon, deniz canavarı Ketos'a, Varuna ise bir tür su hayvanı olan Makara'ya biner. Varuna ile Uranos arasındaki bağ, bu tanrıların kızları diyebileceğimiz Lakshmi ile Afrodit arasında da sürer.

Lakshmi de Afrodit gibi denizden, fakat bir süt denizinden doğar ve o da Afrodit gibi çoban yıldızıyla (Venüs) ilişkilendirilmiştir. Gök tanrısı Uranos ile Uranüs gezegeni arasında bir bağ kuranlar ise yüzde yüz haklılar. Çünkü 18. yüzyılda keşfedilen bu 6. gezegene gerçekten de Yunan mitolojisi gökyüzü tanrısı Uranos'un ismi verilmiştir. Yine de bunun garip yanı, Antik Yunan ve Roma medeniyetlerinde bilinen geç gezegenin (Venüs, Merkür, Mars, Jupiter, Satürn) adının Latince'den alınmasına karşın, 6. gezegen Uranüs'ün adının Grekçeden seçilmiş olmasıdır. Uranos'un Roma mitolojisindeki karşılığı, "gökyüzü, cennet" anlamına gelen Latince kelimeyle aynı olmak üzere, Caelus'tur. Belki de bir gezene basitçe "gökyüzü" demeyi doğru bulmamışlardır veya öyle demek istememişlerdir, kim bilir. Sanata gelelim. Çömlere resmedilmiş sahnelerde Uranos'u pek göremeyiz. Roma sanatında ise Uranos, ezeli zamanın kişileşmiş tanrısı olan Aion olarak tasvir edilir. Uranos'u bu resimlerde, sayfanın en üstündeki mozaik resminde de (M.S. 3. yüzyıl) gördüğümüz gibi, genellikle ayakta dururken bir eliyle de Zodyak çarkını tutan bir adam olarak görürüz. Aion, Roma mitolojisinde Kronos'un temsili olduğu için, Kronos'la bu şekilde özdeşleşmiş olmayı, Uranos adına bir bahtsızlık veya kaderin cilvesi sayabiliriz.

Pontos

Pontos veya Pontos (Πόντος , deniz), Yunan mitolojisinde yeryüzünün cisimleşmiş halini temsil eden tanrıça Gaia'nın meydana getirdiği, denizin kişileşmiş olan tanrıdır. Eski Yunanlılar "ho pontos" deyişi ile Akdeniz'i kast ederlerdi. Yine bir zamanlar kabaca şimdiki Orta ve Doğu Karadeniz Bölgesinde kurulmuş olan devlete de Pontos Devleti (deniz devleti) dendiğini hatırlayalım. Pontos'un kahramanı olduğu bir efsane yoksa da mitolojiye göre "deniz ihtiyarı" Nereus'un, sonraları Poseidon tarafından tahtı elinden alınacak deniz tanrısı Thaumasi'nin, denizin derinliklerinde saklı tehlikelerin tanrısı olan Phorkys'in, deniz canavarlarının anası Keto'nun, deniz tanrıçası Eurybia'nın ve Telkhines adı verilen Rodos halkının babası olması bakımından önem taşır. Yunan mitolojisine göre, bilinen bütün deniz canlıları ve balık türleri, Pontos ile onun dişi emsali olan deniz tanrıçası Thalassa'dan türemiştir.

Pontos, Roma mozaiklerinde, denizden çıkan dev bir adam kafası şeklinde tasvir edilir. Yengeç kısıncı biçiminde boynuzları ve yeşile çalan, su grisi sakalı vardır. Gerek klasik mitlerde gerekse klasik sanatta Pontos-Thalassa çifti yerini Poseidon-Amphitrite çiftine bırakmıştır. Roma dönemine ait mozaiklerde eski deniz tanrıları da genellikle Okenaos-Tethys çifti ile temsil edilmiştir. Phorkys'i, günümüze kadar ulaşabilmiş Helenistik döneme ait mozaiklerde balık kuyruklu, yengeç elli, kızıl dikenli bir yaratık olarak görürüz. Keto ve Phorkys'in birleşmesinden bir çok canavar veya yaratık (Ehidna, Graiai adı verilen "gri cadılar", aralarında ünlü Medusa'nın da bulunduğu Gorgonlar ve Herkül tarafından öldürülen Ladon ejderhası) türemiştir.

Typhon

Yunan mitolojisindeki en ölümcül canavar olduğu söylenen, "bütün canavarların babası" ünvanının sahibi Typhon (Τυφών , Tifon veya Typhoeus, Typhaon, Typhos), "toprak ana" Gaia ile yer altı çukuru Tartaros'un oğludur. En güçlü tanrıların bile kendisinden çekindiği Typhon'un insan biçimindeki üst yarısı yıldızlara dek yükseliyor, ellerini iki yanına açınca doğu ve batı istikametlerini olduğu gibi taramış oluyordu. Alt yarısı ise ucunu başına değıdirebileceği kadar uzun bir yılan kıvrımı biçimindeydi. Kanatları, ayrıca insan başının yanı sıra, ejderha başı şeklinde bir sürü kafası vardı; yanına yaklaşıldığında tıslıyordu. Karısı Ehidna da en az kendisi kadar ünlü bir canavardı ve o da "bütün canavarların anası" olarak anılıyordu. Zeus, Titanları Tartaros'a hapsedince Titanların anası Gaia, oğlu Typhon'u Zeus'a savaş açması için kışkırttı. Canavar, anasının sözüne uyararak tanrılar kralına meydan okudu, ama bu onun sonu olacak ve şimşekler, depremler, tsunamiler eşliğinde süren kıyasıya bir mücadelenin sonunda, Typhon Zeus tarafından ilelebet Etna Yanardağının dibine gömülecektir.

Ünlü Antik mitoloji derlemesi Bibliotheka'nın yazarı Apollodorus'a göre, Typhon Anadolu'dur. Gaia, Zeus'un Titanları Tartaros'a hapsedmesi üzerine kızarak Tartaros'la birlikte olmuş, bu ilişkiden meyvesi olan Typhon da Kilikya'da doğmuştur. Kilikya denilen yer, Antik Çağda Pamfilya ile Amanos Dağları arasında, Akdeniz kıyısında yer alan bölge, yani bugünkü Çukurova bölgesidir. Typhon'un betimlemesi, hadi abartılı demeyelim, ama bir hayli doğaüstüdür. Belden yukarısı insan biçimindedir, fakat o kadar uzundur ki ayağa kalktığında kafası dağlardan aşır yıldızlara değıer. Yüz yılan başının bağılı olduğu ellerini iki yanına uzattığında bütün ufku doğudan batıya taramış olur. Belden aşağısı devasa yılan boğumları biçiminde olup kuyruğunun ucunu başının üstüne, yani göğe kadar kaldırabilir. Bütün vücudu sayısız kanatla kaplıdır. Etrafında oluşturduğu korkunç fırtınalarla dalgalanan yüz kılları, keçe gibi dolaşık ve pistir. Gözlerinin içinde ateşler yanar. Tısladığında içinde kaynayan ateşler nedeniyle soluğu kızgın bir fırtına estirir ve göğe kızgın, kızıl kaya parçaları kusar. Tanrılar bile Typhon'dan öylesine korkarlar ki onun yaklaştığını duyduklarında soluğu ya Mısır'da (Aigypptos) alırlar ya da kendilerini bir hayvan kılığına sokarak kamufle etmeye çalışırlar.

Zeus'un Typhon'la Dövüşü

Zeus Typhon'un üstüne yıldırımlar yağdırır, ama Typhon, sanki hiçbir şey olmamış gibi, Zeus'un üzerine yürümeye devam eder ve bu arada Zeus'a adam akıllı yaklaşmış olur. Bu kez Zeus, babası Kronos gibi, ağzı elmas kadar keskin çakmaktaşıdan yapılmış bir orak çıkartıp aleti Typhon'a sallar. Typhon kaçmaya yeltenir, ama Zeus olduğu yerde kalır. Typhon'un topuklarının dibinde, Suriye'deki Kasium Dağındadır. Typhon'un kötü yaralandığını gören Zeus, elleriyle canavara saldırır, ama Typhon, devasa yılan boğumlarıyla Kronosoğlunu feci şekilde sarıp sıkır. Bu kadarla kalmaz, Zeus'un elinden orağı alıp baş tanrının ayak ve el bileklerindeki kas kirişlerini keser. Sonra Zeus'u omzuna aldığı gibi deniz yoluyla memleketi Kilikya'ya döner ve oradaki Korykion mağarasına (bugünkü Mersin'de, Kızkalesi'nin olduğu yer) gelince tanrıyı yere bırakır. Tendonları kopmuş olan Zeus, ayağa kalkamamaktadır. Typhon, Zeus'tan kesip koparttığı kirişleri bir ayı postuna sarıp onları saklaması için Delphyne adlı drakaina'ya (dişi ejder) gönderir. Delphyne de Typhon gibi yarı yılan, yarı insan bedenli bir canavardır. Fakat bu sırada Hermes ile Aigipan postu çalıp Typhon'a görünmeden Zeus'un yanına sokulmayı ve tanrının el ve ayak bileklerindeki kesik kirişleri onarmayı başarırlar. Böylece eski gücüne kavuşan Zeus, göğe çıkar, bir süre sonra da gökte kanatlı atların çektiği bir savaş arabasının içinde belirir. Typhon'un üstüne binlerce yıldırım yağdıran Zeus, onu Nysa dağına (nerede olduğu tam olarak belli olmayan, fakat Kuzey Afrika, Arabistan Yarımadası veya Hindistan'da bulunan bir dağ) kadar kovalar. Orada Kader tanrıçaları ("Moirai" adı verilen 3 tanrıça) devreye girerek Typhon'a küçük bir oyun oynarlar. Ona güya gücünü yerini getireceğini söyleyerek Dionysos'un zehirli üzüm suyundan içirirler. Bunun ardından kovalamaca kaldığı yerden devam eder. Trakya'ya geçmiş olan Typhon, Haimos Dağları (Balkan Dağları) dolaylarındaki dövüş sırasında oradaki bütün dağ ve tepeleri yerlerinden söküp Zeus'un üzerine fırlatır. Fakat Zeus, kendisini hedef alan dağ parçalarının her birini şimşekleriyle bloke edip Typhon'un üzerine geri döndürür. Onca dağ yığınının altında kalan Typhon'dan öyle bir kan deryası akar ki o günden sonra o dağlara Haimos ("kanlı") adı verilir. Buna karşın Typhon, son bir gayretle kaçışını deniz üzerinden Sicilya'ya doğru sürdürür. Etna yanardağının oraya geldiklerinde Zeus akıllıca bir hamleyle volkanik dağı şimşekleriyle olduğu gibi kopartıp Typhon'un üzerine yıkar. Etna dağından hala püsküren lavlar, inanışa göre Zeus'un yıldırımlarından kaynaklanmaktadır.

Typhon'dan Olma Mitolojik Canavarlar

Sfenks: Bazı kaynaklarda Typhon'un çocuğu olarak geçen Sfenks, eğer öyleyse, kuşkusuz Typhon'un en zeki çocuğuydu. Vazo resimlerinde ve kabartmalarda genelde kadın başlı, kanatlı bir aslan olarak tasvir edilen Sfenks, efsaneye göre Hera (ya da Ares) tarafından, kentlin başına felaket getirmesi için Yunanistan'daki Thebai şehrine yollanır. Sfenks, şehrin kapısında oturup yoldan geçenlere "tarihin en ünlü bilmececi"ni sorar, bu bilmeceye doğru cevap veremeyenleri de boğarak öldürür ve yer. Oidipus (veya Oedipus) yoluna çıkana kadar, Sfenks sayısız can alır. Ama Oidipus, Sfenks'in sorduğu soruyu bilince Sfenks bunu kendine yediremeyip intihar eder veya hırsından helak olup ölür. Sfenks'in meşhur sorusu şudur: "Sabah dört, öğlen iki, akşamsa üç ayaklı olan varlık hangisidir"? Eh, Sfenks tarafından öldürülmek istemiyorsanız Oidipus'un bu soruya ne cevap verdiğini siz düşünüp bulun bakalım.

Kerberos ve Orthros: İlki üç başlı, diğeri iki başlı Kerberos-Orthros kardeşler, mitolojiye göre, bekçilik yapan canavar köpeklerdir. Yeraltı tanrısı Hades'in köpeği Kerberos, Ölüler Ülkesini; Orthros ise dev Geryon'un kırmızı inek sürüsünü kollayıp gözetir. Her ikisi de efsanevi kahraman Herkül'le dövüşüp ona yenilmişlerdir. bu konudaki detaylı bilgiyi [Kerberos](#) sayfamızda bulabilirsiniz.

Ladon Ejderi: Hera'nın emriyle "akşam kızları" Hesperid'lerin dillere destan bahçesini koruyan Ladon ejderi de bazı kaynaklarda Typhon'un oğlu olarak geçer. Herkül, Hesperid'lerin bahçesindeki altın elmaları getirmesinin icap ettiği onbirinci görevi sırasında Ladon'u öldürmüştür.

Nemea Aslanı: Postunu kendi pençelerinden başka hiçbir şeyin yüzemediği bu dev aslanı öldürmek, Herkül'ün birinci vazifesiydi. Fakat efsanevi yaratığa ok da kılıç da işlemedi. Nihayet zorlu bir güreşin ardından Herkül onu elleriyle boğmayı başardı.

Hidra: Lerna gölünün (Yunanistan, Argos) dibindeki Ölüler Ülkesini kollayan bu üç başlı yaratık da Typhon'un kızlarından biriydi. Hidra, yuvasına yaklaşan herkesi zehriyle öldürdükten sonra hemen oradaki dev bir yengece yediriyordu. Herkül'ün 12 görevi arasında Hidra'yı öldürmek 2. sırada bulunuyordu. Hidra'nın kesilen başları anında yenileriyle değiştiği, üstelik sayıca daha da çoğaldıkları için bu canavarı öldürmek Herkül için bile çok zor oldu. Fakat Hidra'nın zehrine buladığı oklar, sonraki görevlerinde Herkül'ün çok işine yaradı.

Chimera: Sırtının orta yerinden canlı bir keçi kafası fırlamış, yılan kuyruklu, ateş püsküren, çok güçlü bir dişi aslan hayal edin, işte meşhur Chimera öyle bir şeydi. Üstelik sakın bir tatil beldesi diye bildiğimiz Antalya-Olimpos'taki Yanartaş civarında bulunuyordu. Bilmeden Chimera'yı uyandırılırsanız bu, belki biraz amiyane kaçacak, fakat tek kelimeyle söylemek gerekirse, hayatınızın kaydığı anlamına geliyordu. Chimera, Herkül tarafından öldürülmedi. Onun ölümü, diğeri bir büyük kahraman olan Bellerophon'un elinden oldu.

Hadesin Köpeği Kerberos

Kerberos (Κέρβερος), Yunan mitolojisinde Yeraltı Ülkesinin tanrısı Hades'in üç başlı köpeğidir. Kerberosun görevi, hem yaşayanların Hades'in Ülkesine girememelerini hem de efsanevi Styx nehrinin ötesine geçerek bir kez Ölüler Ülkesine ayak basmış olan ruhların bir daha oradan dışarı çıkamamalarını sağlamaktır. Yarı yılan, yarı kadın canavar Ehidna ile ateş soluyan, yarı yılan dev Typhon'dan türemiş olan korkunç köpek Kerberos, çoğu zaman tanrı Hades'le birlikte, onun ayaklarının dibinde tasvir edilir. Hesiodos, Teogoni'sinde Kerberos'un 50 başlı olduğunu söylemişse de sonradan Kerberos'un genellikle üç başlı olduğu kabul edilmiştir. Efsaneye göre, mitolojik kahraman Herakles'e (Herkül) verilen son görev, bu köpeği yakalayıp getirmektir. Herakles, Atina yakınlarındaki Eleusis kentine giderek orada inisiye olduğu Eleusis misterleri sayesinde canlı biri olarak Ölüler Ülkesine nasıl girebileceğini öğrendikten sonra Ölüler Ülkesi'ne girerek Kerberos'u oradan çıkarmayı başardı.

Üç Başlı Köpek

Kerberos'un kaç tane başı olduğu konusunda kaynaklar arasında çelişki mevcuttur. Hesiodos 50 derken, Latin şair Horatius bu sayıyı 100'e çıkartır; ama yaygın inanışa göre Kerberos üç başlıdır. Köpeğin üç kafası, kimilerine göre bugünü, geçmişi, geleceği, kimilerine göre ise bebeklik, gençlik ve yaşlılığı simgeler. Yunan mitolojisindeki akıl almaz olaylara rasyonel açıklamalar getirmeye çalışmış olan Paradoksçu Heraklit, efsanelerin geleneklerden kaynaklandığı inancıyla, Kerberos'un üç başlı olmasını, efsanevi köpeğin sürekli yanında gezdirdiği iki yavru köpeğin varlığına bağlamıştır. Kerberos'la "Asya çakalı" veya altın çakal denen çakal türü arasında bağlantı kuran kimi uzmanlar da çıkmıştır. Artık her neyse, anlaşılan o ki bu üç başlı köpek, mitlere bakacak olursak, korkunç iştahını sadece canlı veya taze et karşısında gösteriyor, böylece de ölmüşlere tamah etmiyordu.

Canavar Köpek

Kerberos'un tek garip yanı çok başlı olması değil tabii; yılan kuyruklu, aslan pençeli, yeleli (üstelik yelesi yılanlardan oluşan) bir yılan köpek Kerberos. Homeros'un Hadesin köpeği diye, isim vermeden zikrettiği Kerberos, mitolojik kaynaklarda sıklıkla zalim, korkunç, heybetli, canavar sıfatlarıyla anılır.

Kerberos'un kardeşi iki başlı köpek Orthros (Orthrus)

Kerberos'un, kendisi gibi Ehidna ile Typhondan türemiş olan, kardeşi Orthros (Ὀρθρος) ise çift başlı bir köpektir. Orthros, üç gövdeli, dört kanatlı dev Geryon'un çoban köpeği olarak, savaş tanrısı Ares'in oğullarından biri olan çoban Eurytion (Εὐρυτίων) ile birlikte dev Geryon'un Erytheia adasındaki kızıl sığır sürüsünü kolluyordu. Kelime anlamı olarak "kırmızı renkli" demek olan Erytheia, kendilerine Hesperidler (Hesperides) denen ve bütün yeryüzünü saran Okeanos ırmağının en batısında yaşayan efsanevi akşam perilerinin adalarından biriydi ve ünlü Gorgon Medusa'nın torunu olan üç gövdeli,

yani üç başlı, altı kollu ve altı ayaklı dev Geryon bu adada yaşıyordu. Herkül'ün onuncu vazifesi, Geryon'un muhteşem kızıl sığırlarını ele geçirmektir.

Herkül, Erytheia adasına ayak basar bsmaz karşısına dikilen Orthos'u, onun ardından da köpeğin imdadına koşan Eurytion'u zeytin ağacından yapılmış sopasıyla vurup öldürür. Gürültü patırtıyı duyan Geryon, kendi gövdesinde barındırdığı üç gövdeye üçer miğfer, kalkan ve mızrak kuşanarak Herkül'ün peşine düşer. Ama Herkül, Geryon'u Yeraltı Ülkesinin girişlerinden birini gizleyen Lerna Gölünde yaşayan, çok başlı su canavarı Hidra'nın zehirli kanına batırılmış bir okla alınının ortasından mızraklar.

Kerberus

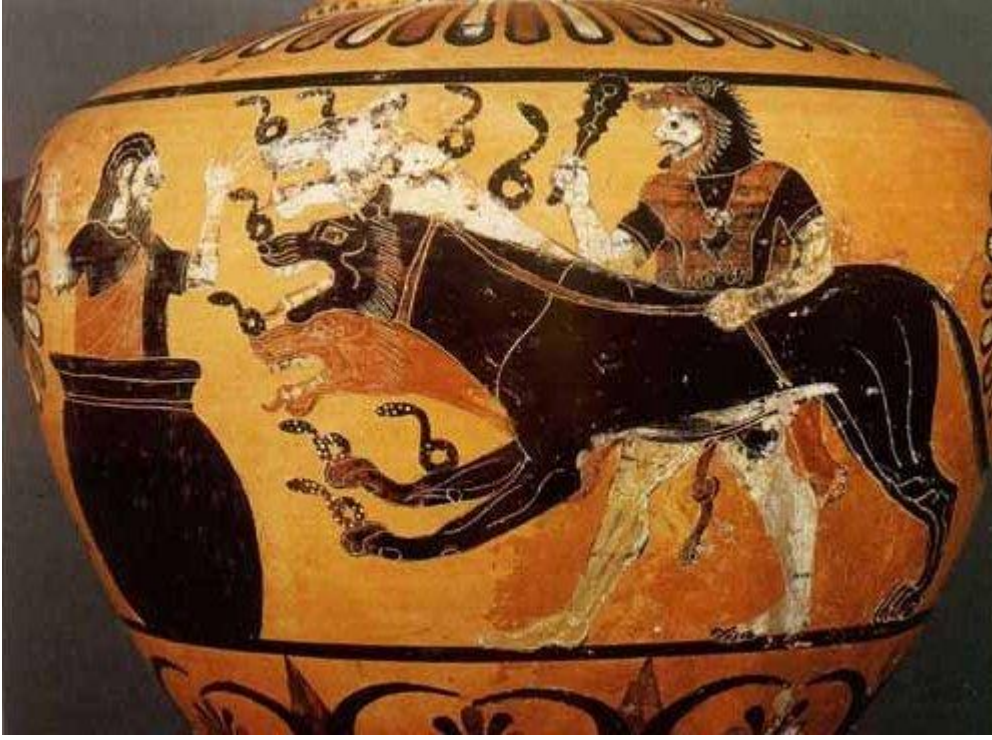
Kerberos (veya Latince "Cerberus", Kerberos) kelimesinin kökeni belli değildir, fakat Yunan mitolojisindeki Kerberos ile adı diğer mitolojilerde geçen bazı köpekler arasında bir paralellik kurulmaktadır. Bunların başında gelen Garmr, İskandinav mitolojisinde Ölüler Diyarı Hel'in bekçiliğini yapan, kanlı bir köpektir. Bruce Lincoln, gerek "garmr" gerekse "kerberos" kelimelerinin Ön Hint-Avrupa dil ailesindeki "ger" (hırlamak) kökünden gelmiş olabileceğini öneriyor.

Diğer bir teze göre ise Kerberos ile Hindu dininin ölüm tanrısı ve Vedalara göre, ölümü tatmış ilk fani olan Yama'nın iki köpeğinden biri olan Sabalah ve bu köpeğin Sarvara (सर्वरा) lakabı arasında yakınlık kuruluyor. Sanskritçede "karbarah" veya "sabalah", "benekli, çilli" anlamına geliyor. Türkçe Vikipedi'nin "Kerberos" maddesinde yazılmış olan "Kerberos Yunanca 'çukur (çok derinlerdeki, şeytani çukur) iblisi' demektir." açıklamanın kaynağını, temelini merak ediyorum doğrusu.

Herkül-Köpek Güreşi

Kerberos'un Herakles'e yenildiği yerin, Yunanistan'ın güneyinde bulunan Mora Yarımadasının Matapan Burnu civarında bir yer olduğu sanılıyor. Efsanelere göre, Ölüler Ülkesinin girişlerinden biri de Tanaerum, Tainaron (Ταίναρον), Tenaro gibi isimlerle de bilinen Matapan Burnunda yer alıyordu. Kimileri ise - herhalde Ereğli ilçesinin isminin Herakles'ten gelmiş olabileceği düşüncesiyle - bu girişin Karadeniz Ereğlisindeki Cehennemağzı Mağaralarında olduğunu öne sürmektedir. Artık o kadarını bilemiyoruz, fakat sonuçta Herakles, Athena ve Hermes adlı meşhur ölümsüzlerin de yardımıyla Yeraltı Ülkesine giriş yapar ve kendisine dur diyen Hades'in kayıkçısı Kharonu (Χάρων) kayıkçının uzun küreği ve kendi kurşun gibi sert, delici bakışları ile tehdit ederek atlatır. Yeraltı Ülkesindeki yolculuğunda Herakles, karısı Persephone'yi kaçırma girişiminde buldukları gerekçesiyle Hades tarafından zincirlenmiş ünlü kahraman Theseus ve onun arkadaşı Pirithous ile karşılaşır. Hades'in kapanına kısılmış bu iki kral, bacaklarına sarıldıktan sonra taşla dönüşmüş yılanların prangasında, ebedi unutuş cezasına çarptırılmış olarak koltuklarında oturmaktadırlar. Herakles, kahraman Theseus'u koltuğundan kaldırıp kurtarmayı başarır da aynı şey Pirithous için ne yazık ki söylenemez. Çünkü Hades gibi bir ölümsüzün karısını arzulamakla affedilemeyecek bir suç işlemiştir. Bu yüzden, Herakles onu kurtarmaya çalışırken şiddetli bir yer sarsıntısı baş gösterince operasyon tamamlanamaz ve Pirithous ebedi cezasını çekmeye devam eder. Nihayet Herakles Hades'le görüşür ve ona Kerberos'u almaya geldiğini söyler. Hades, köpeğini Herakles'in götürmesine tek şartla izin vereceğini söyler. Kahraman, önce silahsız bir biçimde Kerberos'la güreşip köpeği alt etmelidir; istediğini ancak bu güreşten galip çıkarsa yapabilir. Herakles, Kerberos'u gırtlığından tuttuğu gibi yere çalar. Sonra da köpeği omzuna vurduğu gibi soluğu - Athena'nın yardımıyla - dışarda, kendisine bu işi son görev olarak vermiş olan Kral Eurystheus'un yanında alır. Kral, Herkül'ün sırtladığı canavar köpeği görünce korkusundan ne yapacağını şaşırarak sonunda çareyi kendini büyük bir yiyecek küpünün içine atmakta bulur. Herakles'e köpeği Ölüler Diyarına geri götürmesi için diller döker. Kralın bu dileğini de yerine getirirse bundan sonra büyük kahraman ilelebet özgür kalacaktır. Bu son

sahnenin halen Louvre müzesinde bulunan bir Antik Yunan çömleğinin üzerine resmedilmiş halini aşağıda bulabilirsiniz.

Ölüler Ülkesi - Styx Nehri - Lethe Nehri

Fakat Yunan mitolojisinde Ölüler Ülkesine yolculuk ederek Kerberos'la karşılaşmış olan sadece Herakles değildir. Bir başka mitte, efsanevi şair ve müzisyen Orpheus, bir meşe perisi olan karısı Eurydike'yi kurtarabilmek için Hades'in Ülkesine ayak basmaya cüret eder. Çok sevdiği karısının, bir satır tarafından kovalandığı sırada bir yılanın üzerine basarak ölmesi üzerine müthiş Orpheus, lirin tellerini öyle büyük bir acıyla titretip öyle kederli ağıtlar yakmış ki bütün tanrıların ve nimflerin yüreğini dağlamış, onlar da Orpheus'a Ölüler Diyarına gidip Eurydike'yi kurtarmasını öğütlemişler. Orpheus, Herakles gibi eşsiz güçte biri değil de olağanüstü yetenekli bir sanatçı olduğu için bu zorlu görevdeki başlıca silahı da yumrukları veya sopası, bıçağı değil de liri olmuştur. Lirinin tatlı ezgisiyle Kerberos'u uyutmuş, Hades'in ve Persephone'nin gönüllerini fethetmiştir. Ne yazık ki hikâye mutlu sonla bitmez. Çünkü Yeraltı Ülkesinden tekrar yeryüzüne dönüş esnasında, karısının birkaç adım önünde gitmekte olan Orpheus, gün ışığına ulaşana değin arkasına dönüp bakmama yasağına merakı ve kuşkusuna yenik düşmesi nedeniyle uyamaz, arkasına dönüp karısına baktığı anda da Eurydike tekrar Hades'in Ülkesini boylar. Eurydike ile Orpheus, Orpheus Mainadlar (Dionysos takipçisi kadınlar) tarafından öldürülüp de ruhu Yeraltı Ülkesine uçunca, ancak o zaman, yani ruhen kavuşacaklardır. Hermes'in de Yeraltı Ülkesindeki unutkanlık nehri Lethe'nin sularını kullanarak Kerberos'u uyuttuğuna dair bir şeyler okudum Internette, fakat Türkçe Vikipedi'ye de alınmış bu farazi hikâyenin Yunan mitolojisine ait olduğuna dair ne yazık ki güvenilir bir kaynak bulamadığım için o bahsi hiç açmadan kapatıyorum ve es geçiyorum.

Aeneis

M.Ö. 29 - M.Ö. 19 yılları arasında Romalı şair Vergilius tarafından yazılmış olan Aeneis epik şiiri (veya destanı), Roma İmparatorluğu'nun kuruluş destanıdır. Vergilius'un bir ulusal destan ya da kuruluş miti niteliğindeki ünlü şiirinde, Truvalı (veya aynı şey olmak üzere, "İlion"lu) kahraman Aeneas İtalya'ya gelerek Romalıların atası olur.

Sibyl

Destanın 6. kitabında Aeneas, Napoli yakınlarındaki Cuma (Latince adıyla Cumae) kentinde bulunan Apollon kahinlerinin baş rahibesi Sibyl'in yardımıyla Avernus kraterinden Yeraltı Ülkesine iner. Sibyl'in Cerberus'u (Romalıların Kerberos'a verdikleri isim) sedatif (uyutucu, sakinleştirici) bir şeylerle (muhtelif rivayete göre bir ballı kek parçasıyla) yatıştırması ve Ölüler Ülkesinin kayıkçısı Kharon'u Altın Dal ile ikna etmesi sayesinde Aeneas, yeraltının çeşitli katlarını bir bir aşarak intihar etmiş karısı Kartaca kraliçesi Dido'nun ve sonunda da babasının ruhlarıyla konuşmayı başarır.

Psyche

Romalı nesir yazarı Apuleius'un (tahminen M.S. 125 – M.S. 180) Metamorfozlar isimli yapıtında anlatılan Cupid ve Psyche efsanesinde de Kerberos'un dikkatinin önüne atılan keklerle dağıtılması söz konusudur. Bu mitte, Roma mitolojisindeki aşk tanrısı Cupid'in aşık olduğu güzel prenses Psyche, güzellik tanrıçası Venüs tarafından birçok sınavdan geçirilir ki bunlardan en çetinlerinden birinin yolu da Ölüler Ülkesinden geçmektedir. Bu sınavı başarıyla veren Psyche ile Cupid, mutlu sonla biten hikâyenin finalinde birbirlerine tekrar kavuşmuş olurlar ve baş tanrı Jupiter'in Psyche'ye ölümsüzlük bağışlaması sayesinde evlenebilmeleri de mümkün olur. Çiftin çocuklarına Voluptas adı verilir ki bu da Yunan mitolojisindeki Hedone'ye (haz) karşılık gelir.

Dante-Cehennem

Dante, ünlü Cehennem'inde anlattığı hayali cehennem yolculuğunda kendisine rehberlik etmesi için şair Vergilius'u seçer. Vergilius'un yukarıda bahsettiğimiz Aeneis epik şiirinde anlattığı Ölüler Ülkesi yolculuğunu hatırladığımızda bu seçimin hiç de keyfi olmadığını anlarız. Dante'nin cehenneminde Kerberos, cehennemün üçüncü katında yedi ölümcül günahın biri olan oburluk günahını işlemiş olmalarının korkunç cezasını çekmekte olan bahtsız ruhları gözetleyen, onları lime lime parçalayan bir canavar olarak tekrar karşımıza çıkar.

Hydra

Hdyra ("Υδρα), Yunan mitolojisine göre Lerna gölü yakınlarındaki bir bataklıkta yaşamış, dokuz başlı, yılanı bir dişi

canavardır. Typhon ile Echidna'dan türemiş canavarlardan biri olan Hydra, sürüngen özellikleri gösteriyor ve Ölüler Ülkesinin Lerna bataklığının dibindeki girişlerinden birine bekçilik ediyordu. Hydra'nın soluğu ve kanı ölümcül derecede zehirliydi, ayrıca kafalarından biri kesilecek olsa kesilen kafanın yerinde derhal en az iki yeni kafa türüyordu. Hydra, Herkül (Herakles) tarafından, ölümsüz kahraman 12 görevinden ikincisini yerine getirdiği sırada öldürülmüştür. Herkül, Hydra'yla mücadele esnasında bir yandan da tanrıça Hera'nın yolladığı Karkinos adlı dev yengecin saldırısını savuşturmak zorunda kalmış,

Hydra'yı da (Bibliotheca yazarı Apollodorus'a göre) ancak yeğeni Ialos'un yardımıyla, kestiği kafaların bir zamanlar Hydra'nın gövdesiyle birleştiği boyun kısımlarını meşaleyle dağlayıp canavarın kendini yeniden üretme (rejenerasyon) özelliğini iptal etmesi sayesinde ortadan kaldırmıştı. Hydra'nın zehirli kanına bulduğu oklar, Herkül'ün sonraki bazı görevlerinde, ayrıca kentaur (yarı insan, yarı at şeklinde mitolojik yaratık) Nessos'un öldürülmesi sırasında işine yaramıştır.

Lerna

Mitolojik kaynaklara göre Hydra'nın yaşadığı Lerna gölü, Mora Yarımadasında (Peloponnesos), Antik Argos şehrinin güneyinde, bugünkü Myloi köyü civarında bulunuyordu. Fakat 19. yüzyılda bir alüvyon lagününe gerileyen göl, günümüzde bütünüyle uçup gitmiştir. Göl uçup gitmiş olmasına karşın, Lerna'da hala var olan karstik membalar, efsanelere göre, deniz tanrısı Poseidon'un, mitolojide Danaid diye adlandırılan Danaos'un 50 kızından biri olan Amymone'ye yaklaşmasının karşılığında Lerna'ya bahsettiği bir tür armağandı ve coğrafyacı-tarihçi Strabon'un yazdıklarına bakılırsa şifa verici özelliğe sahiptiler. İşte Hydra'nın yaşadığı bataklık, mitolojik kaynaklara göre, kutsal sayılan bu Amymone membasının çok yakınındadır. Mitolojik canavar Hydra, oraya nereden, nasıl geldi, bilmiyoruz, fakat Hydra, Typhon ve Echidna'dan türemişti ve - önemli bir detay olarak - tanrıça Hera tarafından özel olarak büyütülüp yetiştirilmişti. Hydra'nın 9 başı vardı, ama bunların sadece bir tanesi, tam ortada bulunamı ölümsüzdü. Gerçi Pausanias, Hydra'nın herhangi bir su yılanı gibi tek başlı olduğuna, ama diğer tüm su yılanlarından büyük olduğuna inanır. Kanı ve nefesi ölümcül derecede zehirli olan Hydra, bataklığın dibindeki Ölüler Ülkesi girişinin gardiyanıydı.

Hydra'nın Herkül'ün 12 Görevi Kapsamında Öldürülmesi

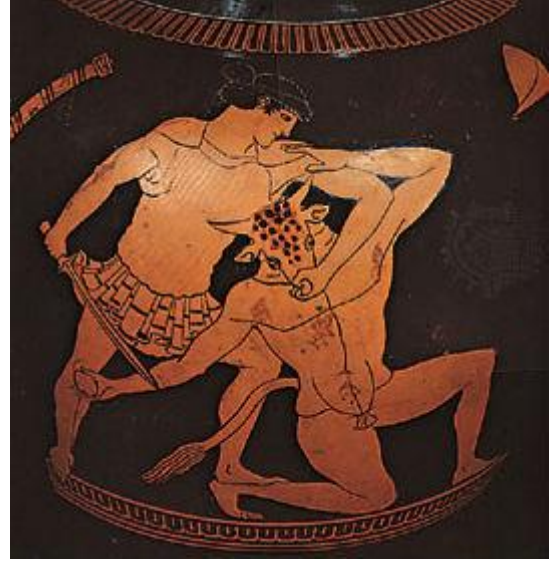
Tanrıça Hera ile kahraman Herakles arasındaki husumetin temeli, kabaca ve kısaca, Herakles'in Zeus'un ölümlü bir kadından (Alkmene) doğma oğlu olmasıdır, diyebiliriz. Hera her zamanki gibi Zeus'un başka bir kadınla olan ilişkisini kıskanmış, fakat Herakles söz konusu olduğunda, kıskançlık veya nefret nedeniyle yapıp ettiği şeyler bakımından epey ileriye gitmiştir.

Doğumuna onca engel olmaya çalıştığı Herakles'i bilmeden emziren Hera, Herakles büyüyüp de Thebai kralı Kreon'un kızı Megara ile evlendikten sonra büyük kahramanın başına korkunç bir felaket getirerek cinnet geçirttiği Herakles'in o sırada öz çocuklarının katili olmasını sağlar. Bununla da kalmaz, vicdan azabı içinde kıvranan Herakles'i Delphi kahini vasıtasıyla Miken kralı Eurystheus'a yönlendirir. Herakles, işlediği büyük günahı arınabilmek için, on yıl boyunca, kral Eurystheus'un kendisine verdiği görevleri, bu görevler ne olursa olsun, yerine getirecektir. İşte Herkül'ün 12 Görevi dediğimiz efsanevi işler, Miken kralının Herakles'e verdiği vazifelerdir. Herakles, bu vazifelerden ilki olan Nemea Aslanını öldürme görevini tamamladıktan sonra, kendisine Eurystheus tarafından ikinci görev olarak Hydra'yı öldürme görevi verir. Bu görev herhalde rastgele seçilmiş değildi ve tanrıça Hera muhtemelen yine işin içindeydi; çünkü Hydra'yı sırf Herakles'i öldürsün diye yetiştirenin Hera'dan başkası olmadığını biliyoruz. Sanırım Tanrıça, Herakles'in Hydra'ya yem olacağına kesin gözle bakıyordu. Gel gelelim, öyle olmadı. Lerna bataklığına giden Herakles, önce Hydra'nın zehirli soluğundan korunmak için ağzına, burnunu sarıp kapattı. Sonra aşağıya, civardaki köylerde yaşayanların yüreğine dehşet salmış Hydra'nın Amymone membasının dibindeki inine doğru, ucunu ateşlediği birçok ok fırlattı. Hydra ininden çıkıp korkunç bir biçimde tısladı, Herakles de ona kılıcı ya da meşhur sopasıyla, hatta bazı eski vazo resimlerinde gösterildiği üzere, belki bir ekin orağıyla saldırdı. Bu mücadelenin detaylarını Apollodorus'un Bibliotheca'sından öğreniyoruz: Canavarın kestiği her bir başının yerine en az iki yeni baş çıktığını gören Herakles, Hydra'yı bu şekilde alt edemeyeceğini anlayıp arabasının sürücüsü ve yeğeni (yani Herakles'in ikizi Ifikles'in oğlu) olan Iolaos'tan yardım istedi. Belki de tanrıça Athena'nın esinlemiş olduğu, canavarın kesilen boyunlarını meşaleyle dağlama fikri, Iolaos'a aitti. Fikir gerçekten de işe yaradı; Herakles bir kafayı uçurur uçurmaz Iolaos uçmuş kafanın canavarın gövdesinde kalan kökünü elindeki meşaleyle dağlıyor, böylece oradan artık yeni bir kafa çıkamıyordu. Herakles'in Hydra'yla mücadelede galibiyete yaklaştığını görünce tanrıça Hera, bir umut, Herakles'in dikkatini dağıtmak için oraya Karkinos adlı dev bir yengeç yolladı. Fakat yenilmez kahraman, Karkinos'u ayaklarıyla ezip geçti. Hydra'nın geriye kalan tek ve ölümsüz başını da Athena'nın kendisine verdiği altın kılıçla alan Herakles, hala yılan gibi kıvranan bu canlı kafayı yolu üzerindeki büyük bir kayanın dibine sıkıştırdı, sadığından oklarını çıkartıp okların ucunu Hydra'nın ölümcül bir zehre sahip kanına daldırdı. Bu zehirli oklar, Herakles'in sonraki bazı görevlerinde, ayrıca kentaur (yarı insan, yarı at şeklinde mitolojik yaratık) Nessos'un öldürülmesi sırasında çok işine yarayacaktır. Hydra'nın kanı öylesine zehirlidir ki Strabon da, Pausanias da, balıkları yenmeyen, leş kokulu Anigros nehrinin bu duruma Herakles'in Nessos'u öldürmesi sırasında kullandığı okların nehirle temas etmesinden sonra düştüğünü yazarlar.

Herakles'in ikinci görevi, Hydra'nın öldürülmesiyle tamamlanmış olur. Gel gelelim, Miken kralı Eurystheus, işin içine Herakles'in yeğeni Iolaos'un karışmış olduğu gerekçesiyle işi tam manasıyla tamamlanmış saymaz ve bu görevin yerine Herakles'e başka bir görev verir. Orijinalinde bu ünlü hikâyede 12 değil, 10 görev söz konusudur, görevlerin sayısı 12'ye sonradan çıkarılmıştır. İşte Eurystheus'un bu görevi saymaması da 10 görevin nasıl olup da 12'ye çıktığına dair yapılmış iyi mitolojik açıklamalardan biri oluyor. Öte yandan, efsaneye göre, Hydra'nın öldürülüşü karşısında büyük hayal kırıklığına uğrayan tanrıça Hera, Hydra'yı Hydra (Su yılanı), Karkinos'u da Yengeç takımyıldızı olarak gökyüzüne asmıştır. Güneş yengeç burcundayken Hydra takımyıldızının kafası da onun yakınlarındadır.

Minotaur

Minotaur (Minotauros, Μῖνώταυρος), başı boğa, gövdesi insan biçimindeki Yunan mitolojisi yaratığıdır. Efsaneye göre, Girit kralı Minos'un oğlu olup ismi de "Minos'un boğası" anlamına geldiği halde, Minotaur'un biyolojik babası, vaktiyle deniz tanrısı Poseidon tarafından Minos'a bağışlanmış olan Girit Boğasıdır. İnsanla beslenen canavar Minotaur'ı bir türlü zaptedemeyen kral, kahinlerin tavsiyesine uyarak bir labirent yaptırır ve boğa-adamı labirentin ortasına yerleştirir. Minos'la Atinalıların arası, Atinalılar Minos'un oğlu Androgeos'u öldürünce açılır. Bu nedenle çıkan savaşta kazanan taraf Giritliler olunca Atinalılar Minotaur'a kurban verilmek üzere Girit'e belirli aralıklarla yedişer delikanlı ve genç kız göndermeyi kabul etmek zorunda kalırlar. Üçüncü kurban sevkıyatı yaklaştığında, Atina kralı Aegeus'un oğlu Theseus, bu acı kadere son vermek niyetiyle kurbanlık Atinalılarla birlikte Girit'e doğru denize açılır. Yunan mitolojisi kahramanlarının en büyüklerinden Theseus, Girit'te gönüllerini fethettiği güzel prensesler Ariadne ve Phaedra'nın da yardımıyla labirenti çözüp Minotaur'un yanına varır ve onu babasının kılıcıyla öldürür.

Minotaur Nasıl Meydana Geldi?

Minotaur efsanesi, Girit Boğası, Minos ve Pasiphae'nin kesik hikâyeleriyle başlar. Minotaur'un annesi Pasiphae, güneşi temsil eden tanrı Helios'un ölümsüz kızıdır. Kızkardeşi Kirke ve erkek kardeşi Aeetes gibi, Pasiphae de cadılık ve büyücülük güçleriyle (pharmakeia) donatılmıştır. Meşhur cadı Medea'nın babası olan Aeetes, aynı zamanda efsanevi Altın Postun bulunduğu Kolkhis ülkesinin de kralıdır. Kızkardeşi Kirke ise Kolkhis prensi olan kocasını öldürdükten sonra kendi adasında (Aiaia) inzivaya çekilir. Pasiphae'ye gelince, onun kaderinde Girit adasının kralı Minos'la evlenip Girit kraliçesi olmak vardır. Öteki iki erkek kardeşiyle beraber eski Girit kralı Asterion tarafından büyütülen Minos, Zeus'un Europa'dan olma oğludur. Asterion ölünce kardeşler arasında Girit tahtı için zorlu bir mücadele baş gösterir, bu mücadelenin sonunda kardeşlerini sürgün etmeyi başaran Minos, tahtın yeni sahibi olur. Taht kavgası esnasında Minos, deniz tanrısı Poseidon'a yakarır ve şayet Poseidon bu kavgada Minos'u destekliyorsa bunun bir işareti olarak tanrıdan kendisine kar gibi bembeyaz bir boğa göndermesini diler. Poseidon, Minos'un tarif ettiği gibi ak bir boğayı (Girit Boğası) denizden Girit'e yollar. Fakat Minos, dileğinin gerçekleşmesi üzerine bu boğayı Poseidon'a söz verdiği gibi keseceği yerde, hayvanın güzelliğine kıyamayıp Poseidon için kendi hayvanlarından birini kurban edince Poseidon, kendisini kandırmaya yeltenen Minos'a öfkelenir, başlangıçta uysal bir hayvan olan Girit Boğasını zaptedilemez, kızgın bir boğaya dönüştürür. Yıllar geçer, bu arada Minos, Pasiphae ile evlenmiş ve ondan altı çocuğu olmuştur, fakat Poseidon'un boğa meselesi yüzünden Minos'a duyduğu kızgınlık geçmemiştir. Poseidon, intikamını bir de Pasiphae aracılığıyla almaya karar verir. Kraliçenin içine Girit Boğasıyla çiftleşmek arzusunu düşürür. Zavallı kraliçe, engel olamadığı bu yakıcı, fakat ölümcül arzu karşısında ne yapacağını bilemez bir halde, korkudan tir tir titremektedir. Nihayet Pasiphae'nin aklına mucit zanaatkâr Daidalos'tan yardım istemek gelir.

Oğlu Ikaros'la birlikte gerçekleştirdiği efsanevi uçuş hikayesinden hatırlayacağımız Daidalos, kraliçe için aħřaptan oyma, uştune hayvan derisi geçirilerek inek sूसu verilmiş, hareket etme kabiliyetine sahip bir inek automaton'u (otomat,robot) ۆretir. Boğaya içine yerleştiği bu mekanizma ile yaklaşan Pasiphae, bۆylece kocasının g’unahnın bedelini ۆderken kendi g’venliğini de sağlamış olur. Asıl adı - tıpkı eski Girit kralı gibi - Asterion olan boğa başlı Minotaur, bu ilişkinin meyvesi olarak doğar.

Girit Labirenti

Pasiphae, canavar bebeği Minotaur'a ilk başlarda diğer çocuklarına baktığı gibi bakar ve şefkatle annelik eder, ama boğa-ocuk b’y’yd’ke yırtıcı hale gelir. Bir s’ure sonra hepten ele avuca sığmaz olur ve insan etiyle beslenir. Minos, aresizlik içinde, derdini Delphi kahinlerine danışır, onlar da krala çok dolambaçlı bir labirent inşa ettirmesini, Minotauros'u da o labirentin orta yerine koymasını sۆylerler. Minos, kahinlerin tavsiyesine uyar, bۆylece Daidalos usta yine g’rev başına çağrılır ve bu sefer kendisine o g’ne dek g’r’lmemiş çapta, devasa bir labirent sipariş edilir. Daidalos ve oğlu Ikaros'un, Minos'un Knossos'taki sarayının karşısında inşa ettikleri eşsiz labirent, mitolojide Girit Labirenti diye bilinir. Labirente girip Minotaur'un bulunduğu yere varabilmek, sonra da çıkış yolunu bularak labirentten kurtulabilmek, pratikte imkansız diyebileceğimiz kadar zordur. Zaten Minotaur da bu y’zden labirentten hiçbir zaman çıkamaz.

Theseus'un Minotaur'u ۆld’rmesi

Buraya kadar Girit'te geçen efsanenin bundan sonraki bۆl’im’nde sahneye Atinalılar ıkar. Minos ve Pasiphae'nin oğullarından Androgeos, M.Ö. 566 yılından bu yana, her d’rt yılda bir Atina'da yapılan oyunlara (Panathenaia) katılarak b’t’ın ۆd’l’leri toplar. Atina'dan, kahraman kral Laios onuruna Thebai kentinde d’zenlenen oyunlara katılmak ۆzere ayrılan Androgeos, yol ۆzerinde kendisine kurulan pusuda, kıskanılıklarının esiri olmuş Atinalılar tarafından ۆld’r’l’r. Efsanenin diğer bir versiyonunda ise bizzat Atina kralı Aegeus tarafından Marathon'a, Girit Boğası ile d’v’şmeye g’nderilen Androgeos, Marathon'da boğa tarafından ۆld’r’l’r. Androgeos nasıl ۆld’r’lm’ř olursa olsun, Atinalıların bu işte parmağı vardır, bu y’zden de efsanenin eşitlemeleri, Minos'un Atina'ya savaş açmış olduğu konusunda birleşir. Minos, bu savaştan galip çıkınca, Atinalılar, Minotaur'a kurban verilmek ۆzere Girit'e belirli aralıklarla (bu s’ure kaynaktan kaynağa değişmekle birlikte, yılda bir, yedi yılda bir veya dokuz yılda birdir) yedişer delikanlı ve genç kız, yani toplam ond’rt genç g’ndermeyi kabul etmek zorunda kalırlar. B’t’ın Atina bu ceza y’z’nden kan ağlasa da bağrına taş basmaktan başka bir çaresi yoktur. Fakat ’’nc’ kurban verme d’nemi yaklaştığında, Aegeus'un oğlu Theseus, Minotaur'u yok ederek Atina'nın makus talihini yeni baştan yazmaya ant içer. Theseus, Girit'e açılacak ve d’n’şte, eğer Minotaur'u ortadan kaldırıp da sağ salim kalabildiyse gemisine beyaz yelken takacaktır. Yok, eğer bu uğurda ۆlm’şse o zaman tayfası Yunanistan'a yaklaşırken serene kara yelken çekecektir. Theseus, endişeli babasına aynen bu şekilde davranacağına s’z verip denize açılır. Yunan mitolojisi kahramanları listesinde ilk d’rtte olduğunu s’yleyebileceğimiz Theseus'un işleri Girit'te rast gider. Minos'un iki kızı, Ariadne ile Phaedra, her ikisi birden, Theseus'u g’r’p ona çılgınca aşık olurlar. Minotaur'a ulaşma konusunda prenseslerin aşkı Theseus'un çok işine yarar. Kızların b’y’g’đ’i, Ariadne, Theseus'un yanına bir top iplik verip onun labirentte arkasında bıraktığı yolları işaretlemesini sağlar. Nihayet Theseus, o g’ne kadar 28 genç Atinalıyı parçalamış Minotaur'la y’z y’ze gelir. Kahramanca d’v’şen Theseus, boğa-adamı babasının kılıcıyla ۆld’rmeyi başarır. Theseus, Minotaur'a yem olmak ۆzereyken kurtardığı genç kurbanlıklarla birlikte labirentten çıkar. Atina'ya d’nerken her iki Giritli prensesi de yanına alan Theseus, rotası ۆzerindeki Naxos adasına varınca Ariadne'yi orada bırakarak yola m’stakbel eşi Phaedra ile devam eder. Kimilerine g’re, şarap tanrısı Dionysos, Theseus'a g’r’n’p ona Ariadne'yi kendisine vermesini s’ylemiştir. Artık Theseus Ariadne'yi isteyerek mi terk etti, yoksa ۆyle yapmasını Dionysos mu buyurdu, hik’yenin o tarafını bilmiyoruz, bildiğimiz

bir şey varsa o da Ariadne'nin sonradan Dionysos'a eş olduğu. Efsanenin tam bu noktasında, herhalde kaderin garip bir oyunu olarak, Theseus, babasına söz verdiği gibi serene beyaz yelken çekmeyi nedense ihmal eder. Theseus'un bu ihmali bir trajediye neden olacak, onu Sounion Burnu'nda karşılamayı bekleyen babası Aegeus, yaklaşan geminin kara yelkenlerini görünce oğlunu kaybetmiş olduğu düşüncesiyle kendini tepeden denize atarak intihar edecektir. İşte o gün bugündür, kralın kendini attığı deniz, kendi ismiyle, yani Aegeus (Ege) diye anılır. Theseus'un Atina kralı oluşu da yine bu trajik olayın sonucunda gerçekleşir.

Minotauros Efsanesinin Tarihi Arka Planı

Grekçe "Minotauros", "Minos'un boğası" anlamına gelir; fakat bu, Minotaur'un biyolojik babası kral Minos'tur, anlamına gelmez. Şu da var ki Minos gerçek bir isim mi, yoksa sezar, kayzer, giray, hakan, firavun vb. gibi, Girit'e özgü bir hükümlerlik sıfatı mı, orası kesin olarak bilinmiyor; fakat "Minoen" tabir edilen eski Girit uygarlığının adı bu "Minos" sözcüğünden ileri geliyor. Minotaur genellikle ya labirentin ortasında bir başına ya da Theseus'la dövüşürken tasvir edilir. Klasik dönemde boğa başlı bir adam olarak betimlenirken Orta Çağ'da, Rönesans'a doğru, insan başlı bir boğa biçiminde de betimlenir olmuştur. Bu betimleme, Minotaur'u "kentauros" (kentauros) denen, at-insan karışımı yaratıkların görünüşüne epey yakınlaştırmıştır. William Blake'in Minotaur'u bir kentauros biçiminde resmetmiş oluşu da, Dante'nin Cehennem'inde Minotaur bahsinden sonra hemen kentaurlara geçişi de klasik dönemde görmediğimiz bu Minotaur-kentauros benzeşmesinin sonuçlarıdır. Etrüskler, Minotaur efsanesini Greklerden farklı uyarlamışlar, Atinalıları kayıran efsanevi unsurları göz ardı etmişlerdir. Örneğin, Minotaur efsanesinin Etrüsk versiyonunda Ariadne Theseus'a değil, Dionysos'a layık görülür. Benzer biçimde, M.S. 4. yüzyıla ait, kırmızı figürlü bir Etrüsk şarap kadehinin üzerindeki resimde, Pasiphae'yi kucağındaki bebek Minotaur'u şefkatle sallarken görürüz. Minotaur'un adının Asterion ("yıldızlı" anlamındadır) olması, yaratığın Boğa takımyıldızı ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim, Theseus'la Minotaur'un dövüş sahnelerinde boğa-adam, genellikle yıldızlara işaret eden, yarım daire biçiminde, yuvarlaklardan oluşmuş bir kuşakla çevrelenir. Arkeolojik kazılar sonucunda Knossos sarayının yıkıntılarına ulaşılmışsa da Girit Labirentinin izine rastlanmamıştır. Bazı arkeologlar, sarayın muazzam odalarına, merdivenlerine ve koridorlarına bakıp labirent efsanesinin kaynağının bizzat bu sarayın kendisi olduğunu öne sürmüşlerse de bu görüş pek taraftar bulamamıştır. Homeros, İlyada'da Akhilleus'un kalkanını tasvir ederken labirentin Ariadne'nin törensel dans alanı olduğunu söyler.

Kimi mitoloji uzmanları, Minotaur'un Fenikelilerin Baal-Moloch inanişıyla alakalı, güneş tanrı kültürünü sürdüren bir Minoen uyarlama olduğunu düşünmüşlerdir. Fakat boğa başlı bir Fenike tanrısı mevcut değildir (buna karşın, mesela eski Mısır tanrısı Apis, boğa başlıdır). Başka bir teoriye göre ise Minos veya Minotauros, Giritlilerin güneş tanrısını, yani aynı ilahi varlığı işaret ediyor ve Pasiphae'nin boğayla birleşmesi motifine de bunun bizzat Girit kraliçesi tarafından gerçekleştirilen kutsal bir ayin oluşu anlamında, sembolik bir mana atfediliyor.

Aynı teori, Giritlilerin işkence aleti olarak "pirinç boğa"yı kullanmış olabilecekleri ihtimali üzerinde de duruyor. Pirinç boğa, Antik Yunan'da tasarlanmış bir işkence ve infaz aygıtıdır. Suçlu, tamamen bronzdan dökülmüş, iç kısmı oyuk bir boğa biçimindeki aygıtın kapağından içeriye alındıktan sonra kapak kapatılır ve pirinç boğa alttan ateşle ısıtılır. Tuncun ısı iletimi çok yüksek olduğu için, işkence aygıtının içindeki sıcaklık kısa bir sürede dayanılmaz seviyeye varır. İşkence veya infaz tekniğine dayanan bu teori, Girit'i koruyan bronz dev Talos'un, adaya ayak basan yabancıları önceden güneşte ısıttığı göğsüne bastırarak öldürmesi ile pirinç boğa yöntemi arasındaki benzerliğe de dikkat çekiyor. Minotaur'un muhtemel tarihsel açıklaması ise şu şekilde: Giritlilerin Ege Denizinde güçlü oldukları dönemde henüz yeni yeni gelişmeye başlamış olan Atina, Girit'e ağır vergiler ödemek zorundaydı ve bu vergilere belki genç insanları kurbanlık olarak vermek de dahildi. Adaya gönderilen kurbanlar, muhtemelen kralın (Minos) yüzüne boğa maskesi geçirmiş veya kafasına boğa boynuzları takmış başrahibi (ya da oğlu) tarafından infaz edildikleri için zamanla Minotaur bu Girit zulmünü sembolize eden bir imge olarak doğmuş olmalıdır. Yunanistan ana karası Girit karşısında güç kazanmaya başlayınca da unutulmak istenen geçmişle araya mesafe koymak için, Minotaur, Atinalı bir kahraman tarafından simgesel olarak öldürülmüştür.

Medusa

Yunan mitolojisinde Medusa (Μέδουσα), saçlarının yerinde kıvılcık kıvılcık yılanlar olan, kendisine bakanları taşa çevirme gücüne sahip bir dişi yaratıktır. Mitolojinin erken dönemlerinde Medusa'nın doğuştan canavar olduğuna inanılırken, geç dönem ozanları, vaktiyle genç ve güzel bir kız olan Medusa'nın tanrıça Athena'nın tapınağında deniz tanrısı Poseidon ile ilişkiye girdiği için Athena tarafından bir canavara dönüştürülmek suretiyle cezalandırıldığını söylerler. Medusa, **Gorgonlar** (pek çok mitolojik canavar gibi Phorkys ile Keto'dan türemiş, Sthenno, Euryale ve Medusa adlı, üç canavar kızkardeş) arasında ölümlü olan yegane Gorgon'dur. Yılan saçlı Medusa'nın başını almak, Serifos (Koyunluca) Adası'nın kralı Polydektes'in buyruğu ile, Andromeda adlı Etiyopya prensesinin de kurtarıcısı olacak olan, büyük kahraman **Perseus**'a düşecektir. Perseus, uyumakta olan Medusa'ya başındaki görünmezlik miğferi, elindeki sihirli kılıç ve ayağındaki kanatlı sandaletlerle yaklaşıp Medusa'nın başını gövdesinden ayırdığında, o esnada halen Poseidon'dan hamile olan Gorgon'un başsız gövdesinden, efsaneye göre kanatlı at Pegasos ile dev Khrysaor meydana gelirler. İsmi "koruyucu" anlamına gelen Medusa'nın kesik başının kötülükleri defedici özelliği bulunduğu için, Perseus, bu başı bir süre yanında bulundurduktan sonra muhtemelen Athena'ya sunar, tanrıça da Medusa'nın başını müthiş kalkanına ilave ettirir.

Özellikle Athena ile Zeus'un kalkanlarında kullandıkları, Gorgon başı şeklindeki, olağanüstü bir koruma gücüne sahip nazarlığa Gorgoneion, bu nazarlıkla donatılmış zırh veya kalkanlara da Aegis adı verilir.

Gorgon

Yunan mitolojisinde yılan saçlı ve korkunç yüzlerine bakanları taşa çevirme gücüne sahip Sthenno, Euryale ve Medusa adlı üç kızkardeşin her birine Gorgon (Γοργων) veya Gorgo (Γοργω) adı verilir. Gorgon deyince aklımıza aslında bu üç canavar kızkardeşten de öte, kanatlı, yılan saçlı, korkunç suratlı bir tür dişi yaratık gelmeli; yine de Yunan mitolojisinde Gorgonlar başlığı altında anlaşılan, öncelikle ve genellikle Medusa ile kızkardeşleridir. "Gorgon" kelimesi, "korkunç, dehşet verici" anlamındaki Yunanca "gorgos" sözcüğünden gelir. Gorgonların bakışlarının, karşısındaki kişinin taş kesilmesine neden olacak denli etkili olduğuna inanıldığı içindir ki korunmak istenen nesne veya binalara bir Gorgon sureti iliştmek, antik Yunan medeniyetinde bir adet haline gelmiştir. Bu tür tasvirlerden biri, örneğin, Korfu'daki Artemis tapınağının alınlığında bulunur. Ayrıca Gorgon başı biçiminde olduğu için Gorgoneion adı verilen, kötü etkilerden koruyucu suretlere veya nazarlıklara da eski Yunan sanatında sıkça rastlanır. Özellikle M.Ö. 8. yüzyılın sonlarından itibaren, İtalya'dan Karadeniz'e uzanan coğrafyada Gorgon başı tasvirleri ile sadece tapınaklarda değil, evlerin eşğinde, ocak kapaklarında, elbiselerde, sikkelerde, tabaklarda ve silahlarda da karşılaşılır.

Bu tasvirlerde Gorgonları, yılan saçlı, koca gözlü, yayvan ağızlı, yabandomuzu dişli, sarkık dilli, burun delikleri geniş, bazen kaba sakallı, çirkin ve tedirgin edici yaratıklar olarak görürüz; gövdeleri resmedilmemiştir, sadece yuvarlak bir kafadan ibarettirler.

Ozan Hesiodos, Gorgonları denizde gemilerin seyri açısından tehlikeli sığ kayalıkları meydana getiren birer deniz canavarı olarak düşünmüş gibidir. Netice itibarı ile Gorgonlar, denizin türlü tehlikelerini temsil edip deniz canavarlarının atası olan Phorkys ile Keto'dan türemişlerdir. Ayrıca kızkardeşlerden Euryale'nin ismi "tuzlu denizden gelen" gibi bir anlam taşımaktadır. Athena ve Zeus'un aegis adı verilen, fırtına kopartma gücüne sahip efsanevi kalkanlarının üzerine ilâştirilmiş delici Medusa bakışı tasvirini düşündüğümüzde, belki de bu kalkanların kopardıkları fırtınalarla, gemileri Hesiodos'un bahsettiği sığ kayalıklara savurup parçalayan fırtınalar arasında bir bağ kurabiliriz.

Medusa Efsanesi

Gorgonlar içinde ölümlü olan sadece Medusa'dır. Önceleri onun bir canavar olarak doğduğuna inanılırken, sonraki dönemlerin sanatında Medusa, güzel yüzlü bir kız olarak tasvir edilmiş, bir yaratığa dönüşmesi de tanrıça Athena'nın ona verdiği cezaya bağlanmıştır. Efsaneye göre, Medusa, tanrıça Athena'nın tapınağında deniz tanrısı Poseidon ile ilişkiye girdiği için bizzat tanrıça tarafından cezalandırılır ve yılan saçlı bir yaratığa dönüştürülür. Medusa, Poseidon'dan gebe kalmıştır. Bu sırada hikayeye dahil olan kahraman Perseus, Serifos (Koyunluca) Adası'nın kralı Polydektes'in buyruğu ile, Medusa'yı öldürmek üzere yola çıkar. Kral Polydektes'in, Perseus'un annesi ve Argos kralı Akrisios'un kızı prenses Danae'nin aşığı olduğunu söyleyelim. Perseus, annesi ile Polydektes arasındaki ilişkiyi onaylamayınca kral, Perseus'u uzaklaştırmanın bir yolunu arar, nihayet Perseus'a kendisine hediye olarak Gorgon Medusa'nın başını getirmesini söyler. İyi ama, Perseus Medusa'yı nerede bulacaktır? Kahraman, bu konuda tanrılardan büyük yardım görür. Medusa'ya öfkesi dinmemiş olan tanrıça Athena, Perseus'u Hesperidler denen akşam perilerinin ülkesine, Akdeniz'in en batı ucundaki Afrika topraklarına yönlendirir. Perseus, önce Gorgonların kızkardeşleri olan Gri Cadılar'ı (Graiiai veya Graeae) bulur. Griler veya Gri Cadılar, aralarında tek bir gözü paylaşmak durumunda olan, üç yaşlı acuzedir. Perseus, aralarında el değiştirdikleri bir sırada gözü cadılardan çalarak bu ganimeti Hesperidlerin yerini öğrenmek için bir koz olarak kullanır, muradına erince de gözü Griler'e iade eder. Altın elmalarla dolu, tanrıça Hera'ya ait bahçesiyle ünlü Hesperidlerin ülkesine varan Perseus, orada akşam perilerinden bir sırt çantası (kibisis) edinir. Medusa'nın başını bu çantada taşıyacaktır. Efsanenin bu notasında tanrılar çeşitli silahlarla Perseus'u donatırlar. Zeus, elmas gibi sert ve keskin uçlu kılıcını; Hades, meşhur görünmezlik miğferini; Hermes, kanatlı sandaletlerini; Athena da olağanüstü koruma gücüne sahip, aynalı kalkanını Perseus'a ödünç verirler. Perseus, bu muazzam teçhizatla donanmış olarak Medusa'nın mağarasına doğru ilerler.

Perseus mağaraya vardığında Medusa'nın uyumakta olduğunu görür. Bu iyi bir haberdir, fakat Medusa en küçük bir gürültüye uyanabilir ve eğer Perseus, bir an için bile Medusa'nın açık gözlerine bakacak olursa taş kesilecek demektir. Bu yüzden, Perseus, uyuyan Medusa'ya doğrudan doğruya bakmadan, sadece onun cilalı kalkanındaki yansısını izleyerek Gorgon'a yaklaşır. Zeus'un Perseus'a verdiği adamantin kılıç öylesine keskindir ki Perseus bu kılıçla tek hamlede Medusa'nın başını gövdesinden ayırır.

Perseus Kimdir

Perseus, Medusa'yı öldürdüğü zaman, Gorgon'un başsız gövdesinden kanatlı at Pegasus ile dev Khrysaor (bazen kanatlı bir domuz olarak da tasvir edilir) doğarlar. Medusa'nın başını akşam perilerinden edindiği bohçanın içine koyup sırtına vuran Perseus'un Serifos Adası'na dönmesi çok da kolay olmaz. Çünkü diğer iki Gorgon, Medusa'nın öcünü almak üzere Perseus'un peşine düşerler. Bu noktada kahramanın imdadına Hades'in ödünç verdiği görünmezlik miğferi yetişir. Perseus, ayrıca dönüş yolculuğu sırasında Etiyopya

krallığına da uğrayarak orada da büyük bir kahramanlık gösterecek, anası kraliçe Kassiopiea'nın ettiği bir lafın kefarecini ödemek üzere sahildeki bir kayalığa çıplak vaziyette zincirlenmiş, deniz canavarı Ketos'a yem olmayı bekleyen güzel prenses Andromeda'yı canavarın elinden son anda kurtaracaktır. Perseus, yiğitliğinin mükâfatı olarak Andromeda'yı kendisine eş olarak alır. Gelgelelim, Andromeda, önceden amcası Phineus'a sözlenmiştir. Phineus, Perseus'un Andromeda ile evlenmesine karşı çıkınca Perseus, rakibini yanında taşıdığı Medusa'nın başı sayesinde ortadan kaldırmak zorunda kalır. Medusa ölmüştür gerçi, fakat hala kendisine bakını taşa çevirme gücüne sahiptir. Efsanenin bu Phineus kısmı, Latin şairi Ovidius tarafından eklenmiştir. Andromeda ve Perseus birlikte Argos'a dönerler. Rodos'lu Apollonius, Perseus'un Libya Çölü üzerinde Hermes'in kanatlı sandaletleri vasıtasıyla uçtuğu sırada Medusa'nın kesik başından yere damlayan kanlardan son derece zehirli bir yılan ırkının türediğini, Argonot Mopsos'un da bu yılanlardan biri tarafından öldürülmüş olduğunu söyler. Serifos'a dönen Perseus, annesinin Polydektes'in sürekli tecavüzlerinden ötürü başka bir yere kaçmak zorunda kaldığını öğrenince kralı da bohçasındaki Medusa başını ona göstermek suretiyle öldürür ve Polydektes'in kardeşi Dyktis'i Serifos kralı tayin eder.

Perseus'un bu davranışı aynı zamanda Dyktis'e olan vefa borcunu da ödemesi anlamını taşır, çünkü Perseus'u yetiştirmiş olan kişi, Dyktis'ten başkası değildir. Perseus, Medusa'nın başını da tanrıça Athena'ya sunar. Athena, bu başı "aegis" adı verilen efsanevi kalkanına ya da zırhına, kopardığı fırtınalarla düşmanlarını mahveden, büyük bir koruyucu güç olarak yerleştirir. Pausanias, Mykenai/Mycenae antik kentinin Perseus tarafından kurulduğuna inanıldığını söyler.

Ünlü Medusa Resimleri

Yunan Uyku Tanrısı

Hypnos (Ἵπνοϝ), Yunan mitolojisinde uyku tanrısı veya **daimon**udur. Yer altında, ebedi karanlığın hüküm sürdüğü **Erebos**'ta yaşar, ama her gece anası **Nyx** (gece tanrıçası) ile birlikte göğe çıkar. Ölüm tanrısı **Thanatos**, uyku tanrısı Hypnos'un ikiz kardeşidir, bu yüzden bu ikisi çoğu zaman birlikte anılır ve tasvir edilir. Oneiroi adı verilen, kara kanatlı rüya daimonları da Hypnos'un kardeşleri veya oğullarıdır. Omuzlarında ya da şakaklarında bir çift kanat taşıyan genç bir erkek görünümünde betimlenen Hypnos'un, tasvirlerde elinde genellikle sembolü sayılan bir afyon çiçeği sapı veya ucundan unutkanlık nehri Lethe'nin sularının damladığı bir ağaç dalı olur, bazen de bir meşaleyi yere bakacak şekilde, ters tuttuğu görülür. Mitolojik hikayelerde fazlaca yer almamakla birlikte, ay tanrıçası Selene'nin aşık olduğu yakışıklı çoban Endymion'a gözleri açık olarak uyuma yetisi Hypnos tarafından bağışlanmıştır. Roma mitolojisindeki karşılığı, yine uyku anlamlarına gelen Somnus veya Sopor'dur.

Yukarıdaki Antik vazo resminde Hermes ortada, ayakta dikilirken, gördüğümüz kanatlı figürlerden soldaki uyku tanrısı Hypnos, sağdaki ise ölüm tanrısı Thanatos'tur. Thanatos ve Hypnos, bir sıfatı da "Psykhopompos" (Ölülerin Kılavuzu) olan tanrı Hermes gözetiminde, Sarpedon'un cesedini Truva savaş alanından uzaklaştırmaktadırlar. Bu sahnede, Homeros'un İlyada'sında geçen bir olay canlandırılmıştır.

Zeus'un oğlu olan, Likya kralı Sarpedon, Truvalılarla Helenler arasındaki savaşta Truvalıların yanında yer alır ve bire bir dövüşte karşısına, Akhilleus'un zırhını giyinmiş olan Patroklos çıkar. Dövüşün galibi Patroklos olacak ve Zeus, oğlunun ölümüne - kelimenin gerçek anlamıyla - kan ağlayacaktır; buna karşın, başka tanrıların da savaşa müdahil olabilecekleri düşüncesıyla, Sarpedon'un ölümü konusundaki kadere müdahale etmez. Yine de Sarpedon, Akhilleus'un atı feda olmadan ölmeyecektir.

Daimon

Yunan mitolojisinde ölüm, uyku, intikam, gençlik, yaşlılık, korku, acı vb. birçok soyut duygu veya durum bir tanrı veya daimon halinde kişileştirilmiştir. Türkçeye genellikle "cin" diye çevrilen "daimon" sözcüğü için ben bu karşılığı kullanmayı doğru bulmuyorum, çünkü Yunan mitolojisinde ve eski Yunancada "daimon" ile kast edilen, tam da insanın duygu veya durumlarını temsil eden bu Hypnos, Thanatos gibi, alt seviyedeki tanrılardır. "Daimon" kelimesinin "ruh" anlamı da vardır, fakat bu ille de cin, iblis vb. bir varlığı işaret etmez; tersine, Yunan mitolojisindeki daimonların çoğu iyi veya nötrdür. "Daimon"un bildiğimiz "demon" anlamını kazanması daha sonra gerçeleşmiştir.

Yunan Mitolojisinde Uyku Tanrısı Hypnos'a Dair Bildiklerimiz

Uyku tanrısı Hypnos'un bir mağarayı andıran sarayı, güneşin doğduğu kapıların ötesinde, edebi karanlığın ülkesi olan Erebos'tadır. Sarayın girişinde afyon çiçeği vb. uyku verici özellikte bitkiler yeşermiştir. Hypnos, menteşe gıcirtısından uyanıp da rahatsız olmasın diye, bu sarayın hiçbir iç veya dış kapısı bulunmaz. Hypnos'un kardeşleri (veya bazı Roma dönemi kaynaklarında oğulları) olup "Oneiroi" denen rüya daimonlarının lideri Morpheus, Hypnos'un kahyalığını yapar, sarayda çıt çıkmaması için gerekli tedbirleri alır. Bazı kaynaklara göre, suyunu içen ruhlara her şeyi unutturan Lethe ırmağı da Hypnos'un mağarasının içinden akar ve oradan dosdoğru Ölüler Ülkesine kıvrılır.

Yunan mitolojisi hikâyelerinde Hypnos'un adı hemen hiç geçmez, geçtiği yerlerde de genellikle uyku verme görevini yerini getirir. Örneğin, Hypnos, bir keresinde tanrıça Hera'nın sözüne riayet edip baş tanrı Zeus'u uyutur. Zeus uyanıp da durumu anlayınca buna öyle kızar ki Hypnos'u denizde boğması işten bile değildir, ama beriki hemen annesi Nyx'in yanına kaçar. Zeus da Nyx'i karşısına almaktan korktuğu için öfkesini içine atar.

Ay tanrıçası Selene'nin âşık olduğu çoban Endymion'un hikayesinde de Hypnos, tanrıçayı doya doya seyredibilsin diye, Endymion'a gözlerini kapatmaksızın uyuyabilme yetisi bahşeder. Efsanenin başka bir versiyonunda ise Hypnos bunu Selene için değil de bizzat kendisi için yapar, çünkü Endymion'un güzel yüzü gözlerinin önünden bir an bile gitmesin ister. Ayrıca bir vazo resminde Hypnos'u, Zeus'un kuğu kılığına girerek baştan çıkarttığı Leda'nın üzerine Lethe'nin sularından serpip onu uyutur veya uyukulu bir hale getirirken görürüz.

Ölüm Tanrısı Thanatos

Uyku tanrısı Hypnos'un ikizi Thanatos'u bir "ölüm tanrısı" olmaktan çok, "ecel" in kişileştirilmiş olarak düşünmek gerekir. Çünkü öteki tür lüsü, sanki Thanatos gidip birilerini kasten öldürüyormuş gibi, yanlış bir algıya yol açabilir. Thanatos'un vahşet içeren herhangi bir ölüm şekliyle bir alakası yoktur; Yunan mitolojisinde o işe Thanatos'un kana susamış kızkardeşleri olup Keres tabir edilen, yıkım tanrıçaları veya daimonları bakar. Moirai denen kader tanrıçaları ve felaket tanrısı Moros ile iş birliği içinde, savaş, kaza, cinayet, cinnet vb. nedenlerle gerçekleşen ölümlerde Keres daimonlarının parmağı vardır. Efsaneye göre, kral Sisypnos'u Tartaros'a zincirleme görevini Zeus, ölüm tanrısı Thanatos'a verir. Fakat kurnaz kral, Thanatos'u aldatarak onun kendi kendisini zincirlemesini sağlar. Thanatos orada zincirli kaldığı sürece dünyada hiçbir ölümlünün vefatı gerçekleşemeyecektir. Savaşa sürüklediği tarafların hiçbir kayba uğramaması karşısında bir süre şaşkınlık yaşayan savaş tanrısı Ares, durumun nedenini anlar anlamaz soluğu Tartaros'ta alır ve Thanatos'u kurtardığı gibi, Sisypnos'u da yine onun eline teslim eder. Fakat Sisypnos, Ölüler Ülkesinin kraliçe-tanrıçası Persephone'yi araya sokarak, karısının gerektiği gibi yapamadığı cenaze törenine yardımcı olmak bahanesiyle Thanatos'tan izin koparmayı başarır ve böylece ölümün elinden kurtulmayı ikinci kez dener. Bu onun son deneyişi olur tabii; kralın ölümü bir türlü kabul etmemesi üzerine bu sefer devreye Hermes girer ve Sisypnos'u zor kullanarak Ölüler Ülkesine koyar. Orada görülen mahkeme sonucunda da Sisypnos ünlü "kayayı yuvarlaya yuvarlaya tepenin en üst noktasına çıkarma" cezasına çarptırılır. Thanatos genelde geri döndürülemez ölüm kaderinin temsilcisidir. Bu kural sadece bir kez, o da efsanevi kahraman Herakles tarafından bozulur. Thanatos, kral Admetos'un karısı Alkestis'in ölümünü bildirmek üzere kralın sarayına vardığında, o sırada kralın konuğu olarak sarayda bulunan Herakles buna mani olur. Thanatos'un üzerine atılıp onu yere yıkan kahraman, ödül olarak Alkestis'in yaşama hakkını kazanmış olur. Thanatos'un sembolleri Θ (Theta) harfi, afyon çiçeği, kılıç, ters meşale ve kelebektir.

Yunanca "ruh" anlamına gelen psykhe" (ψυχή), aynı zamanda "kelebek" anlamına da gelen, iki anlamlı bir kelimedir; Thanatos'un sembollerinden birinin kelebek oluşunun nedeni budur. Thanatos genellikle ikizi Hypnos ile birlikte, yaşlıca ve sakallı bir adam olarak tasvir edilir, ama elinde kelebek ya da afyon çiçeği olan bir delikanlı şeklinde tasvirleri de mevcuttur. Hatta bir tasvirde, annesi Nyx'in (gece tanrıçası) kucağında uyuyan bir bebek olarak görülür. Hypnos veya Thanatos'un tasvirlerde ellerindeki meşaleyi yere bakar durumda, yani ters tutmaları, sönüp gitmiş bir hayatı simgeler. Her iki tanrı da kanatlı biçimde resmedilir. Thanatos'un Roma mitolojisindeki karşılığı Mors'tur (ölüm). Mors, Latince dişil bir sözcük olmasına karşın ölüm Antik Roma sanatında dişi bir figürle temsil edilmemiştir. Roma şairleri onu genellikle "pallida Mors" (soluk ölüm) diye nitelerler. Mors, Orta Çağ alegorilerinde sıkça kullanılmıştır. Bazı "Hz. İsa'nın çarmıha gerilişi" sahnelerinde Mors haçın dibinde, ayakta dikilirken görülür. Psikanalizde "eros" yaşam, "thanatos" ise ölüm dürtüsünü imler.

Intikam Tanrıçası Nemesis

Yunan mitolojisinde Nemesis (Νεμεσις), ilahi intikam tanrıçasıdır. Hesiodos'a bakılırsa **gece tanrıçası Nyx**'in babasız meydana getirdiği çocuklarından biri olan Nemesis, insanlara işledikleri günahların bedelini ödetir ve haksızlıkları cezalandırır. Cezaya tabi günahların en büyüklerinden biri de tanrılar karşısında küstahça kibirlenmek anlamına gelen hubris'tir (ἕβρις, hybris). Örneğin, mitolojide kibirli bir karakter olan Narkissos'u (Narcissus) kibirinden ötürü kendi görüntüsüne aşık edip onun gölde boğulmasına neden olan, Nemesis'ten başkası değildir. Baht, başarı, mutluluk ve zenginlik tanrıçası **Tykhe** ile intikam tanrıçası Nemesis, birinin ödüllendirirken diğerinin cezalandırması açısından, birbirlerinin tersi bir iş yapar görünürler; gerçekte ise bu iki tanrıça birbirlerini tamamlayıcı, dengeleyicilerdir. Bu nedenle vazo resimlerinde sıklıkla bir arada gösterilirler. Nemesis'in sembolleri kılıç, terazi, kamçı, dizgin, çark, çetele, elma dalı ve dişbudak dalıdır. Eski zamanlarda bakire, Afrodit'e benzer, kanatlı bir tanrıça olarak tasvir edilirken Nemesis tasvirleri zamanla daha ciddi, acımasız bir havaya bürünmüş, çeşitli sembollerle zenginleştirilmiş bir alegorik içerik kazanmıştır. Romalılar, tanrıçanın adını aynen korumuşlarsa da bazen ona Invidia (Kıskançlık) veya Rivalitas da (Rekabet) demişlerdir.

Nemesis Ne Demek

İsmi "hak dağıtmak, üleştirmek" anlamlarındaki Yunanca "nemein" (νέμειν) fiilinden türemiş olan Nemesis, insanların mutluluklarını ve mutsuzluklarını tartar, mutluluktan nasibini fazla fazla alanlara ölümlülerin mutluluğunun bir sınırı olması gerektiğini acı biçimde hatırlatır. Nemesis'in adı sık sık "adrasteia" ("elinden kurtulunamayan") ve "Rhamnousia" ("Rhamnous kentinin tanrıçası") sıfatlarıyla birlikte anılır. Rhamnous antik kenti,Attika yöresinde, Marathon'un hemen kuzeyinde kalan, "epheb" denilen genç erkeklerden oluşmuş bir garnizonun bulunduğu, stratejik öneme sahip bir tepenin üzerine kurulmuş bir kentti ve Rhamnous'ta tanrıça Nemesis'e adanmış bir tapınak bulunuyordu. Rhamnous'taki bu tapınak, antik Yunanistan'daki Nemesis tapınaklarının en önemlisi veya büyüğü olarak bilinir. Atina'da, ölümlerin yaşayanlardan uzak durmalarını, onlara hınç beslememelerini sağlamak amacıyla düzenlendiği bilinen törenlere Nemeseia adı verilmiştir. Nemesis kültürünün Smyrna (İzmir) kökenli olması muhtemeldir. İzmir'de ikili bir Nemesis inancı görülmüştür. Bu ikilik; tanrıçanın biri iyi, öteki acımasız olan iki ayrı yönünü vurgulamış olabileceği gibi,İskender tarafından yeniden kurulan şehirde eski ve yeni tanrıça kültürlerinin birbirine karışmasından kaynaklanmış da olabilir. Klasik dönemin ünlü mitoloji derlemesi Bibliotheca'nın yazarı Apollodorus'un Nemesis'in ismini Leda efsanesine karıştırmış olması ilginçtir. Başka her yerde Truvalı Helen'in Zeus ile Leda'nın kızı olduğu kabul edilirken Apollodorus, Helen'in Nemesis'in kızı olduğunu söyler. Ona göre, Zeus'tan kaçmak için kaz kılığına giren Nemesis, Zeus da buna karşılık kuğu kılığına girince Zeus'tan hamile kalmaktan kaçınamamış. Nemesis'in bir bataklığa bıraktığı yumurta bir çoban tarafından bulunup Leda'ya götürülmüş, Leda bu yüzden Helen'in annesi sayılmış. Apollodorus, kuğu kılığına giren Zeus ile Leda'nın ilişkisini bir biçimde reddediyor yani veya en azından, ilişkiyi dolaylı hale sokuyor.

Pan

Yunan mitolojisinde Pan (Παν), Hermes'in Arkadya'lı bir periden (Penelopeia, Sose veya Thymbris) doğma oğlu olup çobanların, sürülerin, avcılığın, dağlık ve tenha arazilerin, pastoral müziğin tanrısıdır. Belden aşağısı keçi biçimindedir, ayrıca keçi gibi boynuzları ve kuyruğu vardır. Kulakları sivri ve uzun, burnu ise küçük ve sürekli etrafını koklar gibi kalkıktır. Şarap tanrısı Dionysos'un eşlikçilerinden biri olarak bahar, doğurganlık ve bereketle yakından ilgili bir tanrıdır. Mitolojide perileri kovalayıp durması ve ıssız, bakir arazilerde dolaşanların karşısına birden çıkıp onları ürkütmesi ile meşhurdur. "Panik", yol açtığı bu ürkü nedeniyle, Pan'ın adından türemiş bir kelimedir. Mitolojide Pan'ın aşık olup kovaladığı perilerin en ünlüleri, kamışa dönüşen Syrinx, köknara/çama dönüşen Pitys ve

dağların yankısına dönüşen Ekho'dur. Memleketi Arkadya olan Pan'ın sembolü, mitolojiye göre mucidi sayıldığı pan flüt, kutsal hayvanları keçi ve kaplumbağa, kutsal bitkileri ise köknar, çam ve su kamışdır. Roma mitolojisinde Pan'un karşılığı, yine kendisi gibi keçi biçimli bir kır tanrısı olan Faunus veya Inuus'tur.

"Pan" Kelimesinin Kökeni

"Pan" kelimesinin eski Grek dilinde "otlatmak, gütmek" anlamlarına gelen "paein" (πάειν) fiilinden türediği sanılmaktadır. Grekler, klasik çağlarında Pan ile "to pan" (bütün, evren) arasında bir bağ kurarak Pan'ın evrensel bütünlüğü sembolize eden bir tanrı olduğunu speküle etmişlerse de bu görüş günümüzde terk edilmiştir. Pan, Arkadyalı bir tanrı olduğu için, adının Arkadya'da kullanılmış, eski bir kelimedenden gelmiş olması da olasıdır.

Pan'ın Annesi Kimdir?

Pan'ın babası, mitolojideki genel kabule göre Hermes ise de hangi periden doğduğu hayli karışık bir konudur. Pan'ın annesi olmaya en yakın aday Penelope (Penelopeia) gibi duruyor. Penelope, kral Dryopos'un (Dryopos = "meşe yüzlü") kızlarından biri ve Arkadya'daki Kyllene Dağı'nda yaşayan bir orman perisidir. Arkadyalı orman perisi Penelope, mitolojide Odysseus'un karısı, ünlü Penelope ile, ayrıca Oita Dağı'nın perisi Dryope ile epey karıştırılmıştır. Dryope, bir prensesken, kaplumbağa kılığına giren Apollon tarafından baştan çıkarıldıktan sonra, Orta Yunanistan'da bulunan Oita Dağı'ndaki bir kavak ağacının perisine dönüştürülmüştür. Tarihçi Herodot'a göre, Hermes, Penelope'yi baştan çıkarmak için koç kılığına girmiştir. Adaylardan, Apollodorus'un sözünü ettiği Thymbris de Arkadyalı, fakat kahin bir peridir. Thymbris, Oread mı (dağ perisi) yoksa Naiad mıydı (su perisi), orası açık değil. Thymbris için söylediğimiz her şey, üçüncü aday Sose için de aynen geçerlidir. Farklı kaynaklarda, ismi Penelope, Thymbris ve Sose diye, farklı farklı verilse de bu üç perinin gerçekte aynı tek ve aynı peri olması muhtemeldir. Homerik bir şiirde anlatıldığına göre, Pan, sonradan bildiğimiz şekliyle, yani boynuzlu, kuyruklu, keçi ayaklı, sakallı, vücudu kıllı, kalkık burunlu olarak doğmuştur; yetişkin olarak doğduğu için de büyüme sürecini yaşamaması gerekmemiştir. Şiirde, "Dryopos'un Kızı" diye geçen annesi, Pan'ı görünce korkup kaçmıştır. Fakat baba Hermes, yaratık oğlunu yanında Olympos'a götürmüş, oradaki tanrılar da - özellikle Dionysos - Pan'dan hoşnut kalmışlardır. Pausanias'a göre, Pan'ı periler büyütülmüştür.

Mitolojide Pan

Pan'ın Aşık Olduğu Periler : Syrinx, Ekho ve Pitys

Pan'ın en bilinen hikayeleri, aşık olup kovaladığı perilerle ilgili olanlardır. Aynı zamanda Pan'ın pan flüt ve köknar gibi sembollerini açıklayıcı nitelikte olan bu efsaneler arasında da Syrinx, Ekho (Echo) ve Pitys adlı perilerin hikayeleri öne çıkar.

Bir ağaç ya da dağ perisi olan Pitys, Pan peşine düşünce deli gibi kaçmaya başlar. Dağlarda, tepelerde bir ceylan gibi sekip koşsa da sonunda Pan'dan uzun süre kaçamayacağını anlayınca kendini toprağın altına saklar ve orada tanrılar tarafından bir köknar ya da çam ağacına dönüştürülür. Ekho, Boiotia'daki Kithairon Dağı'nın perisidir. Sesinin ve raksının güzelliği ile ünlü Ekho, kendisine aşık olan tüm erkeklere olduğu gibi, Pan'a da burun kıvrımış, böylece keçi ayaklı tanrıyı kızgınlıktan küplere bindirmiştir. Fakat, Ekho'nun belki Pan'dan da tehlikeli bir düşmanı daha vardır: Tanrıça Hera. Hera, Zeus'un perilerle gönül eğlendirdiği zamanlarda kendisini lafa tutmak suretiyle kocasına ve perilere zaman kazandıran Ekho'yu lanetler. Hera'nın laneti uyarınca, güzel sesli Ekho, artık kendiliğinden konuşamayacak, sadece başkasının söylediği kelimeleri yineleyebilecektir. Gelgelelim, güzel perinin başına gelen felaketler bu kadarla kalmaz. Erkekleri hor gören Ekho, ironik bir biçimde, mitolojinin meşhur narsisisti Narkissos'a aşık olmuştur. Ekho, Narkissos'u adım adım takip eder ve günün birinde, onun bir gölette yansıyan kendi suretine aşık olup suya düşmesine ve boğulup gitmesine tanık olur. Narkissos, bir nergis çiçeğine dönüşürken platonik aşkını yitirmiş olan Ekho da üzüntüden eriyip gider, geriye bir

tek sesi kalır. İşte o gün bugündür, dağ, mağara vb. yerlerde duyduğumuz ve konuştuklarımızı hemen ardımızdan bize tekrar eden ses, Ekho'nun sesidir. Bu efsanenin birkaç değişik versiyonu vardır; mesela bir versiyonda Hera ve Narkissos'un isimleri hiç geçmez ve Ekho, Pan'ın emriyle lime lime edilip öldürüldükten sonra perinin parçaları Gaia tarafından tekrar bir araya getirilir ki Ekho da o arada yankıya dönüşmüş olur. Başka bir versiyonda ise Ekho, Narkissos henüz bir nergis çiçeğine dönüşmeden, yani Narkissos öldüğü için değil de aşkını geri çevirdiği için göçüp gider. Birbirlerinden ne denli farklı olurlarsa olsunlar, tüm versiyonlar, Ekho'nun bildiğimiz "eko"ya (yankı, aksiseda) dönüşmesi bakımından, aynı sonla biter. Yine de Pan'ın en büyük aşkı galiba Syrinx'tir. Arkadya'daki Ladon Nehri'nin tanrısı Ladon'un kızı, su perisi Syrinx, kendisini görür görmez vurulan Pan'dan öyle bir kaçış kaçır ki ardına dahi bakmaz. Geçtim periyi, arkasına Pan takılsa kaçmayacak adam var mıdır? Kızcağzı soluğu Ladon Nehri'nde alır ve orada, kendi isteği üzerine, kızkardeşleri tarafından bir kamışa çevrilir. Pan, rüzgar estiğinde hazin bir ses çıkaran bu kamışın üzerinde oyuklar açar, böylece de kendi adıyla anılacak olan flütü (pan flüt) icat etmiş olur. Syrinx bu durumda tam anlamıyla kurtulmuş sayılır mı bilmem, çünkü Pan gittiği her yere platonik aşkını ölümsüzleştirmek için yaptığı bu flütü de götürür ve ona üflediği zaman, sonuç olarak kendi derdini de Syrinx'e söyleyip durmuş olur. Kullandığımız "şırınga" kelimesi, Syrinx'in adından gelir (Eski Yunanca "syro" : çekmek, "syriks" : su çekme, üfleme borusu).

Apollon ile Pan Arasındaki Müzik Yarışması

Orijinalinde Frigyalı Marsyas ile Apollon arasında geçtiğini bildiğimiz ve sonu Marsyas'ın derisinin yüzülmesiyle biten hikaye, Hyginus ve Ovidius gibi geç dönem Latin kaynaklarının elinde, Pan ile Apollon arasında geçen bir yarışma hikayesi şeklinde uyarlanmıştır. Buna göre, Pan, günün birinde flütüyle Apollon'a ve onun efsanevi lirine meydan okur. İki tanrı arasında bir müzik yarışması düzenlenmesine karar verilir ve Lidya'daki Tmolos Dağı'nın (Bozdağ) tanrısı Tmolos da yarışmanın jürisi olarak belirlenir. Önce Pan, sonra Apollon, sırayla çıkıp performanslarını sergilerler. Tmolos (ya da Tmolus), Apollon'u yarışmanın galibi ilan etmekte tereddüt etmez. O sırada dinleyici olarak orada bulunanlar da Tmolos'la hemfikirdir. Bir kişi hariç, o da Frigya kralı Midas. Midas, sonuca açıkça muhalefet ederek Tmolos'un adil bir karar vermediği konusunda ısrar edince Apollon'u sinirlendirir. Öyle sinirlendirir ki Apollon müzikten hiç anlamadığını düşündüğü Midas'ın işe yaramaz kulaklarını eşek kulaklarına dönüştürür.

Pan'ın Dionysos, Rhea ve Demeter'le Olan İlişkisi

Vahşi dağların tanrıçası olan Rhea, bu bakımdan Pan'a benzer. Antik Yunan lirik şairi Pindar'ın bazı şiirlerinde Rhea ile Pan'ın ismini birlikte anması, bu yakınlığa dayanır. Rodos'lu Apollonius'un ünlü Argonautica'sının Roma versiyonunu yazmış olan Latin şair Gaius Valerius Flaccus (M.S. 1. yüzyıl), eserinde, insana Pan'ın Rhea'nın eşlikçilerinden biri olduğunu düşündürten bir olaydan bahseder. Kyzikos şehrinin kralı, Rhea'nın kutsal aslanlarından birini öldürünce Rhea, öcünü Pan vasıtasıyla alır. Pan, Kyzikos'a gidip bu şehirde büyük bir "panik" dalgası estirir ve kral dahil herkesin korkudan aklını alır.

Pan, Grek sanatında sık sık Dionysos'un eşlikçilerinden biri olarak tasvir edilmiştir. Yaşlı Philostratus'tan öğrendiğimize göre, Pan, Dionysos kültürünün kalbi olan Kithairon Dağı'nın doruğunda dans eder. Ama Naxos Adası'nda Dionysos, müstakbel karısı Ariadne'yi sahilde uyurken bulduğunda, prensesi uyandırmamak için Pan dansını kesmiş, satyrlerin flütleri, bakkhaların zilleri susmuştur. Rhea, Dionysos'un Hint Seferi'ne katılmalarını istediği için bütün kır tanrılarını bir araya getirir ki bu gruba elbette Pan da dahildir. Dionysos, kendilerine savaş ilan ettiğini haber vermeleri için Hintlilere yolladığı iki adamının yanına Pan'ı da katar. Hint kumandanı Morrheus, uzun boynuzlu Pan'ın, Hint gemilerini sivri pençeleriyle parçalamasından endişe eder. Nonnus, Pan'ın Hint Seferi'ne 12 oğluyla (Kelaineus, Argennon, Aigikoros, Eugeneios, Omester, Daphoineus, Phobos, Philamnos, Xanthos, Glaukos, Argos ve Phorbas) birlikte katıldığını belirtir.

Pan'ın Demeter'le ilişkisini kuransa Pausanias'tır. Pausanias'ın Arkadya'daki Thelpousa şehrinin halkından naklettiğine göre, Poseidon'un kendisine, Hades'in de kızı Persephone'ye tecavüz etmesi karşısında büyük hayal kırıklığı yaşayan Demeter, küssü Olympos'tan ayrılmış, kendini Thelpousa'daki, kimsenin bilmediği bir

mağaraya kapatmıştır. Demeter'in yasa bürünüp inzivaya çekilmesi, beraberinde yeryüzündeki yaşamın solmasını, tükenmesini getirir. Olympos tanrıları bu durum karşısında endişelenirler, fakat hiçbirinin Demeter'in nereye gittiğine dair en ufak bir fikri yoktur. Demeter'i bulmak, avlanmak için dağdan dağa dolaşan Pan'a kısmet olur. Fakat Pan, Demeter'i uzaktan izlemekle yetinir, tanrıçanın yanına gidip de ona herhangi bir şey söylemez. Bunun yerine, Olympos'a çıkıp durumu Zeus'la paylaşır. Zeus, kader tanrıçalarını (Moirai) Arkadya'ya yollayıp Demeter'i tekrar evine getirtir. Bu süre içinde Demeter'in yası da kızgınlığı da hafiflemiştir.

Pan'ın Mitolojide Pan'lar (Panes) Olarak Çoğullanması

Pan'ı "satyr"lerle karıştırmamak gerekir. Pan, bir satyr olmadığı gibi, keçi biçimindeki görüntüsü ile de, genellikle eşek kuyruklu ve eşek kulaklı tasvir edilen satyrlerden farklıdır. Buna karşın, mitolojide Panes (Pan'lar) adı verilen yaratıklar, Pan'la aynı görünüme sahip oldukları gibi, onunla aynı konularla (sürüler, çobanlar, dağlık arazideki kırsal yaşam vb.) ilgilenirler. Tek farkları, olsa olsa, Pan gibi bir tanrı değil de, daha ziyade birer "daimon" (cin) sayılmaları olabilir. Bu da bize açıkça Pan'ın mitolojide zamanla çoğullanmış olduğunu gösterir. Yunan mitolojisinde Panes grubuna dahil olup da adlarını bildiğimiz daimon'lar veya tanrılar şunlardır: Hermes ile Sose'nin oğlu, usta avcı ve kahin Agreus; Hermes ile Penelopeia'nın oğlu, çobanların ve sürülerin koruyucusu Nomios; Pan'ın, Pan'la birlikte Hint Seferine katılmış, "Paneides" diye tabir edilen 12 oğlu (isimlerini yukarıda vermiştik); Zeus'un canavar Typhon'u alt etmesine yardım eden (bkz. Zeus'un Typhon'la Dövüşü) ve gösterdiği bu yararlılık karşılığında Capricornus (Oğlak) takımyıldızındaki yıldızlar arasına yerleştirilmiş olan Aigipan (veya Aegipan). Mitolojide Pan'ın diye bildiğimiz hikayelerin hemen hepsi kaynaklarda aslında Nomios için anlatılmıştır. Nomios ile Agreus, mitolojide Pan'ın iki farklı yanının birbirinden (biri avcı-kahin, diğeri şehvetli-müziyen-çoban şeklinde) ayrışmasına karşılık düşen tanrılar gibi görünmektedirler. Greklerin İtalya'daki Sybaris kolonisine özgü bir Pan olan Sybarios da Panes grubuna dahil edilebilir.

Pan Kültü ve Ritüelleri

Pan bir kır tanrısı olduğu için, Pan ritüelleri tapınaklarda ya da tapınak benzeri yapılarda değil de, doğada, açık alanlarda bulunan mağara benzeri yerlerde yapılmıştır. Bunun tek istisnası, Heraia kentindeki Pan tapınağıdır. Pan kültürünün merkezi, Mora Yarımadası'nın güneyindeki, dağlık Arkadya yöresidir. Kült, zamanla buradan tüm Yunanistan'a yayılmış, fakat Atina'da yaygınlaşması ancak Marathon Savaşı'ndan sonra gerçekleşmiştir. Arkadya'daki inanışta Pan, çobanların, sürülerin, otlakların, ormanların tanrısıdır; mağaralarda yaşar, bir dağ keçisi gibi dağ tepelerinde, kayalıklarda, koyaklarda gezinir, bazen perileri kovalar, bazen de onlarla dans eder. Pan, her gün öğle uykusuna yatar ve eğer uykusunu bölen olursa çok

öfkelenir. Pastoral yaşamın ve avcılığın her alanında var olan Pan, kır müziği ile de yakından ilgilidir. Ustalıkla kullandığı çoban flütünü veya pan flütü icat eden de mitolojiye göre odur. Pan, sürü ve çobanları gözetmekle mesuldür; öyle ki bu alandaki sorumluluğu arılardan balıkçılara kadar uzanır. Ayrıca avcılarının atışlarında isabet kaydedip kaydedemeyecekleri de avcı tanrıça Artemis'e av köpeklerini verdiği söylenen Pan'ın bileceği bir iştir. Bu yüzden Arkadyalı bir avcı, eğer karavana atış yaparsa Pan heykelini kırbaçlarmış. Pan'ın sesi de görünüşü kadar korkutucudur, öyle ki Titanlar Savaşı sırasında sesiyle Titanları bile ürkütmüştür. Issız ve dağlık bir alanda Pan'ın insanın karşısına birden çıkivermesi insanda ürkü (panik), hatta terör duygusu yaratır. 10. yüzyıldan kalma bir Bizans sözlüğünde, Arkadya'daki eski Pan ritüellerinde büyük bir gürültüyle bağrışıp çağrışan kadınlara "Panikoi deimati" ("Panik dehşet içindikiler") dendiği belirtilmiştir. Pan'ın bu gürültücü, asi havası, onu Dionysos ve Kybele'nin eşlikçilerinden biri oluşuna uygun düşen bir durumdur. Panın kahin yanı da vardır, öyle ki Apollodorus'a göre, Pan, Apollon'u dahi bu konuda eğitmiştir. Pan kültüründe Pan'a inek, koç, kuzu kurban edilir, ayrıca süt ve bal sunulur. Pan'ın kült sıfatları genellikle tuhaf görünüşü (phorbas, sinoeis, haliplanktos vb.) veya kendisine tapınılan yerlerin adlarıyla ilişkilidir. Pan'a adanmış mabet ve tapınakların bulunduğu yerler şunlardır: Attika (Atina, Oropos, Pystalleia, Marathon, Anaphlystos), Sikyonya (Sikyon şehri ve Akroria Dağı), Argolis (Troizenos/Troezene şehri ve Erasinos/Eresinus Nehri), Elis (Olympia), Arkadya (Heraia, Megalopolis, Tegea, Akakesion, Peraitenses, Aule, Nomia Dağı, Lykaios Dağı, Mainalos Dağı, Lampeia Dağı), Phokis (Parnassos Dağı), Thessalia (Homala).

Pan ve Şeytan

Kimilerine göre Pan, Hristiyanlıktan sonra şeytanlaştırılmış, demonize edilmiştir. Fakat bu teoriye dair elde ikna edici kanıtlar bulunmadığı gibi, Orta Çağ boyunca yapılmış şeytan tasvirlerinin keçiyle fazlaca bir benzerliği de yoktur. Orta Çağda şeytan, genellikle boynuzlu, kanatlı, pençe gibi sivri tırnaklarla betimlenmiştir. Bu durumda, Pan ile şeytan arasında doğrudan bir bağlantı kurmak yerine, şeytanın keçi ile olan bağlantısını araştırmak daha yerinde olabilir. İngiliz antropoloğu Margaret Murray, "Batı Avrupa'da Cadı İnanışı" (The Witch-Cult in Western Europe, 1921) adlı kitabında "şeytanın, boynuzları arasında bir mumla gezen, büyük bir kara keçi" kılığında dolaştığına inanıldığını yazıyor. Nitekim İspanyol ressam Goya'nın ünlü "Cadılar Günü" (1821-23) tablosunda böyle bir figür resmedilmiştir. Bir de Eliphas Lévi'nin 1854 tarihli Baphomet çizimi var.

Hristiyanlıktan sonra (hem de çok sonra) şeytanlaştırılmış olanın Pan değil de keçi olması bana daha muhtemel görünüyor. Bunun kaynağının da Orta Doğu'ya uzandığı açıktır sanırım. Örneğin, "günah keçisi" deyiminin nereden geldiğine bir bakalım: "Eski Ahit'deki Kefaret Günü ayinlerinde Yahudi kavminin günahlarını simgesel olarak bir erkek keçiye yüklenirdi. Bu keçi kurayla seçilir ve Azazel adlı kötü ruhu yatıştırmak için Yahudi kavmini günahlarından arındırmak üzere Kudüs dışında bir uçurumdan aşağıya atılırdı" (Türkçe Wikipedia'nın "Günah keçisi" maddesi). Azazel veya Azazel'in şeytanın isimlerinden biri olduğunu zaten biliyorsunuzdur. Herodot, Eski Mısır'daki Mendes (Cedit, Djedet) şehrinde keçi biçiminde tasvir edilen bir tanrıya (Banebdjedet) tapınıldığını naklediyor. Goya'nın tablosu ile birlikte, şeytanın keçi şeklinde tasvirini popülerleştiren imaj, Lévi'nin Baphomet'si idi ki bu çizim Tarot kartlarındaki şeytan çiziminden ve Banebdjedet'den esinlenilmiştir.

Pan, Batı Avrupa'da, 18. ve 19. yüzyıl romantizm akımı içinde önemli bir figür haline gelmiştir. Peter Pan, ismiyle Pan'a gönderme yapar; Pan ayrıca ünlü "The piper at the gates of dawn" (Şafağın geçitlerindeki kavalcı) hikâyesinin esin kaynağıdır.

Zeus'un Babası Titan Kronos

Kronos (Κρόνος) veya Latinlerin yazışıyla Cronus, Yunan mitolojisinde zamanı ve çağları temsil eden tanrı olup ilk Titanların en genci ve lideridir. İsmi Yunancada zaman anlamına gelen Kronos, babası Uranos'u büyük bir orakla hadım ederek Titanların başına geçmiş, mitolojide Altın Çağ diye adlandırılan devri başlatmıştır. Titan Kronos'un egemen olduğu bu devir, oğlu Zeus tarafından Titanlar Savaşı denen savaşta mağlup edilip tüm diğer Titanlarla beraber Tartaros'a hapsedilmesiyle kapanır, Zeus egemenliğindeki Olympos Tanrıları devri başlar. Kronos'un eşi, kendisi gibi bir Titan olup bir

ölçüde ana tanrıça özellikleri de gösteren Rhea'dır. Kronos, kendisinin de oğlu tarafından devrileceği yönündeki kehanetin doğru çıkmaması için, Rhea'nın doğan çocuklarını anında midesine indiriyordu. Fakat Rhea, en küçük oğlu Zeus doğunca Kronos'u kundak bezine sarılmış bir taş parçasıyla (omphalos) kandırıp Zeus'u Girit'e kaçırmayı başardı. Kronos'un çocuklarını yemesi, bir yerde zamanın her şeyi yutan yıkıcılığını simgeler. Kronos, genellikle elinde büyük bir orakla tasvir edilir; Roma mitolojisine Satürn adıyla geçmiştir.

Yunan Mitolojisi - Titanlar ve Tanrılar

Titanlar diye adlandırılan tanrı sülalesinin - Kronos'un da mensubu olduğu - ilk kuşağı, yeryüzü (Gaia) ile gökyüzünden (Uranos) olma, altısı dişi, altısı erkek, 12 Titandan oluşur. İlk Titanların erkek olanlarının adları, Okeanos (okyanus), Hyperion (yüksek kişi, güneş), Koios (bilgelik, kuzey kutbu), Kronos (zaman), Krios (veya Kriyus, takımyıldızlar ve savaşla bağlantılı olduğu sanılıyor), Iapetos (ölümlülük); dişi olanlarının adları ise Mnemosyne (hafıza), Tethys (yeraltı suları), Theia (parıltı, değerli taşlar), Phoebe (kehanet, gizem, bilginin ışıltısı), Rhea (tanrıların anası olmakla, annesi Gaia'ya ve Kybele'ye benzetilir, doğurganlığı, bereketi temsil eder) ve Themistir (ilahi yasa, doğruluk, adalet). Titanların soyu, Kronos ile Rhea dışındaki Titanlardan devam eder; çünkü Kronos ile Rhea'dan Olympos tanrıları türemiştir. İkinci kuşak Titanlar şunlardır : Hyperion'un çocukları Eos (şafak), Helios (güneş) ve Selene (ay); Iapetos'un çocukları Prometheus, Epimetheus ve Atlas; Okeanos'un kızı Metis; Koios'un kızları Leto ile Asteria, nihayet Krios'un oğulları Astraeos, Pallas ve Perses.

Zeus'un Babası Kronos'u Titanlar Savaşı Sonucunda Devirmesi

Uranos'un, oğlu Kronos tarafından hadım edilmesinin hikayesini gökyüzü tanrısı Uranos'a ayırdığımız sayfada ayrıntısıyla anlatmıştık. Ayrıca Uranos'un toprağa damlayan veya denizle buluşan kanından meydana gelen mitolojik varlıklardan da (tanrıça, dev, yaratık, peri vb.) orada bahsetmiştik. Bu yüzden, bu sayfada hikayeyi Zeus'un doğumundan başlatıyoruz. Yukarıda da söylediğimiz gibi, Zeus'u Girit adasında gizlice doğuran Rhea, Kronos'a bebeğin yerine kundak bezine sarılmış bir taş parçası (omphalos) vererek onu kandırdı. ("Omphalos" Yunanca göbek, göbek deliği demektir; Antik Çağda birçok Akdeniz şehrinde güya dünyanın merkezini işaret eden bu omphalos taşlarından bulunuyordu. Kronos'un yuttuğu omphalos taşı ise efsaneye göre sonradan Delphi'ye - Delphoi - konmuş ki kahinler diyarı Delphi o zamanlar dünyanın merkezi olarak da bilinen bir şehir. Bu taş, efsanevi ejder Python tarafından korunuyordu, ta ki tanrı Apollon, Python'u öldürüp bu omphalos taşının altına gömene kadar). Kronos, bu taş parçasını hiç işkillenmeden midesine indirdi. Çocuklarından birinin kendisini tahtından edeceğini Uranos ve Gaia'dan öğrendiğinden beri Kronos, üçü kız, ikisi erkek, beş çocuğunu yemiş durumdaydı. Önce kızları (Hera, Hestia, Demeter), sonra da erkekleri (Hades ve Poseidon) yutmuştu. Zeus büyüyene kadar, Girit'in en yüksek dağındaki (Ida) bir mağarada babasından saklandı. Efsaneye göre, Zeus'a mağarada Amalthea veya Amaltheia adlı bir peri ya da dişi keçi bakmış, onu sütüyle beslemiştir. Amalthea, çeşitli kaynaklarda Adamanthea, Ahrasteia adlarıyla veya Ida Dağının perisi Ide diye de geçer. Zeus'un bizzat Gaia tarafından büyütülmüş olduğu da söylenir, fakat bu bana hikayeye çok tutarsız geliyor. Zeus her nasılsa büyür ve Amalthea'nın veya onun keçilerinden birisinin derisinden kendine Aegis adı verilen, şimşek geçirmez bir kalkan, boynuzundan da bir bereket boynuzu yapar.

Zeus'un bundan sonraki ilk işi, babası Kronos'a kusturucu bir içki içirmektir. Bu içkiyi içince korkunç Titan, o zamana dek yutmuş olduğu tüm çocuklarını, en son Zeus diye yuttuğu taşla beraber, bir bir kusup çıkarır. Zeus, kardeşlerini kurtarmakla kalmaz, Tartaros'ta mahpus yaratıkların başına Kronos tarafından gardiyan tayin edilmiş, Kampe adlı dişi ejderi öldürerek oradaki devlerin, Hekatonkheirlerin, Kyklopların esaretine de son verir. Kykloplar ("Şimşek" Steropes, "esip gürleyen" Brontes, "parlak" Arges), demirci tanrı Hephaistos'la birlikte, Zeus'a silah olarak şimşeği üretip verirler. Steropes şimşeği ham haliyle üretmiş, Brontes buna şimşeğin gürültüsünü, Arges ise parlaklığını katmıştır. Hephaistos, ayrıca Poseidon koca koca kara parçalarını kopartıp hallaç pamuğu gibi atabilsin diye ona üç dişli yabayı, Hades için de görünmezlik sağlayan meşhur miğferi üretir. Ordu toplanmış, silahlar hazırlanmıştır; artık savaş başlayabilir.

Olympos tanrılarıyla Titanlar arasında on yıl boyunca, kıyasıya sürmüş bu savaşın detaylarını anlatan, Trakyalı ozan Thamyris'e veyahut Korint'li Eumelus'a atfedilen "Titanomakhia"lar (Titanlar Savaşını anlatan destanlar) ne yazık ki kayıptır. Elimizde kala kala Hesiodos'un Theogonia'daki kısa Titanomakhia bölümü kalmıştır. O fragmandan anladığımız kadarıyla, savaşta Titanların üssü, Othrys dağı olmuş, Olympos'lu tanrılar da Othrys'e hücum etmişlerdir. Savaşta uzun süre iki taraf da birbiri üzerinde belirgin bir üstünlük kuramamıştır, fakat bu durum Zeus'un Tartaros'tan kurtardığı Hekatonkheirlerin Olympos tanrılarının safına geçmesiyle değişir. Yüz kollu, elli başlı Hekatonkheirlerden biri olan "öfkeli" Kottos, Zeus'un kendilerine yaptığı iyilik karşılığında ona bağlılık yemini edince bütün Olympos tanrıları bu durumu coşkuyla kutlarlar. Zeus gökten yağdırdığı şimşekleriyle, üç Hekatonkheir de toplam üçyüz kolla birden attıkları koca kayalarla Titanları Tartaros'a gömerler. Poseidon, Tartaros'un etrafına çepeçevre tunç duvar ve kapılar örür, böylece dipsiz, karanlık çukuru tam bir zindana çevirir. Bu zindana tıkmış Titanların bekçiliğini yapma vazifesi yine Hekatonkheirlere verilir. Fakat Olympos tanrıları tüm Titanları hapsetmemiştir. Iapetos'un oğulları Epimetheus, Atlas, Prometheus, Okeanos'un kızı Metis, ayrıca çoğu dişi Titan Tartaros'a tıkmamıştır.

Diğer Kaynaklarda ve Roma Mitolojisinde Kronos

Homeros ve Hesiodos'a göre Kronos'un Tartaros'ta biten hikayesi bundan ibarettir. Öte yandan, Orfeusçu şiirlerde, Kronos'un savaştan sonra gece tanrıçası Nyx'in mağarasına gittiğine inanılır. Zaten Orfeusçu inanışta Khronos diye, ismi fazladan bir "h" harfi ile yazılıp yine "zaman"ı temsil eden, önemli bir tanrı vardır. Orfeusçular, her şeyin başında, evrenin Khronos (zaman) ile Ananke'nin (zorunluluk) birleşmesinden oluştuğuna inanırlar. Khronos ile Kronos temelde aynı mitolojik kişiliktir, fakat gördüğümüz gibi, işlevleri de hikayeleri de birbirlerinden bir hayli farklıdır. Thebai'li şair Pindar ise Kronos'un Zeus tarafından Elysion'a (Eski Yunan inanışında cennet gibi tasavvur edilen, ölümden sonra sadece iyi ve kahraman ruhların girebileceği adalar veya bağ-bahçeler) hükümdar tayin edildiğini söyler.

Kronos'un Uranos'u (gök) hadım etmesi, Yunan mitolojisine büyük ihtimalle doğudan geçmiş bir temadır. Zira bir zamanlar Doğu Anadolu'da güçlü bir devlet kurmuş olan Hurrilerin yaratılış mitinde de gök tanrısı Anu'nun erkeklik organı, oğlu Kumarbis tarafından kesilir ve sonra Kumarbis'in kendisi de Anu'nun organından damlayan kandan meydana gelmiş üç tanrıdan biri olan, fırtına tanrısı Teşup eliyle tahttan alaşağı edilir. Yunan mitolojisinde - Orpheusçuları saymazsak - neredeyse sadece Uranos ile Zeus arasında bir geçişten ibaret olan Kronos, Roma mitolojisinde Satürn adıyla çok daha geniş ve önemli bir yer tutar. Adına, yılın en uzun gecelerinde düzenlenen, Saturnalia festivali düzenlenir; Antik Roma şehrinin yedi tepesinden biri olan Capitoline'nin eteğinde de bir tapınağı vardır. Satürn gezegeninin ve haftanın 7. günü olan Cumartesi gününün İngilizce adı da (Saturday) yine tanrı Satürn'den gelir.

Okeanos

Yunan mitolojisinde Okeanos (Ωκεανος), bir tepsi gibi dümdüz olduğu düşünülen dünyayı dört bir yandan çevreleyen efsanevi Okeanos Nehri'nin tanrısıdır. Okeanos Nehrine mitolojide yeryüzündeki akarsu, yer altı suları, göl, pınar, kuyu,

yağmur bulutu vb. tüm tatlı su kaynaklarını besleyen asıl kaynak gözüyle bakılır. Ay, güneş ve yıldızlar da dahil olmak üzere, bütün gök cisimleri her gün Okeanos Nehri'nin sularından doğup yine bu nehrin sularına batarlar. Hades'in yönetimindeki Ölüler Ülkesi'nin ya yerin yedi kat dibinde ya da Okeanos Nehri'nin ötesinde olduğu

düşünülür. Tanrı Okeanos, **Gaia** ile **Uranos** çiftinden meydana gelmiş ilk 12 Titandan biridir. Enteresan olan, Okeanos'un, Titanlar Savaşı'ndan da, kardeşlerinin babaları Uranos'u hadım etmek üzere kurdukları pusuda yer almaktan da uzak durmuş olmasıdır. Okeanos, bu bakımdan erkek Titanlar içinde tek istisnadır ki bu da kimi mitoloji uzmanlarına, Okeanos'un, Orfik mitlerde göklerin **Kronos**'tan önceki hakimi diye geçen Titan Ophion ile aynı tanrı olduğunu düşündürmektedir. Ophion ile karısı Eurynome, güreşte Kronos ile Rhea'ya yenilince Olympos'taki tahtlarından olmuşlardır. Okeanos'un kendisi gibi bir Titan olan eşi **Tethys**'ten binlerce çocuğu olmuştur. Bunların başlıcaları, **nehir tanrıları** (Potamoi) ile **Okeanidler** (Okeanides) denen tatlı su, göl, nehir, yağmur, bulut, otlak, esinti, çiçek ve su perileridir.

İsmi "ebe" anlamındaki "tethe" sözcüğünden türeyen tanrıça Tethys, her biri bir peri ya da nehir tanrısı olan sayısız oğlunu ve kızını, Okeanos'tan emdiği sularla besler. Sembolleri balık ve yılan olan Okeanos, antik Yunan vazo resimlerinde, tıpkı oğulları nehir tanrıları gibi, boğa boynuzlu ve balık kuyruklu olarak tasvir edilir. Helenistik dönemde Okeanos Nehri bir fikir olarak büyük ölçüde terk edildiği ve Okeanos, bu dönemden itibaren Yunan medeniyetinin yeni yeni tanıdığı Hint ve Atlantik Okyanusları ile özdeşleştirildiği içindir ki mozaik sanatında Okeanos, başında yengeç kısılcı biçiminde küçük boynuzları olan bir deniz tanrısı olarak tasvir edilmeye başlanır.

Bu mozaiklerde Okeanos'un elinde ya da civarında bir kayık küreği, yanında da çoğunlukla eşi Tethys bulunur. Tethys'in başındaki küçük kanatlar, bize onun yağmur bulutlarının anası olduğunu hatırlatır.

Okeanos Nehri

Okeanos Nehri, Yunan mitolojisine ve antik kozmografiye göre, yukarıdaki haritada da gösterdiğimiz gibi, dünyayı dört bir yandan çevreliyor, ayrıca dokuz koldan sarıyordu. Okeanos'un dokuz kolu olduğu düşünülen bu dokuz nehir, Miletos'lu Hekataios'un M.Ö. 6. yüzyılda çizdiği haritanın bir yeniden yapımı olan üstteki haritada gösterilmiştir. Mitolojiye göre, Ölüler Ülkesi'ndeki Nefret Nehri Styx, Etiyopya'daki Nil Nehri ve Hyperborea bölgesindeki Eridanos Nehri, bu üç nehir, kaynağını doğrudan doğruya Okeanos Nehri'nden alıyor, diğer bütün nehirlerin kaynağı ise yer altına iniyordu.

Okeanos'un suları, Okeanos, Tethys ve tüm Okeanidlerin yuvası olan bir mağaradan kaynaklanmaktaydı. Titanlar Savaşı sırasında dişi Titanlarla Hera ve Demeter gibi tanrıçalar efsaneye göre bu mağaraya sığınmışlardı. Güneş, ay, şafak, yıldızlar - İnanışa göre bütün bu gökcisimleri Okeanos Nehri'nin sularından doğup yine Okeanos'un sularına batıyorlardı. Akşam olunca güneş tanrısı Helios, nehrin en batı ucundan kuzeydeki altın sarayına doğru bir sal içinde yolculuk ediyor, sabah olunca da yolculuğuna nehrin doğusundan başlıyordu. Bu nedenle Okeanos Nehri'nin aslında bir zaman metaforu olduğunu düşünebiliriz. Homeros ile diğer bazı Yunan ozanları, Hades'in ülkesinin, Okeanos Nehri'nin güneşin battığı en batı ucundaki kıyısında olduğuna inanıyorlardı. Yine de Ölüler Ülkesinin yerin dibinde olduğu inancı mitolojide daha yaygındır. Gelelim Okeanos Nehri üzerindeki adalara. Bu adalar içinde en ünlüsü elbette ki Elysion çayırlığının yer aldığı Beyaz Ada'dır (Leuke).

Homeros'un Odysseia'da söylediklerine bakacak olursak, talihli ruhlar, Beyaz Ada'ya, ancak Okeanos'un sularını aşip Ak Kaya'yı, sonra Güneş'in Kapıları'nı, nihayet Düşler Ülkesi'ni geçtikten sonra varabilirler. Pindar, bu adadan Kutsanmış Ada (Nesoi Makaron) diye bahseder. Beyaz Ada'nın dışında, Okeanos Nehri üzerinde, Gorgonların yaşadığı Sarpedon (Kılıç Adası), üç gövdeli dev Geryon'un adası olan Erytheia (Kızıl Ada, Gurub Adası) ve akşam perileri Hesperidlerin altın elmalarıyla meşhur bahçelerinin yer aldığı Hesperia (Akşam Adası) da bulunur. Her üç ada da birbirine yakın bir konumda olup dünyanın en batı ucunda yer alırlar. Mitolojinin geç safhalarında ozanlar, Erytheia'yı İspanya ile bir tutmuşlardır. Okeanos'un kuzey ve güney kıyılarında şu dört kavim yerleşiktir: Hyperborea'lılar (kuzey), Kimmerler (kuzey?), Etiyopyalılar (güney) ve Pigmeler (güney). Etiyopyalılar, Okeanos'un güney kıyısını doğudan batıya bütünüyle kaplayan bir coğrafyaya yayılmış, kara derili insanlardır. Sonraları Etiyopyalılar Afrikalı ve Hintli/Asyalı olmak üzere iki grupta ele alınmışlardır. Pigmeler, cüce ve göç etmekte olan turna veya leylek sürüleriyle savaşp duran bir kavim olarak tarif edilir. Hyperborealılar ise Apollon'un kutsal kavmidir; onlar en kuzeydeki dağların da ötesinde, sürekli bir bahar ikliminde yaşarlar. Hyperborea'nın ana nehri, suları doğrudan doğruya Okeanos'tan kaynaklanan Eridanos'tur. Kimmerlerin yurdunu tam olarak bilmiyoruz doğrusu; Homeros, Kimmerlerin Hades'in Ülkesi yakınlarındaki, sislerle kaplı, ışısız bir ülkede yaşadıklarını söylüyor. Fakat bu isimde, tarihte gerçekten de var olmuş bir halkın Skythia'nın (kabaca Rus bozkırı) kuzeydoğusunda yaşamış olduğunu biliyoruz.

Tethys

Yunan mitolojisinde Tethys (Τηθύς), yeryüzünü besleyen tüm tatlı su kaynaklarının tanrıçasıdır. Dünyayı çevreleyen Okeanos nehrinin veya tatlı su akıntısının tanrısı olan Okeanos'un eşi olarak, **Potamoi** denilen nehir tanrılarının, Nephelai adı verilen yağmur bulutu tanrıçalarının ve üçbin kadar Okeanid'in (**Okeanides**:

Okeanos ile Tethys'ten türeyen su perileri) anasıdır. Tethys de, Okeanos da Titanların en yaşlı kuşağına mensupturlar. Tethys ismi, Yunanca "tethe" (nine, ebe) sözcüğünden gelir. Okeanos'un suyunu emip yer altında biriktiren Tethys, nehir ve göllerden tutun da pınarlara, yağmur bulutlarına, kuyulara varıncaya kadar, sayısız

çocuğunu bu yer altı kaynakları ile besler. Mozaik sanatında Tethys, çoğunlukla balık kuyruklu kocası Okeanos ile birlikte, başında küçük bir çift kanat bulunan bir tanrıça olarak tasvir edilir. Tethys, Olympos tanrılarının "anne" veya "ebe" diye hitap ettikleri, eski bir tanrıçadır; sonraki dönemlerde ozanlar tarafından **Thalassa**(dünyadaki tüm tuzlu suların, denizlerin tanrıçası) ile bir sayılmıştır. Eski Yunan yazılı kaynaklarında anlatılan olaylarda Tethys'in adı hemen hiç geçmez, vaktiyle bir Tethys kültürünün varlığına işaret eden tarihi bir belge de mevcut değildir. Tanrıçanın adı, Satürn gezegeninin bir uydusuna verilmiştir.

Thalassa

Thalassa (Θάλασσα, "deniz"), Yunan mitolojisinde denizin, özellikle de Akdeniz'in kişileşmiş olan eski bir tanrıçadır. Eski diyorum, çünkü mitolojinin sonraki evrelerinde Pontos-Thalassa çifti, yerini antropomorfik (insan-biçimli) Poseidon-Amphitrite çiftine bırakmıştır. Roma dönemine ait

mozaiklerde de eski deniz tanrıları olarak Pontos ile Thalassa yerine, Okeanos ile Tethys'i buluruz. Mitolojiye göre balıklar, Thalassa'nın denizin eril kişileşmesi olan Pontos ile birleşmesinden meydana gelmişlerdir. Roma dönemine ait mozaiklerde Thalassa da Pontos gibi, başında yengeç kısıracından birer boynuzla tasvir edilir. Şerit gibi uzun deniz yosunlarına sarınmış olarak ve sadece belinden yukarısı gözükecek şekilde, denizden hafifçe çıkmıştır, elinde de bir kayık küreği tutmaktadır.

Thalassa, gece tanrıçası Nyx'in çocuklarından Aether ile Hemera'nın kızlarıdır. Thalatta veya Thalath isimleriyle de geçer. Kimi mitoloji uzmanları, Thalassa ile Mezopotamya mitolojisinin deniz tanrıçası canavarı Tiamat arasında tarihsel bir bağ kurarlar. Onlara göre, "tiamat" sözcüğü "thalassa"nın bir çeşitlemesi olan "thalatte"ye dönüşmüştür.

Bellek Tanrıçası Mnemosyne

Yunan mitolojisi bellek tanrıçası Mnemosyne (Μνημοσύνη), Gaia ile Uranos'un Titan adı verilen 12 çocuğundan biridir. Dilleri ve kelimeleri de icat etmiştir. Yazının icadından önce tarihsel olayların hikayelerini ve mitleri nakletmek için gerekli olan sözel hafızayı temsil eder. Sözlü geleneğe bağlı ozanların koruyucu ve esinleyici tanrıçaları olan Müzler (veya Dokuz Musalar, Mousai), Mnemosyne'nin Zeus'tan olma kızlarıdır. Müzler, sadece şiiri değil, müziği, astronomiyi, tarihi, dansı, tragedya ve komedyalari da ilham ederler. Bazı misterlerde, sularından içene her şeyi unutturan efsanevi Lethe ırmağının yanı sıra, bir de suyuyla insana her şeyi bilme ve anımsama yetisi - Eski Yunancada "aletheia" (ἀλήθεια), "lethe" sözcüğünün olumsuzlanması olup "hakikat" anlamına gelir - veren bir Mnemosyne nehrinin var olduğuna inanılır. Ölümden sonra ruhlar, bu iki ırmağın hangisinden içeceklerine karar vereceklerdir. Antik Yunanistan'ın Boiotia bölgesinde bulunan Trophonios tapınağında bu iki ırmağın birer kuyusu bulunuyor, biliciler Mnemosyne'ye danışmadan önce bu kuyuların birinden su çekip içiyorlardı.

Müzler

Mitolojide Müzler deyince akla ilk gelen, Olympos'lu 9 müzdür. Oysa Mnemosyne'nin bu meşhur 9 kızından başka, Yunan mitolojisinde iki ayrı müz grubu daha vardır: Titan müzler ve Apollon müzleri. Titan müzler, Melete (pratik, meditasyon), Aiode (şarkı) ve Mneme'den (bellek) oluşan, üçlü ilham tanrıçası topluluğudur. Tümü de birer Titan olup sadece müzikle ilgilidirler. Kaynağa göre, sayıları ya üç ya da dört olur. Pausanias'ın andığı Mneme'nin Mnemosyne ile aynı tanrıça olduğu kesindir. Cicero, Titan müzlerini ilk kuşak, Olympos müzlerini ise ikinci kuşak müzler sayar, ilk kuşak müzlerin isimlerini de Thelixonoe, Aode, Arche ve Melete olarak verir (De Natura Deorum). Apollon müzleri (mousai Apollonides), tanrı Apollon'un kızları olup müzik ilham eden bu müzlerin isimleri Kephiso, Apollonis ve Borysthenis, bazen de Nete, Mese, Hypate olarak geçer. Nete, Mese, Hypate, Apollon'un sembollerinden biri olan lirin üç telini temsil eder. Apollon müzleri, Delphoi tapınağında itibar görmüşlerdir. Apollon'un bir sıfatı da "Mousagetes"dir (sanata ön ayak olan).

Efsaneye göre Zeus, Mnemosyne ile üst üste dokuz gece birlikte olmuş, bu dokuz gecenin her birinde ayrı bir müz doğmuştur. Olympos dağının dibinde doğdukları için "Olympos'lu müzler" dediğimiz, Mnemosyne'nin Zeus'tan olma bu dokuz kızı, Yunan mitolojisinde müzler, musalar veya sanat perileri denince aklımıza ilk gelenlerdir. Müzlerin, etkili oldukları sanat veya bilim dallarıyla birlikte, isimleri şunlardır: Kalliope (destanlar), Kleio (tarih), Urania (astronomi), Thalia (komedy), Melpomene (tragedya), Polyhymnia (dinsel şiirler), Erato (aşk şiirleri, erotik şiirler), Euterpe (lirik şiirler), Terpsikhore (koro şarkıları ve dans).

Müzler sadece ilham vermekle kalmaz, ayrıca geçmişte olup bitmiş her şeyi de tastamam hatırlarlar, bu bakımdan eşsiz bir hafızaları vardır. Müz inancı, Trakya-Boiotia'dan çıkıp zamanla bütün Yunanistan'a yayılmıştır. Büyük Yunan filozofu Platon, Lesbos'lu meşhur kadın şair Sappho'yu "onuncu müz" diye över. Erato'nun sembolleri mersin yapraklı taç, kithara (gitara benzer bir tür Antik telli çalgı), gül buketi ve lirdir. Üç telli mitolojik müzik aleti liri ya Apollon ya da Erato'nun icat etmiş olduğu söylenir. Homeros'un ilham perisi Kalliope, tıpkı Kleio gibi, elinde yazı yazdığı bir tabletle, bazen de elinde kitap veya papirüsle tasvir edilir. Müziği ilham eden Euterpe'nin sembolü flüttür; mitolojiye göre, aulos denen çift flütü Marsyas veyahut Euterpe icat etmiştir. Tasvirlerde Thalia'nın elinde bir komedya maskesi, Melpomene'nin elinde ise bir tragedya maskesi bulunur. Başına serviden bir taç takan Melpomene'nin diğer elinde bir bıçak veya sopa bulunur, ayaklarında da tragedya oyuncularının giydiği, kothurnos denen çizmeler vardır. Thalia ise diğer elinde bir borazan tutar; kafasındaki sarmaşık tacı ile şen, aldırılmaz bir havası vardır. Genellikle upuzun bir pelerin giyen Polyhymnia'nın görüntüsü, tersine, son derece ciddi ve düşüncelidir; dirseğini bir yastığa dayamış, parmağını dalgın dalgın ağzına götürmüştür. Urania da pelerinlidir, fakat onun pelerini yıldızlarla süslenmiştir. Bakışlarını elinde tuttuğu gökküreye yönelten Urania, yıldızlara bakarak geleceği görebilir. Dansla ilgili olduğu için Terpsikhore'nin hareketli bir pozisyonda tasvir edildiğini düşünebilirsiniz, fakat tersine, Terpsikhore genellikle otururken, elinde bir lirle betimlenir. Zira onun amacı, dansçılara müziğiyle ilham vermektir.

"Mousa" kelimesi, "sanat" ve "şiir" anlamlarına gelir. İcra edilen vezinli konuşma anlamında "mousike", yani müzik, müzlerin alanlarından sadece bir tanesidir. Müzler genel olarak sanat, edebiyat ve bilimin tüm dallarında esinleyici sayılırlar. İngilizce music, amuse, museum, musing sözcüklerinin kökeni müzlerdir. Latinceye "museum" şeklinde geçen "mousaion" sözcüğü ilk başta müzlere tapınılan yeri tanımlarken, İskenderiye Kütüphanesinin Büyük İskender'in mezarının yakınlarındaki bir mousaion'un çevresinde kurulmasının da etkisiyle, zamanla bildiğimiz "müze" anlamını kazanmıştır. "Mnemosyne" ise hafıza anlamındaki "mneme" sözcüğünden gelir ki bu kelimenin kökeni de muhtemelen eski Hint-Avrupa dil ailesindeki "men" (düşünmek) köküne dayanır. İngilizce "mental" kelimesinde olduğu kadar, Sanskritçe "mantra" kelimesinde de aynı "men" kökünün tınısını duyarız. Belleği güçlendirici, hafızaya yardımcı olucu, anımsatıcı anlamlarındaki İngilizce "mnemonic" sözcüğünün yine "mneme"den (hafıza) türediğini söylememize bilmem gerek var mı?

Mitolojide Atlas Kimdir?

Yunan mitolojisinde Atlas (Ατλας), ikinci kuşaktan bir Titan olup Titan Iapetos'un **Okeanid Asia**'dan (veya **Klymene**'den) doğma oğludur. Atlas, erkek kardeşi Menoitios (Menoetius) ile birlikte, Titanların Olymposlu tanrılara karşı açtığı büyük savaşa (**Titanomakhia**) katılmış, hatta bazı kaynaklara göre bu savaşta Titanlara önderlik etmiştir. Savaşı Olymposlu tanrılar kazanınca Zeus, Menoitios dahil, savaştığı Titanların tümünü **Tartaros**'a tıkmış, fakat Atlas'a daha farklı bir ceza vermiştir. Bu ceza uyarınca Atlas, dünyanın en batı ucunda (muhtemelen Kuzeybatı Afrika'daki Atlas Dağları'nda) dikilip

gökkubbeyi omuzları üstünde taşıyacak, onu bir an olsun sırtından düşürmeyecektir. Atlas'ın ünlü iki erkek kardeşi daha vardır: Prometheus ve Epimetheus. Atlas'ın, kimisinin anasını bilmediğimiz ve büyük çoğunluğu kız, birçok çocuğu olmuştur. Bunlar arasında Atlas'ın Okeanid **Pleione**'den doğma kızları olan **Pleiadlar**'ı en başta saymak gerekir. Yine efsanevi Ogygia Adası'nın, Hesiodos'un bir Okeanid saydığı perisi **Kalypso** da Homeros'a göre Atlas'ın kızıdır; fakat Homeros, Kalypso'nun annesinin kim olduğunu söylemez. Genellikle gece tanrıçası **Nyx**'in kızları sayılan Hesperidler de bazı kaynaklarda Atlas ile Hesperis'in kızları diye geçerler. "Toplu bilgi vermek için bir araya getirilmiş coğrafya haritaları derlemesi" anlamında kullandığımız "atlas" kelimesi, mitolojideki Atlas karakterinden gelir. Benzer şekilde Atlantik, "Atlas'ın Denizi"; Atlantis de "Atlas'ın Adası" anlamındadır.

Atlas'a reva görülen "gökkubbeyi sırtında taşıma" cezasının sembolik anlamı, gök-yer (**Uranos-Gaia**) buluşmasının ilelebet önüne geçilerek bu buluşmanın meyvesi olan Titanların sonsuza dek tarihe gömülmesidir. Öte yandan, gökkubbeyi sırtlanmakla Atlas, gök eksenini (günlük devinimlerinde yıldızların çevresinde döndüğü, iki ucu sonsuza uzatılmış olarak düşünülen yer eksenini; mihver-i semâ) temsil etme görevini amcası Titan Koios'tan devralmış olur. Giderek, Atlas'ın insanlığa, özellikle çiftçiler ve gemiciler için hayati önem taşıyan astronomi bilgisini öğreten tanrı olduğu da düşünülebilir.

Atlas ile Hesperidler arasında kurulan bu bağ, onun Hesperidler'in ülkesine yakın bir yerlerde durmasına dayandırılmış olabilir. Nitekim, Herakles, 11. görevi sırasında, altın elmaları Hesperidler'in bahçesinden çalmak için o diyara gittiğinde orada sırtında gökkubbeyi taşıyan Atlas'la karşılaşır. Sıkça yapılan bir hata, Atlas'ın sırtında dünyayı taşıdığına söylenmesidir. Bu doğru değildir, Atlas sırtında gökkubbeyi taşır. Mitolojinin geç dönemlerinde ortaya çıkmış bir efsaneye göre Atlas, **Medusa**'nın kesik başı vasıtasıyla **Perseus** tarafından taş (Atlas Dağları'na) çevrilir.

Prometheus

Yunan

mitolojisinde Prometheus

(Προμηθεύς), Epimetheus, **Atlas** ve Menoitios (Menoetius) ile birlikte, Titan Iapetos'un **OkeanidAsia**'dan veya **Klymene**'den doğmuş dört oğlundan biridir. İsmi "önsezi, basiret" anlamlarına gelen Prometheus, zekâsı ve kurnazlığıyla ünlü, tanrılara karşı insanlığın yararına çalışmış bir kahramandır aynı zamanda. Bazı mitlerde insanlığı balçıktan biçimlendirdiği

söylenen Prometheus, ölümlülerden uzak tutulan ateşi tanrılardan çalıp insanlara verince Zeus onu korkunç ve ebedi bir cezaya mahkum eder. Bu ceza uyarınca Kafkas Dağları'nda büyük bir kayaya zincirlenen Prometheus'un ciğeri ya da yüreği, her gün bir akbaba tarafından sökülüp yenmekte; sökülen ciğer geceleyin kendini yenilediği için de bu işkence sürgit devam etmektedir. Ta ki nesiller sonra bir gün Herakles çıkagelip Prometheus'u - elbette Zeus'un rızasıyla - kurtarıncaya kadar. Prometheus efsanesi, mitolojiye göre Zeus'un emriyle tanrılar tarafından var edilmiş ilk kadın olan Pandora'nın hikâyesiyle de iç içe geçmiş, çok popüler bir hikayedir. Prometheus'un kardeşi olduğu halde onun tam zıddı, alık Epimetheus ile evlendirilen Pandora, gerçekte insanlığın başına felaket getirmesi için öne sürülmüş bir Truva Atıdır. Mitolojiye göre, Prometheus'un çocukları, Zeus'un büyük tufanından babasının yardımıyla kurtulan, meşhur Deukalion, bir de **ilahi intikam tanrıçası Nemesis**'in tevazuyu temsil eden eşlikçisi Aidos'tan ibarettir.

Prometheus Efsanesi

Prometheus Kimdir?

Titan Iapetos'un akıllı ve cesur oğlu Prometheus, her şeyden önce kan bağı itibarıyla bir Titandır, fakat yine de Titan sayılmaz. Neden? Çünkü Prometheus'un başka özellikleri, bilhassa da tanrılar karşısında insanlıktan yana aldığı tavır ağır basar. Öte yandan, Olympos tanrılarının Titanlarla savaşında Prometheus'un Titanların safında yer almadığı da söylenir. Prometheus söylencesi, kuşkusuz sonu "suç ve ceza"ya bağlanan, kahramanca bir isyan ve cesaret hikayesidir, ama aslında her şey masum gözükene, küçük bir kurnazlık gösterisi ile başlamıştır. Efsaneye göre Prometheus, kestiği bir boğanın etini Zeus'u sınamak amacıyla iki kısma ayırır: İlk kısımda, etin en iyi taraflarını boğanın yüzülmüş derisinin içine tıktırıp derinin üstüne de işkembeyi koyar; ikinci kısmı ise kalın bir yağ tabakasının altında gizlediği, etinden sıyrılmış kemiklerden oluşturur. Bu iki parçayı birer bohça gibi Zeus'un önüne koyup tanrılar kralından bir seçim yapmasını ister. Zeus, Prometheus'un niyetini ve kendisine oynamaya kalktığı oyunu sezmekle birlikte, aldanmış gibi yaparak işkembe ve derinin altına gizlenmiş eti değil de üstü iştah kabartan, yağlı bir görünümle kamufle edilmiş kemikleri seçer. Zeus elbette çok kızmıştır; o kızgınlıkla, yemeklere asıl tadını ve hijyenini veren ateşi insanlara men etmeye karar verir. Zeus'un Prometheus'a kızıp da neden insanları cezalandırdığını sorabilirsiniz; bunun nedeni, Yunan mitolojisinde insanlığı balçıktan var eden Prometheus olduğuna inanılmasıdır. Aslında bu görev, insan soyunun en başlarında ya da Deukalion Tufan'ından hemen sonra, Zeus tarafından Athena ile Prometheus'a verilmiştir. Buna karşın, asıl işi Prometheus yapmış, Athena daha çok ona danışmanlık veya gözetmenlik etmiştir. Yine de sanattaki tasvirlerinde sıkça yan yana getirildiklerini gördüğümüz Athena ile Prometheus arasında başka türlü bir bağ da var gibidir. Bu bağ, bir zanaat ilişkisinden ibaret olabileceği gibi, bazı kaynaklarda iddia edildiği gibi bir aşk ilişkisi de olabilir. Bu tür kaynaklarda Prometheus'un aslında Athena'ya duyduğu aşk-ı memnu (yasak aşk) yüzünden cezalandırılmış olduğu dahi söylenir.

Pandora'nın Kutusu

Her neyse, açtığımız bu genişçe parantezi kapatıp tekrar hikayemize dönelim. Prometheus, bir nevi kendi çocukları sayabileceğimiz insanların ateşten mahrum kalmalarına seyirci kalmaz ve ateşi ölümsüzlerden çalarak yeniden insanlara armağan eder. Bunun üzerine Zeus, insanlığı cezalandırmak üzere ikinci bir operasyona girerek Hephaistos'a balçıktan bir kadın meydana getirmesini buyurur. Pandora adlı bu kadın, mitolojide bazen "ilk kadın" diye de geçer, fakat öyle olmaması, Pandora hikayesinin Prometheus efsanesi ile ilişkisi bakımından akla daha yatkındır. Pandora'ya daha çok, insanlığın başına felaket getirmesi için tanrılar tarafından tasarlanmış bir tür Truva Atı diye bakmak lazım.

Bu arada Prometheus da cezasız kalmaz ve hem bitimsiz hem de dayanılmaz bir işkenceye tabi tutulmak üzere Kafkas Dağları'ndaki büyük bir kayaya zincirlenir. Prometheus'un ciğerleri ya da yüreği, her gün bir akbaba veya kartal tarafından sökülüp yenmekte, sökülen ciğer geceleyin kendini yenilediği için de bu işkence sürgit devam etmektedir. Prometheus, zincire vurulmadan önce, kardeşi Epimetheus'u, Zeus'tan kendisine teklif edilecek hiçbir şeye yanaşmaması konusunda uyarmak fırsatını bulmuştur. Gelgelelim, Epimetheus, kardeşi Prometheus kadar uyanık ve zeki değildir, tersine, gayet alık biridir. Bu yüzden, kardeşinin ikazlarını hiçe sayarak, Zeus'un Hermes aracılığıyla ayağına gönderdiği Pandora'yı bir eş olarak kabul eder.

Pandora'nın bir gelin olarak hazırlanıp donatılmasında neredeyse bütün tanrılar el birliği ile çalışmışlardır, zaten Pandora ismi de "baştan aşağıya donatılmış, herkes kendisine bir şeyler vermiş" anlamına gelir. Hesiodos'un "İşler ve Günler"de anlattığına göre, Athena Pandora'ya örgü-dikiş öğretir; Afrodite ona özlenecek, peşinden koşulacak bir güzellik başışlar; Hermes, Pandora'ya konuşmayı, daha doğrusu insanları sözle ustaca kandırmayı öğretir, ayrıca onu utanmak sıkılmak bilmeyen, düzenbaz bir insan yapar; sonra Athena Pandora'yı bir güzel giydirir, ikna perisi Peitho ile letafet perileri (Kharites) onun güzel boynunu altın gerdanlıkla süslerler; mevsim tanrıçaları (Horai) başını taze bahar çiçekleri ile taçlandırır. Bütün bu işlemlerden sonra Hermes, onun adını koyar: Pandora. Ona bu ismi uygun görmüştür, çünkü Pandora'ya bütün Olymposlular kendilerinden bir şeyler katmışlardır. İşte tanrıların özene bezene hazırladıkları, böylesine olağanüstü bir kadınla evlendirilmek istenince Epimetheus, bir yerde biraz da doğal olarak karşı koyamamıştır. Pandora, insanlığın başına nasıl bir felaket açıyor pek iyi? Bizde "Açma kutuyu, söyletme kötüyü" diye bir laf vardır ya, aynen o şekilde! Efsaneye göre Pandora, Epimetheus'a, esasında koca bir "küp" (pithos) olan bir "kutu" ile gelmiştir çünkü. Pandora, Zeus'un, kendisine evlilik hediyesi olarak verdiği, ama açmamasını tembihlediği bu kutuyu merakına yenik düşüp de açınca insanlığın görüp görebileceği tüm illet ve musibetleri de istemeden serbest bırakmış ve insanların başına musallat etmiş olur. Serbest kalan kötülükler arasında hastalıklar, meşakkatli uğraşlar ve Keres adı verilen dişi ölüm cinleri bulunmaktadır ki bu sonuncular, kazara ölümlerden tutun da, savaş, kıyım, ağır hastalık vb. nedenlerle meydana gelen, acılı ölümlere varıncaya kadar, hemen her tür ölümden sorumlu olan mitolojik varlıklardır. Hesiodos, Pandora kutusunu açmadan evvel, insanların her türlü illet ve musibetten uzak yaşadıklarını söylemektedir. Ne yazık ki "kediye öldüren merak" sonucu, insanlığın kaderi de bir daha tersinemez bir biçimde, ebediyen değişmiştir. Bu hikayede sevindirici olan ya da bir teselli sayılabilecek tek bir şey vardır, o da Pandora'nın kutunun (küpün) kapağını tekrardan kapattığında "umut" (Elpis) adlı iyiliğin kutunun içinde kalmış olmasıdır.

O günden beri umut, Pandora'nın kutusunda kalan yegane şey olduğu gibi, çoğu zaman insanlığın da sarıldığı en büyük güç olmuştur.

Prometheus'un Herakles Tarafından Kurtarılması

Gördüğümüz gibi, Prometheus'un insanlara ateşi geri kazandıran cüreti sadece kendi başını yakmakla kalmadı, insanlığın başına da binbir çorap ördü. İyi ama, hikaye burada bitti mi? Tabii ki hayır. Anlaşılan o ki Prometheus vaktiyle nasıl insanlık için kan ağlamışsa insanların gönlü de onun ilelebet işkence görmesine el vermemiş, zamanı geldiğinde en büyük kahramanlarını hemen Kafkas Dağları'na yollamışlar. Bu iş çok sonra olmuş gerçi, aradan nesiller gelip geçmiş, o zaman zarfında da Prometheus zalim akbabanın elinden çok çekmiş. Ama yine de acıları dinmiş sonunda. Eh, bu büyüklüğü yapmak, akbabayı öldürüp Prometheus'u zincirlerinden kurtartmak, Yunan mitolojisinde büyük kahraman Herakles'e düşmeyecekti de kime düşecekti? Yine de Herakles bu kurtarma operasyonunu aklına öyle estiği veya canı öyle istediği için yapmış değildir. Hayır, Zeus'un rızası olmasa Herakles dahi böyle bir işin altından kalkamazdı. Zeus nasıl razı oldu peki, sonuç olarak Prometheus'u bu ebedi cezaya mahkum eden, tanrılar kralının bizzat kendisi değil miydi? Öyleydi; fakat unutmayalım ki Herakles de nihayet Zeus'un oğludur ve Zeus'un, bu kahraman oğlu ile ilgili, ona ölümsüzlük bağışlayıp Olympos'ta, kendi yanında yer göstermek gibi bir takım niyetleri vardır. Zeus'un bu niyetlerini gerçekleştirebilmesi için Herakles'in ölümsüz bir kahraman olduğunu öncelikle yedi düvele ispat etmesi gerekiyordu. Zeus, kendi oğlu olsa bile, Herakles'e ancak bu tür büyük kahramanlıklardan sonra ölümsüzlük bağışlayabilirdi. İşte Zeus'un Prometheus'un Herakles tarafından kurtarılmasına ses çıkarmamasının arkasında, oğlunun geleceği ile ilgili bu niyetleri yatmaktadır.

Deukalion Tufanı

Prometheus efsanesi, Prometheus'un zincirlerinden kurtulmasıyla da bitmiş sayılmaz. Çünkü Zeus-Prometheus çekişmesinin son bir raundu daha vardır ve bu raund, Prometheus'un oğlu Deukalion (Deucalion) ve Pandora'nın kızı Pyrrha ile Zeus arasında geçecektir. Efsanenin bu şekilde bir sonraki kuşakta da bir biçimde devam etmesi ilginçtir; ama belki bundan da ilginç olan, Amerika kıtasından tutun da Hindistan ve Mezopotamya'ya varıncaya kadar, dünyanın hemen bütün mitolojilerinde bulunan "tufan" konusunun Yunan mitolojisine de Deukalion hikayesiyle birlikte geçmiş olmasıdır.

Prometheus'un oğlu Deukalion ile Pandora'nın kızı Pyrrha, mitolojiye göre, kuzey Yunanistan'daki Lokris, Malis, Phthiotis ve Thessalia yörelerinin ilk kral ve kraliçesidirler. Yunan mitolojisine göre, dünyaya bugüne kadar beş insan ırkı gelmiştir. Bu insan soyları, tarihi sırasıyla, altın ırk, gümüş ırk, bronz ırk, kahraman ırk, nihayet günümüzü de kapsayan demir ırktır. Kronos zamanında tarih sahnesine çıkan altın ırktan geriye neslin devamını sağlayacak herhangi bir birey kalmamıştır. Altın ırkı izleyen gümüş ırk, Zeus'un egemen olduğu dönemde, Prometheus tarafından balçıktan meydana getirilen insanların ırkıdır. Gümüş ırkın bireyleri, Melia veya Meliai diye adlandırılan dişbudak ya da üvez ağacı perileri ile evlenmek suretiyle, soylarını bronz ırk olarak sürdürmüşlerdir. Dişbudak perilerinin, hadım edilen Uranos'un Gaia (yer) ile buluşan kanından türediklerini hatırlayalım. Böylece bronz ırk, Yunan mitolojisinde, dünyaya doğum yoluyla gelmiş, hem erkek hem de dişi bireylerden oluşan ilk insan soyunu ifade ediyor. Gelgelelim, bu bronz ırk ahlaken epey bozulduğu için, Zeus, onları büyük bir tufanla yok etmek yoluna gidiyor. Bu büyük tufan felaketinden yalnızca Deukalion ile Pyrrha, o da Prometheus'un onları yaklaştırmakta olan afet karşısında uyarması sayesinde kurtulmuşlardır. Deukalion ile Pyrrha, Prometheus'un sözünü dinleyip sal niyetine kullanacakları bir sandık yaparlar, sonra da o sandık sayesinde yüzerek Parnassos Dağı'nın zirvesine - ki sular altında kalmamış belki de tek yerdire - ulaşırlar.

Bundan sonra Zeus suları tekrar alçaltır, Poseidon da geniş Thessalia ovasının üzerinde birikmiş suları, dağları ikiye bölüp açtığı vadiler üzerinden denize boşaltır; böylece tufan tamamen dinmiş olur. Zeus'a şükranlarını sunan Deukalion ile Pyrrha, bir Themis tapınağının kahinine ne yapmaları gerektiğini danışır. İnsan soyu tekrardan nasıl çoğalacaktır? Kahin onlara bir bilmeceyi andıran şu sözlerle yanıt verir: "Başınızı, gözünüzü örtün ve annenizin kemiklerini omuzlarınızın üzerinden arkanıza atın". Deukalion ile Pyrrha, kahinin "annenizin kemikleri" sözüyle taşları ima ettiğini anlarlar, çünkü anneleri Gaia'dan, yani yeryüzünden başkası değildir. Deukalion ile Pyrrha'nın toplayıp omuzlarının üzerinden arkaya doğru attıkları taşlar, gerçekten de birike birike insanlara dönüşürler. Deukalion'un attığı taşlar erkek, Pyrrha'nın attığı taşlar ise kadın neslini oluşturur. Bundan başka, Deukalion ile Pyrrha'nın pek çok çocuğu olur. Bunların en tanınmışları, Helenlere yani Yunan halkına adını veren efsanevi kral Hellen, bir de Zeus'un her birine sevdalandığı, Protogeneia, Thyia ve Pandora adlı üç kızıdır. Sisyphos, Salmoneus, Athamas, Diktys, Polydektos, Ion ve Endymion gibi, antik Yunanistan'ın efsanevi krallarının hemen tümü Deukalion'un soyundan gelmedir.

Aiskhylos - Zincire Vurulmuş Prometheus

Antik Yunan oyun yazarı Aiskhylos (d. yak. MÖ 525/524 – ö. yak. MÖ 456/455), Prometheus üçlemesinde Prometheus karakterine ilave özellikler ve vasıflar yüklemiştir. Aiskhylos, Prometheus'u hem bir tanrı hem de Zeus'un gücüne karşı koyamasa da doğru bildiği yoldan şaşmayan bir kahraman olarak görür. Prometheus ona göre eşsiz bir bilici, büyük bir mucit, insanlığa ateş gibi nice nimetleri sunmuş bir büyük insanlık dostudur. Bir Titan oğlu olduğu halde, yüksek önsezileri nedeniyle Titanomakhia'da Titanların değil, tanrıların yanında yer almış ve Zeus'un nihai zaferinde olmazsa olmaz bir rol oynamıştır. Zeus'un insanlığı önce ateşten mahrum etmek, sonra da sel sularında boğmak şeklindeki planını bozarak insan neslini yok olmaktan kurtaran Prometheus'tur. Prometheus, insanlara ateş yakmaktan tutun da hayvanları evcilleştirmeye varıncaya kadar, bütün bilgileri (mimari, astronomi, matematik, edebiyat, tıp, zanaat, kahinlik ve diğer sanatlar) öğretmiştir. Fakat bunu Zeus'un iradesi dışında gerçekleştirdiği için Skythia'da bir kayaya zincirlenmiştir. Zincirleme işini Hephaistos, yanına Kratos ile Bia'yı da alarak yapar. Skythia'da zincirli bulunduğu sırada Prometheus'un Okeanidler ve Io gibi bazı ziyaretçileri olmuştur. Bildiğimiz gibi, Prometheus, kendisine akıl danışan Io'ya yardımcı olur. Zeus da Hermes'i Prometheus'un yanına yollamış ve ondan kendi yazgısı açısından son derece önemli bir şeyi öğrenmeye çalışmıştır. Eski bir kehanete göre, Zeus'un kendisini tahtından edecek bir oğlu olacaktır. Zeus, Hermes aracılığıyla, bu çocuğun hangi kadından doğacağını Prometheus'tan öğrenmek ister, zira bunu bilen tek kişi Prometheus'tur. Fakat Prometheus, Zeus'un öğrenmek istediği ismi Hermes'e söylemeyi reddeder.

Bu küstahlık üzerine Zeus küplere biner ve öyle bir şimşek çaktırır ki Prometheus'u bağlı bulunduğu kaya ve zincirleriyle beraber Tartaros'a gömer. Fakat Prometheus Tartaros'ta ilelebet kalmaz. Aradan çok uzun bir zaman geçse de, bu sefer yeni bir işkenceden geçmek için tekrar yeryüzüne çıkartılır. Prometheus'un zincire vurulduğu yeni mekan, Kafkas Dağları'dır. Orada bir kartalın ya da bir akbabanın Prometheus'a ettiği işkenceyi biliyoruz. Bu işkence, bir tanrının Prometheus'un yerine geçmeyi kabul edeceği güne kadar devam edecektir. Bu ölümsüz varlık, Apollodorus'a bakacak olursak, Herakles'in okuyla onulmaz bir biçimde yaralandığı için Hades'te yaşamaya razı gelen kentauros Kheiron olmuştur. Bazı kaynaklarsa Prometheus'un sonunda "çözüldüğü", yani yoğun işkence altında, Zeus'un bilmek istediği kadının adını (Thetis) önünde sonunda ona söylediği için, bizzat Zeus tarafından serbest bırakıldığını söylerler.

Hekate

Yunan mitolojisinde Hekate veya Hecate (Ἑκάτη), ay, gece, hayaletler, büyücülük, cadılık, otacılık, dörtyol ağızları gibi karanlık konularla bağlantılı, gizemli bir tanrıçadır. Ozan Hesiodos'a göre, ikinci kuşak Titanlardan Perses ile - yine astroloji ve kehanetle yakından ilgili olan - Asteria'nın yegane çocuğudur. Genellikle her iki elinde birer meşale tutarken tasvir edildiği vazo resimlerinin kiminde, bakire tanrıça Artemis gibi, avcı çizimleri ve diz boyu etek giymiştir. Heykel sanatında ise, kavşaklar tanrıçası olarak, sıklıkla üçlü formda ("triple" veya "trimorphos") betimlenmiştir. Trakya ya da Anadolu kaynaklı olan Hekate inancının en önemli merkezi, Yatağan ilçesinin sınırları dahilindeki antik Lagina kentidir. Hekate, kaçırılan kızı Persephoneyi bulmaya çalışan Demeter'e yardımcı olması sonucunda gerek Persephone'nin gerekse Hades'in gözdesi olmuştur. Kendisine Zeus tarafından her üç ilahi krallıkta da (yeraltı-gök-deniz) hakimiyet hakkı tanınmış olması bakımından, Hekate, Olympos tanrılarının nazarında en ayrıcalıklı ve saygın konuma sahip Titan sayılır. Mitolojide pek çok tanrıçayla özdeşleştirilmiş, ama bilhassa Artemis ve Selene ile bir tutulmuş olan Hekate'nin sembolleri, çifte meşale, kama, köpekler ve anahtarlardır. Hekate'nin Roma mitolojisindeki karşılığı Trivia'dır.

Mitolojide Hekate

Titanlar Savaşı

Hekate, Titanlar Savaşında Olympos tanrılarının yanında yer almış nadir Titanlardandır. Hesiodos, savaşı kazanan Zeus'un, yerdeki, gökteki ve denizlerdeki hakimiyetinden pay verdiği Hekate'yi, savaşta kendi tarafında saf tutmuş bütün Titanlardan daha çok onurlandırdığını söyler.

Devlerle Savaş

Hekate, ayrıca, Devlerle Savaş sırasında da tanrılar adına yararlılık göstermiş, Klytios adlı devi meşaleleriyle yakıp öldürmüştür.

Persephone'nin Kaçırılışı

Ama Hekate'nin asıl Demeter'e yardımı dokunur. Hades tarafından yer altına kaçırılıp tecavüze uğrayan Persephone'nin çığlığını tanrılar katında bir Hekate bir de Helios işitir. Kızının kaçırıldığını öğrenen Demeter, hemen Persephone'yi aramaya koyulur. Elinde meşalelerle köşe bucak dolaşır, bu arada acısından dokuz koca gün boyunca yemeden içmeden kesilir, yıkanmayı unutur. Fakat onuncu günün sabahında, şafak doğarken Hekate elinde meşalelerle çıkagelir ve Demeter'e kızının korkunç feryadını duyduğunu, ama bu işi hangi ölümlü adamın ya da hangi tanrının yaptığını bilmediğini söyler. Demeter ile Hekate, gerçeğin tamamını güneş tanrısı Helios'tan öğreneceklerdir. Efsanenin sonunda Persephone annesi Demeter'e kavuşur kavuşmasına, ancak bu hazin bir kavuşmadır, çünkü Persephone artık Hades'in karısı, başka bir deyişle Ölüler Ülkesinin kraliçesi olmuştur. Bu yüzden yılın en az altı ayını yer altında, Hades'le birlikte geçirmek zorundadır. Persephone'nin hikayesinin ayrıntılarına burada girmeyeceğim, bizim için şimdilik önemli olan, Hekate'nin bu olaydan sonra Persephone'nin vekili ve eşlikçisi konumuna yükseldiğini bilmektir. Hekate, Demeter ve Persephone aracılığıyla, Ölüler Ülkesi ile yakınlaşmış olur. Bu yakınlaşmanın bir göstergesi de Eleusis ve Pherai'de, Hekate'nin Hermes'le (Hermes Khthonios) birlikte ölümler ruhlarına rehberlik ettiğine inanılmasıdır. Hermes Khthonios- Hekate Khthonia ikilisi bu kùltlerde karı-koca dahi sayılmış olabilirler. Söz konusu kùltlerde Hermes ile Hekate, Persephone'nin baharda yer altından çıkışıyla da alakalıdır. Persephone'nin yer altına kaçırılması hikayesiyle, baharın gelişini temsil etme görevi, bir yerde anne Demeter'le kızı Persephone arasında paylaştırılmış oluyor. Bu sayede aynı zamanda yaşam-ölüm döngüsü de kurulmuş oluyor ki Demeter ile Hades arasında Persephone vasıtasıyla kurulan bu yeni denge, arada yer alan Hekate ve Hermes'in varlığıyla pekiştirilmiş oluyor.

Hekate'nin Kutsal Hayvanları

Köpek, Kokarca, At, Yılan, Yabandomuzu, İnek

Mitolojide Hekate ile sıkı sıkıya ilişkili olan hayvan, köpektir. Aradaki bağın sıklığı bakımından, köpeklerden sonra kokarcalar gelir, kokarcaları da yılan, at, yabandomuzu ve inek izler. Hekate'nin köpekler ve kokarcalarla bağlantısı, bir takım metamorfoz (başkalaşım) mitleri ile açıklanmıştır; yılan, at, inek ve yabandomuzu ile Hekate arasında kurulan ilişki ise tanrıçanın üçlü (triform) tasvirlerine dayanır. Bu tasvirlerin bazılarında Hekate'nin, üç ayrı hayvan başı biçiminde üç adet başı bulunur. Örneğin, Eski Mısır uygarlığından esinlenmiş, Hermes Trismegistus inancı eksenindeki antik Yunan ezoterik metinlerinde veya geç dönem Antikitenin büyüü konu edinen papirüslerinde Hekate üç başlı olarak tasvir edilir; bu başların biri köpek, diğeri at, öteki ise yılan başı biçimindedir. Yabandomuzu ve inek başlarına sahip üçlü Hekate tasvirleri de bulunur. Fakat yukarıda da belirttiğimiz gibi, tasvirlerin ötesinde, köpek ve kokarcanın birer efsanesi vardır.

Kokarca

Kokarcadan başlayalım. Yılan, kertenkele, kurbağa ve böcekleri yiyen bu hayvanın evlerinde ya da evlerinin civarında bulunmasına insanlar eskiden çok da ses çıkartmazlarmış. Kokarcanın nasıl olup da Hekate'nin hayvanı olduğuna dair iki ayrı hikaye vardır. İlk hikayeye göre, kokarca, Hekate tarafından cezalandırılarak bir hayvana dönüştürülmeden önce, Gale adlı, şehvet düşkününü bir büyücü kadını. Hekate, cadı Gale'nin doymak bilmez şehveti karşısında öylesine küplere bindi ki onu kokarcaya dönüştürdü.

İkinci hikâye ise kokarcanın, bir hayvana dönüştürülmeden önce, Herakles'in annesi Alkmene'nin arkadaşı olan, Galinthias veya Galanthis adlı bir kız olduğunu öne sürer. Bu kızcağızın günahı, arkadaşı Alkmene'ye acıyıp tanrıçalara oyun oynamış olmasıdır. Zeus, kendisinden hamile kalan Alkmene'nin Herakles'i doğuracağı vakit yaklaştığında, kendi soyundan, pek yakında doğacak bir erkek çocuğunun, Zeus'un etrafındaki bütün tanrı ve tanrıçalara hükmedeceğini söyler. Hera, bu çocuğun Alkmene'nin oğlu Herakles değil de Nikippe'nin oğlu Eurystheus olmasını istediği için Alkmene'nin doğum yapmasını geciktirmektedir. Hera, bunu kader tanrıcaları (Moirai) ile Eileithyia adlı doğum ve ebelik tanrıçasının yardımları sayesinde yapabilmektedir. Hera'yla işbirliği içindeki bu tanrıçalar, Alkmene'nin yanına gidip ona rahat verdirecekleri yerde, Hera'nın buyruğuna uygun olarak, elleri kolları bağlı bir vaziyette, hiç kıpırdamadan oldukları yerde oturmaktadırlar. Zavallı Alkmene'nin sancuları dayanılmaz hale gelmiştir, ama bir türlü doğuramamaktadır. Galinthias'ın yüreği, arkadaşının bu durumuna seyirci kalmaya daha fazla dayanamaz. Alkmene'nin doğurmasına mani olan tanrıçaların yanına varıp onlara Alkmene'nin Zeus'a bir oğlan doğurduğunu, böylece de tanrıçaların artık herhangi bir hükmünün kalmadığını söyler. Haber yalan olsa da istenen etkiyi yapar ve hem kader tanrıcaları hem de Eileithyia, kendileri için tam bir felaket anlamına gelen bu uğursuz haberin verdiği şaşkınlıkla yerlerinden fırlayıp bir an için ellerini, kollarını serbest bırakırlar. Baskının ortadan kalktığı o kısacık an, Alkmene'nin Herakles'i doğurmasına yetmiştir. Elbette Galinthias'ın suçu cezasız kalacak değildir; tanrıçalar onu bir sansara ya da kokarcaya dönüştürmek suretiyle kandırılmışlıklarının acısını misliyle alırlar. Kızı neden kokarcaya çevirmişlerdir de başka bir hayvana çevirmemişlerdir, bu konuya gelince, sanırım o zamanlar sansar, gelincik ya da kokarca gibi hayvanların tuhaf bir biçimde çiftleştikleri ve yavrularını ağızlarından doğurdukları gibi bir inanış varmış da o yüzden. Artık her nasılsa, Hekate kızcağızın başına gelen bu duruma üzülmüş ve bu hayvanı kendisinin kutsal hizmetçisi ilan ederek yanına almış.

Köpek

Köpekler, Hekate'yle çok yakından ilişkili hayvanlardır. Hekate, sanat ve edebiyatta ya etrafında bir köpekle ya da köpek başlı olarak tasvir edilir ve tanrıçanın yaklaştığı sırada havlama sesleri duyulur. Ptolemaios Krallığı (M.Ö. 305 - M.S. 30) dönemindeki büyü konulu papirüslerde Hekate'den "kancık" veya "dişi köpek" diye bahsedilmiştir.

Hekate'nin kutsal hayvanı olan köpekler, Trakya, Atina, Semadirek gibi kült merkezlerinde Hekate'ye kurban edilirlerdi. Pausanias, İzmir'in Menderes ilçesindeki Kolophon antik kentinde Hekate'ye kara yavru köpek kurban edildiğini söyler. Eski Çin'de de benzer bir anlayışla, yol ve kavşaklarda köpek kurban edilmiş olduğunu biliyoruz. Köpeğin, Hekate söz konusu olduğunda, doğumu mu yoksa ölümü mü simgelediği tartışmalı bir konudur.

Çünkü köpek, bir yandan Eileithya gibi doğumla ilgili tanrıçaların kutsal hayvanı iken öte yandan da Ölüler Diyarı ile irtibat halinde olduğunu bildiğimiz Hekate'nin etrafındaki huzursuz ruhların ve karanlık güçlerin bir temsili de olabilir. İngilizce Wikipedia'nın Hekate maddesinde bu konuda "doğum"dan yana bir tavır alınmış, fakat bunun tersi de aynı derecede doğru ve geçerli olabilir ki nitekim daha sonraki dönemlerde Hekate'nin etrafındaki köpek sembolüne tamamen karanlık bir anlam yüklenmiştir. Köpeğin insanlık tarihinde Önasya'da evcilleştirilen ilk hayvan olduğunu, ayrıca Eski Mısır mitolojisindeki çakal başlı ölüm tanrısı Anubis'i hatırlayalım. Mezarlıkların çevresinde dolaşan çakallar ölümün sembolü olduğu için çakal başlı Anubis de ölülerin koruyucusu ve yer altındaki rehberi idi. Hekate'nin de benzer biçimde, ölülerin Hades'e yolculuğunda onlara rehberlik ettiğine dikkatinizi çekerim. Her neyse, biz yine efsanelere dönelim. Hekate'nin köpeklerle, özellikle de dişi köpeklerle bağlantısı, mitolojide şu metamorfoz hikayesi ile açıklanır: Truva kralı Priamos'un karısı, kraliçe Hekabe (veya Hecuba), Truva Savaşı sonrasında şehir düşüp de çocuklarını yitirince acısından gece gündüz uluyan bir dişi köpeğe dönüşmüştür. Bazı efsanelerde bu dönüşümün, kraliçe öldükten sonra, Hekate tarafından gerçekleştirildiği anlatılır. Kraliçe ise ya kendini denize atarak ya da kral Odysseus tarafından Yunanistan'a bir köle olarak götürüldüğü sırada, yolda bir Trakya kralını öldürmüş olması nedeniyle Trakyalılar tarafından taşla tutularak öldürülmüştür. Efsanenin bu son versiyonuna göre, tanrılar Hekabe'yi kara bir köpeğe dönüştürürler; Hekate de bu dişi kara köpeği kendi kutsal hayvanı olarak tayin edip yanına alır. Bu hikayede Hekabe'nin bir biçimde uluyan bir köpeğe dönüşmesinin, evlat acısının ifadesiyle olan yakınlığı açıktır zannederim. Yavrularını koruma gayreti içindeki bir dişi köpek ne derece saldırganlaşabilirse Hekabe de acısından ötürü o denli saldırganlaşmış, deyim yerindeyse kudurmuştur. Sırası gelmişken, tanrıça Bendis'ten de bahsetmekte yarar var. Bendis, Trakya'nın ay ve avcılık tanrıçasıdır. Bu özellikleri nedeniyle Selene ve Artemis ile çokça özdeşleştirildiği gibi, kendisine köpek kurban edilmesi bakımından, tam anlamıyla Hekate'nin Trakya'daki temsilidir. Son bahsettiğimiz efsanede kraliçe Hekabe, Trakyalı tanrıça Bendis ile bir tutulmuştur.

Tekir Balığı?

Barbun, barbunya veya tekir dediğimiz, pembe-kırmızı renkli deniz balıklarını bilirsiniz. Bazı kaynaklara ve kimi mitoloji uzmanlarına göre, bu balık familyası da Hekate'nin kutsal hayvanlarına dahildir. Bu sav, işe üçlü formdaki (trimorphos) Hekate ile tekir balığının Yunancadaki adı olan "trigle" veya "trigla"nın yakınlığına dikkat çekerek başlıyor. Sonra Atina'da kendisine tekir balığı kurban edilen bir Hekate heykelinin (Hecate Triglathena) bulunduğu söyleniyor. Nihayet, pis deniz dibi ortamından beslenip icabında leş dahi yiyen bu kan rengindeki balığın, sıfatlarından biri de "kaç içici" olan Hekate'nin karanlık imgesiyle örtüştüğü varsayılıyor. Hekate-barbunya ilişkisini çok ikna edici bulmasam da sayfamızda bulunsun diyerekten koyuyorum, tıpkı İngilizce Wikipedia'nın "Hekate" maddesinde de yapılmış olduğu gibi.

Kurbağa?

Kurbağa-Hekate ilişkisinin modern Pagan literatürün bir icadı olduğu açıkça söylenmekte. Bu bağlantı neye dayanarak kurulmuş peki ? Kurbağa, amfibi bir canlı; diğer bir deyişle, arkaik dört elementin ikisi (su ve toprak) arasında kolayca geçiş yapabiliyor. Kurbağanın bu ikili yaşama yetisi, her iki âlemde (dünya ve Ölüler Ülkesi; ya da Titanlar ve Olymposlu tanrılar) dolaşabilen Hekate'yi çağrıştırmış olmalıdır.

Hekate'nin Kutsal Bitkileri

Hekate, bitkilerden ilaç ya da zehir hazırlama konusundaki emsalsiz bilgisiyle Yunan mitolojisinin en tanınmış cadısı Medea'nın öğretmeni sayılır. Hekate'nin kutsal bitkileri arasında porsuk ağacı, servi, meşe, sarımsak, adamotu, geyikotu, güzelavratotu ve boğanotu sayılabilir.

Hekate'nin Özellikleri, Sembolleri ve Antik Sanattaki Tasvirleri

Karanlıkların Kızı Hekate'nin Başlıca Sembolleri : Meşale, Anahtar, Köpek, Yılan, Ay

Hekate isminin "uzaktan işleyen, uzaktan etki eden" anlamına gelen "hekatos" (Ἑκατόχ) sözcüğünden türediği sanılır ki bu sözcük aynı zamanda tanrı Apollon'un sıfatlarından biridir. Öte yandan, "Hekate" kelimesinin Grekçeye uymadığı, bu sözcüğün muhtemelen Karya dilinden kaynaklandığı da yaygın bir görüştür. Hesiodos, Hekate'nin "karanlıkların kızı" oluşunu biraz da onun kökeni ile açıklar gibidir. Gerçekten de Hekate'nin babası, "yıkıcı" lakaplı Titan Perses, ismiyle Ölüler Ülkesi kraliçesi Persephone'yi, ayrıca Kirke ve Aeetes gibi büyücülerin anası Perseis'i çağırır. Hekate'nin annesi Asteria ise gece, yıldızlar ve astroloji ile yakından ilgilidir. Hekate'yi Artemis'e bağlayan şey ise Asteria'nın kızkardeşi Leto'dur; Leto, bildiğimiz gibi, Artemis ve Apollon'un annesidir. Hekate'nin meşale taşıması, onun gecenin ya da Ölüler Ülkesinin karanlığıyla olan ilişkisini, ayrıca ölümlere kılavuzluk etme görevini açığa vurur. Apollonius Rhodius, Argonautica'da Hekate'ye "Brimo" diye seslenir; Brimo, geceleri elinde meşalelerle dolaşan bir yeraltı sakini (nyktpolis khthonie) ve ölümlerin kraliçesidir (anassa eneroi). Hekate, geceleri ölümlerin hayaletlerine yeryüzünde rehberlik ederken etrafında uğursuz köpek ulumaları duyulur. Cadı Medea'nın sihir gücünün kaynağı Hekate'dir; ölümlerin ruhlarıyla bağlantı kurarak kehanette bulunması ve Odysseus gibi kahramanlara yardımcı olmasıyla tanınan kahin Tiresias da Hekate ile temas kurar. Yine büyücü Kirke ve Aeetes'in otlara dair bildikleri her şeyi Hekate'den öğrendiklerini belirten kaynaklar da (Diodorus Siculus) vardır. Bu kaynaklarda bazen Kolkhis kralı Aeetes, Hekate'nin kocası, Kirke de bu çiftin kızları olarak geçer. Anahtar, Hekate'nin meşaleden sonraki ikinci önemli sembolüdür. Kilit yuvası ya da anahtar sembolü, muhtemelen, Hekate'nin Ölüler Ülkesinin, diğer adıyla Hades'in kapılarını açma-kapama yetkisine sahip olduğuna işaret etmektedir. Frigya'daki kapı biçimli mezar taşlarının birçoğunda Hekate'ninkine benzer bir kilit veya anahtar deseni vardır. Bu da bize, bir anlamda, ölümlerin bir kapıdan geçerek mekan ya da boyut değiştirmelerini ve öteki alemde yeni bir eve sahip olduklarını anlatır. Hekate'nin meşalelerden kaynaklanan sıfatı "phosphoros" (ışık veren, ışık getiren), anahtardan kaynaklanan sıfatı ise "kleidoukhos"tur (anahtar tutan). Hekate'nin sembollerinden biri olan yılanlarsa tanrıçanın "khthonia" (yeraltından gelme) sıfatını pekiştirirler. Tahtta oturmuş Hekate tasvirlerinin bazılarında tahtın her iki yanında yılan desenlerine rastlanır. Daha geç dönemlerde Hekate tasvirlerine eklenmiş olan ip ve bıçak gibi, orijinal Hekate söz konusu olduğunda ikincil sayılabilecek sembollere Pagan literatürde çeşitli anlamlar yüklenmiştir.

Neo-paganlara göre ip, göbek kordonunu ve doğumu, bıçak ise cadıların aldanışı bıçak gibi keserek gerçeğe çevirme gücünü temsil etmektedir. Hekate bir anlamda gecenin ve karanlıkların kızı olduğu için ay ile ilgili tanrıçalarla yakından ilişkilidir ki bunların başında da Selene ile Artemis gelir. Üç yüzlü Hekate tasvirlerinin de etkisiyle, zamanla (özellikle de Roma döneminde) Hekate-Artemis-Selene üçlüsü yaygınlaşmıştır. Bu üçleme, günümüzün neo-pagan anlayışları içinde "genç kız-anne-yaşlı kadın" kavramı veya modeliyle bağdaştırılmış, böylece Hekate de Robert Graves'in "Beyaz Tanrıça" kitabında popülerleştirdiği Üçlü Tanrıça kavramı çerçevesinde, bu kavramın veya prototipin üçüncü ayağı olan "yaşlı kadın" veya "acuze"/"cadı" figürü olarak belirlenmiştir. Üçlü Tanrıça, sadece kadınların yaşam döngüleri boyunca geçirdikleri üç ayrı aşamayı değil, ayın evrelerini (hilal, yarımay, dolunay) ve dünyanın üç krallığını (yer, gök, yeraltı) da temsil etmektedir. Helenistik dönemin bağdaştırıcı (senkretik) anlayışı içinde, Hekate'nin zaman zaman Eski Mısır'ın büyük tanrıçası Isis ve Mezopotamya mitolojisinde (Babil, Asur, Akad) Ölüler Ülkesini kocası Nergal ile birlikte yöneten tanrıça Ereškigal ("yeraltının muhteşem hanımı") ile bağdaştırıldığı da olmuştur.

Hekate Tasvirleri

En eski Hekate heykelleri ve kabartmalarında tanrıça üç değil, tek yüzlüdür (monoprosopoz). Pausanias, ilk üç yüzlü Hekate heykelinin M.Ö. 5. yüzyılın sonlarına doğru, heykeltaş Alkamenes tarafından yapıp Atina'daki Nike tapınağının önüne konduğunu söyler. Anadolu'nun Frigya ve Karya bölgelerindeki örneklerde, üç yüzlü Hekate tasvirleri ya tek ya da üç gövdeli, fakat her zaman altı kolludur. Nadir olmakla birlikte, Hekate'nin dört yüzlü tasvirleri de mevcuttur. Bazı tasvirlerde Hekate'ye köpek, at, yılan gibi hayvanlar eşlik eder.

"Kurtarıcı" Hekate

Hekate'nin sıfatlarından biri de "Soteira"dır (kurtarıcı). Nitekim efsaneye göre Hekate, Byzantion'un (İstanbul) Makedonyalılar tarafından işgal edilmesine engel olmuştur. M.Ö. 340-339 yıllarında Makedon kralı II. Philip Byzantion'u kuşatır. Makedon askerleri kente sezdirmeden sızabilmek için tüneller kazarlar. Fakat Hekate havlayan köpekler eşliğinde çıkagelip Byzantion şehrinin sakinlerini uyandırır, meşaleleriyle şehrin karanlıkta kalan yerlerini aydınlatarak düşmanların yerini onlara gösterir. Nihayet kuşatma altındaki kent tehlikeyi savuşturunca bu güzel olayı anmak ve kutlamak için Byzantion şehrinde tanrıça Hekate onuruna Bosporeia denen ve meşale yarışlarının yapıldığı gençlik şenlikleri düzenlenmeye başlanır. Ayrıca şehrin Hekate'ye duyduğu minnetin bir nişanesi olarak, Boğaz'daki bir tepeye de "Lampadephoros" anıt-heykeli dikilir. Bu hikayenin kaynağı, M.Ö. 6. yüzyılda İstanbul'da yaşamış olan Milet'li Bizans tarihçisi Hesychnus'tur.

Hekate İnanışın Özellikleri, Merkezleri

Hekatesion

Hekate, Atinalıların, günlük nimetleri bağışladığı ve refaha kavuşturduğu inancıyla evlerinde tapındıkları koruyucu bir tanrıça idi. Kendisine sunuda bulunan veya yakaranları huzura ermemiş ölülerin ruhlarından koruduğuna inanılan Hekate'ye adanan tapınak ve sunaklar (Hekatesion), evlerin de şehirlerin de girişinde inşa edilirdi. Zamanla, üç başlı Hekate tasvirleri sadece evlerin ya da kentlerin girişlerine değil, üçyol ağzı biçimindeki, üçlü kavşakların başına da konur olmuştur. Yeni ay gökte belirlediği zaman bu sunaklara türlü yiyecekler bırakılırdı. Hekate'nin Roma mitolojisine Trivia ("Trivium", Latince "üçlü kavşak" anlamındadır) olarak geçmesi, kavşaklara konan bu sunaklar nedeniyledir. Hekate sunuları, en çok, kavşaklara et bırakmak suretiyle yapılırdı. Hekate tapınaklarının en önemlisi, kùltün başlıca merkezlerinden biri konumunda olan antik Lagina kentindeydi. Lagina'daki Hekate tapınağının rahibeleri genç kızlar arasından seçilir, bunlar yılın belirli zamanlarında tanrıça onuruna düzenlenen festivallere katılır, törenlerde ellerinde Hekate'nin sembollerinden olan anahtarlar taşırlardı. Ayrıca hadım rahipler de tanrıçanın hizmetindeki görevliler arasındaydı. Trakya'da Hekate daha ziyade minör bir Hermes rolünde olup ıssız yerlerin, eşiklerin, geçitlerin gözeticisidir.

Hekate Deipnon'u

Hekate'ye ve ruhu huzura kavuşmamış ölülere Atina'da ayda bir, aysız gecede yapılan yiyecek sunusuna Deipnon (günün en mükellef öğünü, akşam yemeği) denir. Deipnon gecesini izleyen gece, antik Atina'da kullanılan takvime göre yeni ayın ilk günü sayılır ve Noumenia ("yeni ay") diye adlandırılan bu gece, tütsüler, çiçeklerden örülen çelenkler, şarap ve çörek eşliğinde kutlanır. Noumenia gecesi ay, gökte kıymık gibi, küçücük bir çizgiden ibarettir ve bildiğimiz hilal şekline ancak bir sonraki gece (Agathos Daimon, "iyi ruhlar" gecesi) kavuşur. Amacı hem ev halkını kötülüklerden arındırmak hem de intikam peşinde koştuğu düşünölen huzursuz ruhları yatıştırmak olan Deipnon, sunu olarak hazırlanan yiyeceğın kavşaktaki sunaklara bırakılması, kefarete kabilinden kurban kesilmesi ve hanenin temizlenmesi aşamalarından oluşur. Hekate'nin Deipnon gecesi yeraltından çıkartıp köpek ulumaları eşliğinde dolaştırdığı, intikama susamış kötü ruhlara çiğ yumurta, soğan, sarımsak, pırasa, balık ve geceye mahsus bir tür küçük çörek sunulur. Ayrıca bazı kaynaklarda Romalıların, her ayın 29'unu, Greklerin ise 13 Ağustos ile 30 Kasım günlerini Hekate'ye adanmış oldukları belirtilir.

Hekate ve Iphigenia

Hekate inancı Karya kökenli olabilir, çünkü Karya'da kız çocuklarına verilen isimler arasında Hekate isminin çeşitlemelerine rastlanmıştır. Hekate'nin Grek panteonunda Artemis ile çakışması, Hekate'nin gerçekten de Anadolu kökenli olup eski Yunan inancına sonradan eklemeliğine dair bir işaret sayılabilir. Bu eklemeliğin nasıl gerçekleşmiş olabileceğine ilişkin bir açıklamayı, Hesiodos'un anlattığı, Hekate'yi Iphigenia'yla özdeşleştiren mite bulabiliriz. Ünlü bir tragedya kahramanı olarak Iphigenia, bildiğimiz gibi Agamemnon'un, gemilerinin denize açılabilmesi için Artemis'e kurban etmek zorunda kaldığı kızıdır. Efsanenin bir başka versiyonuna göre ise Iphigenia, Kırım Yarımadası'ndaki bir Artemis tapınağının rahibesi idi. (Örneğin, Efes'teki Artemis tapınağının yakınlarında, "megabyzi" denen rahiplerin Hekate adına ayinler düzenlendiği bir yer bulunduğunu biliyoruz). Rahibe Iphigenia, Artemis'le ilgili görevlerini yerine getirmeyip tanrıçayı aşağılayınca kendini sonu intihara uzanan bir felakete sürüklemiş oldu. Gelgelelim, Hesiodos'a bakacak olursak, Iphigenia Artemis tarafından ölüme sürüklenmemiş, bilakis bir tanrıçaya çevrilmiştir. İşte çeşitli kaynaklarda, o devirde Kırım'da yerleşik halkın tapındığı bu tanrıçanın aslında Hekate olduğu belirtilir.

Kült Merkezleri

Hekate inancının en önemli merkezleri Semadirek Adası, Aigina (Aegina) Adası, Eleusis ve Karya'daki Lagina antik kentidir. Belirli bir yöreye özgü olmayan, genel Hekate kültü, daha önce bahsettiğimiz ev ve kavşak sunaklarını içerir. Eleusis kentinde Hekate, Demeter ve Persephone ile beraber, Eleusis misterlerinin üç büyük tanrıçasından biri sayılmıştır. Pausanias, Aegina Adası sakinlerinin en çok Hekate'ye tapındıklarını, adadaki Hekate tapınağında Myron adlı heykeltıraşa ait, ahşap bir Hekate heykeli bulunduğunu belirtir. Semadirek Adasında ise Hekate'ye bir mağarada köpek kurban etme adetinin bulunduğunu anlıyoruz. Anadolu'daki Kolofon antik kentinde de, benzer biçimde, Hekate'ye yavru kara köpek kurban edildiğini biliyoruz. Delos civarındaki küçürek Psamite Adasının ise Hekate'nin annesi Asteria'nın metamorfoza uğramış hali olduğuna inanılıyormuş. Lagina ise tapınağının büyüklüğü, genç kız ya da hadım erkekler arasından seçilen rahipleri ve Hekate onuruna düzenlenen yıllık şöenleri ile tanınmıştır. Hekate inancına ve Hekate tasvirlerine Anadolu'da Karya, Frigya ve Paflagonya bölgelerinde rastlıyoruz. Buraya kadar andığımız şehir veya yörelerden başka, Hekate kültü, Pakhinos (Sicilya), Rodos, Pherai (Thessalia'da bir şehir), Trakya (Kuzey Yunanistan), Argos, ve Titane (Sikyonia'da bir şehir) yörelerinde de mevcuttu.

Şafak Tanrıçası

Yunan mitolojisi şafak tanrıçası Eos (Εως veya Ηώς), güneşi temsil eden tanrı Helios ve ay tanrıçası Selene ile birlikte, Hyperion ve Theia adlı Titanlardan türediğine inanılan üç Titandan birisidir. "Gül parmaklı" Şafak (Eos), dünyayı dört bir yandan çepeçevre sardığına inanılan Okeanos ırmağı kıyısındaki evinden her sabah çıkıp güneş doğsun diye göğün kapılarını aralayınca şafak sökmüş, gündüzün gelişi müjdelenmiş olur. Genellikle kanatlı, taçlı güzel bir kız olarak bir başına dururken veya altından yapılmış arabasını gökte sürerken tasvir edilir. Sarıçiğdem rengindeki elbisesi göz alıcı güzelliğindedir. Bazı kaynaklara göre, savaş tanrısı Ares'le birlikte olduğu için güzellik tanrıçası Afrodit tarafından yakışıklı erkeklere sürekli ve karşı konulmaz bir aşk duymakla lanetlenmiş, böylece Orion, Kleitos, Kephalos ve Tithonos ile gönül maceraları olmuştur. Hakim rüzgarların mitolojik kişileşmeleri olan Zephyros (meltem), Boreas (poyraz), Notos (lodos) ile "sabah yıldızı" Eosphoros (Venüs'ün sabahki görünümü), ayrıca Memnon, Eos'un çocuklarıdır. Eos'un Roma mitolojisindeki karşılığı Aurora'dır.

Şafak Tanrıçasından Paskalya Yortusuna

Eos ve Aurora, Hindu şafak tanrıçası Uşas'ın batıdaki yansımalarıdır. Her üç tanrıçanın da kökeni, eski Hint-Avrupa dil ailesindeki "hewes" veya "awes" (parlamak) köküne dayanır. Bu kök, eski Germen diline "austro" ve "ostara", nihayet eski İngilizceye de "eostre" ve "eastre" olarak girer. Modern İngilizcedeki "easter" (Paskalya yortusu) kelimesinin kökeni, işte aynı zamanda Germen kavimlerinin pagan bir tanrıçası olan bu Eostre veya Ostara'dır. Slav mitolojilerinde de söz konusu kökten gelen çeşitli şafak tanrıcaları mevcuttur.

Tithonos

Afrodite'in ahi sonucunda Eos'un pek çok sevgilisi olduğunu biliyoruz, fakat Eos'un - resmi - eşi Truvalı prens Tithonos olmuştur. Tithonos, Truva kralı Laomedon'un Strymo adlı su perisinden doğma oğludur. Eos, beğendiği iki yakışıklı delikanlıyı, Tithonos ile Ganymedes'i Truva sarayından kaçıtır. Eos, Zeus'tan kocasının ölümsüz olmasını rica ettiği sırada onun hep genç kalmasını istediğini de ilave etmeyi unuttunca Tithonos, yaşlandıkça buruşmuş, sonunda da bir çekirgeye dönüşmüştür. Hesiodos'a göre, Eos ile Tithonos'un iki oğulları vardı; Memnon ve Emathion. Homeros'un İlyada'da "doğu kralı" diye andığı Memnon, Asur

ülkesine gidip Sus (Antik Susa) şehrini kurdu, ayrıca Etiyopya (Muhtemelen Afrika'da, Sahara Çölünün güney kesiminde olan Antik bir coğrafi bölge) kralı oldu. Truva Savaşı çıkınca babasının memleketlisi olan Truvalıların yanında savaşa katıldı, fakat gösterdiği tüm yiğitliklere karşın sonunda Akhilleus tarafından öldürüldü.

Eos, oğlunun ölümüne o kadar çok ağladı ki Zeus dayanamayıp Memnon'u ölümsüz kıldı. Tarihçi Herodot, İzmir-Sardes (Sardes: Bugünkü Sart kasabası, Salihli, Manisa) yolu üzerinde, insanların Memnon heykeli dediği bir heykelin bulunduğunu yazar. Herodot'a bakılırsa o heykelde betimlenen kişi Memnon değildir, fakat böyle bir heykel gerçekten de eski İzmir-Sardes yolu üstünde bulunmuştur. Memnon'un kardeşi Emathion da mitolojide Etiyopya kralı olarak geçer; bazı kaynaklara göre, akşam perilerinin (Hesperides) efsanevi güzellikteki bahçesinde bulunan altın elmaları Herakles'e karşı korumaya çalışırken ölümsüz kahraman tarafından öldürülmüştür.

Orion

Poseidon'un oğlu olduğu için denizin üzerinde yürüme yetisine sahip olan, dev avcı Orion da Eos'un sevgilileri arasında yer alır. Eos, aşık olduğu Orion'u Delos adasına kaçırır, Orion da orada avcı tanrıça Artemis'e yarenlik eder, fakat hikayenin sonunda ya Artemis tarafından ya da daha popüler bir efsaneye göre, toprak ana Gaia'nın, "bütün yaratıkları öldüreceğim" diye böbürlenen meşhur avcının üzerine saldığı dev bir akrep tarafından öldürülür. Orion'u Artemis'in öldürdüğünü söyleyen efsaneler de bu olayın nedeni bakımından ikiye ayrılır. Kimilerine göre Orion açıkta yüzdüğü sırada onu bir kandırmacayla Artemis'in attığı okun hedefi haline getiren, kızkardeşi Artemis ile Orion'un birbirlerine daha fazla yakınlaşmalarını istemeyen Apollon'dur; kimileri ise Orion'un Artemis'in hizmetkrlarından Oupis'e tecavüz etmesi neticesinde bizzat Artemis tarafından ve kasten öldürüldüğüne inanırlar.

Orion nasıl ölmüş olursa olsun, kesin olan bir şey varsa o da Zeus'un Orion'u öldükten sonra Orion (Avcı) takımyıldızı halinde gökyüzüne koymuş olduğudur. Dev akrep de unutulmamıştır tabii, o da yaz geceleri gğmz süsleyen Akrep (Scorpio) takımyıldızına dönüştürülmüştür. Fakat Orion ve Akrep'i gökte aynı anda göremeyiz; bunlardan biri belirdeğinde diğerisi gökten adeta silinip gider.

Kephalos

Eos'un aşk ağına düşen başka bir ünlü avcı da Kephalos'tur. "Kephalos" Yunanca baş, kafa anlamlarına gelir ki Kephalos gerçekten de aralarında Odysseus gibi kralların da bulunduğu geniş bir sülalenin atası başıdır. Kephalos, Atina'nın kurucularından Erechtheus'un kızı Prokris'le evliyken ava çıktığı bir sırada Eos tarafından kaçırlır. Kephalos ilk başlarda direndiyse de tanrıçaya uzun süre karşı koyamaz ve Kephalos-Eos birlikteliğinden Phaethon ile Hesperos (akşam yıldızı, Venüs gezegeni) meydana gelir. 8 yıllık bir birlikteliğin (veya "alikonmanın" diyelim) ardından Kephalos, evine ve karısına döner. Fakat Proklis, Kephalos'un sadakatinden bir türlü emin olamaz. Kocasını takibe çıktığı bir sırada, avlanmakta olan Kephalos tarafından yırtıcı bir hayvan sanılarak yanlışlıkla öldürülür. Son nefesini kocasının kollarında veren Proklis'in son isteği Kephalos'un Eos'un yanına bir daha gitmemesidir; Proklis bu konuda kocasının kendisine evlilikleri üzerine yemin edip söz vermesini ister. Proklis'i öldüren silah, sıradan bir mızrak değil, hedefini asla şaşırmayan, sihirli bir mızraktır. Proklis'in vaktiyle sahip olduğu ikinci bir şey, efsanevi bir av hayvanı (avını elinden asla kaçırmayan efsanevi tazi Laelaps) daha vardıysa da bu hayvan, hiç yakalanmama yeteneğine sahip, efsanevi Teumesios Tilkisini yakalayayım derken çoktan canından olmuştur. Avını hiç kaçırmayan tazi, hiç yakalanmayan tilkinin peşine düştüğünde ne oldu dersiniz? Hangisi kazandı? Tabii ki ikisi de kaybetti ve birer taşla çevrildiler. Fakat biz yine Kephalos'a dönelim. Kendisini çok sevdiği karısının ölümünden sorumlu tutan zavallı Kephalos, efsanenin devamına göre, yerini yurdunu terk edip uzaklara, Sisam (Samos) adasına gitti. Zamanla oraları Kephalosun adıyla, yani Kefalonya diye anılacaktı. Kephalos mutsuzdu, yine de yeni bir evlilik yaptı ve işte bu evliliğinden Odysseus'un dedesi olan Arkesios doğdu. Kephalos'un evlendiği kişi, Boeotia bölgesinden, Orkhomenos kralı Minyas'ın kızlarından biriydi (bir kaynakta bu kızın adı Klymene olarak geçer). Ne yazık ki Kephalos, Proklis'e karşı duyduğu vicdan azabından kurtulamayarak sonunda denize atlayıp intihar eder.

Kleitos

Kleitos'a gelince, onun hakkında fazla bir şey bilmiyoruz doğrusu. Fakat Kleitos'un büyükbabası, tarihçi Herodot'a göre Dionysos tapınmasını başlatan adam olan, Argos kralı Melampous'tur. Hayvanların dilini konuşabilen bu kral, yine ünlü tarihçiye göre, gaipten haber verme gücünü de Mısırlılardan almıştı. Kahin Melampous'un, oğlu Mantios'dan olma torunu, yakışıklı Kleitos, Eos tarafından kaçırıldı, bir şekilde öldükten sonra da kendisine ölümsüzlük bahşedildi. Leros'lu Pherecydes'e göre, Korinth'li ünlü kahin Polyidos'un (veya Polyeydos, Polydus) babası Koiranos (veya Coeranus) Kleitos'un oğluydu.

4 Rüzgâr Tanrısı - Boreas, Notos, Zephyros, Euros

Hesiodos, Theogonia'da, tüm yıldızların ve mevsimsel rüzgarların Eos ile Astraios'un (veya Astraeus) birlikteliğinden türediğini söyler. Bibliotheka yazarı Apollodoros da bu bilgiyi doğrular. Astraios, Pallas ve Perses'le birlikte, Titan Krios'un deniz tanrıçası Eurybia'dan doğmuş üç oğlundan biridir. Astraios, isminden de belli olduğu gibi, tüm yıldızların ve gezegenlerin, genel olarak da astroloji ilminin Titan-tanrısıdır. Eos'un Astraios'tan olma çocukları Zephyros, Notos, Boreas, Euros ve Eosphoros'tur. Başak takımyıldızını (Virgo) temsil eden tanrıça Astraia da bir kaynakta Eos-Astraios çiftinin kızları olarak geçer. Boreas kuzey, Notos güney, Euros doğu, Zephyros ise batı yönünden esen rüzgarlardır. Notos, dilimize "Iodos" olarak, Boreas da "poyraz" olarak geçmiştir. Bildiğimiz gibi, bu rüzgarlar mevsimlerle yakından ilgilidir. Zephyros bir bahar meltemi gibi tatlı tatlı eserken Boreas kışın bizi dondurur, Notos da üzerimize yaz sağanaklarını boşaltır. Zephyros, Notos, Boreas, Euros dördlüsü Yunan mitolojisinde rüzgarlar (Anemoi) diye geçer. Eski Yunan inancında bu rüzgarlardan herhangi birisinin varlığını iyiden iyiye hissettirmeye başlaması, belirli takımyıldızlarının yükselişine veya doğuşuna bağlıydı. Rüzgar tanrıları ya kanatlı birer adam ya da Okeanos kıyılarında otlayan birer at biçiminde tasvir edilir. Homeros da, Hesiodos da Anemoi grubundaki dört rüzgar tanrısını "Anemoi Thuellai" denilen kasırga ve fırtınalardan ayırırlar. Kasırgalar, rüzgarların kralı Aiolos'un Aiolia adındaki yüzer adasının merkezindeki bir mağarada bağlı tutulurlar. Aiolos, tanrılar emrettiği zaman bu sert rüzgarları birer at gibi çözüp serbest bırakır, onlar da önlerinde ne var ne yoksa yıkıp geçerler.

Aiolos'a bu nedenle Aiolos Hippotades (Atları dizginleyen Aiolos) denir. Fırtına veya kasırgaların yuvalandıkları ikinci bir yer de Tartaros çukurudur. Tartaros'taki fırtınaları zapt etme görevi ise Hekatonkheir denen yüz kollu, elli başlı dev yaratıklara aittir. Aradaki bu tür ayrımların varlığına karşın, Eos ile Astraios'tan türeyen dört rüzgarın da bazen Aiolos'un mağarasında bağlı tutulan birer at biçiminde tasvir edildikleri olur. Anemoi tanrılarının dişi muadili, Harpies veya Harpyiai'lerdir. Bunlar, aniden çıkan sert rüzgârları, beklenmedik bir anda kopuveren fırtınaları temsil eden, kuş-kadın karışımı yaratıklardır. Anemoi-Harpies birlikteliğinden fırtına gibi koşan, ölümsüz atlar meydana gelir.

Sabah yıldızı Eosphoros (Phosphoros) ile akşam yıldızı Hesperos

Yunan mitolojisinde, Venüs gezegeninin iki ayrı vakitteki görünümüne denk düşen iki tanrı vardır: Eosphoros (Venüs'ün sabahki görünümü, sabah yıldızı veya çoban yıldızı) ve Hesperos (Venüs'ün akşamki görünümü, akşam yıldızı). Eski Yunanlılar, gezegenleri "gezgin yıldızlar" saymışlar, Eosphoros ve Hesperos'u da birbirleriyle alakasız, iki ayrı tanrı diye düşünmüşlerdir. Bununla birlikte, her iki tanrının aynı anneden (Eos) doğduğuna inanılması, insana bu iki "yıldız" arasındaki gizli bağlantının sezildiğini düşündürüyor. Nitekim, daha sonraki dönemlerde Eosphoros ile Hesperos tek ve aynı tanrı sayılmıştır.

Venüs'ün gökte iki ayrı vakitte görünmesi, "akşam yıldızı" ve "çoban yıldızı" şeklinde iki ayrı ifadeyle, dilimize de yansımıştır. Phosphoros da denilen Eosphoros'a, şairler, Heosphoros veya Phaosphoros da demişler. Phosphoros veya Phaosphoros "ışığı getiren", Heosphoros veya Eosphoros ise "şafağı getiren" demektir. Mitolojideki genel kabule göre, Eosphoros'un babası Titan Astraios, Hesperos'un babası ise Kephalos'tur. Romalı gramerci Maurus Servius Honoratus, Hesperidleri (akşam perileri) Eosphoros'un (veya aynı tanrı olmak üzere, Hesperos'un) kızları sayar; fakat bu sadece etimolojiye dayalı bir tahmin de sayılabilir. Hesperos ile Eosphoros arasında herhangi bir ayırım gözetmeyen Latin şairi Ovidius ise Eosphoros-Hesperos'un Daidalion ile Keyx'ün (Keüks diye okunur, Ceyx diye de yazıldığı olur) babaları olduğunu yazar. Eski Yunan vazo resimlerinde Eosphoros-Hesperos, güzel, genç yüzü, temsil ettiği parlak gök cisminin dairesi içine alınmış halde veya başı yıldızlı bir haleyle taçlanmış, elinde bir meşale tutan, kanatlı bir tanrı biçiminde tasvir edilir.

Lucifer Ne Demek? Şeytanın Adı Gerçekten de Lucifer mi?

Eosphoros/Phosphoros Latinceye Lucifer adıyla, Hesperos ise Vesper adıyla geçmiştir. Lucifer, aslında Yunanca "Phosphoros"un ("ışığı getiren") bire bir çevirisidir ve aynı anlama, yani "ışığı getiren" anlamına gelir. Venüs gezegeninin karşılığı olan "Lucifer" kelimesinin, Hristiyan alemince şeytanın dünyaya düşmeden önceki adı olarak alınması, sebebi bilinen, fakat doğruluğu hala tartışılan bir konudur. Bu dönüşüm, Eski Ahit'in İşaya 14:12 bölümünün ("Gökten nasıl düştün, ey sabahın oğlu Lucifer!") İbraniceden Latinceye çevirisi sırasındaki bir yorumdan kaynaklanmıştır. "Sabahın oğlu Lucifer" kısmı, orijinal İbranice metinde "Heylel bin şahar" diye geçer. "Şahar"ın "seher" (sabah) olduğu, "bin şahar"ın da böylece "sabahın oğlu" manasına geldiği besbellî; fakat Heylel ne?

Heylel, Venüs gezegeni anlamındaki "sabah yıldızı"ndan başka bir şey değil; bu yüzden de Yunancaya "Eosphoros" diye çevrilmiş. M.S. 4.yüzyılda "Heylel" veya "Eosphoros"u ilk defa "Lucifer" diye çeviren Aziz Jerome oluyor. Sonradan bu bölümü "gökten düşen, Venüs olamayacağına göre, cennetten kovulmuş olan şeytandır" diye yorumlayanların haklı görülmeleri sonucunda da Lucifer, şeytanın cennetten kovulmadan önceki adı olarak hristiyan inancında kendine yer ediniyor.

Güneş Tanrısı Helios

Yunan mitolojisi güneş tanrısı Helios (Ἥλιος), ay tanrıçası **Selene** ve şafak tanrıçası **Eos** ile birlikte, Hyperion ve Theia adlı Titanların üç çocuğundan birisidir. Helios, güneş tanrısı olduğu kadar, görme yetisini de temsil eder; ayrıca edilen yeminlerin de bekçisidir. **Okeanos Nehri**'nin doğu kıyısındaki altın sarayında yaşar; her şafakta her biri ateş gibi, dört kanatlı atın çektiği arabasıyla bu saraydan hareketle gün boyu gökte yolculuk eder, nihayet akşamüzeri Hesperidlerin (Hesperides; akşam perileri) dünyanın batı ucundaki ülkesine varır. Oraya ulaştınca som altından yapılmış bir kupanın içine bir kayığa yerleşir gibi yerleşen Helios, bu kez Okeanos'un suları ile, gece boyu tekrar doğudaki sarayına taşınır. Genellikle sakalsız, yakışıklı, mor urbalı bir adam olarak tasvir edilir; başı güneşin halesi ile taçlanmıştır. Tüm Yunanistan'a ve Rodos'a yayılmış Helios kültüründe, güneş tanrısına beyaz at kurban etmek yaygın bir adettir. Helios mitolojide giderek ışığın tanrısı Apollon ve ateş zanaatının ustası Hephaistos ile bir tutulur olmuşsa da, herhalde neticede bir Titan olduğu için, hiçbir Olympos tanrısıyla tamamen özdeşleşmemiştir. Helios'un Roma mitolojisindeki karşılığı Sol (Güneş) veya Sol Invictus'tur (Fethedilmemiş Güneş).

Rodos Adasındaki Helios Kültü ve Rodos Heykeli

Helios'un aşklarından, Poseidon ile Halia'nın kızları Rhode'nin, aynı zamanda Rodos'a adını vermiş peri-tanrıça olmasının da gösterdiği gibi, Rodos Adası, Helios inancının en güçlü olduğu merkezlerden biri, belki de bu merkezlerin en önde geleniydi. Adada, Helios'ununki gibi, dört atın çektiği bir arabanın sarp bir yamaçtan aşağıya, denize doğru sürülmesi gibi, Phaethon'un hazin hikayesine de birçok göndermede bulunan, garip bir ritüel vardı. Yine her yıl düzenlenen jimnastik turnuvaları da güneş tanrısının adına yapılıyordu. Rodos'tan başka, Korinth de, Helios inancının bir diğer merkezi sayılabilir. Ama mesela bir Atinalının Helios veya Selene kültüne bağlı olduğunu düşünemeyiz. Güneş tanrısı, ay tanrıçası vb. ilahlar daha ziyade Helenleşmemiş kültürlerde önemlidir ve bu tür tanrılar Yunanistan'da "minör" kalmışlardır. Hatta komedyacı Aristophanes "Barış"ta, Helios ile Selene'nin Pers tanrıları olduğunu söyler. Neyse, Rodos'a dönelim. Eski dünyanın yedi harikasından biri sayılan dev Rodos Heykeli'nin de aslında güneş tanrısı Helios'un heykeli olduğunu biliyor muydunuz? Evet, devasa boyutları nedeniyle "colossus" diye tabir edilen bronz Rodos Heykeli, M.Ö. 292 - M.Ö. 280 yılları arasında Rodos'lu heykeltıraş Khares tarafından yapılmıştı ve Helios'u tasvir ediyordu. Kaidesi hariç, kendi yüksekliği 30m'den fazla olan heykelin altında şunların yazıldığı sanılmaktadır: "Ey Güneş (Helios), Dor kavminden gelen Rodos halkı, başı Olympos'a değen bu bronz heykeli, savaşın azgın dalgalarını yatıştırıp şehrini düşmandan aldığı ganimetlerle taçlandırdığında senin adına dikti."

Onlar, denizlerde olduğu gibi, karalarda da özgürlük ve bağımsızlığın güzelim meşalesini tutuşturdular. Çünkü karalar ve denizler üzerinde hakimiyet, Herakles'in soyundan gelenlerindir".

Bu yazıttan da anlaşıldığı gibi, heykel, Rodos şehri limanının girişine bir zaferi kutlamak amacıyla, bir anıt olarak dikilmiştir ki bu zafer, Rodosluların Kıbrıs hükümdarı Antigonos (Antigonos I Monophthalmos, Tek Gözlü Antigonos) karşısında kazandıkları zaferdir. Rodos Heykeli, antik dünyanın kuşkusuz en büyük heykeli olmakla birlikte, heykelin boyutları çoğu zaman abartılmıştır. Yapımından itibaren 56 yıl ayakta kalan heykel, ne yazık ki M.Ö. 226 yılındaki Rodos depreminde yıkılmıştır. Gelgelelim, heykelin kalıntıları limanda hiçbir zaman bulunamamıştır. Alman Arkeoloji Enstitüsü'nden Ursula Vedder, bu gerçeğe dayanarak 2008 yılında, Rodos Heykeli'nin gerçekte limana değil, akropolise dikilmiş olduğunu öne sürmüştür. Vedder'e göre, akropolisteki Apollon tapınağının devasa taş temelleri, Rodos Heykeli'nin kaidesinden başka bir şey değil; kaldı ki mitolojideki Apollon-Helios yakınlığı göz önünde bulundurulacak olursa bu tapınağın orijinalinde bir Helios tapınağı olması mümkündür. Her neyse, New York rıhtımındaki meşhur Özgürlük Anıtı'nın tasarım, duruş ve ebat açısından Rodos Heykeli'nden esinlenilmiş olduğunu söyleyerek konuya nokta koyalım.

Mitolojide Helios'un Karıştığı Hikayeler

Güneşin canlılar için ifade ettiği hayatiyetin farkında olan antik uygarlık, bitki ve hayvanların meydana gelişine dair mitlerde Helios'u olmazsa olmaz bir etken saymıştır. Kronos önderliğindeki Titanlar, Gaia (yer) ile Uranos'u (gök) birbirlerinden ayırmadan önce, gökyüzü güneşsiz ve yağmursuzdur. Güneş gökyüzünde ilk defa ancak Uranos'un hadım edilmesinden sonra belirmiş ve yağmurla birlikte, canlılığın ortaya çıkabilmesi için gerekli başlıca iki kaynaktan biri olmuştur. Bundan başka, mitolojide Helios, dört atın çektiği arabanın (quadriga) mucidi sayılır. Helios'un ateşli atlarına Yunancada "Hippi Helioi", Latince ise "Equi Solis" adı verilir. Bu atlar için "ateşli" diyoruz, çünkü onlar da tıpkı tanrının güneşin halesi ile taçlanmış başı gibi, gün boyu gökte gezinen güneşe bakanların gözlerini kamaştırmaktadırlar. Helios'un kıvılcım yeleli atları, Ovidius tarafından, ateşi çağrıştıran isimlerle anılır: Pyrois (hararetli,ateşli), Eous, Aethon (yanan, parlayan) ve Phlegon (alevli). Eosphoros, yani sabah yıldızı, sabahları Helios'un atlarını boyunduruğa geçirerek onları güneşin gökteki yolculuğuna hazırlar. Bu esnada Horai denen, dört mevsimi temsil eden tanrıçalar, atlara ölümsüzlerin içeceği olan ambrosia'dan içirirler. Tanrıça Tethys'in günün kapılarını ardına kadar açmasıyla birlikte güneşin günlük yolculuğu başlar. Benzer şekilde, yolculuğunun sonunda batıya ulaşan Helios ve atları, orada yine Hesperos (akşam yıldızı), Horai ve Tethys tarafından karşılanırlar. Mevsim tanrıçaları (Horai) burada atları yıkar ve olatırlar. Helios'u sarayında annesi Theia ile sarayın kapı görevlisi Hesperos karşılar. Fakat Helios'un sadece atları değil, Thrinakia ve

Erytheia adalarında sığır ve koyun sürüleri de vardır. Thrinakia Adası, Homeros'un Odysseia'sındaki "Güneşin Sığırları" bölümünde anlatılan olayların geçtiği, efsanevi bir adadır. Skylla ve Kharybdis belasını savuşturan Odysseus, güneş tanrısı Helios'un sığır sürüsünün otladığı Thrinakia Adası'na varır. Odysseus, bu adaya asla ayak basmaması konusunda gerek büyücü Kirke gerekse kör kahin Tiresias'ın gölgesi tarafından uyarılmış olduğu halde, adada biraz dinlenmek isteyen adamlarını kıramaz ve sığırlara dokunmayacaklarına dair her birinden ayrı ayrı söz aldıktan sonra tayfanın adaya çıkmasına izin verir. Adamlar sözlerini tutarlar tutmasına, ama rüzgar günlerce, öyle deli gibi eser ki Odysseus'un gemileri adayı bir türlü terk edemezler. Aç tayfa, çaresiz, Helios'un sığırlarından birkaçını kesip yer. Helios'un adaya bekçilik eden, Neaira adlı Okeanid periden doğma kızları Lampetia/Lampetie ("ışık, ışıltı") ile Phaethousa ("parlaklık") tayfayı babalarına gammazlayınca Helios, Zeus'un yanına varak şikayetçi olur. Zeus da bunun üzerine gemiler tam adadan açılmaya başladıkları sırada sahneye çıkıp Odysseus hariç tüm tayfayı düşürdüğü yıldırımlarla yok eder. Odysseus kurtulmuştur kurtulmasına, fakat gerçekte o da cezalıdır ve cezasını Kalyпсо'nun Adası Ogygia'da, oradan 7 yıl boyunca ayrılamayarak çekecektir. Helios'un kutsal hayvanları, arabasını çeken atlara benzer beyaz atlar, horoz, ayrıca - bazı kaynaklara göre - kurttur. Kutsal bitkileri ise sığla ağacı (günlük ağacı), ak kavak ve günebakandır.

Helios hem Devlerle Savaşa (Gigantomakhia) hem de Titanlarla Savaşa (Titanomakhia) katılmıştır. Devlerle savaşta isyancı devlerin başında bulunan, kendi ülkesinin sınırları dahilinde ölümsüz dev Alkyoneus, Helios'un Erytheia Adası'ndaki sığır sürüsünü dağıtmış, ayrıca Herakles'in 24 adamını katletmiştir. Bu amansız dev, Herakles tarafından öldürülür. Helios'un savaşta en büyük yararlılıkları, Hephaistos'u muharebe alanında kurtarması, bir de Kirke ile beraber bir devi öldürmesidir. Zeus, savaşta önce Helios, Uranos ve Gaia'ya bir boğa kurban eder. Helios'un gazabından nasibini alanlar, Odysseus ve tayfası, Nereus ile Doris'in oğulları, kral Phineus ve avcı Arge'dir. Hades tarafından Ölüler Ülkesi'ne kaçırılan ve tecavüze uğrayan Persephone'nin çığlıklarını yalnızca Hekate ile Helios duyarlar. Demeter, yanına Hekate'yi de alarak, ortadan kaybolan kızı Persephone'yi aramaya çıkar. Durumu Helios'tan soruşturduğunda güneş tanrısından şu yanıtı alır: "Zaman kaybetme", "Çünkü şu anda artık kızını değil, Zeus'un kardeşi Hades'in kendine gelin seçtiği, üçüncü krallığın kraliçesini arıyorsun". Helios'un şahit olduğu bir diğer önemli olay, Afrodite'nin, kocası Hephaistos'u Ares ile aldatmasıdır. Helios, haberi toplu Hephaistos'a yetiştirmekte gecikmez. Zanaat ustası Hephaistos, yatağa gizli bir tuzak (hareketle tetiklenen bir ağ) kurar ve aşıkları bir sonraki buluşmalarında kısıvrak ağına düşürür. Helios'la Poseidon, Korinth'e egemen olmak konusunda birbirleriyle anlaşmazlığa düşünce aralarını Briareos bulmuştur. Varılan anlaşma uyarınca şehir merkezi Helios'a kalırken Korinth Boğazı ve civarı Poseidon'a bırakılmıştır.

Helios'un Ölümlü-Ölümsüz Çocukları

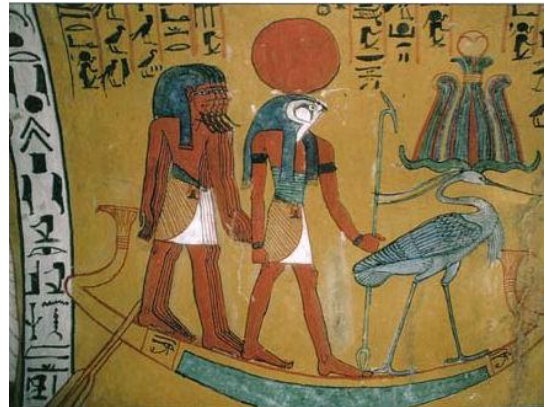
Ölümsüzler: Okeanid Neaira'dan doğma Lampetia ile Phaethousa, Okeanid Klymene'den doğma 7 kız (Heliades, Heliadlar) ve Phaethon, Okeanid Perseis'den (Perse) doğma Kirke, Krete ya da Perseis'den doğma Pasiphae, Okeanid Aigle'den doğma letafet perileri (Kharites, Graces), Klymene veya Keto'dan doğma Astris, Gorgon Aix, Horai denen mevsim tanrıçaları, ayrıca Strabon'a göre tanrıça Athena'dan doğma, Telkhines veya Korybantes tabir edilen Rodos daimon'ları.

Ölümlüler: Kolchis kralı Aeetes, Kolchis ve Tauros kralı Perses, Heliadai adı verilen 7 Rodos kralı, Rodos prensesi Elektryone, Elis kralı Augeias, Korinth kralı Aloios, Andros hükümdarı Thersanon.

Helios'un mitolojideki aşkları, Okeanid **Klymene**, Okeanid **Klytia**, Pers prensesi **Leukothoe** ve Rodos Adası'na adını veren deniz perisi **Rhode**'dir. Helios ile Klymene'nin, adlarına topluca **Heliades** denilen ve her biri de bir peri olan 7 kızları, bir de **Phaethon** adlı bir oğulları olmuştur. Bahtsız Phaethon, babası Helios'un arabasıyla gökte gezmeye çıktığı bir gün, ateşli atları dizginlemeyi başaramayıp dünyaya düşer. Phaethon'un düşüşüyle sebep olduğu büyük yangınların verdiği hasara sinirlenen Zeus, delikanlıyı yıldırımlarıyla küle çevirir. Helios'un diğer çocukları arasında, Okeanid Aigle'den doğma letafet perileri (Kharites, Graces) ile **Perseis**'den doğma Kirke ve Pasiphae sayılabilir.

Mitolojilerde Güneş Tanrısı

Eski Mısır'da iki güneş tanrısı vardı: Ra ve Horus. Güneş tanrısı Ra inancı, Horus'a kıyasla görece daha geç gelişmiştir. Eski Mısır mitolojisinde güneş, günlük yolculuğunda bir kayık kullanırken Yunan mitolojisinde dört atın çektiği bir araba kullanır. Kayık fikri neolitik bir fikirdir; eski Hint-Avrupa mitolojilerinde ise kayığın yerini at arabasının aldığını görürüz. Germen güneş tanrısı Sol veya Sunna, Hindu güneş tanrısı Surya, Slav güneş tanrısı ise Dazbog'dur.

Dazbog aynı zamanda bir Slav kahramanı olup babası Svarog da Yunan mitolojisindeki Hephaistos'un neredeyse bire bir karşılığıdır. Svarog, demirci ustasıdır ve ateşi temsil eder. Afrika kabilelerinde genellikle yaratılış miti, insanın ölümsüzken nasıl olup da fani hale geldiği vb. temalar ön plana çıkar; güneş tanrısı çok ayrıcalıklı bir yere sahip değildir. Amerika yerlilerindeki belli başlı güneş tanrıları Inti (Inka), Tonatiuh (Aztek) ve Kinich Ahau'dur (Maya). Çin mitolojisinde Xihe, güneş tanrıçasıdır. Hindu güneş tanrısı Surya'nın, haftanın yedi gününü, gökkuşağını ve çakraları temsilen, yedi atın veya yedi başlı tek bir atın çektiği arabasının sürücüsü Aruna, aynı zamanda gökte güneşin doğuşu ve batışına eşlik eden kızılığı da temsil eder. Arapça "şems" (güneş) kelimesini çağrıştırmasıyla bir güneş tanrısı olduğunu uzaktan da olsa duyuran Şamaş, Akad, Asur ve Babil panteonlarının ortak güneş tanrısıdır. Güneşin karanlığı dağıtması gibi, Şamaş da tüm haksızlık ve yanlışlıkları gün ışığına çıkarır; bu bakımdan, aynı zamanda adalet, doğruluk tanrısıdır. Endonezya adalarının mitolojisinde güneş tanrısının önemli bir yeri vardır. Hatta bazı kabilelerde güneş, kabilenin atası, kurucusu sayılır. Eski Türk ve Altay mitolojisinde de biri eril (Kuyaş), diğeri dişi (Gün Ana) olan birer güneş tanrısı mevcuttur. Moğollar Gün (Kün) Ana'ya "Nar(a) Etzeg" (Nar Ece) derler. "Kuyaş" kelimesinin "güneş" sözcüğüne ne kadar benzediğine dikkat edin. Eski Türklerde güneşin saygın bir yeri olduğu hemen belli oluyor. Bir kere, göğün yedinci katında oturuyor, sonra çadır ve evlerin hep doğuya açılan kapılarından sabahları çıkıldığında üç veya dokuz kez selamlanıyor. Bunlar geçmiş zamanlar; fakat bizde hala güneşin daha ziyade dişi olduğuna dair bir algı vardır. "Güneş", hala kızlara konan bir isimdir; aya gelince, ona "dede" veya "ata" demişiz, yani güneş dişi iken ay erkektir. Başka kültürlerde görülen bazı güneş tanrılarının isimleri şunlardır: Tiwaz (Luvi), Istanu (Hitit), Utu (Sümer), Gnowee, Wala, Wuriupranili, Yhi (Avustralya yerlileri), Chup Kamuy (Aynu), Malakbel (Baal'ın Meleği; Arami), Saule (Latviya/Litvanya), Eki (Bask), Meri (Bororo halkı, Brezilya), Étaín (Kelt), Usil (Etrüsk), Akycha (Eskimo), Malina (Grönland), Amaterasu (Japonya), Tama-nui-te-rā (Maori), Baldr (Iskandinav), Nahundi (Elam), Atarapa (Polinezya).

Ay Tanrıçası Selene

Yunan mitolojisi ay tanrıçası Selene (Σελήνη), güneşi temsil eden tanrı Helios ve şafak tanrıçası **Eos** ile

birlikte, **Hyperion** ve **Theia** adlı Titanların üç çocuğundan biridir. Selene'nin büyük aşkı, iki varyasyonu bulunan efsaneye göre ya Karya'lı bir çoban ya da Elis prensi olan **Endymion**'dur. Pausanias'a göre, Selene ile Endymion'un Menai veya Menae (aylar) denen 50 çocuğu olur ki

bunlar Olimpiyat oyunları arasındaki 50 aylık (4 yıllık) süreyi temsil ederler. Selene'nin ayrıca Zeus'tan olma en az iki kızı vardır: Pandia (veya Pandeia, "Dolunay") ve Herse (veya Ersa, "Çiy"). Selene'nin sembolleri hilal, öküz (boğa), yukarıya kaldırılmış harmani, horoz, köpek ve meşaledir. Yunan mitolojisinde Hera, Artemis, Bendis, Hekate gibi kimi tanrıçalar da ay tanrıçası sayılmakla birlikte, ilk Antik ozanlar, ay tanrıçası olarak sadece Selene'den bahsetmişlerdir. Selene sadece ay tanrıçası da değildir üstelik; ay ile ilgili sayılabilecek gelgit, gece, çiy, ay çarpması, büyü, doğurma, lohusalık vb. tüm olayları veya durumları da yönetir. Selene inancı özellikle Mora yarımadasında güçlü olmuştur. Selene'nin Roma mitolojisindeki karşılığı, "ay" anlamına gelen **Luna**'dır. "Yedi tepeli şehir" Roma'nın iki tepesinde birden bir zamanlar Luna tapınakları bulunuyor, yılın belirli birkaç günü Luna bayramı sayılıyordu.

Ay Tanrısı mı, Ay Tanrıçası mı?

Geceleri gökyüzündeki en büyük, en parlak gök cismi olan ay, ama tanrı ama tanrıça olarak, hemen bütün kültürlerin mitolojilerinde temsil edilmiştir. Çeşitli nedenlerle, ayın daha ziyade bir tanrıça sayılmış olduğunu düşünmeye eğilimliyizdir. Aslında haksız da değildir, çünkü ay ile kadınlık arasında, kadınların adet dönemlerinin ayın periyotlarıyla çakışması bakımından bir benzerlik bulunur. Bu benzerlik, dile de yansımıştır. Örneğin, menstrüasyona (adet görme) halk arasında

"aybaşı" denir. Kaldı ki Batı dillerinde ay ile menstrüasyon için kullanılan sözcükler (mesela İngilizcedeki "menstruation", "moon" ve "month" kelimeleri gibi) aynı kökene sahiptirler. Söz konusu ortak kök, Ön Hint-Avrupa dil ailesinde "ay" anlamına gelen "me(n)ses"tir. "Me(n)ses", Sanskritçede "masah", Farsçada "mah", Ermenicede "mis", Yunancada "mene", Latince ise "mensis" (takvim ayı) olmuştur. Latinlerin gök cismi olarak ay için sarf ettikleri "luna" kelimesi ise yine Ön Hint-Avrupa dil ailesindeki başka bir kökten, "leuk"ten (parkaklık,ışık) gelir. Light (İngilizce "ışık"), licht (Almanca "ışık"), lux (Latince "ışık") vb. aşına olduğumuz sözcükler, bu "leuk" kökünden türemiştir. Ay ile menstrüasyon arasındaki biyolojik ya da etimolojik yakınlığa rağmen, ayın mitolojilerde daha ziyade bir tanrıça olarak kişileştirildiğini düşünmeye yatkın olmamızın nedeni, büyük ölçüde Yunan ve Roma mitolojileridir. Çünkü mitolojilerde en az ay tanrıçaları kadar, belki onlardan da fazla sayıda, ay tanrıları vardır. Eski Mısır uygarlığındaki Toth, Mezopotamyadaki Sin, İskandinav mitolojisindeki Mani, ay tanrıları deyince aklımıza geliveren isimlerden bazıları. Belirli bir mitolojide ay hangi cinsiyette tasavvur edilmiş olursa olsun, yine de genelgeçer bir kuralın varlığından bahsedebiliriz ki o da şudur: Ay ile güneş, aynı cinsiyetten olmazlar; akraba olsalar dahi çoğu zaman birbirlerine düşmandırlar.

Phoebe ve Hilaeira

Yunan mitolojisinde ay ile alakalı tanrıçalar (veya sonradan ölümsüzlük bahşedilmiş prensesler) Selene, Bendis, Hekate, Artemis, Hera, Pasiphae ve Leukippid'lerdir; dişi olmayan herhangi bir ay tanrısına rastlanmaz. İlk Antik ozanların eserlerinde ay tanrıçası diye geçen tek tanrıça olduğu için, Selene, bu bakımından diğerlerine kıyasla bir önceliğe sahiptir. Kelime olarak "alev, ışık, parlaklık" anlamlarındaki Yunanca "selas" sözcüğünden türeyen Selene'nin mitolojide geçen iki adı daha vardır; Mene ve Phoebe. Mene "ay" demektir, Phoebe ise ayın parlak halini tarif eder, "saf, parlak" (phoibos) anlamlarına gelir. Yunan mitolojisinde Phoebe adı, parlak gök cisimleri veya madenlerle ilgili pek çok tanrıçanın, özellikle de ay tanrıçalarının alternatif adı olmuştur. Nitekim Apollon'un bir lakabı Phoibos iken Artemis'in lakaplarından biri de Phoebe'dir.

Phoebe parlaklığının karşıtı ise, ayın dolunay evresinde olmadığı zamanlardaki, görece sönük halini tarif eden Hilaeira'dır. Phoebe ve Hilaeira, Leukippos'un ikiz kızlarının, yani Leukippidlerin ismi olduğu gibi, Selene'nin de sıfatları veya lakaplarıdır.

Yunan mitolojisinde ay tanrıçası sayılmış diğer tanrıçalar

Selene inancı Yunanistan'ın Mora yarımadasında yaygınken, güneşi temsil eden tanrı Helios'un (Selene'nin erkek kardeşi) kızı Pasiphae, Girit adasının, tıpkı Artemis gibi bir avcı tanrıça olan Bendis ise Trakya'nın ay tanrıçasıdır. Artemis'in ay tanrıçalığı ise esasen erkek kardeşi Apollon'un daha sonraki dönemlerde Helios ile özdeşleşmiş olmasından kaynaklanmıştır. Selene, Helios'un kızkardeşi olduğuna göre, Apollon'un kızkardeşi Artemis'in de Selene'nin yerine geçmesi, bu özdeşleşmenin mantıksal bir uzantısıdır. Efes Artemisi'nin (veya Arkadya Artemisi'nin) ay tanrıçalığı ile bir alakası yok tabii; bahsettiğimiz özdeşleşme, Yunanistan ana karası ile sınırlı gibidir. Karya kökenli olduğu düşünülen Hekate ise daha çok ayın gizemli ya da karanlık taraflarıyla alakalı görünür. Örneğin üç yol ağızlarında kurulan tapınaklarında, ayın gökte daracık bir hilal şeklinde belirmediği, neredeyse görünmediği zamanlarda, türlü kötü etkilerden korunmak adına Hekate'ye yiyecek sunusu yapılır. Hekate'nin ay tanrıçası olma vasfının bir dayanağı da annesi Asteria ve/veya anneannesi Phoebe olabilir. Çünkü bu her iki Titan da geceyle, yıldızlarla, astrolojiyle alakalıdır, hatta Phoebe ayla bire bir ilişkilidir.

Hyperion

Selene, Eos ve Helios'un babaları Titan Hyperion için "gökteki ışığın Titanı" denebilir; çünkü güneşin, şafağın ve ayın, yani göksel ışığın babasıdır. Yunanca "hyper" ve "ion" kelimelerinin birleşiminden meydana gelmiş bir isim olarak, Hyperion, "yukarıda gezen, yürüyen" veya "yukarıdan izleyen" anlamlarına gelir.

İlk Titan kuşağından olup Gaia ile Uranos'tan türemiş 6 erkek Titan'dan biridir. Uranos'un, oğlu Kronos tarafından hadım edilmesi hikayesini hatırlayacak olursak, Hyperion orada, diğer üç Titan kardeşiyle (Krios, Koios ve Iapetos) birlikte dünyanın dört bir köşesini tutup gözcülük etmek görevini üstlenmiştir. Kronos dünyanın orta yerinde, elinde orakla bekler; Okeanos ise bu pusu planının bir parçası olmak istememiş tek erkek Titan'dır. Bu miti, Yakın Doğu efsanelerindeki, yerle göğü veya dünyayla evreni birbirinden ayıran "büyük sütunlar" motifiyle yan yana düşünürsek Uranos'un hadım edilmesinde rol oynayan 4 Titanın, göğü tutan bu büyük sütunları simgelediğini düşünebiliriz. Eğer öyleyse, Hyperion, doğudaki sütunu temsil ediyor olmalıdır, çünkü güneş ve şafak bize doğu yönünü tarif etmektedir. Benzer mantıkla, Koios, Krios ve Iapetos da sırasıyla kuzey, güney ve batıya hakimdir (Koios ile kutup yıldızı, Krios ile Koç burcu, Iapetos oğlu Atlas ile batıdaki Hesperidler arasındaki ilişkiyi düşünelim). Bu Titanların Zeus tarafından yerin yedi kat dibindeki Tartaros'a tıklmaları, kozmolojik bir bakış açısından, Titanların "göğü tutma" işlevlerinin "tüm evreni tutma"ya dönüşmüş olduğu yorumu yapılabilir. Nitekim Titanların Tartaros'a tıklmalarından sonra gökküreyi tutma görevi sembolik olarak Atlas'a verilir. Bu işi yapabilmesi için Atlas'ın Tartaros'a tıklmaması gerekir ki öyle de olur, Atlas, gökküreyi taşıırken Hesperidlerin (akşam perileri) ülkesinde, yani kuzeybatı Afrika'da bir yerlerde dikilir.

Theia

Ay tanrıçası Selene'nin annesi Theia da Gaia ile Uranos'tan türemiş bir Titan'dır. İsmi, Yunanca "görme" anlamındaki "thea" kelimesinden gelir. Aither veya aether denilen, gökyüzünün üst katmanlarındaki, masmavi ve parlak ışığın tanrıçasıdır. Işık ve ışıltıyla olan bu bağlantısı nedeniyle Theia, aynı zamanda altın, gümüş ve değerli taşlar gibi ışıltılı madenlerin başlıyıcısı olarak düşünülmüştür. Erkek kardeşi ve ışığın Titan-tanrısı olan Hyperion ile birlikteliğinden mitolojiye göre Eos (şafak), Selene (ay) ve Helios (güneş) meydana gelmiştir. Titan kızkardeşleri Phoibe, Mnemosyne, Dione ve Themis gibi, Theia da kehanetle ilgili bir tanrıça sayılmış ve Yunanistan'ın Phthiotis bölgesinde adına bir tapınak inşa edilmiştir.

Endymion

Ay tanrıçası Selene'nin büyük aşkı, iki varyasyonu bulunan efsaneye göre ya Karya'lı bir çoban ya da Elis prensi olan Endymion'dur. Selene, Latmos dağındaki bir mağarada uyurken görüp güzelliğine hayran kaldığı Endymion'u ilelebet o şekilde tutması için Zeus'a yalvarır, Zeus da bu isteği geri çevirmeyerek aynı zamanda oğlu olan Endymion'a ölümsüzlük ve ebedi gençlik bahşeder, onu sonsuz bir uykuya daldırır. Endymion'a ayrıca gözlerini kapatmadan uyuyabilme yetisi de bağışlanmıştır. Böylece her gece Selene, çobanı (veya prensi) uyuduğu mağarada ziyaret edip onun güzelliğini doya doya seyrederek. Efsanenin Karya'lı çoban versiyonunda adı geçen Latmos dağı, bildiğimiz, Bafa gölünün hemen ardında yükselen Beşparmak dağlarıdır (Milas, Muğla). Gölün kıyısında ve dağın dibinde, bugün Kapıkırı köyüyle kaynaşmış bir harabe durumunda, Heraklia antik kenti bulunur. Heraklia'da, kentin güney sırtında, Helenistik dönemde tekrar inşa edilmiş bir Endymion mabedi vardır. Efsanenin Yunan versiyonunda, Endymion ölür, mezarı da Elis'tedir; Anadolu versiyonunda ise Beşparmak dağlarında inzivaya çekilir, bu nedenle de mezarının Elis'te olması mümkün değildir. Heraklia'nın Bizans döneminde bir manastır merkezi olmasında da belki Endymion'un orada inzivaya çekilmiş olduğuna inanılmasının bir payı vardır, zira Endymion Bizans döneminde mistik bir hristiyan azizi sayılmıştır. Pausanias'a göre, Selene ile Endymion'un Menai veya Menae (aylar) denen 50 kızı olur ki bunlar Olimpiyat oyunları arasındaki 50 aylık (4 yıllık) süreyi temsil ederler, fakat kaynaklarda kızlardan hiçbirinin adı belirtilmez.

Roma mitolojisi ay tanrıçası Luna

Selene, bazen bir atın yan eyerinde, bazen de kanatlı bir çift küheylanın çektiği bir at arabasında oturmuş bir kadın olarak tasvir edilir. Başında bir taç biçiminde takılmış veya yukarıya kaldırılmış harmanisinin bir parçası gibi gözüken, bir ay küresi veya hilal bulunur. Kimileri, Selene'nin öküz koştüğünü, başındaki hilalin de bu yüzden bir boğa boynuzunu andırdığını ileri sürerler. Selene'nin Zeus'tan olma en az iki kızı vardır: Pandia (veya Pandeia, "Dolunay") ve Herse (veya Ersa, "Çiy"). Bazı kaynaklar, pek kabul görmemekle birlikte, şu mitolojik figürleri de Selene'den doğma sayarlar: Zeus'tan olma su perisi Nemea ile canavar Nemea aslanı, Helios'tan olma 4 Horai (mevsimleri ve günün vakitlerini temsil eden tanrıçalar), Endymion'dan olma Narkissos. Selene'nin Roma mitolojisindeki karşılığı Luna'dır ("ay"). Yedi tepeli şehir Roma'nın Aventinus adlı tepesinde vaktiyle bir Luna tapınağı bulunduğu biliniyorsa da bu tapınak, İmparator Neron zamanında çıkan büyük yangında yok olmuş.

Hephaistos

Yunan mitolojisinde Hephaistos ve ya Hephaestus (Ἥφαιστος), zanaat, demircilik, yontuculuk, taş işçiliği, metalürji, volkan ve ateş tanrısıdır. Zeus ile Hera'nın oğlu olup Olympos tanrılarında biridir. Olympos'un demircisi Hephaistos, mitolojide diğer tanrılar veya kahramanlar için ürettiği üstün özellikli silah, zırh ve çeşitli işler gören, robota benzer

mekanik gereçlerle (automaton) tanınır. Topal ve çirkin diye tarif edilmekle birlikte, güzellik tanrıçası Afrodit'in (veya kimi kaynaklara göre Kharis ya da letafet perilerinden biri olan Aglaia'nın) kocasıdır. Adı, Truva Savaşı'ndan tutun da Athena'nın doğumu ve Pandora'nın kutusuna kadar, pek çok efsaneye karışan Hephaistos'un sembolleri, çekiç, örs ve demirci maşasıdır. Hephaistos inancının merkezi, Limni Adası (Lemnos) olmakla birlikte, Atina gibi zanaat ve imalat alanında öne çıkan şehirlerde de Hephaistos önemli bir tanrı sayılmıştır.

Hephaistos'un çok sayıdaki çocukları arasında, Eukleia, Eupheme, Euthenia ve Philoprosyne adlı tanrıçaları, Limni ve Semadirek adalarına özgü bir kült olup Kabeiroi diye adlandırılan tanrı veya daimon'ları, Sicilya Adası'nın perisi Thaleia'yı ve Atina kralı Erikhthonios'u (veya Erekteus) sayabiliriz. Hephaistos'un Roma mitolojisindeki karşılığı, Vulcan veya Vulcanus'tur.

Hephaistos'un Doğumu ve Olympos'tan Sürgün Edilmesi

Homeros, gerek İlyada gerekse Odysseia'da Hephaistos'un Zeus ile Hera'nın oğulları olduğunu söyler. Hesiodos ise Hera'nın, Hephaistos'u bir başına, yani babasız dünyaya getirdiği kanısındadır. Ozana göre bunun nedeni, Hera'nın, Athena'yı bir başına dünyaya getiren Zeus'tan bu yolla intikam almak istemesidir. Hephaistos'u babasız sayan bu gelenek, daha sonraki dönemlerde Bibliotheca yazarı Apollodorus ve Fabulae yazarı Hyginus tarafından sürdürülmüştür. Fakat Attika yöresine ait vazo resimlerine baktığımızda, Athena'nın Zeus'un alnından doğumu sahnelerinde Hephaistos'un orada hazır bulunduğunu görürüz ki bu da Hephaistos'un Athena'dan yaşça büyük olduğunu gösterir. O halde Hera'nın Hephaistos'u bir başına dünyaya getirmiş olması çelişkili bir durumdur. Bu nedenle mitolojide bu konuda Hesiodos'un değil de genellikle Homeros'un düşüncesi benimsenir. Hephaistos'un doğumu konusunda, kaynağını Homerek şiirlerde bulduğumuz bir diğer mitte ise Hera'nın total doğan Hephaistos'u dünyaya getirir getirmez gökten yere attığı söylenir. Fakat Okeanos Nehri'ne düşen bebek Hephaistos Akhilleus'un annesi Thetis tarafından kurtarılır. Thetis, Okeanid Eurynome ile beraber, Hephaistos'a bakar ve onu büyütür. Homeros bu hikayeyi İlyada'da biraz daha değişik bir biçimde anlatır. Ona göre Hephaistos, Hera tarafından değil, kendisinin Hera'ya yaklaşmasına engel olmaya çalıştığı için Zeus tarafından gökten aşağıya atılmıştır. Hikayenin bu versiyonunda Hephaistos, Okeanos'a değil de Limni Adası'na (Lemnos) düşer ve bu adanın, Sinties diye adlandırılan, zanaat erbabı yerli halkı tarafından yetiştirilir. Homeros da Hephaistos'u doğuştan total sayar, fakat daha sonraki ozanlar veya yazarlar, Hephaistos'un topallığının sonradan, Zeus tarafından Olympos'tan aşağıya fırlatılması sonucunda oluştuğunu öne sürmüşlerdir. Olympos'tan öz anası Hera veya Zeus tarafından sürgün edilen Hephaistos, Olympos'a nasıl dönmüştür peki? Hephaistos'un, annesi Hera'ya duyduğu hıncı öylesine büyüktür ki arkaik bir efsaneye göre, Hephaistos Hera'dan intikam almak için, oturanın bir daha yerinden kalkmadığı bir altın taht imal etmiştir. Plan, Hephaistos'un dilediği gibi çalışır ve söz konusu tahta kurulan Hera, yerinden kalkmayı bir türlü başaramaz. Bunun üzerine tanrılar aracı olup Hephaistos'un yanına varırlar, ondan Olympos'a dönüp anasını içine düşürdüğü bu zor durumdan kurtarmasını rica ederler. Ama kalbi haklı olarak kırık olan Hephaistos, "benim annem yok" diyerek Olympos'a dönmeyi reddeder. Bu işin üstesinden gelmek, sonunda Dionysos'a düşer. Dionysos, Hephaistos'u şarabıyla kendinden geçirip zevk ve sefaya düşkün arkadaşlarıyla birlikte bir katırın sırtına yüklediği gibi Olympos'a çıkarır. Attika'da popüler olduğu kadar, Etrüsk sanatçıları arasında da sevilen bu sahnenin vazo resimlerindeki tasvirinde Dionysos, Hephaistos'u sırtında taşıyan atı veya katırı yularından tutarken, ayrıca Hephaistos'un alet edavatını taşıırken görülür ki bunların arasında çift başlı balta da (labrys) vardır. Hephaistos Olympos'a varınca oğulluk görevini kabul etmek zorunda kalır ve Zeus'un emriyle Hera'yı hileli tahtın esaretinden kurtarır. Böylece bir yandan Olympos tanrılarının arasına katılırken bir yandan da Afrodite'i ödül olarak kazanmış olur.

Hephaistos ve Athena

Athena'nın bir tanrıça olarak zanaatlarla ilişkisini düşündüğümüzde, Hephaistos'un bir yerde Athena'nın erkek muadili olduğunu kavrarız. Mitolojiye göre her ikisi de insanlara türlü zanaat veya sanatları öğretmişlerdir. Bu yüzden Atina'da Athena ve Hephaistos adına ortak tapınaklar inşa edilmiş, ortak şöenler düzenlenmiştir. Hephaistos'un gökten atıldığı sırada düştüğüne inanılan Limni Adası toprağının, yılan sokmalarına iyi geldiğine, deliliği tedavi ettiğine ve kanamaları durdurduğuna inanılmıştır. Evlerdeki ocakların yanı başına konan, minik Hephaistos heykelleri, en eski Hephaistos tasvirleri arasında yer alır. Atina'da ise heykeltıraş Alkamenes tarafından yapılmış, ünlü bir Hephaistos heykeli vardır. Hephaistos ile Athena arasındaki bu yakınlık, Athena'nın doğumu efsanesine de yansımıştır. Eski bir kehanet uyarınca, bir erkek çocuğunun dünyaya gelerek kendisini devireceğinden korkan Zeus, o korkuyla hamile eşi Metis'i yutar. Halbuki Metis bir kıza, Athena'ya gebedir. Athena, Zeus'un kafasının içinde bir yumru halinde gelişir, gelişir, sonunda da Zeus'un alnından zırhı, kalkanı ve miğferiyle, tam teşekküllü olarak doğar. Doğum, bronz uçlu bir balta yardımıyla, Zeus'un başı yarılarak gerçekleştirilir ki mitolojiye göre Zeus'un kafasına baltayı indiren ya Hephaistos ya da Prometheus'dur. Hazır, Prometheus demişken, Prometheus'u Kafkas Dağı'ndaki (Kaukasos) kayaya zincirleyen de Hephaistos olduğunu söyleyelim. Oyun yazarı Aiskhylos, "Zincire Vurulmuş Prometheus"ta, bu işte Hephaistos'a Kratos (dayanıklılık) ile Bia'nın da (güç,kuvvet) yardımcı olduklarını yazar.

Hephaistos'un oğlu, Atina kralı Erikhthonios (Erekhtheus)

Hephaistos ile Athena'yı dolaylı yoldan da olsa birbirine bağlayan bir diğer mit de Bibliotheca'da anlatılan, Hephaistos'un oğlu, Atina kralı Erikhthonios'un doğumu hakkındaki efsanedir. Erikhthonios, mitolojide autokhthon (topraktan, Gaia'dan doğmuş) sayılır, fakat bir yandan da Hephaistos'un oğludur ve bakire tanrıça Athena tarafından büyütölmüştür. Bu karmaşık bilmece, antik mitoloji derlemesi Bibliotheca'daki bir hikayeye açıklanmıştır. Hikayeye göre, Hephaistos, bir gün atölyesine uğrayan Athena'ya her zamankinden başka bir gözle bakar ve bakireliğini korumasıyla tanınan tanrıçanın peşine düşer. Hephaistos'un Athena'ya tecavüz girişimi, karısı Afrodit tarafından aldatılan ve terk edilen topal Hephaistos'un yaşadığı, geçici bir bunalıma bağlanır. Tecavüz girişimi, Athena'nın şöhretini lekelemeyecek şekilde, maksadına ulaşamasa da bunun dolaylı yoldan bir meyvesi olur, çünkü Hephaistos'un menisi toprağa düşmüştür. Bir süre sonra Athena, bu buluşmanın meyvesi olan bebek Erikhthonios'u Gaia (toprak) Ana'nın ellerinden teslim alır. Çocuğu gizlice büyötmek niyetinde olan Athena, Erikhthonios'u bir sandığın içine koyar ve Atina kralı Kekrops'un kızları Herse, Pandrosos ve Aglaulos'a (Aglauros) götürür. Athena, prensesleri kendilerine emanet ettiği sandığı ne olursa olsun açmamaları konusunda sıkı sıkıya tembihler, fakat çoğu zaman olduğu gibi, merak yine itaate baskın çıkar ve Herse ile Aglauros dayanamayıp sandığı açarlar. Sandığın içinde gördükleri şey, ya yarı yılan yarı insan bir yaratık ya da bebeğe onu sıkıp boğmaya çalışır gibi dolanmış bir yılandır. Herse ile Aglauros, efsaneye göre ya bu zehirli yılan tarafından sokularak ya da geçirdikleri cinnet yüzünden kendilerini bir tepeden aşağıya atarak öölürler. Geleceğin Atina kralı Erikhthonios'un ismi, "topraktan doğan (belalar)" anlamına gelir. Erikhthonios'un, babası Hephaistos gibi topal olduğu için quadriga'yı (dört atın çektiği araba) icat ettiği, öölümünden sonra Zeus tarafından Arabacı Takımyıldızı (Auriga) halinde göğe yükseltilip onurlandırıldığı söylenir. Hayatı boyunca Athena tarafından kollanmış, gözetilmiş olan kral Erikhthonios'un sembolü yılandır. Nitekim, Parthenon'da bulunan Athena heykelinde, Athena'nın kalkanının iç tarafında bir kobra gibi dikilmiş vaziyette duran yılan, Erikhthonios'u temsil eder.

Hephaistos'un Zanaatı ve Ürettiği Şeyler

Hephaistos'un Olympos'ta kendine ait bir sarayı vardı ve Hephaistos, bu saraydaki atölyesinde bir çekiç ve yirmi adet demirci körüğü ile çalışıyordu. Yunan mitolojisinde tanrıların ya da kahramanların kullandığı, ince bir zanaat eseri olarak işlenmiş ve üstün özellikli tüm silah ve zırhların demirci Hephaistos tarafından imal edilmiş olduğu söylenir. O yüzden bunları saymakla pek bitiremeyiz, ama eğer en önemlilerini saymamız gerekirse Hephaistos'un ürettikleri şunlardır:

- * İlk kadın Pandora ve onun meşhur kutusu, daha doğrusu küpü (pithos), ayrıca Pandora'nın tacı
- * Afrodit'in göz kamaştırıcı kemeri ve arabası
- * Hermes'in kanatlı miğferi ve kanatlı sandaletleri
- * Hades'in görünmezlik miğferi
- * Zeus ve Athena'nın kullandıkları, "aegis" denilen, olağanüstü koruma gücüne sahip zırh
- * Zeus'un şimşegi (Kykloplarla birlikte)
- * Apollon ile Artemis'in ok ve yayları
- * Kahramanlar Perseus ve Peleus'un bıçağı

- * Kahraman Akhilleus'un savaş gereçleri
- * Delphi Şehrindeki Apollon tapınağı
- * Bütün Olympos tanrılarının sarayları, tahtları, mücevherleri
- * Kahraman Herakles'in ünlü bronz çan tokmakları
- * Eros'un okları ve yayı
- * Güneş tanrısı Helios'un altın sarayı, dört at tarafından çekilen efsanevi arabası, ayrıca altın kadeh-kayığı
- * Kral Pelops'un eksik sol omzu yerine takılan, fildişinden mamul protez
- * Ares'in savaş arabası
- * Truva'daki kült Dionysos heykeli
- * Kral Aeetes ve Kral Alkinous'un sarayları
- * Khios kralı Oinopion'un yer altı sarayı
- * Kendisini Ares'le aldatan karısı Afrodit'in savaş tanrısından olma kızı Harmonia'ya düğün hediyesi olarak yaptığı, lanetli gerdanlık
- * Dionysos'un eşi Ariadne'nin tacı
- * Kral ve kahramanların Şarap kadehleri
- * Prometheus'un kayaya bağlandığı zincirler
- * Afrodit ile sevgilisi Ares'i suç üstü yakalamak için yatağa kurduğu zincirli tuzak düzeneği
- * Efsanevi marangoz Polytekhnos'un baltası
- * Kral ve kahramanların Şarap kadehleri
- * Prometheus'un kayaya bağlandığı zincirler
- * Ares ile Afrodit'i yakalamak için yatağına kurduğu, ağ biçiminde tuzak ve zincirler
- * Efsanevi marangoz Polytekhnos'un baltası
- * Truva kralı Laomedon'un sihirli üzüm bağı
- * Kral Pelops'a hediye edilen Agamemnon'un hayaleti
- * Kahramanlar Memnon, Herakles ve Aeneas'ın zırh ve kalkanı
- * Diomedes'in korse biçimdeki iç zırhı

Hephaistos ayrıca bir takım otomatlar da yapmıştır. Hephaistos tarafından geliştirilmiş, kendi kendine hareket etme kabiliyetine sahip, mekanik, ama canlı robotlar şunlardır:

- * Prometheus'a işkence etmesi amacıyla bronzdan dökülen "Kafkasya Kartalı"
- * Hephaistos'un Kabeiroi diye adlandırılan iki oğlunun savaş arabalarını çekmeleri için imal ettiği 4 tunç "Kabeiroi Atı"
- * Delphi'deki Apollon tapınağı için altından dökülen, şarkı söyleyen, sihirli kız korusu "Keledon"lar
- * Ev işlerinde kendisine yardımcı olmaları için ürettiği, hareket edebilen, güzel birer kadın görünümündeki bir çift heykel ("Kourai Khryseai")
- * Kolkhis kralı Aeetes'e hediye olarak imal ettiği, ateş püsküren bir çift boğa şeklindeki bronz otomat ("Khalkotauroi")
- * Girit kraliçesi Europa'ya düğün hediyesi olarak sunduğu, Girit adasını koruyan bronz dev "Talos"
- * Tanrılarının şölenlerinde kullanılsın diye ürettiği, tekerlerini kendileri takabilen, 20 adet üç ayaklı altın servis sehпасı ("Tripodes Khryseoi")
- * Kral Alkinous'un sarayını korusunlar diye ürettiği, biri altından, diğeri gümüşten 2 bekçi köpeğı otomatı ("Khryseos" ve "Argyreos")

Hephaistos'un Afrodit'le Evliliğı

Afrodit, güzelliğı ile, Olymposlu tanrılar arasında sık sık çekişmelere sebep olduğı için, Zeus onu bir an önce baş göz etmek istemiş, ona en uygun eşin de kararlılığı ve

sağlamlığı ile tanınan Hephaistos olduğuna hükmetmiştir. Gelgelelim, Afrodit çirkin ve topal kocası ile mutlu değildir; çok geçmeden başka arayışlar içine girer ve savaş tanrısı Ares ile flört etmeye başlar. Gözünden hiçbir şey kaçmamasıyla meşhur, güneş tanrısı Helios, Afrodit ile Ares'in kaçamağını Hephaistos'a gammazlamakta gecikmez. Hephaistos'un aldığı haber karşısında duyduğu şaşkınlık ve üzüntünün yerini intimак duygusuna bırakması fazla sürmez. Hephaistos, aşıklara müthiş bir tuzak kurar. Tuzaktan habersiz,

birlikte yatağı uzanan Ares ile Afrodit, daha ne olduğunu anlamalarına kalmadan, kendilerini çok ince ama güçlü zincirlerle örülmüş bir ağın içinde kısıklırak yakalanmış bulurlar. Hephaistos, içinde en ufak bir acıma duygusu hissetmeden, suç üstü yakaladığı Ares ile Afrodit'i ağın içinde sürükleye sürükleye diğеr Olympos tanrılarının önüne getirip bırakır. Bu utanç verici bir durumdur, fakat tanrılar kafesin içindeki çıplak sevgililere bakıp gülerler. Poseidon, Ares'in yaptığının bedelini ödeyeceğı

konusunda Hephaistos'a güvence vererek onu Ares ile Afrodit'i serbest bırakmaya ikna eder. Afrodit ile Hephaistos'un hiç çocukları olmamıştır.

Buna karşın, kimileri, uyum ve ahenk tanrıçası Harmonia'yı Ares ile Afrodit'in kızı sayar. Harmonia, Zeus'un isteğiyle, Semadirek Adası'nın kralı Kadmos'la evlendirilir ve bu büyük düğüne tüm tanrılar katılırlar. Kadmos, geline Hephaistos'un yaptığı, muhteşem bir gerdanlık hediye eder. Zavallı Harmonia, bu lanetli gerdanlığın onu taşıyan kişiye, kuşaklar boyu felaket getireceğinden bihaberdir. Kadmos ile Harmonia'nın zürriyeti tarafından, kuşaklar boyunca taşınan ve aileye felaket getiren gerdanlık, nihayet Delphi'deki Athena tapınağına bağışlanır, ama gerdanlığın laneti bununla sona ermiş olmaz. Bir tiranın tapınaktan çaldığı gerdanlık, tiranın oğluna cinnet geçirip evi yaktırır, bu facia da tiranın karısının ölümüne ve olanca mülkünün heba olmasına yol açar.

Savaş Meydanlarındaki Hephaistos

Usta bir demirci olmakla birlikte, Hephaistos, atölyesinden veya Olympos'tan dışarıya çıkmayan bir tanrı da değildir. Devlerle Savaş, Truva Savaşı, Dionysos'un Hint Seferi gibi büyük savaşlarda Hephaistos'un adı geçer. Devlerle Savaş sırasında Mimas adlı dev demir eriyiğinin içinde boğarak öldüren Hephaistos, Phlegra'daki muharebe sırasında zor duruma düşünce Helios tarafından ve son anda güneşin arabasına alınmak suretiyle kurtarılır. Zeus'un dev canavar Typhon (Typhoeus) ile kıyasıya dövüşü sırasında Athena ve Zeus dışındaki tüm Olympos tanrıları, emniyetleri açısından, her biri birer hayvanın kılığına girerek Mısır'a kaçmışlardır. Hephaistos da o esnada öküz kılığına girmiştir. Dövüş tanrıların lehine sonuçlanıp da Typhon canavarı Etna Yanardağı'nın altına gömülünce Zeus, Hephaistos'u yanına çağırarak ondan dağın tepesinde durup Typhon'a bekçilik etmesini istemiştir. Burada çekici ve örsüyle Typhon'un boynu üzerinde çalışma fırsatı bulan Hephaistos, ateş püsküren Etna Yanardağı'nı kendisi için adeta ikinci bir atölyeye dönüştürmüştür.

Belki de Hephaistos'un Sicilya ile olan sıkı bağının tohumları da bu şekilde atılmıştır, kim bilir... Truva Savaşında Hephaistos, Helenleri tutar, ama Truvalıların safında da kendisine inanıp yakaran pek çok savaşçı olduğunun bilincindedir. İlyada'da, Karamenderes Nehri'nin nehir tanrısı Skamandros, kendisine hakaret eden Akhilleus'un işini bitirmek için Dümrek Çayı'nın nehir tanrısı Simoeis'i yardıma çağırır, ona "var gücünü topla da şu öfkelendiğinde tanrılar kadar güçlü, vahşi adamın icabına bakalım" diye seslenir. Gelgelelim, Simoeis daha cevap vermeden, Hephaistos yetişir, Skamandros'un tüm suyunu gökten körüklediği dev bir ateşle kurutarak Akhilleus'u iki nehir tanrısının saldırısından kurtarır. Akhilleus'un Truva Savaşı sırasında kuşandığı tüm silah ve zırhlar, kahramanın annesi Thetis'in isteği üzerine savaş öncesinde Hephaistos tarafından imal edilmiştir. Truvalılar arasında da Hephaistos'a inanların bulunduğunu söylemiştik. Dares adlı Hephaistos rahibinin oğulları Phegeus ile Idaios, bunlardan yalnızca ikisidir. Helenlerin kahramanlarından Diomedes Phegeus'u öldürür ve tam Phegeus'un kardeşi Idaios'u da öldüreceği sırada Hephaistos delikanlının imdadına yetişip onu kurtarır, çünkü rahibinin her iki çocuğunu da kaybedip yapayalnız kalmasına gönlü razı gelmez. Hephaistos ayrıca Dionysos'un Hint Seferine de katılarak bu savaşta Hydaspes (bugünkü Jhelum Nehri) Nehri'nin nehir tanrısı Hydaspes'e meydan okur ve onunla dövüşür. Hephaistos'un Kabeiroi diye adlandırılan ikiz oğulları da (Alkon ve Eurymedon) Dionysos'un Hint Seferine katılmışlardır. Hephaistos sefer boyunca oğullarını gözü gibi korur. Hydaspes, Dionysos'un tüm ordusunu sularıyla boğmaya kalkışınca Hephaistos'un duruma müdahale etmesi, çocuklarının da askerler arasında bulunmasındandır. Hint kumandanı Morrheus, Eurymedon'u bacağında kötü yaralar. Dizleri üstünde yere çöken Eurymedon, can havliyle babasına seslenir ve ona kendisini kurtarması için yalvarır. Hephaistos oğlunun yakarısını duyar ve olay yerine yetişir; Morrheus'un boynuna ateşten bir kement atarak onu baştan ayağa tutuşturur. Morrheus ölmek üzeredir ki Hydaspes yetişip sularıyla Morrheus'un vücudunu sarmış ateşi söndürür, sonra da onu koyu bir bulut ve sisle sararak muharebe alanından uzaklaştırır. Hephaistos da yaralı oğlunun etrafındaki kalabalığı uzaklaştırarak onu bir meşe ağacının yanına taşır ve onun ağacın gölgesinde dinlenmesini sağlar. Eurymedon'un yarasını iyileştirmek, Lemnos'lu Hephaistos için basit bir iştir.

Hephaistos - Sembolizm ve Karşılaştırmalı Mitoloji

Yunan mitolojisi dışındaki mitolojilerde, özellikleri bakımından Hephaistos'a benzeyen tanrılar şunlardır: İskandinav mitolojisindeki demirci Wayland (Völundr), Eski Mısır'da zanaatkarların tanrısı olup bazen cüce olarak tasvir edilen Ptah, Kenan diyarının eski zanaat tanrılarında biri olup muhtemelen Hephaistos gibi topallayan Kothar-wa-Khasis ("becerikli ve bilgili" anlamına gelir). İşi gücü ocağın başında demir tavlayıp dövmek olan Hephaistos'un sakallı, kaba bir adam olarak tasvir edilmesinde yadırganacak bir durum olmasa gerek. Fakat Hephaistos'un topallığı üzerinde durmaya değer. Benim şahsi kanaatim, topallığın aslında el becerisini sivrilten bir imge oluşudur. Nasıl ki Hermes aslında "ayak"tır, yani ayağın tezliğini simgeler, bence Hephaistos da öylece "el"dir, el kullanımındaki ustalığı temsil eder. Çünkü el becerisine ya da kol gücüne dayalı, demircilik gibi bir işi yapmak için ayaklara, başka bir deyişle, fazlaca hareket etmeye gerek yoktur. Bu açıdan baktığımızda, Olympos tanrılarının her biri, aşağı yukarı bir organa veya bir yetiye denk düşecek şekilde eşleştirilebilir. Hephaistos'un evlerde ocak başlarına konan küçük heykellerine gelince, bu, Hephaistos'un cüce olduğunu ima etmek için olmasa gerektir. İngilizce Wikipedia'nın Hephaistos maddesinde nedense bu cücelik meselesine gereksiz bir ağırlık verilmiş. Oysa tanrı tasvirinin, yanına konulduğu ocağa kıyasla küçük olması pratik gerekçelerle veya niyetin kendisiyle açıklanabilir. Evler birer tapınak değildirler, büyük heykellere yer de gerek de yoktur. Ocağın başına konan bir heykel, ocağı, ateşi, yani evin refah ve mutluluğunun devamını işaret eder; oraya da ocağı korusun, ayrıca tanrıya saygıyı ifade etsin diye konmuştur. Hephaistos'un çirkin görünümünü ve total oluşunu, Tunç Devrinde bakıra sertlik kazandırması için ilave edilen arseniğin etkisine bağlayanlar var ki topallığa dahi neden olabilen, arsenik (zırnık) gibi bir zehri düşündüğümüzde bu gayet makul bir izah tarzıdır. Sonuç olarak total demirci ya da mesleği ile doğrudan doğruya alakalı bir deformasyona uğramış işçi veya zanaatkâr imajı, yaygın bir imaj sayılabilir. Bir de şu var ki işi ateşle olan demirci, bir dereceye kadar, ateş püsküren volkanlarla özdeşleştirilmiş. Yanardağın yüreğinden kaba gürültüleri, bir demirci işliğinden yükselen çekiç-örs seslerine benzetmek, sonra demirci ocağındaki ateşin yanardağın püskürdüğü lavları çağrıştırması, tüm bunlar anlaşılır bir akıl yürütmenin ürünü olarak gözükmekte. Nitekim Kykloplar da (Tepegözler) sık sık Hephaistos'un işliğinde onunla birlikte çalışırken tasvir edilmişlerdir. Bu dev yaratıklara, güçlü adamlar olması gereken demircilerin ya da taş ustalarının mesleği uygun görülmüş. Kyklopların alınlarındaki tek göz de acaba ateşteki demirin kor haline gelmiş ucunu mu temsil ediyordu dersiniz? Kyklop Polyphemos'un gözü Odysseus tarafından kör edilir, biliyorsunuz. Eh, kıpkızıl kor da insanı kendinden başka her şeye kör etmez mi? Mitoloji dediğimiz zaman, sonu hiçbir yere varmayan spekülasyonun sonu yok; yine de keyifli olduğu kadar yararlı bir düşünme ve araştırma işi bu.

Dionysos

Dionysos (Διόνυσος) veya diğer adıyla Bacchus (Bakkhos, Βακχος) Yunan mitolojisinde şarap, bağıcılık, haz, cümbüş ve coşkunluk tanrısıdır. Zeus ile Thebai prensesi Semele'nin oğlu olan Dionysos, en genç, Olympos'a en son kabul edilmiş ve annesi bir ölümlü olan yegane Olympos'lu tanrıdır. Ya uzun saçlı ve yakışıklı bir genç ya da sakallı, yaşlıca bir adam olarak betimlenir.

Tasvirlerde Dionysos'a genellikle birsatyr (keçi-insan karışımı mitolojik yaratık) ve mainad (kendileri Dionysos'a adanmış kadınlar veya periler) kafilesi eşlik eder. Dionysos'un olduğu yerde müzik, şarkılar, dans, şarap, esriklik ve taşkınlık eksik olmaz. Dionysos'un

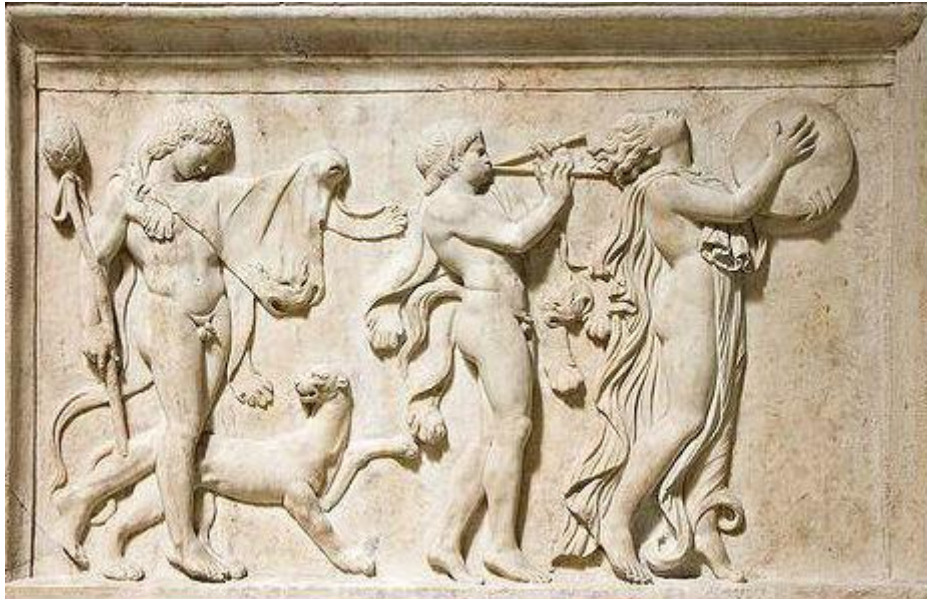

sembolleri, thyrsos denen, kozalak süslü değnek, asma, şarap çanağı ve leopardır. Dionysos'un bir karısı (Girit prensesi Ariadne) ve hem karısından hem de başka kadınlardan doğma, birçoğu mitolojiye göre kral olmuş, çok sayıda çocuğu vardır. Bereket tanrısı Priapos bunların içinde en tanınmışlarıdır. Doğumu Athena'nınkini kadar garip olan Dionysos, annesini (veya karısını) ölümden döndürmek üzere, tıpkı efsanevi ozan Orpheus gibi Ölüler Ülkesi'ne iner. Hindistan'a sefer düzenlemiş olan Dionysos'un Roma mitolojisindeki karşılığı Bacchus ve Liber'dir.

Dionysos ve Bacchus İsimlerinin Anlamı

Dionysos, iki parçalı (Dios + Nysos) bir isimdir ve "Nysa'nın tanrısı" anlamına gelir. Nysa, Dionysos'un doğum yeri olarak geçen, efsanevi bir dağın ismidir. Mitolojiye göre, Dionysos küçükken ona bu dağda Nysiadlar adı verilen dağ perileri veya Titan Atlas'ın Hyadlar (yağmur perileri) diye anılan kızları bakmıştır. Nysa Dağının nerede olduğu bugüne kadar çözülememiş, muhtemelen de hiçbir zaman çözülemeyecek bir meseledir. Çünkü Nysa Dağı, bir yerde masallardaki Kaf Dağı gibidir ve Hindistan'tan tutun da Arabistan Yarımadası ve Kuzey Afrika'ya, Mezopotamya ve Kilikya'dan tutun da Lidya, Trakya, Makedonya ve Thessalia'ya kadar, çok geniş bir coğrafya dâhilinde pek çok yerde bulunuyor olabilir. Kimileri bu karmaşık meseleye yumurta-tavuk ikileminin mantığıyla yaklaşmış ve sanıldığıının aksine, dağın adının tanrının adından kaynaklanmış olabileceğini öne sürmüşlerdir.

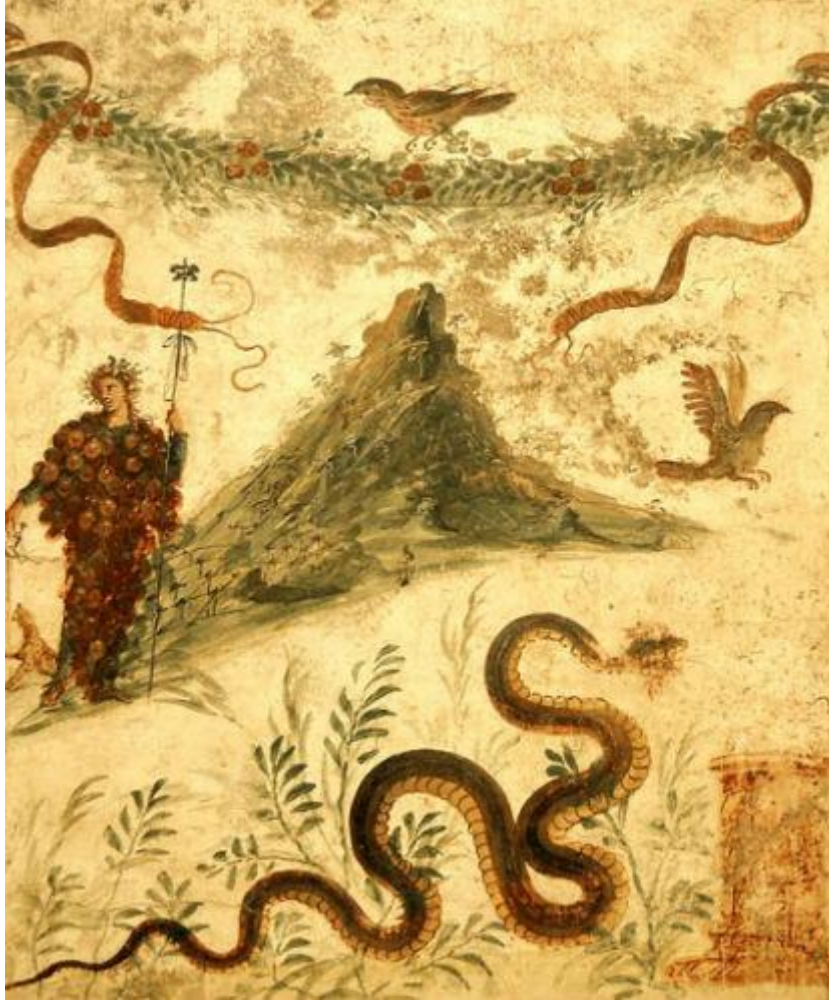
M.Ö. 6. yüzyılda yaşamış Syros'lu (Sire Adası) düşünür Pherekydes ise Nysa'nın bir dağ falan değil, "ağaç" anlamına gelen eski bir sözcük olduğunu söylemiş. Dionysos kültürünün ağaçlarla, özellikle de incir ağaçlarıyla yakından alakalı olduğunu, ayrıca Dionysos'un "endendros" (ağacın içindeki) ve "dendrites" (ağaçtan) gibi lakaplarını düşündüğümüzde Pherekydes'in önermesi hiç de yabana atılır gibi değildir. Doğudan batıya, hemen her mitolojide dünyanın merkezinde veya yerle göğü birleştiren ekseninde (axis mundi) genellikle ya bir dağ ya da bir ağaç bulunduğu için, bu önerme ağacın zamanla nasıl olup da dağa dönüştüğünü açıklamak konusunda da fazlaca sıkıntı çekmez. Dionysos kırla, doğayla, yabanıl yaşam ve ormanla açıkça bağlantılıdır. Öte yandan, Dionysos'un - aslında diğer pek çok tanrı veya tanrıça gibi - Grek panteonuna dışardan girdiğine de şüphe yok gibidir. Bu bakımdan köken veya geçiş noktası olarak Anadolu'nun öne çıkması şaşılacak bir durum değildir. Nitekim kimileri Nysa Dağı ile kendi dillerine "Nesili" adını vermiş Hititler arasında bir bağ kurmuşlardır. Hititlerin kendi dillerine "Nesili" demeleri ise harabeleri Kültepe yakınlarında bulunan Hitit kenti Neşa'dan (Kaniş/Kaneş şehri) ileri gelir. Denizli ilimizin Bekilli ilçesinde Dionysopolis antik kenti, Aydın'ın Sultanhisar ilçesinde de Nysa antik kenti var. Grek tarihçi ve coğrafyacı Strabon'un eğitim gördüğü Sultanhisar-Nysa'daki Roma İmparatorluğu döneminde inşa edilmiş tiyatro, Dionysos'un hayat hikayesini konu edinen tasvirlerle dolu frizleriyle ünlü. Yine de bütün bunlar Türkçe Wikipedia'nın halihazırda son derece yetersiz Dionysos maddesinde öne sürüldüğü gibi, Dionysos'un Denizli'nin "Bekilli yöresinde yaşadığı"nı, "Bekilli'li" olduğunu kanıtlamaya yetmiyor olmalı ki bu konuda uluslararası bir bahis de, kabul de yok. Gelelim Dionysos'un diğer adı olan Bacchus veya Bakkhos'a... "Gürültücü", "tantanacı" anlamlarına gelen "bakkhos", hiç değilse Herodot'a gelinceye kadar, sadece Dionysos'un lakaplarından biriydi. Fakat giderek yaygınlaştı ve Roma'ya Bacchus adıyla geçen Dionysos, orada Liber (Özgür), Liber Pater (Özgür Baba) adlarıyla bilinen, eski yerel bereket tanrısıyla zamanla özdeşleşti.

Dionysos Ne Tanrısıdır?

Bulmacalarda ismi kısaca "şarap tanrısı" diye soruluyor olabilir, ama çok geniş bir külte sahip Dionysos'un bir tanrı olarak neleri temsil ettiğini anlamak için bunun çok ötesine geçmemiz gerekir. Şarap yapımının günümüzden 8000-9000 yıl öncesine uzanan, tarihteki en eski izlerine, bugünkü Gürcistan'da rastlıyoruz. Şarap üretimi Kafkasya'dan aşağıya, Orta Doğu'ya doğru yavaş yavaş yayılmış. Şarabı Mısır'a ve tüm Akdeniz havzasına yayanlarsa büyük ölçüde Fenikeliler olmuş. Antik Yunan medeniyetine geldiğimizde, şarap kültürünün toplumsal hayatın merkezine yerleşmiş olduğunu görüyoruz. Şarap, ayinlerde kullanılır, sulandırılarak gündelik su ihtiyacını karşılamak üzere içilir, ayrıca tıbbi amaçlarla, ilaç niyetine tüketilir. Antik kültürde böylesine önem ve yaygınlık kazanmış bir içeceğin mitolojide bir tanrıyla temsil edilmesi anlaşılmayacak bir durum değildir. Kaldı ki şarabın biri doğaya, öteki kültüre ve insana dönük, iki yüzü vardır. Doğaya dönük tarafında asma bitkisini, üzüm meyvesini, üzüm bağlarını buluyoruz. Bağbozumu vakti geldiğinde bu bağların meyveleri toplanarak çok eski bir bilgiyle şaraba dönüştürülüyor. Bu süreç, arka planda, insanın yaşamak için doğaya bağlı oluşunu, bereket, bolluk ya da kıtlık fikrini, başına buyruk doğanın ehlileştirilmesini ve evcilleştirilmesini, ürünlerin işlenerek kültüre dönüştürülmesini, nihayet bu ürünlerin insan üzerindeki etkilerini içeriyor. İşte bu yüzden Dionysos, sadece şarabın değil, bağların ve üzüm hasadının, üzüm, elma, incir, dut, kiraz, çilek, böğürtlen vb. taneli meyvelerin, meyve bahçelerinin, bakir doğanın, ormanların, yabani otların ve yabani hayvanların, özellikle de aslan, kaplan, leopar, vaşak gibi yırtıcı büyük kedilerin, bolluğun ve bereketin, hasadın çağrıştırdığı "yeniden doğum" (reenkarnasyon) fikrinin, şarap yapımının ve içiminin, bilhassa su katılmadan tüketilen şarabın insanda meydana getirdiği esriklığın, şenliklerin, taşkınlığın, kendinden geçmenin, hazzın, efemineliliğin, komedy ve tragedya oyunlarının, oyunculuğun tanrısıdır.

Gördüğümüz gibi, Dionysos'un temsiliyeti, leoparlardan ve yabanıl doğadan başlayıp meyveler, bağlar ve şarap üzerinden esriklilik, taşkınlık ve oyunbazlığa kadar varıyor. Üzüm ve şarap, bu geniş spektrumun sadece merkezinde yer alan şeylerdir; Dionysos denildiği vakit, leopardan komedyaya uzanan büyük bir çerçeveyi akla getirmek gerekir. Alman filozof Nietzsche, Apollon ile Dionysos'u tam bir karşıtlık içinde düşünür ve kültürün, özel olarak da sanatın, biri Apollonyen, diğeri Diyonisyak olan iki yönü olduğunu ifade eder. Nietzsche'ye göre, Apollon ne denli ölçü, bilimsellik ve kurala uygunluk demekse, Dionysos da o denli ölçüsüzlük, doğallık ve kendiliğindenlik demektir. Dionysos onuruna düzenlenen şenlikler, antik Yunan tiyatrosunun temellerini oluşturmuştur.

Dionysos'un Sembolleri, Kutsal Bitki ve Hayvanları

Dionysos'un sembolleri, "thyrsos" (vaya "thyrsus") denen, kozalak başlı değnek, asma, sarmaşık tacı, şarap çanağı (kantharos) ve leopardır. Thyrsos, çakşır otundan (*ferula communis*) yapılmış, etrafına sarmaşıklarla yapraklar dolanmış ve en tepesine bir çam kozalağı kondurulmuş, bazen bir kurdelayla sarılmış ve bazen ucundan bal özü damlayan, normal şartlarda zararsız bir asadır; ancak Dionysos kültürüne veya onun temsil ettiği özgürlüklere saygı göstermeyenlere karşı bir silah niyetine de kullanılabilir.

Thyrsos, bolluk, bereket, doğurganlık ve haz simgesidir. Pek çok tasvirde Dionysos, leoparların (bazen de kaplanların) çektiği bir arabayı sürerken görülür. Leoparın Yunanistan'da ne işi var demeyin; leopar (pars), savaş, ticaret vb. yoluyla eski dünyaya iyi tanıyan denizci Greklere büsbütün yabancı bir hayvan olmadığı gibi, o devirde hiç değilse Anadolu'da, üstelik Anadolu'ya özgü bir pars türünün bulunduğu da bilinen bir şeydir. Anadolu Parsı, Türkiye'de ne yazık ki en son 1974'te görülmüş, soyunun halen tükenmiş olup olmadığını bilmediğimiz, müthiş bir hayvan. Merak edenler, Vikipedi'nin [Anadolu Parsı](#) maddesine bir göz atabilirler.

Pars veya kaplan, Dionysos'un egzotik yanını sembolize eder. Dionysos'un kutsal bitkileri, asma (ampelos), sarmaşık (kisseus), tarçın (kinnamonon), ak köknar (elate) ve çitsarmaşığı (smilax); kutsal hayvanları ise leopar (pardalis), keçi (aix), eşek (onos), aslan (leon), yılan (ophis) ve boğadır (tauros).

Mitolojide Dionysos

Dionysos'un Doğumu ve Dağda Yetiştirilmesi

Thebai (Thebes) kralı Kadmos'un kızı Semele, kartal kılığına girmiş Zeus'tan hamile kalmıştır. Bu durumu öğrenen Hera, yaşlı bir kadın kılığında girip Semele ile yakınlık kurar. Saf prenses, karşısına çıkan bu acuzeye güvenip karnında taşıdığı bebeğin babasının Zeus olduğunu söyleyiverir.

Hera, Semele'ye inanmamış gibi yapar; çünkü gerçek niyeti, kızcağızın içine kuşku tohumları ekmektir. Bunu başarır da. Kafası karışan Semele, önce Zeus'tan istediği bir şeyi koşulsuz yerine getireceği konusunda Styx üzerine yemin aldıktan sonra, tanrılar kralından bütün haşmetiyle kendine görünmesini diler. Zeus bunu reddeder, çünkü bir ölümlünün küle dönmeden Zeus'u görebilmesi mümkün değildir. Israrı, sonunda Semele'nin mahvına sebep olur ve zavallı prenses, Zeus'u görür görmez ölümcül bir yıldırımın ateşiyle kül olup gider. Fakat Zeus, Semele'nin rahmindeki cenini alıp bacağına dikmek suretiyle bebeği yaşatır. Dionysos'un "eiraphiotes" (dikilmiş) lakabı buradan ileri gelir. Birkaç ay sonra Dionysos dünyaya gelir ki buradan da onun "dimetor" (iki kere doğmuş) sıfatı türer. Efsanenin bundan sonrası bir hayli karışıktır. Çünkü Zeus'un yeni doğan bebeği Hera'dan uzakta bakıp büyütmesi için kime verdiği (Hermes, Persephone, Rhea vb.) kaynaktan kaynağa değişir. Fakat en çok kabul gören versiyona göre, bebek Dionysos'un bakımını Nysa Dağı perileri üstlenmiştir. Bu efsanevi dağın yerinin belli olmadığını önceden söylemiştik. En yaygın görüş, Nysa Dağı'nın Yunanistan'ın Boiotia yöresindeki Kithairon Dağı olduğudur. Zeus, bebek Dionysos'u Hera'nın muhtemel bir saldırısından korumak üzere, Anadolu'nun Kilikya yöresinde yaşayan ve Pheres Lamioi ("Lamos Nehri Yaratıkları") denen 12 yaratığı görevlendirmiştir.

Lamos yaratıkları, aynen kentaurlar gibi, yarı at yarı insan şeklinde, bazen de öküz boynuzlu olarak tasvir edilirler. Dionysos'un Nysa Dağı'ndaki asıl hocası ise yaşlı satyr Seilenos (Silenus) olmuştur. Seilenos bazı kaynaklarda "Nysa dağı tanrısı" Nysos diye de geçer.

Dionysos'un Zaferleri, Ölüler Ülkesine İnişi ve Olympos Tanrılarının Arasına Katılması

Efsanelere göre Dionysos, henüz küçük bir yaşta, üzümden şarap yapma tekniğini keşfeder. Ama bu sırada tanrıça Hera'nın gazabına uğrar, deli divane olup kendini yollara vurur. Frigya'dayken, Greklerin genelde Rhea olarak bildikleri ana tanrıça Kybele tarafından sağlığına kavuşturulur ve eğitilir. Kybele'nin Dionysos'a verdiği misyon, şarap yapımını ve kendisinden öğrendiği ritüelleri Asya halklarına öğretmektir. Dionysos, aralarında Frigya, Mısır, Libya, Fenike, Suriye ve Hindistan'ın da bulunduğu, pek çok Asya ülkesini gezer, Libya'da Zeus adına bir tapınak (koç başlı Zeus-Ammon tapınağı) inşa eder; fakat bu gezilerinin en ünlüsü "Hint Seferi" diye bilinen ve birkaç yıl süren gezisi, daha doğrusu askeri seferidir. Bu seferden zaferle dönen Dionysos, kültürünü Yunanistan'a da yaymaya çalıştığı sırada, kendisine direnç gösteren Argos kralı Perseus (veya Akrisios) ile savaşır, ayrıca Lykourgos ve Pentheus gibi kimi kralların başına hastalık, cinnet, ölüm vb. binbir türlü felaket getirir. Dionysos, efsanevi Minotaur'u Knossos Labirenti'nde öldüren kahraman Theseus ile birlikte Yunanistan'a dönmekte olan Girit prensesi Ariadne'yi kendisine eş olarak seçer.

Ariadne'yi kendisine bırakmasını Theseus'tan Dionysos mu istemiştir, yoksa Theseus Ariadne'yi Naxos Adası'nda terk edip yola Ariadne'nin kızkardeşi Phaedra ile devam etmeye kendisi mi karar vermiştir, orası net değildir; ama Dionysos, Ariadne'yi Naxos Adası'nda bulur ve onunla orada evlenir. Dionysos'un Ariadne'den birçok çocuğu olur, ama ne yazık ki Ariadne kendini bir ağaç dalına asarak intihar eder veya yukarda bahsettiğimiz Argos kralı Perseus tarafından öldürülür. Annesi Semele'yi (bazı kaynaklarda ise karısı Ariadne'yi) yaşama döndürmek üzere Ölüler Ülkesi'ne inen Dionysos, hedefine ulaşır ve ölümden döndürülen Semele, yeni bir kadın olarak Thyone adını alır. Kazandığı zaferler ve başardığı güç işlerden sonra Dionysos, bir de Olympos'tan sürgün edilmiş olan demirci tanrı Hephaistos'u bulup Olympos'a geri getirince Olympos'taki tanrılar arasındaki itibarını adam akıllı pekiştirmiş olur. Bir tanrı olarak rüştünü ve Zeus'a sadakatini ispat eden Dionysos, annesi bir ölümlü olduğu halde, Olympos tanrılarının sonuncusu, yani onikincisi ve en genci olarak Olympos'a kabul edilir, böylece de Grek panteonundaki yerini almış olur. Dionysos, Devlerle Savaş (Gigantomakhia) sırasında da büyük yararlılık gösterir ve Eurytos adlı devi thyrsos'u ile öldürür.

Dionysos'un mitolojiye göre yaşam öyküsünü yukarda özetlemiş olduk. Fakat bu ana efsanenin etrafında örülmüş, birçok yan, küçük hikaye de mevcuttur. Aşağıda bu hikayelerin en tanınmışlarını bulacaksınız.

Dionysos'un Korsanları Yunus Balığına Çevirmesi

Bir ölümlünün kılığına bürünüp sahilde oturduğu bir sırada, Dionysos, bazı gemicilerin saldırısına uğrar. Adamların niyeti, görünüşünü zengin bir prensinkine benzettikleri bu adamı kaçırıp fidye istemek ya da onu köle pazarında satışı çıkarmaktır. Onu bağlamaya çalışırlar, ama Dionysos'u zaptedebilecek bir ip yok gibidir. Vücuduna geçirilen halatların tümünü bir bir koparan Dionysos, birden vahşi bir aslana dönüşür ve adamların gemisinin üzerine yırtıcı bir ayı salar.

Geminin üzerinde kalan denizciler ayı tarafından parçalanırlar, canlarını kurtartmak için denize atılanlarsa, tanrının merhameti sonucu, birer yunusa dönüştükleriyle kalırlar. Badire sona erdiğinde, olaya karışan gemiciler arasında insan biçimini korumayı başarabilen tek kişi, geminin dümencisi Akoites olur, zira dümenci en başından beri Dionysos'u nişanelerinden tanımış ve gemicilerin saldırısına engel olmaya çalışmıştır. Benzer bir efsanede, bu kez Naxos Adası'na gitmek üzere Tyrrhenoi ya da Tyrsenoi denen korsanların gemisine binen Dionysos, denize açıldıktan bir süre sonra rotayı Naxos yerine Anadolu'ya kıran adamların asıl niyetini anlar anlamaz gemiyi deyim yerindeyse tam bir cangıla çevirir. Güverteyi sarmaşıklar sarar, kürekler ve yelkenlerin bağlandığı direkler yılanlara dönüşür. Korsanlar, nereden geldiklerini anlamadıkları, kulakları sağır edici bir flüt sesi yüzünden deliye dönüp birer birer denize atlar, suyla buluşur buluşmaz da kendilerini bir yunus balığına dönüşmüş olarak bulurlar.

Dionysos'un Midas Efsanesindeki Rolü

Dionysos'un akıl hocası ve ikinci babası, sarhoş bilge Seilenos, her zamanki gibi içip dolaştığı bir sırada, Frigya'da kaybolur. Artık tesadüfen Midas'ın gül bahçesine mi girer, yoksa sızıp kaldığı yerde köylüler tarafından mı bulunup götürülür, her nasılsa soluğu Frigya kralı Midas'ın sarayında alır. Midas, Seilenos'u tanır ve onu günler boyu en güzel bir biçimde ağırlar. Buna karşılık Seilenos da kral ve kralın dostlarını anlattığı hikayeler ve söylediği şarkılarla eğlendirir. Midas, Seilenos'la Dionysos'u tekrar bir araya getirdiği zaman, Dionysos, Midas'ın Seilenos'a hürmette kusur etmemesini ödüllendirmek ister. "Bana bir dileğini söyle, yerine getireyim" der. Midas, efsaneye göre, dokunduğu her şeyin altına dönüşmesini dilemiştir. Dionysos, kralın bu dileğini yerine getirmeyi kabul eder, ancak daha iyi bir dilekte bulunmadığı için de kral adına için için üzülür. Yeni ve olağanüstü gücünü büyük bir heyecanla ve derhal bir meşe dalı ile kaya üzerinde denemekten kendini alamayan Midas, dokunduğu her şeyi altına çevirebildiğini görünce mutluluktan havalara uçar. Bunu güzel bir ziyafet çekerek kutlamak isteyen Midas, sarayına seğirtir; fakat sofrada olup da dokunduğu her şey, ekmek, şarap, et ve bunların yanı sıra kızı da altına dönüşür. Midas, kendi ağızıyla kendi başına nasıl bir felaket getirmiş olduğunu anlamakta gecikmez. Açlıktan ölmek üzeredir ki Dionysos'un huzuruna varıp tanrıya onu bu illetten kurtarması için yalvarır. Dionysos, Midas'a ellerini Paktolos Nehri'nde (Gediz Irmağı'nın bir kolu olan Sart Çayı) yıkaması gerektiğini söyler.

Şarap tanrısının dediğini yapan kral, ellerini Paktolos'un şifalı sularına daldırır daldırmaz, sihirli gücünün nehre geçtiğini, böylece de nehrin kıyısındaki kumların birdenbire altın rengine döndüğünü görür. Kral kurtulurken Sart Çayı da kumlarının dillere destan rengine kavuşmuş olur.

Dionysos'un Gazabından Nasibini Alanlar

Dionysos, buraya kadar gördüğümüz gibi, genelde iyi ve merhametlidir; ama kendisine, annesine, karısına, mainad'larına ya da kültüne herhangi bir saygısızlık yapıldığında bunu affetmez, korkunç bir biçimde cezalandırır. Yukarda sözünü ettiğimiz korsanları (Tyrrhenoi) saymazsak, Yunan mitolojisinde bu şekilde Dionysos'un gazabından nasibini almış olanlar, Trakya kralı Lykourgos, Thebai kralı Pentheus, Argos kralı Perseus (veya Akrisios), Thebai kralı Kadmos'un üç kızı (Dionysos'un öz teyzeleri), Argos kralı Proitos'un üç kızı, Orkhomenos kralının kızları ve efsanevi ozan Orpheus'tur. Argos kralı Proitos'un kızları Lysippe, Iphinoe ve Iphianassa'dan başlayalım. Bu üç prenses, Dionysos'un mistik ayinlerini kabule yanaşmadıkları için Dionysos tarafından delirtirler ve vahşi hayvanlar gibi kendilerini dağlara, tepelere, ormanlara vururlar (Pseudo-Apollodorus, Bibliotheca). Ovidius'un Metamorfozlar'da anlattığı başka bir hikayeye göre, Orkhomenos kralının üç kızı da Dionysos'u tanrıdan saymamış, bu yüzden de birer yarasaya çevrilmişlerdir. Sparagmos, "Dionysus mitine göre canlı hayvanın etinin parçalanarak kurban edilmesi" demektir. Dionysos'un, üç öz teyzesinin (Agaue, Autonoe ve Ino) çocuklarına sparagmos yoluyla ölümü reva görmesinin sebebi ne olabilir? Bibliotheca'da yazıldığına göre, üç teyze, ölen kızkardeşlerinin arkasından ona iftira atmışlar, Semele'nin Zeus'la değil, sıradan bir ölümlüyle birlikte olduğunu, Zeus'un da onu bu yüzden küle çevirdiğini söyleme gafletinde bulunmuşlardır. Ceza feci olur doğrusu. Hikayesini birazdan anlatacağımız Pentheus (Agaue'nin oğlu), kendini Dionysos'a adanmış kadın rahibeler (Bakkha'lar), Autonoe'nin oğlu Aktaion kendi köpekleri, Ino'nun oğlu Learchos ise Dionysos tarafından cinnet geçirilen babası Athamas tarafından ayrı ayrı parçalanıp öldürülürler. Argos kralına gelelim. Dionysos, gezileri sırasında Ege Adaları'ndan topladığı kalabalık kadın takipçileriyle birlikte Argos şehrine gelir, fakat kafile Argos kralı (Perseus veya Perseus'un büyük babası Akrisios) tarafından şehre sokulmadığı gibi, Dionysos'un tanrılığı da kabul edilmez. Bu durum, bir savaş sebebidir elbette ve Argoslularla Dionysos'un kadın savaşçıları arasında kıyasıya bir dövüş başlar. Bazı kaynaklarda (örneğin Nonnus'un Dionysiaca'sının 47. kitabında) Argos kralı Perseus'un savaş sırasında taze gelin Ariadne'yi de Medusa başı vasıtasıyla taşa çevirip öldürmüş olduğu söylenir. Buna ihtimal verebilir miyiz, bilmiyorum, zira geride sayısız kadın mezarı bırakan bu acımasız savaş, bir tür barış antlaşmasıyla sona ermiş, nihayetinde Dionysos kültü Argos'ta da tanınmıştır. Fakat Dionysos'un, karısını öldüren bir adamı, en azından teyze oğullarıninki kadar feci bir şekilde cezalandırması beklenmez miydi? Bilemiyorum açıkçası, fakat bu, Ariadne'nin mezarının Argos'ta olduğunu söyleyen

Pausanias'ı haklı çıkarmak üzere uygun görülmüş bir açıklama da olabilir. Orpheus-Dionysos meselesi de en az Perseus-Dionysos savaşı kadar tuhaftır. Bu hikaye, Romalılara Aiskhylos'un kayıp eseri Bassaræ'den (Bassarids) intikal etmiştir. Buna göre, ömrünün son demlerinde Apollon'dan gayrı hiçbir tanrıya itibar etmemeye başlamış olan Orpheus, bir sabah Trakya'da, Pangaion Tepeleri'nde bulunan Dionysos tapınağına gelmiş ve Apollon'u şafak vakti orada selamlamak istemiştir. Bu davranışı Dionysos'a yapılmış bir hakaret sayan Trakya Mainad'ları, efsanevi ozanı lime lime etmek suretiyle öldürmüşlerdir. Orpheus muhtemelen Pieria'daki Dion şehrinde gömülmüştür. Dionysos rahibelerinin Orpheus'u öldürmesi, belki de görüldüğü kadar korkunç değildir, çünkü bu büyük olasılıkla sembolik bir hikayedir. Zira gizemci Orfik kültürde Orpheus ile Dionysos özdeş değilse birbirlerine paralel tanrılardır. Hatta Orpheus'u Dionysos'un reenkarnasyonu sayanlar da vardır.

Pentheus ve Lykourgos

Euripides'in Bacchæ tragedyasında anlattığına göre, Dionysos, teyzelerinden intikam almak üzere, annesinin memleketi Thebai'ye döner. O sırada Thebai kralı, Dionysos'un teyzelerinden Agaue'nin oğlu Pentheus'tur. Dionysos, Pentheus'u yavaş yavaş çıldırtır, onu Kithairon Dağı'na doğru çeker.

Bu dağ, Dionysos kültünün kalbi, belki de Dionysos'un doğduktan sonra bırakıldığı Nysa Dağı'nın ta kendisidir. Pentheus, dağda, kendilerinden geçmiş bir halde Dionysos'a tapınan Mainad'ları bulur ve gizlice sokulup onların ayinlerini seyretmeye başlar. Mainadlar öylesine esrik bir haldedirler ki Pentheus'u gördüklerinde onu vahşi bir hayvan sanırlar ve sparagmos töreninde kurban etmek üzere yakalayıp parçalara ayırırlar. İşin en trajik kısmı, kralın annesi Agaue'nin de (Agave diye de bilinir) o sırada Mainad'lar arasında bulunması ve esrikliğinden ötürü öz oğlunu zerre kadar tanımadan onun kolunu bacağını koparmış olmasıdır. Oysa Pentheus, deliliğine karşın, annesini tanır ve ona yalvarır; gelgelelim, Agaue'nin gözlerine ve yüreğine sanki tam bir perde inmiştir. Oğulları benzer bir sona kurban giden üç teyze, Thebai'den sürgün edilirler, Dionysos'un intikamı da böylece alınmış olur.

Lykourgos'a (Lycurgus) gelince, o Trakya'daki Edonya (Edoni) şehrinin, başka bazı kaynaklara göre ise Fenike ülkesinin kralıdır. Dionysos'un Mainad'larıyla birlikte krallığında bulunduğunu haber alınca bütün Dionysos takipçilerini yakalatıp zincire vurur ya da üvendire ile bir hayvan kovalar gibi kovalar. Dionysos denize atlayıp dibe dalar, deniz perisi (Nereid) Thetis'in (Akhilleus'un annesi) mağarasını bulup ona sığınır. Dionysos, tıpkı Pentheus'a da yapmış olduğu gibi, kralı yavaş yavaş çıldırtmaya başlar. Lykourgos'un halüsinasyonları gün günden öyle artar ki bir gün oğlunu (ve bazı kaynaklara göre karısını da) bir sarmaşık gibi görüp onu koparmaya, kesip budamaya kalkar. Bu hareketinin sebebi, sarmaşığın Dionysos'un kutsal bitkisi olmasıdır. Lykourgos, hayalinde sarmaşığı budar budamasına, gerçekte o esnada yapmakta olduğu şey ise öz oğlunu kesip öldürmekten ibarettir. Dionysos bu kadarla da kalmaz ve Lykourgos'un ülkesi Edonya'nın sürekli kıtlık ve kuraklık içinde kalmasını sağlar. Nihayet, yöre halkının kendisine itibar ettiği bir kahin, bu durumun Lykourgos yaşadığı sürece devam edeceğini söyleyince halk ayaklanır. Lykourgos'un sarayına giren isyancılar, kralı kısıvrak yakalayıp bağlar, sürükleye sürükleye dışarıya çıkartır, sonra da Pangaios Dağı'nın insan yiyen vahşi atlarının önüne atarlar. Asıl derdi Lykourgos'la olan Dionysos, kralın ölümünün ardından Edonya üstündeki lanetini kaldırır. Efsanenin bazı versiyonlarında Lykourgos farklı şekillerde ölür; mesela bedenine dolanan sarmaşıklarla sıkılıp boğulur veya sarmaşık biçiminde gördüğü oğlunu kesmek üzereyken yanlışlıkla kendini keser. Bu hikayenin birçok versiyonu mevcuttur, bizim burada anlattığımız şekli ise İlyada ve Bibliotheca'da anlatılanların birleşimidir.

Dionysos'un Şarap Yapmayı Öğrettiği veya Şarap Hediye Ettiği Kişiler

Kendisine ve sevdiklerine iyilik eden veya yardımı dokunanları karşılıksız bırakmaması bakımından, Dionysos vefalı bir tanrı sayılır. Ailesinin üyelerini, bakıcılarını, takipçilerini, Mainadlarını gözetip kollamıştır. Dionysos'un kendi ailesinden ya da çevresinden olmayanlara yaptığı iyilikler ise genellikle onlara şarap yapmayı öğretmek veya has bir şarap hediye etmek şeklindedir.

Dionysos'un şarap imalini öğrettiği kişiler, başta kendi oğulları olmak üzere, Ikarios ile Ikarios'un kızı Erigone, Etolya (Aitolia) kralı Oineus, ayrıca Delos Adası'nın, mitolojide "Oinotrophoi" yani "şarap yapanlar" diye bilinen, Elais, Spermo ve Oino isimdeki üç prensesidir. Dionysos, Apollon'un oğlu (ve aynı zamanda Apollon rahibi ve Delos hükümdarı) Anios'un kendisine gönülden bağlı bu üç kızına, dokundukları her şeyi şarap, zeytinyağı ve tahıla çevirebilme gücü bağışlamıştır.

Agamemnon, Truva Savaşı sırasında Greklere yardım amacıyla bu üç prensesi kaçırmış, fakat Dionysos kızların yardımına yetişip her birini bir ak güvercine dönüştürmek suretiyle onları kurtarmıştır.

Etolya kralı Oineus'a gelince, onun hikayesi kısaca şudur: Dionysos, Etolya kralı Oineus'ta konuk bulunduğu sırada, kraliçe Althaea'dan hoşlanmış, bu durumu fark eden kral da Dionysos'la karısını gönüllü olarak baş başa bırakmıştır. Dionysos, kralın bu ilişkiye rıza göstermesini karşılıksız bırakmaz ve ona asma bitkisini hediye eder; ayrıca bu bitkinin nasıl yetiştirileceğini, meyvesinden nasıl şarap yapılacağını da ona öğretir. Oineus, kelime anlamı olarak zaten "şarap-adam" anlamına gelir. Dionysos, kralı daha da onurlandırmak amacıyla, üzümün mayalanması yoluyla elde edilen içkiye onun adının (oinos=şarap) verilmesini buyurur.

Dionysos'un kraliçe Althaea'dan Deianeira ("erkek mahveden") adında bir kızı olur ki bu da Herakles'in üçüncü eşi olup bilmeden onun ölümüne sebep olan Deianeira'dan başkası değildir. Deianeira isminde, Herakles tarafından öldürülmüş bir Amazon da vardır.

Ikarios ile kızı Erigone'nin hikayeleri ise bir parça acıklıdır. Pandion'un hükümdarlığı zamanında Dionysos ile Demeter, Atina'ya gitmişlerdir. Orada Demeter'i Eleusis kralı Keleus, Dionysos'u ise kahraman Ikarios ağırlamıştır. Ikarios, Dionysos'a çok yakınlık göstermiş, Dionysos da gördüğü bu ilgi ve alakaya karşılık, Ikarios'a asma fidanı vermiş ve ona şarap yapımını öğretmiştir. Bir süre sonra ilk şarabını üreten Ikarios, Dionysos'un hediyesini etrafındakilerle paylaşmak ister. Ikarios'un kendilerine sunduğu şarabı su gibi, lıkır lıkır içen çobanlar, çok geçmeden mest olunca ilk defa başlarına gelen bu garip hali zehirlenmiş olmalarına yorarak Ikarios'u öldürürler. Çobanlar sabah olunca ayılırlar, fakat iş işten geçmiştir artık; çaresiz, yok yere öldürdükleri adamın cesedini alelacele bir yere gömüp kaçarlar. Kayıp babasının izini süren Erigone, Ikarios'un sadık köpeği Maira'ya arazide yaptırdığı keşifler sonucunda babasının cesedine ulaşır. Ulaşır ama, bu acıya dayanamaz ve kendini asarak intihar eder. Dionysos, şarap imalini öğrenmiş ilk ölümlü olan Ikarios ile kızını yüceltmek ve baba-kızın isimlerini sonsuza dek yaşatmak amacıyla, Ikarios'u Arcturus yıldızı, Erigone'yi de Virgo (Başak) takımyıldızı halinde göğe yerleştirir. Dionysos'un Maira'yı da gökyüzündeki en parlak yıldız olan Canicula yıldızı (Canicula, yani "küçük köpek", Büyük Köpek Takımyıldızındaki Sirius'un bir diğer adıdır) halinde göğe yükselttiği söylenir. Dionysos bu kadarla da kalmaz, bu trajedinin yaşanmasından sorumlu tuttuğu Atinalıları da hastalıktan kırıp geçirir. Bir Apollon kahini çıkar ve Atinalıların esenliğe kavuşabilmeleri için Ikarios ve Erigone adına yılda bir kez bir festival düzenleyip işledikleri suçun kefareti ödemesi gerektiğini bildirir. Festival derhal düzenlenmeye başlanır tabii.

Dionysos, Ariadne'den doğan oğullarının (Bakkhides) kimine Kuzey Ege'de bir ada, kimine ise Sikyon'da üzüm bağları tahsis etmiş, fakat oğullarına bıraktığı bütün bu yörelerin her birini antik Yunanistan'da en nitelikli şarapların imal edildiği yerler haline getirmiştir.

Dionysos'un üleştirilmesi sonucunda, Thoas'ın payına Lemnos (Limni) Adası, Oinopion'a Khios (Sakız) Adası, Staphylos'a Thassos (Taşoz) Adası, Peparethos'a ise kendi adını taşıyan ada (Skopelos; Osmanlı devrinde İskapolos veya İşkapolos Adası) düşmüştür. Dionysos, oğulları Phliasos ile Eurymedon'a Sikyon'daki şarap bağlarını bırakmıştır. Dionysos'un bir başka oğlu, Keramos ise Atina'nın Keramaikos muhitinde şarap fıçıcılığı işini kurmuştur.

Dionysos'un akıl hocası, yaşlı, bilge ve nükteli satyr Seilenos'un Pholos veya Pholus adında, kentaur (kentauros; belden aşağısı at, belden yukarsı ise insan biçiminde olan mitolojik yaratık) bir oğlu vardır. Efsaneye göre, Erymanthios Domuzu'nu bulmaya çalıştığı sırada, kahraman Herakles'in yolu, Pholos'un yaşadığı, Elis'teki Pholoe Dağı'nın yamacında bulunan mağaraya düşer. Pholos, değerli konuğuna, kendisine yıllar önce Dionysos'tan kalmış, has bir şarap ikram etmek ister. Gelgelelim, şarabın kokusu, civardaki diğer kentaur'ları etkileyip deliye çevirince Pholos ve Herakles, kudurmuş kentaurların beklenmedik saldırısına maruz kalırlar. Herakles, saldırgan yaratıkların hemen hepsini öldürür, tek tük kurtulanlar da kaçıp giderler. Ama o arada olan olmuş, Herakles'in zehirli oklarını incelemekte olan Pholos, oklardan birinin kazara düşüp ayağına batması sonucunda ölmüştür.

Fakat Herakles, Pholos'un misafirperverliğini unutmaz ve onu daha sonra Centaurus (Erboğa) Takımyıldızındaki yıldızlardan birine dönüştürerek bir nevi ölümsüzleştirir.

Dionysos'un Kendi Ailesine ve Yakınlarına Yaptığı İyilikler

Dionysos'un Midas'a ve Tyrrhenoi (Tyrrhenians) denen korsanların dümençisi Akoites'e yaptığı iyilikleri daha önce anlatmıştık. Ayrıca Orpheus'un ölümünden de "gazap hikayeleri" bahsinde söz etmiştik. Dikkat ederseniz, aslında o hikayede Orpheus'a doğrudan Dionysos tarafından yapılmış bir kötülük yoktur. Orpheus'u, cezalandırılm derken öldürenler, Trakyalı Bakkhalardır. Bazı kaynaklara göre, Dionysos, Orpheus'un ölümünden sorumlu tuttuğu Bakkhaları işledikleri aptalca suçtan dolayı birer ağaca çevirerek cezalandırmıştır. Bu istisna haricinde, Dionysos, Mainad'larını her daim koruyup gözetir. Örneğin, Pentheus'un zincire vurduğu Kithairon Dağı (Thebai) Bakkhalarını kurtarıp - kurtulan kadınların kendi isteği üzerine - birer leopara dönüştürür, onlar da Pentheus'u paramparça edip öçlerini alırlar. Dionysos, yine Thebai'li, Dirke adlı Bakkha'yı Amphion ile Zethos'un elinden kurtarmasa da onu Kithairon Dağı'ndaki, kutsal sayılan bir membaya dönüştürür. Dionysos, bebekken kendisine Nysa Dağı'nda bakmış yağmur perilerini de (Hyades) unutmaz; büyücü Medea'ya bu yaşlı yağmur perilerini gençleştirmesini buyurur, sonra da gençliklerindeki güzelliklerine kavuşmuş perileri gökyüzünde Hyades (Boğa) Takımyıldızı'nın yıldızları arasına yerleştirir. Bakıcıları ve takipçileriyle bunca ilgilenen Dionysos, lütfunu ailesinden esirgeyecek değildir. Annesi Semele'yi Hades'ten kurtarıp ölümsüzleştirdikten sonra onu Olympos'a, yanına alır.

Dionysos, bazı kaynaklarda belirtildiği gibi, karısı Ariadne'yi de Hades'ten geri getirmiş olabilir; fakat bunu yapmasa bile, onu Corona Borealis (Kuzeytacı) takımyıldızı olarak göğe yerleştirerek ölümsüzleştirmiştir. Dionysos, teyzesi Autonoe'nin kocası Aristaios'u da ölümsüzleştirerek Trakya'daki Haimos Dağı'nda yanına almıştır. Hera'nın laneti sonucunda, ayrı ayrı intihara sürüklenmiş olan Ino ve Melikertes ise ölümlerinden sonra Dionysos tarafından deniz ilahı ve deniz ilahesi şeklinde ölümsüzleştirilmişlerdir.

Denize annesi ile birlikte atlayan Melikertes, Dionysos'un kuzeni olur; Ino ise Dionysos'a küçüklüğünde bakmış olan bir Thebai prensesidir.

Dionysos Kültü

Mainad

Dionysos'a eşlik edenler içinde en önemlileri, Dionysos'un Mainad (μαῖνάδ) adı verilen kadın takipçileridir. Mainad kelimesinin "deli, çılgın, kuduruk" gibi bir anlamı vardır ve Mainadlar, ritmik müzik, dans ve içki ile mest olup kendilerinden geçmiş bir durumda tasvir edilirler. Mainadlara Bakkhai (Bakkhalar), Bakkhantes veya Thyiades dendiği de olur. Mainadlar kendilerinden geçmek için defne yaprağı vb. de çiğneyebilirler. Esrime sonucunda özdenetimlerini tamamen yitiren Mainadlar, çılgınlık atar, ormanlarda veya tepelerden aşağıya "Evohe!" diye bağırarak koşar, ellerine geçirdikleri hayvanları elleriyle parçalarlar (sparagmos). Bakkhaların ritüel sırasında ağaçları yerinden sökmeleri, çiğ et yemeleri de (omophagia) mümkündür. Geyik postu, thyrsos, yılan, boğa başlığı bu ritüellerin temel aksesuarlarıdır.

Satyr

Satyrler (Satyroi, Σατυροί), özellikle kulakları, burunları ve kuyrukları bakımından bir keçiye andıran, eril mitolojik yaratıklar, daha doğrusu daimon'lardır (cin). Yunan mitolojisinde en çok Dionysos ve Pan'a eşlik ederler; fakat Hermes, Hephaistos, Gaia ve Rhea'nın yanında da görülebilirler. Satyrler, uzun, at kuyruklu, eşek kulaklı ve kalkık burunlu olarak tasvir edilirler. Doğurganlığı, bereketi simgeledikleri için tasvirlerde bazen satyrlerin iri ve dikilmiş bir erkeklik organına sahip oldukları görülür. Satyrler, mitolojiye göre, soylarını Oreadlarla (dağ perileri) birlikte olarak sürdürmüşlerdir. Dionysos eşlikçileri olarak satyrler, tasvirlerde genellikle içer, dans eder, zilli tef ve flüt çalar, perilerle (Mainadlarla) eğlenirler.

Yunan mitolojisinde satyrlere çok benzeyen ve onlarla yakından alakalı olan daimonlar, Panes denilen keçi ayaklı yaratıklar, Tityri veya Tityroi adı verilen, flüt çalan satyrler, Seilenoi veya Sileni (Silenler) denilen yaşlı satyrler ve Satyriskoi tabir edilen çocuk satyrlerdir. Flüt çalan satyre verilen "tityros" adı, basitçe, saytrin Dor lehçesindeki karşılığıdır. Tavirlerde ak saçları ve şişman oluşlarıyla hemen ayırt edebildiğimiz Silenler ise Seilenos'un oğulları ve satyrlerle Oreadların atalarıdır. Dionysos şenliklerinde sahnelenen ve "satyr oyunları" adı verilen oyunlarda koro üyeleri satyr kılığına girerler. Roma mitolojisinde satyrlerin karşılığı, yarı insan yarı keçi biçiminde bir orman tanrısı veya tanrıçası olan Faun'dur. Faun'un belden yukarısı insan, belden aşağısı ise keçi şeklindedir, fakat başında keçi boynuzları da vardır.

Kült merkezleri

Dionysos inancının izleri Miken uygarlığına (y. M.Ö. 1600 - y. M.Ö. 1100) kadar geri gider. Kültün başlıca sembolleri boğa, yılan, sarmaşık, asma, incir, leopar, thyrsos ve şaraptır. Thyrsos denen değneğin tepesine eklenen kozalak, Dionysos'u Kybele'ye bağlar. Dionysos kültü o denli yaygındır ki kült merkezleri saymakla bitirilemeyecek kadar çoktur. Yine de böyle bir işe girişecek olursak şu yörelerin veya şehirlerin adını anmamız yerinde olur: Attika (Atina, Phyla, Myrrhinos, Akharnai, Eleutherai, Brauron), Güney Yunanistan (Megara, Korinthos, Aigina, Sikyon, Argos, Hermione, Troizoens, Amymone, Sparta, Lakedaimonia, Messenia, Elis, Olympia, Patrai, Arkadia), Orta Yunanistan (Thebai-Boiotia, Delphoi-Phokis, Kalydon-Aitolia), Ege Adaları (Lesbos, Naxos, Andros, Rodos, Tenedos), Kuzey Yunanistan (Libethra-Makedonya, Trakya), Anadolu (Lidya: Smyrna, Lebedos; Teuthrania: Pergamon; Karya: Myos; Byzantion: İstanbul), Skythia (Gelonos, Borysthenites), Afrika (Kyrene-Libya), İtalya (Tarenton-Apulia), Güney Fransa (Samnitai-Gaul). Dionysos kültürünün başlıca iki büyük merkezi, Naxos Adası ile Boiotia'daki Kithairon Dağıdır.

Dionysos Şenlikleri

Atina'da Dionysos'a adanmış şenlikler şunlardır: Dionysia, Lenaia, Anthesteria, Apatouria. Bunların içinde en büyüğü, Dionysos misterlerinin esas kısmını teşkil edip sonraları Roma'da Bacchanalia ismiyle Bacchus adına sürdürülmüş olan Dionysia festivalidir. Panathenaia'dan sonra, Atina şehrinin en büyük ikinci festivali olan Dionysia, kırdan ve şehirde farklı zamanlarda, farklı şekillerde kutlanır. Kışın yapılan kırsal Dionysia şenliği, "pompe" adı verilen tören alayının yürüyüşü ile başlar. Bereketi kutsayan alayın yürüyüşü sırasında, iri ekmek somunları, su ve şarap testileri, yiyecek sepetleri ve falluslar taşınır. Yürüyüşü şarkı ve dans yarışmaları izler ve koro, dithyrambos adı verilen Dionysos ilahilerini okur. Şehirdeki Dionysia şenliği ise bahar geldiğinde düzenlenir. Daha geniş çaplı olmasının yanı sıra, bu şenliğin kırsal şenlikten başlıca farkı, tören yürüyüşünün ertesi günü, Atina'daki Dionysos Açık Hava Tiyatrosu'nda düzenlenen tiyatro gösterileridir.

Gösteriler başlamadan önce, boğa kurban edilerek tiyatro alanı ritüel olarak arındırılır. Dionysia'ya göre daha küçük çaplı bir festival olan Lenaia festivali ise Atina'da, kabaca Ocak ayına denk düşen Gamelion ayında düzenlenir. Lenaion adı verilen özel bir agora alanında ya da şehrin dışında kalan küçük bir tiyatrodan gösterilerin düzenlendiği Lenaia festivalinin kapsamı tam olarak bilinmemekle birlikte, bu şenliğin Eleusis misterleriyle bağlantılı olduğu sanılmaktadır. Anthesteria, zaman olarak Lenaia'dan sonra, Dionysia'dan önce düzenlenir. Kölelerin de katılabildiği bir şarap festivalidir. Üç günlük festival boyunca Keres tabir edilen ölüm perilerinin gönlü hoş tutulur, fakat festival sonrasında bunlar şehirden ritüel olarak kovulurlar. Apatouria sonbaharda, çok eski bir Atina kralının zamanın Boiotia kralı karşısında kazandığı zaferi anmak üzere düzenlenen, üç günlük bir şenliktir. Efsanelere göre Dionysos, bu savaşta kara keçi postuna bürünerek Atina kralına yardım etmiştir. Bu nedenle festival bir anlamda Dionysos onuruna düzenlenmiş sayılır.

Dionysos Misterleri

Dionysos misterleri, antik Yunan ve Roma uygarlıklarında mevcut Dionysos kültü çerçevesinde, transa geçirici müzik, dans ve mest edici, psikoaktif maddeler kullanılarak gerçekleştirilen ritüellerdir. Bu ritüellerde esrimenin çoklu bir anlamı vardır. Esrime, ilkin, eski Yunan toplumunda baskılanıp dışlanan kadın ve kölelerin az da olsa rahatlama ve kendilerini ifade etme yoludur. İkinci olarak da görünen gerçeklikten sıyrılıp mistik gerçeklikle buluşmayı olanaklı kılan bir bilinç durumunu açığa çıkardığı düşünülür. Gizli bir öğreti olduğu içindir ki Dionysos misterlerinin ayrıntıları bir sır olarak kalmıştır. Şarap merkezli basit bir ritüelken tüm Grek kültüründe popüler bir inanç haline gelmiş, benzer kültleri ve tanrıları özümsemiştir. Bu inancın veya dinin sonraki formlarından biri de Orfik misterlerdir. Orfizme göre, Zagreus olarak reenkarne olan Dionysos, Zeus ile Semele'nin değil, Zeus ile Persephone'nin oğludur. Hera'nın kıskırttığı Titanlar, Zeus'un tahtının biricik varisi olan çocuk-Dionysos'u bir ayna ve oyuncak vasıtasıyla kandırıp öldürdükten sonra yutarlar. Fakat Athena, Dionysos'un kalbini saklamıştır; Zeus'a giderek olan biteni anlatınca Zeus da şimşekleriyle Titanları yok eder. Günahkar insanlık, yanıp kül olan Titanların kül ve kurumlarından doğmuştur. İnsan ruhu, bileşimindeki Dionysos etkeninden dolayı, kutsaldır; fakat insan bedeni, bileşimindeki Titan etkeninden ötürü, ruha pranga vurur.

Ruh, bir reenkarnasyon zinciri dahilinde, ayrıldığı bedene on kez döner. Bibliotheca'da Apollodorus da Dionysos misterlerini icat edenin Orpheus olduğunu söyler.

Konunun uzmanları, başlarda Trakya ve Anadolu'daki yaygınlığına bakarak, Dionysos kültürünün oralardan geldiği düşünmüşlerse de sonradan Dionysos'un izlerine Miken uygarlığında da rastlayınca bu görüşü terk etmişler, Dionysos'u antik Yunan uygarlığını önceleyen, yerel ve çok eski bir tanrı saymaya başlamışlardır.

Dionysos'un Grek panteonuna geç girişi, bugün kronolojiden çok, kültürün marjinalliği ile açıklanmaktadır. Buna karşın kültürün orijini hakkında elde yeterince kanıt bulunmamaktadır ki bu da kimi akademisyenleri kültürün eklektik bir kültür olduğuna ikna etmektedir.

Dionysos ve Hristiyanlık

Dionysos'un, Eleusis misterlerinde adı geçen Iakkhos ile aynı tanrı olduğu sanılmaktadır. Bunun dışında Dionysos, bazen Sabazios (Frigya), Priapos (Mysia), Tammuz (Fenike), Osiris (Eski Mısır), Orotalt (Arap), Liber (Roma), Zalmoxis (Trakya) gibi tanrılarla da bir tutulur. Öte yandan, Hristiyanlıkla Dionysos arasında da, Alman şair Hölderlin'den bu yana, bazı paralellikler kurulagelmiştir. Bu paralellikler öne sürülürken esas itibarıyla ortak sayılan şu hususlar vurgulanmıştır: 1- Şarabın önemi ve kutsallığı (komünyon) 2- Tanrı Baba'nın oğlu olma 3- Bakire bir anneden doğma 4- Ölümünden sonra diriliş 5- Kral Pentheus ve Vali Pilatus arasındaki benzerlikler.

Deniz Tanrısı

Yunan mitolojisi deniz tanrısı Poseidon (Ποσειδών), Kronos ile Rhea'nın oğlu, Zeus'un iki erkek kardeşinden biridir (diğeri Hades). Bu yüzden adları Zeus ile birlikte anılan Olympos tanrıları grubunda yer alır. Sembolleri balık, at, boğa, yunus balığı ve üç dişli yaba olan deniz tanrısı Poseidon, genellikle keçe saçlı, kırçıl sakallı, yaşlıca bir adam olarak tasvir edilir. Yunan mitolojisinde Poseidon tanrısı, hem bütün denizlere hükmeder

hem de yabasıyla karalardan kopardığı kara parçalarını denize fırlatmak suretiyle, adaları meydana getirir. Enginlere açılmış bir geminin kaderi Poseidon'un ellerindedir.

Bu yüzden, demir alınmadan önce Poseidon'a yakarılır, atlar kurban edilir (kan akıtılmaz, hayvanlar suda boğulur). Deniz tanrısı olmakla birlikte Poseidon'un atların da atası olduğu düşüncesiyle kendisine "atların seyisi, terbiyecisi" ünvanı verilmiştir. Nitekim Pegasos ve Arion gibi ölümsüz, efsanevi atların babası mitolojiye göre Poseidon'dur. Poseidon, bu kadarla da kalmaz, öfkелendiğinde yabasını yere vura vura korkunç depremler oluşturabildiği için "yeri titreten" ünvanını da hak eder. Roma mitolojisindeki adı Neptün olan Poseidon'un karısı, deniz perilerinden (nereid) olan Amphitrite'dir.

Poseidon nedir?

Poseidon, Yunan mitolojisi deniz tanrısıdır, fakat onu Okeanos ile de, Pontos ile de karıştırmamak gerekir. Pontos, denizin "tanrı"sı değil, ta kendisi, yani Yunan mitolojisindeki kişileşmesidir. Okeanos ise, adı "okyanus"a benzemekle beraber, deniz de okyanus da değildir, Okeanos Nehridir. Okeanos, dünyayı çepeçevre sardığı düşünülen bir nehirdir. Denizlerin tuzlu suyu nasıl ki Pontos demekse dünyadaki bütün tatlı su kaynaklarını, yani nehirleri, pınarları, gölleri, kuyuları, yeraltı sularını, hatta gökteki yağmur bulutlarını besleyen de Okeanos'un sularıdır. Ayrıca gök cisimleri, dünyanın bir ucundan doğup diğer ucundan battıklarında hep Okeanos'tan doğup batmış olurlar, çünkü Yunan mitolojisinin tasavvurunda Dünya yuvarlak değil, bir tepsi gibi düzdür. Poseidon'a dönersek, Poseidon'u daha ziyade "Akdeniz'in ve Ege'nin tanrısı" olarak düşünebiliriz. Poseidon'un Pontos ve Okeanos'tan farkını böylece ortaya koyduktan sonra artık Poseidon'un deniz tanrısı olarak Yunan mitolojisinde karışmış olduğu hikayelere geçebiliriz.

Titanlar Savaşı sonunda Poseidon'un deniz tanrısı oluşu

Kronosoğlu Poseidon'un, Titanlar Savaşı sırasında kardeşi Hades'le birlikte Zeus'u desteklemiş olduğu malumunuz. Savaş, Kyklopların Zeus'a silah olarak şimşegi bahşetmeleri sonucunda Zeus'un zaferiyle sonuçlanınca üç erkek kardeş, Zeus-Poseidon-Hades dünya krallığını gökler-denizler-yeraltı şeklinde, aralarında uleşirler. Poseidon'un deniz tanrısı oluşu da böylece gerçekleşir. Burada önemli bir nokta, Poseidon'dan önce deniz tanrılığı tahtının pek de boş olmadığıdır. Örneğin, Homeros'un, kendisinden "deniz ihtiyarı" diye bahsettiği Proteus var. Kimi mitoloji uzmanlarına göre Proteus, şekilden şekle girebilmesi ile, denizin her an değişebilen yanını, kestiremez tabiatını temsil ediyordu. Hesiodos'a göreyse "deniz ihtiyarı", Pontos ile Gaia'nın en büyük oğlu olan, tüm deniz perilerinin (nereid'lerin) babası Nereus'tan başkası değildir. Bu ikilikten yola çıkarak Nereus ile Proteus'un aynı eski deniz tanrısının iki farklı görünümü olduğunu düşünenler mevcuttur. Ayrıca "deniz ihtiyarı"nın Pontos ile veya Phorkys ve Glaukos gibi deniz tanrılarıyla özdeşleştiren mitolojik kaynaklar da bulunmaktadır.

Sonuç olarak, bu "deniz ihtiyarı" artık her kim idi ise, Akhaların kahramanı Akhilleus'un annesi Thetis'in babasıydı ve Poseidon'un ortaya çıkışı, deniz tanrısı oluşu ile mitolojide eski hükmü pek kalmadı.

Deniz tanrısı, Eğriboz Adası açıklarında, denizin dibinde otururdu

Homeros Odyssea'ya göre Poseidon, Ege'de (Aegea), Eğriboz Adası (Euboea) açıklarında, altın yeveli ve tunç toynaklı atlarıyla beraber, denizin dibindeki mercan ve değerli taşlardan yapılmış bir sarayda yaşıyordu. Bu atlarla denizin dalgaları üzerinde bir savaş arabasını sürüyor, denizin arabasının geçeceği yerini önceden çarşaf gibi dümdüz ve kıpırtısız yapıyordu. Ayrıca o arabasıyla geçerken deniz canavarları onun geçtiğini biliyor, arabasının etrafında oyunlar oynuyorlardı. Bu son cümleler, Romalı şair Vergilius'un (Virgil) ünlü Aeneis destanında yaptığı Poseidon betimlemeleridir. Denizin dibinde yaşamasına rağmen, Poseidon Olympos'un zirvesinden de uzak durmaz, oradaki tanrı topluluğunda (Olympos tanrıları) hazır bulunur.

Poseidon ve Truva Savaşı

Tragedya yazarı Euripides, Truva şehri surlarının Poseidon ile Apollon tarafından örüldüğünü, ama Truva kralı Laomedon'un (Priamos'un babası) yapılan işe karşılık tanrılara önceden taahhüt ettiği ödülü vermediği gibi, onları türlü tehditlerle kovduğunu yazar. Truva, Laomedon'un bu dönemliğinin bedelini ağır bir şekilde ödeyecektir. Öfkesinden çılgına dönen Poseidon, Laomedon'un üstüne bir deniz canavarı salar. Fakat bu canavar, Laomedon'un kızını yemek üzereyken yetişen Herakles tarafından son anda öldürülür. Truva Savaşı çıktığındaysa Poseidon bunu Truva'dan öç almak için bir fırsat sayar. Zeus savaşta Trualıları tuttuğu halde o Yunanlıların yanında yer alır. Bazen Trakya tepelerinde oturup savaşı izler, bazen de dayanamayıp ölümlü bir kahraman kılığında Yunanlıların arasına karışır, onları yüreklendirir. Nihayet Zeus, tanrıları savaşta tuttukları tarafın yanında yer almak konusunda serbest bıraktığında, Poseidon açıkça Grek saflarına katılır. Poseidon, büyük bir yer sarsıntısı eşliğinde muharebe alanına gelir, ama karşısına çıkan Apollon, amcasıyla dövüşmek istemez ve çekilir. Odyssea'da Odysseus'a düşman, onun evine dönmemesi için elinden geleni ardına koymayan bir Poseidon ile karşılaşırız. Bunun nedeni, Odysseus'un, Poseidon'un peri Thoosa'dan olma oğlu tepegöz Polyphemos'un gözünü çıkarmış olmasıdır.

Poseidon'un Devler Savaşında Dev Polybotes'le Dövüşmesi

Tanrılarla devlerin savaşında Poseidon'un payına Dev Polybotes düşer. Poseidon, Polybotes'i Kos (İstanköy) Adasına varıncaya kadar Akdeniz'de kovalar. Nihayet devi orada köşeye sıkıştıran deniz tanrısı, adadan yabasıyla kopardığı koca bir kara parçasını Polybotes'in üstüne fırlatır. Dev, yeni bir ada (Nisyron veya Nisyros) haline gelen bu büyük kara parçasının altında kalır. Hala da orada (kimilerine göre İstanköy'ün altında) gömülü olduğuna inanılır. Poseidon, bir devle savaşmış olduğu halde, kendi çocukları arasında birçok dev vardır. Poseidon'un dev çocukları arasında, denizin habercisi, yarı balık yarı adam Triton'u, Odysseus'un adamlarını mağarasına kapatıp yiyen Kyklop Polyphemus'u, Herakles tarafından öldürülmüş dev Albion ve Bergion (Derkynos) kardeşleri, yine Hera ve Artemis'e göz koymuş oldukları için Apollon tarafından öldürülen dev Otos ve Ephialtes'i sayabiliriz.

Deniz Tanrısı ve Atlar

Deniz tanrısı Poseidon, mitolojide aynı zamanda at ırkının atası ve koruyucusu sayılır. İnsanlara atları yularından tutarak nasıl zaptedeceklerini Poseidon göstermiştir. Yukarda da yazdığımız gibi, Poseidon'un altın yeleli, tunç toynaklı atlarıyla sürdürdüğü bir savaş arabası vardı. Bu yüzden Poseidon'a savaş arabacılarının dostu gözüyle bakılır. Poseidon ile atlar arasında kurulan bu bağlantının gerekçesi, dalgaların dalgalanan at yelelerine benzetilmiş olması olabilir mi? Benim kendimce bulduğum açıklama bu, ama sonuç olarak Poseidon-at bağlantısının nedeni kesin olarak bilinmiyor. Bu bağlantı bazı efsanelerde o kadar ileriye götürülür ki Poseidon'un kendisi, mesela tanrıça Demeter'i kandırmak için, bir aygır kılığına girebilir. Arkaik bir söylenceye göre, Demeter, kendisine yaklaştırmaya çalışan Poseidon'dan saklanabilmek için kendini bir kısırağa çevirerek bir at sürüsünün içinde gizlenir. Bu kandırma girişimini fark eden deniz tanrısı, bir aygır kılığına girerek Demeter'i bulur. Demeter ile Poseidon'un birlikteliğinden konuşma yetisine sahip, ölümsüz at Arion meydana gelir. Mitolojinin diğer efsanevi atı, kanatlı at Pegasus da bir yerde Poseidon'un oğludur. Çünkü Poseidon, yılan saçlı Medusa ile bir Athena tapınağında birlikte olup onu hamile bırakınca Medusa, tanrıça Athena tarafından bir canavara (bir "gorgon"a) dönüştürülmüş, kahraman Perseus tarafından kafası uçurulduğu sırada da hala gebe olduğu için Medusa'nın başsız gövdesinden ölümsüz at Pegasus ile dev Khrysaor doğmuştur.

Poseidon'un Athena ile Atina üstüne çekişmesi

Efsanelere göre, deniz tanrısı, başkenti Atina olan Attika bölgesinin koruyuculuğu veya baş tanrılığı konusunda yeğeni Athena ile çekişmiştir. Tanrılar bu anlaşmazlık üzerine düşünüp sonunda şöyle bir karara varıyorlar.

Adayların her ikisi de insanlara birer armağan verecekler, bu armağanların hangisi insanlar için daha yararlı ise Attika ve Atina o armağanı verenin olacak. Poseidon, hediye olarak atları meydana getiriyor (başka bir efsaneye göre ise yabasıyla yere vurup akropolün ortasında, suyu tuzlu olduğu için insanların hiçbir işine yaramayan bir deniz kuyusu meydana getiriyor), Athena ise yarışmaya kendi icadı olan zeytin ağacı ile geliyor. Atina kralı, Athena'nın hediyesini daha yararlı bulunca Atina'nın hakimiyeti Athena'ya geçmiş oluyor. Poseidon bu karara öyle içerliyor veya sinirleniyor ki Attika ovasını dev bir selin altında bırakıyor. Poseidon bölgesel paylaşım çekişmelerinden her zaman yenilgiyle çıkmış da değil. Troizinia'yı Athena'yla kardeş kardeş paylaşıyorlar mesela. Yine Korinth Körfezi Poseidon'un olurken şehir merkezi güneş tanrısı Helios'a bırakılıyor.

Yunan Mitolojisi Deniz Tanrısı Poseidon'un Çocukları

Poseidon'un karısı bir deniz perisi (nereid) olan Amphitrite. Hesiodos'a göre deniz tanrısının Amphitrite'den doğma üç çocuğu vardır: Triton, Benthesisikyme ve Rhode. Ama Amphitrite'den başka daha birçok ölümlü veya ölümsüzün de Poseidon'dan olma çocukları olduğunu biliyoruz. Demeter ve Medusa'yı yukarda saymıştık. Bazı efsanelere göre, Atina'nın mitolojik kurucusu ve Atinalı kralların atası meşhur kahraman Theseus da Poseidon'un prenses Aethra'dan doğma oğludur. Fakat Theseus'un aslında iki babası vardır. Diğer baba, adını Ege Denize vermiş olan keçî-adam Aegeus'tur, çünkü Aegeus da Aethra ile birlikte olmuştur. Poseidon'un diğer bazı çocukları şunlardır: Pelias ve Nelius adlı kahramanlar (Tyro'dan), Nauplius (Amymone'den), efsanevi Atlantis'in ilk kralları (Kleito'dan), Hippothoon (Alope'den). Poseidon'un yüzün üzerinde eşi ve çocuğu olmuştur.

Poseidon ve Neptün

Poseidon sözcüğünün kökeni belirsizdir. Bu konudaki en makul önerilerden biri, Poseidon kelimesinin posei (efendi) ve davon (su) sözcüklerinin birleşiminden türemiş olmasıdır. Poseidon, deniz tanrısı olarak Roma'da da itibar görmeye devam etti, fakat Neptün adıyla. Böylece de Neptün gezegenine adını vermiş oldu. Deniz tanrısı Poseidon'un, Yunan mitolojisinde neredeyse Zeus kadar itibar gören bir tanrı olduğunu hatırlatalım. Bunda Eski Yunanlıların denizci bir halk olmasının büyük payı olsa gerek. Yine de Poseidon, Zeus kadar güçlü değildi tabii.

Yunan Mitolojisindeki İsimlerin Gruplanması

Yunan mitolojisindeki bütün mitolojik figürler ölümsüzler ve ölümlüler olmak üzere iki ana başlıkta toplanabilir. Yine de böyle bir listede bir takım karışıklıklar söz konusu olur. Çünkü Yunan mitolojisinde yarı ölümsüzler, belirli koşullarda ölümsüz olanlar, önceden ölümlü olup da sonradan ölümsüzlük kazananlar, genellikle ölümlü olan grupların (mesela perilerin) arasındaki ölümsüzler vb. birçok istisna mevcuttur. Öyleyse nasıl bir gruplama yapmalı? Bence en iyi yol, figürleri özelliklerine ve görevlerine göre gruplamaktır. Örneğin belirli bir figür bir Titan mı değil mi, bir Olympos tanrısı mı değil mi, bir peri mi yoksa başka türlü bir yaratık mı, bir kahraman mı yoksa tanrı mı, figürlerin bu gibi özelliklerini genelde biliriz. O halde en sağlam gruplama, bu özelliklere dayandırılan gruplama olacaktır. Bir figürün birden fazla gruba ait olduğunu gördüğümüz zaman, bu, söz konusu figür ait olduğu grupların özelliklerinin tümünü birden gösteriyor demektir.

Olympos Tanrıları:

Zeus, Hera, Poseidon, Demeter, Athena, Hestia, Apollon, Artemis, Ares, Aphrodite (Afrodit), Hephaistos, Hermes.

Eski Tanrılar:

Khaos (Dünya meydana gelmeden önce varolan boşluk), Gaia (Yeryüzü tanrıçası), Uranos (Gökyüzü tanrısı), Tartaros (Yer altı boşluğu), Erebus (Yer altı karanlığı), Nyx (Gece tanrıçası), Eros (Aşk tanrısı), Ourea (Dağ tanrıları), Pontos (Deniz), Thalassa (Deniz tanrıçası), Khronos (Zaman), Ananke (Zorunluluk), Aether, Hemera (Gün), Phanes, Okeanos (Dünyayı saran nehir), Tethys (Tatlı su kaynakları tanrıçası), Thesis (Doğa), Physis (Doğa), Hydros (Su), Nesoı (Adalar), Himeros, Ophion, Keto, Thaumias, Glaukos, Nereus, Proteus, Eris, Geras, Nemesis, Moros, Momos, Philotes, Oneiroi (Rüya cinleri; Morpheus, Phantasos, Ikelos/Phobetor), Apate, Oizys, Moirai (Kader tanrıçaları; Klotho, Lakheis, Atropos/Aisa), Keres (Nyx'in kızları olan ölüm perileri), Thanatos (Ölüm tanrısı), Hypnos (Uyku tanrısı).

Titanlar:

İlk 12 Titan - Kronos, Rhea, Okeanos, Tethys, Koios, Phoebe, Hyperion, Theia, Iapetos, Krios, Mnemosyne, Themis. Genç Titanlar- Ankhiale, Anytos, Asteria, Astraios, Atlas, Aura, Klymene, Kouretes, Dione, Eos, Epimetheus, Eurybia, Eurynome, Hekate, Helios, Hoplodamos, Lelantos, Leto, Megamedes, Melisseus, Menoitios, Metis, Mousai, Mylinos, Olympos, Ophion, Ostasus, Pallas, Perses, Phorkys, Polos, Prometheus, Selene, Styx, Sykeus, Titan.

Çeşitli Duygu ve Durumların Kişileşmeleri Olan Tanrılar:

Algos (Acı), Ania (Keder), Deimos (Terör, Korku), Elpis (Umut), Eris (Anlaşmazlık), Eros (Aşk), Eudaemonia (Mutluluk), Euphrosyne (Neşe), Euthymia (Keyif), Gelos (Kahkaha), Harmonia (Ahenk), Hedone (Haz), Himeros (Arzu), Lyssa (Cinnet), Neikos (Dalaşma), Nemesis (Gazap, İntikam), Oizys (Sefalet), Penthos (Yas), Philia (Dostluk), Phobos (Korku, Panik), Phrike (Dehşet), Pothos (Hasret), Phthonos (Kıskançlık), Styx (Nefret), Zelos (Haset), Akhos (Fiziksel Acı), Amekhania (Çaresizlik), Ananke (Zorunluluk), Aporia (Güçlük, Karışıklık, Yardım İsteği), Kairos (Fırsat), Euthenia (Zenginlik), Eutykhia (Baht açıklığı), Hebe (Gençlik), Geras (Yaşlılık), Hygeia (Sağlıklılık), Hypnos (Uyku),

Ker (Ölüm), Lethe (Unutkanlık), Limos (Açlık), Mania (Çılgınlık), Methe (Sarhoşluk), Mnemosyne (Bellek), Moira (Kader), Moros (Bela), Nosos (Hastalık), Oneiros (Rüya), Penia (Yoksulluk), Ploutos (Varsıllık), Ponos (Emek), Ptokheia (Dilencilik), Soteria (Güvenlik), Thanatos (Ölüm), Tykhe (Talih), Aglaea (İhtişam), Alke (Metanet), Kalleis (Güzellik), Kharis (Lütuf), Koalemos (Aptallık), Kratos (Dayanıklılık), Dolos (Hile), Sophia (Bilgelik), Tekhne (Beceri), Adephegia (Oburluk, Açgözlülük), Aidos (Saygı), Aergia (Tembellik), Aiskhyne (Haya, Tevazu), Aletheia (Hakikat), Anaideia (Gaddarlık), Apate (Üçkağıtçılık), Arete (Erdem), Ate (Acelecilik, Tedbirsizlik), Koros (Aşağılama, Horgörü, Tokluk), Dike (Adalet), Dyssebia (Kutsal Şeylere Saygısızlık), Eleos (Merhamet), Epiphron (İhtiyatlılık), Eukleia (Şan, Şöhret), Eupraxia (Refah), Eusebia (Sadakat, Riayet Etme, Dindarlık), Horkos (Yemin), Hybris (Kibir), Peitharkhia (İtaat), Philophrosyne (Nezaket), Phonos (Cinayet), Pistis (İtimat), Pseudologos (Yalanlar), Sophrosyne (Özdenetim), Thrasos (Aptal Cesareti), Alala (Savaş Çılgılığı), Amphilogia (Tartışma), Angelia (Mesaj), Ara (Lanet, Beddua), Kalliope (Belagat), Eupheme (Övgü, Sena), Hedylogos (Tatlı Dil), Hesykhia (Sükunet, Barış), Homados (Savaş Patirtisi), Litae (Yakarı), Metis (Öğüt), Momos (Yergi, Alay, Sansür), Musika (Müzik), Paregoros (Teselli), Peitho (İkna), PHEME (Söylenti), Prophasis (Özür, Mazeret), Agon (Yarışma), Alastor (Kan Davası), Androktasia (Katliam), Bia (Kuvvet), Hormes (Çaba), Hysmina (Dövüşme), Ioke (Saldırı), Makhe (Savaş), Nike (Zafer), Palioxis (Savaşta Geri Çekilme), Poine (Cezalandırma), Pompe (Dinsel Tören Kafilesi), Praxidike (Adalet), Proioxis (Takip), Telete (İnisiyasyon), Thalia (Şölen), Demokrakia (Demokrasi), Dysnomia (Kanunsuzluk), Ekekheria (Ateşkes), Eirene (Barış), Eunomia (Doğru Düzen), Homonoia (Uyum), Nomos (Yasa), Polemos (Savaş, Kavga), Themis (Töre), Aidikia (Suç), Lupe (Üzüntü), Apheleia (Sadelik, Basitlik), Dikaiosyne (Doğruluk, Adalet), Anteros (Karşılıklı Aşk), Heimarmene (Kainatın Kaderi), Horme (Çalışkanlık), Kakia (Skandal, Rezalet), Kalokagathia (Soyluluk), Kydoimos (Savaşın Gürültü Patirtisi, Velvele), Neikea (Kindarlık), Epiales (Kabus), Morpheus (İnsanlı Kabus), Phobetos/Ikelos (Hayvanlı Kabus), Phantasos (Fantazi, Cansız Nesnelere Dair Görülen Rüya), Pepromene (İnsanın Bir Yazgısının Oluşu), Poros (Bolluk, Menfaat).

Chthonic Tanrılar (Yeraltı Tanrıları) :

Tartaros, Hades, Persephone, Kronos, Kharon, Erinyes (Alektö, Tisiphone, Megaira), Nyx, Erebus, Thanatos, Hypnos, Hermes, Hekate, Aiakos, Akheron, Amphiaras, Angelos, Arai, Askalaphos, Keuthonymos, Kakodaimones, Kerberos (yaratıktır fakat yine de buraya alalım), Kokyotos, Kore, Daeira, Empousa, Eurynomos, Epiales, Gorgyra, Khthonios, Lamiai, Keres, Lampades, Lethe, Leuke, Makaria, Melinoe, Menoites, Minos, Minthe, Moirai, Mormo, Oneiroi, Mormolykeia, Orphne, Pyriphlegethon, Rhadamanthys, Styx, Trophonios.

Deniz/Su Tanrıları:

Aigaios, Aiolos, Akheilos, Alkyone, Keyx, Amphitrite, Aphros, Aphrodite, Argyra, Arethousa, Benthosikyme, Briareos, Brythos, Brizo, Kabeiro, Kalliste, Kapheira, Karkinos, Ketea, Keto, Kharybdis, Kymopoleia, Delphin, Doris, Eidothea, Ekhidna, Elektra, Eroses, Eurybia, Galateia, Galene, Glaukos, Gorgonlar (Sthenno, Euryale, Medusa), Graiai (Gri Cadılar - Deino, Enyo, Pempheredo), Halia, Haliai (Deniz perileri), Harpies/Harpyiai (Aello/Aellope, Okypete, Podarge, Kelaino, Nikothoe), Helle, Hippokampoi, Ikhtyes, Ikhtyokentauroi, Ino, Ladon, Leukothea, Lamia, Melikertes, Nereidler (Nereus'tan olma deniz perileri), Nereus, Nerites, Oiolyka, Okeanos, Palaimon, Pallas, Phorkys, Pontos, Poseidon, Daimones Proseous, Potamoi (Nehir Tanrıları), Protheus, Psamathe, Rhode, Sirenler (Aglaope/Aglaophonos/Aglaopheme, Himerope, Leukosia, Ligeia, Molpe, Parthenope, Peisinoe, Raidne, Teles, Thelkhteria, Thelxiope/Thelxiepeia), Skylla,

Telkhines, Aktaios, Argyron, Atabyrios, Khalkon, Khryson, Damon/Demonax, Damnameneus, Dexithea, Lykos, Lysagora, Makelo, Megalesios, Mylas, Nikon, Ormenos, Simon, Skelmis), Tethys, Thalassa, Thaumias, Thetis, Thoosa, Tritonlar, Triton, Tritonis.

Gök Tanrıları:

Aiolos, Aether (Aither), Anemoi (Rüzgarlar; ayrıca canavar Typhon'un çocukları olan fırtına cinleri), Arke, Astraios, Astra Planetoi (5 gezegenin tanrıları; Stilbon-Merkür, Pyroeis-Mars, Phaethon-Jupiter, Phaenon-Satürn, Hesperos/Eosphoros-Venüs), Astrothesiai (Takımyıldızlar), Atlas, Aura, Aurai (Rüzgar perileri), Boreas (Kuzey rüzgarı), Khaos, Khione (Kar), Khronos, Eos (Şafak tanrıçası), Eosphoros (Venüs gezegeninin sabahki görünümü), Euros (Doğu rüzgarı), Harpies/Harpyiai, Hekatonkheires (Yüz kollu, elli başlı devler), Kykloplar (Tepegözler), Helios (Güneş tanrısı), Hemera (Gündüz tanrıçası), Hera, Herse (Çiy), Hesperidler (Günbatımı tanrıçaları), Hesperos (Venüs gezegeninin akşamki görünümü), Horai (Saatler ve mevsimler), Hyades (Boğa takımyıldızındaki 5 yıldız), Iris (Gökkuşağı), Menai (iki Olimpiyat arasındaki 50 aylık/4 yıllık süreyi temsil eden takvim ayları), Nephelai (Yağmur bulutu perileri), Notos (Güney rüzgarı), Nyx (Gece tanrıçası), Okeanides (Okeanos ile Tethys'in kızları), Oreithyia, Pleiades (Ülker takımyıldızının yedi yıldızı; Maia, Merope, Taygete, Elektra, Kelaino, Sterope, Alkyone), Pandia (Dolunay), Selene (Ay tanrıçası), Uranos (Eski gökyüzü tanrısı), Zephyros (Batı rüzgarı), Zeus, Zodiakos (Burçlar).

Tarım ve Bereket Tanrıları:

Adonis, Aphaia, Bootes (=Philomelos; sabanın mucidi tanrı), Kabeiroi, Kabeirides, Kalligeneia, Kadmilos, Kalligeneia, Karne, Karmanor, Karpoi (Meyve tanrıları), Khrysothemis, Koura (=Persephone), Kyamites, Daeira, Demeter, Despoine, Dionysos, Dioskouroi, Dysaules, Eleusis, Eubouleus, Eumolpus, Eunostos, Gaia, Hades, Hekate, Khthonios (Hermes Chthonius), Hestia, Horai, Iakkhos, Iasion, Lampades, Makaria, Okeanides, Persephone, Ploutos, Poseidon, Priapos, Triptolemos, Trokhilos, Zagreus, Zeus.

Kır Tanrıları (Rustik Tanrılar):

Aetna, Aigipan, Aix, Ampelos, Amphiktyonis, Anitos, Anthousai (çiçek perileri), Ariadne, Aristaios, Artemis, Attis, Aura, Autonoe, Bakkhantes/Bassarides (Dionysos'un kadın takipçileri, Bakkhalar), Britomartis, Kabeiroi, Kadmilos, Kedalion, Kentauroi, Kerkopes (Akmon, Passalos), Khariklo, Kheiron, Komos, Konisalos, Korybantes, Korymbos, Kouretes, Kybele, Daktyloi (5 dağ cini), Dionysos, Dryades (Ağaç ve orman perileri), Ekho, Epimelides (Otlaktaki hayvan sürülerinin ve meyve ağaçlarının koruyucu perileri), Gaia, Hamadryades (Ağaç perileri), Hekaerge, Hekaterides, Hekateros, Hephaistos, Hermes, Loxo, Mainadlar (=Bakkhantes), Meliai (Dişbudak ağacı perileri), Melisseus, Methe, Naiadlar (Su perileri), Nesoi (Adaları temsil eden eski tanrıça grubu), Nymphai (Periler; Oreadlar, Dryads, Naiadlar, Epimelidler vb.), Nysiades (Dionysos'un bakıcısı periler), Nysos, Okeanides (Okeanos'un kızları), Oreadlar (Dağların, özellikle de dağlardaki çam vb. iğne yapraklı ağaçların perileri), Orthannes, Ourea (Dağ tanrıları), Oxylos, Palikoi (Sicilya kaplıcalarının daimon'ları/cinleri), Pan, Panes, Phales, Phaunos, Pheres Lamian, Potamoi (Nehir tanrıları), Priapos, Pyrrhikhos, Rhea, Satyroi (Satyrler), Seilenoi (Silenler; Dionysos'un sarhoş eşlikçileri), Silenos/Seilenos, Sokos, Telete, Thriai, Thyone, Thysa, Tityroi (Flüt çalan satyrler), Tykhon, Oupis, Zagreus.

Dev Yaratıklar (Gigantes) :

Agrios (Yarı adam, yarı ayı, insan yiyen Trakyalı bir dev; kader tanrıçaları - Moirai - tarafından sopayla dövülerek öldürülür), Aigaion (Devlerle Savaş sırasında tanrıça Artemis tarafından öldürülen dev), Alkyoneus (Trakyalı devlerin kralı), Aloidae (Olympos'a saldıran ikiz devler Ephialtes ve Otos), Alpos (Dionysos tarafından öldürülmüş Sicilyalı bir dev), Anax (Lidyalı bir dev), Antaios (Güreşte yendiği kişileri öldüren Libyalı dev kral; nihayet Herakles tarafından tuş edilip öldürülür), Antiphates (Laestrygonian denen yamyam devlerin kralı), Argos Panoptes (Yüz gözü olan bir dev; Hermes tarafından öldürülür), Aristaios (Devlerin tanrılarla cenginden kaçan, sonunda bir bokböceğine çevrilen Trakyalı dev), Asterios (Lidyalı bir dev), Azeios (Arkadyalı kralların atası, Titanlar Savaşına katılmış Arkadyalı bir dev), Kakos (Ateş püsküren bir Latin dev; Herakles tarafından öldürülür), Kharybdis (Denizde oluşturduğu dev girdaplarla denizcileri yutan dev bir canavar), Khrysaor (Kanatlı ve ölümsüz at Pegasos'un kardeşi, Medusa'nın başı kesik gövdesinden doğan dev; bazen kanatlı bir domuz olarak da tasvir edilir), Kymopoleia (Yüz kollu dev Briareos'un karısı, Poseidon'un kızı, dev yaratık), Damasen (Şehrini uğursuz bir ejderhadan kurtaran Mysia'lı efsanevi dev), Damysos (Devlerin tanrılarla cengine katılmış, Trakyalı devlerin en hızlısı olan dev), Ekhidnades (Titanların destekçisi, yılan ayaklı bir dev; Ares tarafından öldürülür), Emphytos, Enkelados (Tanrıça Athena tarafından Etna Yanardağı'nın altına gömülen Trakyalı dev), Euboios, Euphorbos, Eurymedon (Halkının felaketine yol açmış devler kralı), Eurytos (Devlerle Savaş sırasında Dionysos tarafından öldürülen dev), Gegenees (Argonotların karşısına dikilmiş, altı kollu, Mysia'lı devler kabilesi), Geryon (Üç gövdeli dev; Herakles tarafından öldürülür), Gigantes Heca (Hadım edilen Uranos'un kanının Gaia/toprak ile buluşması sonucu meydana gelmiş yüz Trakyalı dev), Hippolytos (Devlerle Savaş sırasında Hermes tarafından öldürülen dev), Hoplodamos (Zeus'u Kronos'tan gizlemek konusunda Rhea'ya yardımcı olan dev), Hyllos (Lidyalı bir dev), Hyperborean Devleri (Kuzey rüzgarı Boreas'ın üç dev oğlu), Hyperbios, Iapetos, Khthonios, Klytios (Devlerle Savaş sırasında tanrıça Hekate tarafından öldürülen dev), Koios, Laestrygonian'lar (Odysseus'un tayfasını yok eden yamyam devler), Leon (Aslan postuna benzer postu kahraman Herakles tarafından yüzülen, tanrılara karşı savaşmış Trakyalı bir dev), Mimas (Devlerle Savaş sırasında Hephaistos tarafından öldürülen dev), Mimmon (Devlerle Savaş sırasında Ares tarafından öldürülen dev), Molios (Devlerle Savaş sırasında Helios tarafından öldürülen dev), Mylinos (Zeus tarafından ortadan kaldırılmış Giritli bir dev), Oiolyka (Briareos'un kızı olan dev), Olympos (Zeus'un akıl hocası, Giritli bir dev), Oreios (Yarı adam, yarı ayı, insan yiyen Trakyalı bir dev), Orion (Su üstünde yürüeyen, efsanevi dev avcısı), Ouranion, Pallas (Devlerle Savaş sırasında tanrıça Athena tarafından öldürülen dev), Pankrates, Peloreus, Periboia (Devler prensesi), Phoitos (Devlerle Savaş sırasında tanrıça Hera tarafından öldürülen dev), Polybotes (Devlerle Savaş sırasında Poseidon tarafından bir adanın altına gömülen dev), Porphyron (Hera'ya tecavüze kalktığı sırada Zeus ve Hermes tarafından öldürülen, Trakyalı devlerin en kuvvetlisi), Rhoikos, Rodos Devleri, Sykeus (Devlerle Savaş esnasında anası Gaia tarafından bir inci ağacına çevrilmek suretiyle saklanan Trakyalı dev), Talos (Girit Adasını koruyan, bronzdan dökülmüş dev), Theodamas, Theomises, Thoon (Devlerle savaş sırasında kader tanrıçaları - Moirai - tarafından öldürülen bir dev), Tityos (Leto'ya tecavüze kalktığı sırada Apollon ve Artemis tarafından öldürülen dev), Typhon (Zeus'a kafa tutmuş, ateş püsküren, yılanı, korkunç dev yaratık; Zeus'la dövüşü sırasında Zeus tarafından Etna Yanardağı'nın dibine gömülmüştür), Hekatonkheir'ler (Yüz kollu, elli başlı dev yaratıklar; Gyes, Briareos/Aegaeon, Kottos; Briareos'un bir de Oiolyka adında bir kızı vardır),

Yaşlı Kykloplar (Arges, Brontes, Steropes; Bu üç tek gözlü dev, şimşegi Zeus için bir savaş aleti olarak geliştirmişlerdir; bunların her biri tanrı Apollon tarafından ortadan kaldırmış olan, Elatreus, Euryalos, Halimedes ve Trakhios adlı dört oğulları vardır), Genç Kykloplar (Sicilya'da yaşayan tek gözlü devler kavmi; en ünlüleri, adı Odysseia'da geçen Polyphemos'tur).

Sağlık Tanrıları:

Apollon, Asklepios (Apollon'un Zeus tarafından öldürülen oğludur), Epione (Asklepios'un karısı), Asklepios'un kızları (Akeso, Iaso, Aglaia, Hygieia, Panakeia/Panacea), Asklepios'un oğulları (Makhaon, Podaleirios, cüce Telesphoros), Apis (Aiskhylos, Apis'in Apollon'un oğlu olduğunu söyler), Paeon (tanrı değilse de tanrılara hekimlik yapan bir bilgedir).

Tanrılaşmış Yunan Mitolojisi Kahramanları:

Aiakos (Aigina Adası'nın kralı; ölümünden sonra tanrılar tarafından Ölüler Ülkesi'nde, ölülerin yargıçlığına atanmıştır), Aiolos (Zeus tarafından rüzgar tanrılarının kralı yapılan Thessalia kralı), Alabandos (Karya'daki Alabanda antik kentinin kurucusu sayılan, Anadolu'lu bir kahraman), Amphiaraios (Bir kehanet daimon'una/cinine dönüştürülen Argos'lu savaş kahramanı), Ariadne (Dionysos'un eşi olarak Olympos'a alınmış Girit prensesi), Aristaios (Thessalia kırsalında yaşamış, zeytin yağı, arıcılık gibi faydalı icatları nedeniyle kendisine ölümsüzlük bağışlanmış bir kahraman; Dionysos'un eşlikçilerindendir), Asklepios (Ölüleri diriltmek gibi Zeus'un hoşuna gitmeyen işler yaptığı için Zeus tarafından öldürülmüş Thessalia'lı hekim; babası Apollon tarafından Ölüler Ülkesi'nden alınıp bir ölümsüz olarak Olympos'a çıkarıldığına inanılır), Attis (Tanrıça Kybele'nin sevgilisi Attis, ihanetinin bedelini cinnet geçirip kendini hadım etmekle ödedikten sonra ölümsüzlük kazanmış, Kybele'nin ebedi ve hadım eşlikçisi olmuştur), Autonoe (Aristaios'un karısı olup Dionysos'a bakıcılık ettiği için kocası ve diğer iki kızkardeşi - Ino/Leukothea ile Semele/Thyone - gibi kendisine ölümsüzlük bağışlanmış olan kadın), Bolina (Apollon'un aşık olduğu Akhaia'lı peri), Britomartis (Artemis'in refakatçilerinden, Giritli bir peri), Dionysos (Tanrı Dionysos'u kimileri bir ölümlü olarak doğmuş kabul eder), Dioskouroi (Sparta'lı kahraman ikizler Castor ile Pollux/Polydeuces), Endymion (Ay tanrıçası Selene'nin aşık olduğu çoban ya da kral; ebediyen uyumak pahasına da olsa, tanrıçanın ölümsüz eşlikçisi olmuştur), Epaphos (Io'nun Mısır'da doğmuş, Zeus'tan olma oğlu; sonradan Mısır kralı olmuştur), Epione (Asklepios'un karısı), Ganymedes/Ganymede (Yakışıklı Truva prensi Ganymedes, Zeus tarafından Olympos'ta tanrılara sakilik etmesi için seçilmiştir), Glaukos (Boiotia'nın Anhedon şehrinden bir balıkçı iken yediği sihirli bir ot sonucunda balık kuyruklu bir deniz tanrısına dönüşmüştür), Hekaterge (Boreas'ın kızı olup erken yaşta vefat ettikten sonra tanrıça Artemis onu kendisine refakatçi seçmiştir), Helen/Helene (Truva prensi tarafından Truva'ya kaçırılan Sparta kraliçesi; Helene'ye ve kocası Menelaos'a Elysion bağlarında ebedi hayat bağışlanmıştır), Helle (Altın Postlu Koç'un sırtında Kolkhis'e doğru uçarken Çanakkale Boğazı üzerinde bir yerlerde denize düşen, düştükten sonra Poseidon tarafından kurtarılıp kendisine ölümsüzlük bağışlanan Boiotia prensesi), Hemithea (Yaşadığı sırada adı Molpadia olan Hemithea, babasından kaçmak için kendini denize atmış, fakat Apollon tarafından kurtarılıp kendisine ölümsüzlük bağışlanmıştır), Herakles (Ölümsüzlüğe kavuşmuş büyük kahraman), Hyakinthos (Apollon'un çok beğendiği, yakışıklılığı ile göz kamaştıran bu Sparta prensi, vakitsiz ölümünün ardından, kimilerine göre kader tanrıçaları tarafından Olympos'a

taşınmıştır), Iasion (Demeter'in sevgilisi Trakya prensi; Zeus, Demeter'le ilişkisini öğrenince Iasion'u yıldırımıyla küle çevirir, fakat Persephone, Iasion'a ölümsüzlük bağışlar),

Io (Zeus'un âşık olduğu peri Io, sayısız badire atlattıktan sonra bir tanrıçaya, hem de Mısır tanrıçası Isis'e dönüşmüştür; oğlu Epaphos da boğa-tanrı Apis olmuştur), Lampsake (Mitolojide Lapseki'ye adını veren kadın kahraman), Leukippides (Sparta'lı kahraman ikizler Castor ile Pollux tarafından kaçırılan Messina'lı iki güzel prenses de aşıkları gibi ölümsüzlükle ödüllendirilmişlerdir; Hilaeira Castor'un, Phoibe de Pollux'un karısıdır), Leukothea (Ölümlüken Ino adıyla bilinen Thebai prensesi, trajik bir hikaye neticesinde oğlunu da yanına alarak denize atlayıp intihar ettikten sonra Zeus tarafından ölümsüzleştirilmiştir), Loxo (Boreas'ın Artemis tarafından eşlikçi olarak seçilen kızlarından biri), Minos (Girit kralı; tıpkı Aiakos ve Rhadamanthys gibi, Minos da ölümünden sonra tanrılar tarafından Ölüler Ülkesi'nde, ölümlerin yargıçlığına atanmıştır), Oreithya (Boreas tarafından eş olarak seçildikten sonra Trakya'ya kaçırılan Atina'lı prenses), Oupis (Boreas'ın Artemis tarafından eşlikçi olarak seçilen kızlarından biri), Palaimon (Annesi Ino ile birlikte ölümsüzleştirilmiş Thebai prensi; ölümlü iken adı Melicertes idi), Parthenos (Kızkardeşi Molpadia ile birlikte üvey babası Staphylos'tan kaçıp kendini denize attıktan sonra Apollon tarafından ölümsüzleştirilen Naxos prensesi), Phaethon (Şafak tanrıçası Eos'un bu yakışıklı oğlu, güzellik tanrıçası Afrodit tarafından kaçırılıp bir daimon'a dönüştürülmek suretiyle ölümsüzleştirilmiştir), Phylonoe (Artemis, genç yaşta ölüp gitmiş bu Sparta prensesini yanına almıştır), Polyboia (Hyakinthos'un kızkardeşi; o da kardeşiyle birlikte kader tanrıçaları tarafından Olympos'a taşınmıştır), Psykhe (Eros'un aşık olduğu prenses Psykhe, Eros'u karısı olarak ölümsüzlerin arasındaki yerini alabilmek için Afrodit'in çok zorlu bazı sınavlarından geçer), Rhadamanthys (Hem ölümlerin yargıç hem de Elysion'un kralı olmaya hak kazanmış, Giritli bir kanun adamı), Sisyphos (Tartaros'ta ebedi çilesini doldurmaya çalışan Korinth'li kral), Tantalos (Tartaros'ta ebedi çilesini doldurmaya çalışan Lidya kralı), Tennes (Tenedos Adası'nın - Bozcaada - kahramanı), Thyone (Ölümlü iken adı Semele olan, Zeus'un aşık olduğu bu Thebai prensesi, Dionysos'un anasıdır, böylece Olympos'ta hak ettiği yeri geç ve güç de olsa almıştır), Tithonos (Yakışıklılığından ötürü şafak tanrıçası Eos tarafından kaçırılıp alıkonan Truva prensi; ölümsüzlük kazanmış olmakla birlikte, ebedi gençlikten mahrum kaldığı için giderek yaşlanmış, yaşlandıkça da küçülmüştür), Triptolemos (Demeter tarafından insanlara tarım yapmayı öğretmekle görevlendirilmiş, Demeter refakatçisi Eleusis prensi), Trophonios (Tıpkı Amphiaros gibi, bir kehanet daimon'una/cinine dönüştürülen bir kahraman).

Diğer Tanrılar:

Akratos/Akratopotes (Şarabı su katarak içen Greklerin aksine, sek içen Akratos, Attika yöresinde tapınılan bir tanrı veya daimon idi), Adrasteia/Adrastea (Helenize olmuş Frigya'da tapınılan bir tanrıça; ayrıca Girit'teki Ida Dağı'nın bir perisi olarak da geçer), Agdistis (Frigya'daki Kybele-Attis kültüyle bağlantılı olarak tapınılan, hermafrodit tanrı), Alexiades ve Aniketos (Thebai ile Rodos'ta tapınılan, Herakles'in gençlik tanrıçası Hebe'den doğma oğulları), Aphroditos (Kıbrıs kökenli, sakallı ve erkek üreme organlarına sahip Afrodit), Astraea (Zeus'la Themis'in veya Astraios ile Eos'un kızları olan, adaleti, masumiyeti ve saflığı temsil eden tanrıça), Kharites/Charites (İngilizcede "graces" denilen, kaynaklarda isimleri farklı farklı verilen letafet perileri; Auxo/Auxesia, Hegemone, Damia, Thallo, Aglaia, Euphrosyne, Thaleia/Thalia, Hypnos'un karısı Pasithea, Hephaistos'un karısı Kharis, Phaenna, Kleta, Peitho, Eudaimonia, Paidia, Pandaisia, Pannukhis, Antheia, Euthymia, Kalleis, Karpo), Keraon (yarı-tanrı; şarabı suyla karıştırmayı temsil eder), Deipneus (Ekmek yapmayı temsil eden yarı-tanrı), Matton (Hamur yağurmayı temsil eden yarı-tanrı), Khrysos (altın daimon'u),

Kirke (Aiaia Adasının cadı-tanrıçası), seramik daimon'ları (Çömlekçinin işini rast getirmeyen 5 uğursuz cin; Omodamos, Sabaktes, Asbetos, Smaragos, Syntribos), Eiresione (Zeytin dalının kişileşmiş olan tanrıça), Eileithyia/Iliithyia (Ebelik tanrıçası),

Enyalios (Ares'in eşlikçisi, minör savaş tanrısı; aynı zamanda Ares'in lakaplarından biridir), Enyo (Savaş tanrıçası), Harpokrates (Yunan mitolojisinin geç döneminde sessizlik tanrısı), Hermaphroditos (Efeminelik ve çifte cinsiyetlilik tanrısı), Hymen/Hymenaios (Evlilik ve düğün töreni tanrısı), Ikhnaia (Takipçi tanrıça; Nemesis'le aynı tanrıça olması muhtemeldir), Iynx (Kendi adıyla tanınan aşk tılsımının mucidi, Arkadya'lı orman perisi), Müzler/Musalar/Mousai (Gaia ile Uranos'un kızları olan, Titan Müzler: Aoide, Arkhe, Mneme, Melete, Thelxinoe; Zeus ile Mnemosyne'nin kızları olan Olympos'lu Müzler: Kalliope, Kleio/Clio, Erato, Euterpe, Melpomene, Polyhymnia, Terpsikhore, Thaleia/Thalia, Ourania/Urania; Apollon'un kızları olan, "genç" Müzler: Kephiso, Apollonis, Borysthenis, Hypate, Mese, Nete; Polymatheia), Palaistra/Palaestra (Güreş tanrıçası; Lemnos'lu Yaşlı Philostratos'a göre, Palaistra, Hermes'in kızıdır), Rhapsos (Adı örgü-nakış işleriyle ilintili bir minör tanrıça veya peri).

Yunan Mitolojisi Kahramanları:

Abderos (Herakles'e sekizinci görevini yerine getirmesi için yardım ettiği sırada kral Diomedes'in vahşi kısrakları tarafından öldürülen Abdera'lı kahraman), Akhilleus (Truva Savaşı'nda Akhaların en büyük kahramanı; yarı-tanrıdır ve kısmen ölümsüzdür), Aeneas (Truva'da savaşmış kahramanlardan; ayrıca Romalıların mitolojik atası), Büyük Aias/Ajax (Truva'da savaşmış kahramanlardan; Salamis kralı), Küçük Aias/Ajax (Truva'da savaşmış kahramanlardan; Lokris kralı), Amphitryon (Thebai/Thebes kentini dev bir yaratık olan Teumessios Tilkisi'nden kurtaran general), Bellerophon (Chimera/Khimaira denen canavarı öldüren Korinth'li prens), Khrysispos (Elis'li kahraman), Daidalos (Giritli ya da Atina'lı büyük mucit), Diomedes (Truva'da savaşmış kahramanlardan; Argos kralı), Eleusis (Eleusis şehrine adını veren efsanevi kahraman, Hermes'in oğludur), Eunostus (Boitia'lı bir kahraman), Hektor (Truva Savaşında Truvalıların baş kahramanı), Iason (Argonotların önderi), Iolaos (Herakles'in, kendisine bazı görevlerini yerine getirmesinde yardımcı olan yeğeni), Meleager (Kalidon Domuzu'nu öldüren ve Argonotların seferine katılan Aetolia'lı kahraman), Odysseus (Truva'da savaşmış kahramanlardan; memleketi Ithaka'ya deniz yoluyla maceralı dönüş yolculuğuna "Odysseia" denen, efsanevi kral), Orpheus/Orfe (Karısını Ölüler Ülkesinden kurtaran efsanevi şair ve müzisyen), Perseus (Gorgon Medusa'nın başını kesen, Mykene kentinin kurucu kralı, Zeus'un oğlu kahraman), Theseus (Minotauros denen, Giritli boğa-insan karışımı canavarı öldüren Atina'lı kahraman), Herakles (Ladon ejderi, Nemea Aslanı, Girit Boğası, Erymanthios Domuzu, Hydra, Geryon, Kerberos, Stympthalis Kuşları gibi birçok canavar, yaratık veya devi öldürmüş ya da alt etmiş, Prometheus'u kurtarmış, Argonotların seferine eşlik etmiş, bu büyük hizmetlerine karşılık kendisine ölümsüzlük bağışlanmış kahraman; Romalılar kendisine Herkül/Hercules der; hiç şüphesiz, Yunan mitolojisinin en büyük kahramanıdır).

Krallar:

Argos kralları (Phoroneus, Phoroneus'un torunu olup kente adını veren Argos, Argos'un oğlu Kriasos, Gelanor; Abas, Abas oğlu Proetos ve Akrisios, Proetos'un torunları Argeos ile Anaxagoras; Orestes ve Orestes'in oğlu Tisamenos; Temenos, Temenos oğlu Keisos, Temenos'un damadı Deiphontes; Bias, Bias oğlu Talaos, Talaos oğlu Adrastos, Adrastos'un torunu Diomedes, Bias'ın kardeşi Melampos, Melampos torunu Oikles, Oikles'in oğlu Amphiaros, Amphiaros'un oğlu Alkmaion; Kylarabes), Atina kralları (Attika yöresinin ilk kralı Aktaios/Actaeus, Aktaios'un damadı ve Atina şehrinin kurucusu Kekrops, Kekrops'un halefi Kranaos, Kranaos'un damadı Amphiktyon, Amphiktyon'u devirerek tahta geçen Erikhthonios, Erikhthonios'un oğlu I. Pandion, Pandion'un oğlu Erekhtheus, kardeşi Erekhtheus'u deviren II. Kekrops, II. Kekrops'un oğlu II. Pandion, II. Pandion'un oğlu Aegeus, Aegeus'un oğlu büyük kahraman Theseus, Theseus oğlu Demophon, Erekhtheus'un torununun oğlu Menestheus, Demophon'un oğlu Oxyntes), Thebai/Thebes kralları (Orta Yunanistan'daki Boiotia/Boeotia yöresinde bulunan Thebai/Thebes kentinin kurucusu Kadmos, Kadmos'tan önce Boiotia yöresinin ilk kralı olan Ogygos/Ogyges, Zeus'un oğulları olup Thebai şehrinin surlarını ören ikizler Amphion ile Zethos, Kadmos'un halefi olup Thebai'de Dionysos inancını yasaklayan Pentheus, Kadmos'un oğlu ve Pentheus'un halefi Polydoros, Polydoros'un halefi Nykteus, Polydoros'un torunu Laios, babası Laios'u öldürüp annesi Iokaste ile evlenmek gibi garip bir yazgısı olan kral Oedipus/Oidipous, Oedipus'un kardeşi Kreon, Kreon'un oğlu Megareus/Menoceus, Oedipus'un taht için birbirlerini katleden ikiz oğulları Eteokles ile Polyneikes/Polynices, Polyneikes'in oğlu Thersandros/Thersander, Thersandros'un torunu Autesion), Trakya kralları (Antik Yunan uygarlığında Balkan Yarımadası ve Balkan Dağlarına adı verilen, Boreas'ın oğlu Haimos; Odomantes denen Trakya kavminin kralı Sithon, aynı zamanda Struma Nehri'nin nehir tanrısı olan kral Strymon, bugünkü

Bulgaristan'un kuzey kesiminde kalan bölgede yaşayan Getai kavminin kralı Kharnabon, Tegyrrios, Phineus, Polymestor, Odiagros, Truva Savaşında Truvalıların yanında savaşa katılan Rhesos), Elis kralları (Pausanias'a göre Elis yöresinin ilk kralı ve Endymion'un babası olan Aethlius, Ay tanrıçası Selene'nin aşık olduğu Elis prensi veya Karya'lı çoban Endymion, Endymion'un oğulları Epeios ile Aitolos, Aitolos'un yeğeni olup Elis yöresine ve Elealılara adını veren Eleios, bazı kaynaklarda Argonotlardan biri olarak geçen Augeas, Augeas'ın oğulları Agasthenes ile Phyleus, Agasthenes'in oğlu Polyxenos, Polyxenos'un oğlu Amphimakhos, Mora Yarımadası'ndaki Pisa kentinin kralı Pelops, tek gözlü kral Oxylos), Mykene kralları (Mykenai/Mycenae kentinin efsanevi kurucusu ve Gorgon Medusa'nın başını kesen kahraman Perseus, Perseus'un oğlu Elektryon, Elektryon'un halefi ve kardeşi Sthenelos, Sthenelos'un halefi ve oğlu Eurystheus, Eurystheus'tan sonra Elis'in hakimiyetini ellerine geçiren, Pisa kralı Pelops'un oğulları Atreus ile kardeşi Thyestes, Thyestes'in oğlu Aigisthos, Atreus'un oğlu, Truva Savaşında Helenlere komuta eden kral Agamemnon), Arkadya kralları (Büyük Tufan zamanında Arkadya'yı yönetmiş ve Zeus tarafından bir kurda çevrilmiş olan kral Lykaon, Lykaon'un oğulları Akakos ile Parrhasios, Parrhasios'un oğlu olup Arkadya'ya adını veren Arkas, Arkas'ın torunu Aleos, Aleos'un oğlu Lykourgos, Lykourgos'un halefi Ekhemos), Diğer krallar (Iolkos kralları Kretheus, Akastos, Aison ve Pelias; Pherae kralı Admetos, Aigina Adası'nın kralı olup öldükten sonra Ölüler Ülkesi'ne yargıç olarak tayin edilen Aiakos, Medea'nın babası ve Kolkhis kralı Aeetes, Dorların atası ve Thessalia kralı Aigimios/Aegimius, Mısır kralları Aigyptos/Aegyptus, Epaphos, Busiris, Dardanos; Phaiakian'ların kralı Alkinous, Tegea kralı Aleus, Bitinya'da Bebrük denen kavmin kralı olan Amykos, Dardania kralları Ankhises ve Assarakos, Ithaka kralları Arkesios, Laertes, Odysseus; Megara kralı Kar, Phokis kralları Kephalos ve Pylades, Etiyopya kralları Kepheos/Cepheus ve Memnon, Adonis'in babası Kıbrıs kralı Kinyras, Korinth kralları Korinthos, Kreon, Polybos; Messenia kralları Kresphontes ve Melanthos, Dolionların kralı Kyzikus, Kilikya'daki Thebai şehrinin kralı Eetion, Abantes kralı Elephenor, Sikyon kralları Epopeus ve Polybos, Boiotia'daki Orkhomenos kentinin kralları Erginos, Athamas ve Eteokles, Tiryns kralı Eurystheus, Keos/Kea Adası kralı Euxantios, Epir kralları Helenos, Ekhetos; Eleusis kralları Eleusis, Keleus, Hippothoon; Boiotia kralı Hyrieos, Lapith'lerin kralları Ixion, Phlegyas, Pirithoos; Truva kralları Ilos, Laomedon ve Priamos; Nemea kralı Lykourgos, Makedonya'ya adını veren Makedon kralı Makedon, Boiotia'daki Onkhestos kentinin kralı Megareus, Sparta kralları Menelaos, Oibalos, Tyndareos, Kynortas, Eurotas; Girit kralları Minos, Rhadamanthis, Kres, Asterion, Katreos; Lakonya kralı Myles, Pylos kralı Nestor, Kalydon kralı Oeneus, Pisa kralı Oinomaos, Lokris kralı Oileos, Myrmidonların kralı ve Akhilleus'un babası Peleus, Fenike kralları Phoenix ve Agenor, Troezen kralı Pittheos, Mysia kralları Telephos ve Teuthras, Salamis kralları Teucer/Teukros ve Telamon, Likya kralı Sarpedon, Thessalia kralı Sisyphos, Larissa kralı Teutamides, Frigya kralı Midas).

Kâhinler:

Truva'daki savaşın 10 yılda kazanılacağı kehanetinde bulunan, Delos kralı Anios; Argos'lu kahinler Amphilokhos, Melapsos, Theoklymenos, Kalkhas, Idmon; Thebai'li kör kahin Tiresias, Tiresias'ın kızı Manto, Manto'nun oğlu Mopsos; Apollon'un kahin oğulları Branchus ve Iamos; Truvalı kahin-prenses Cassandra ve onun ikizi Helenos; Mysialı kahin Ennomos; Ithakalı kahin Halitherses; Akarnanyalı kahin Karnus; Korinth'li kahin Polyeidos; Kyklop Polyphemos'un gözünün Odysseus tarafından kör edileceği kehanetini savuran Telemos; Lakonyalı kahin-prenses Karya.

Önemli Kadınlar:

Zeus'un Leda'dan doğan kızı olup kaçırılışı Truva Savaşına sebep olan Helen/Helene, Helene'nin kızı Hermione, Hermione'nin teyzesi Klytaimnestra, Klytaimnestra'nın kızları Elektra ile Iphigenia; Oedipus'un karısı ve annesi Lokaste, Lokaste'nin kızları Antigone ile Ismene; Dionysos'un annesi Semele; Truva kralı Priamos'un karısı Hekube ile kızları Cassandra ve Polyxena; Yunan mitolojisindeki ilk kadın Pandora; Odysseus'un sadık karısı Penelope; Kral Minos'un karısı ve büyücü Medea'nın kızkardeşi Pasiphae, Pasiphae'nin Theseus'un karısı olan kızı Phaedra ile Dionysos'un karısı olan kızı Ariadne; Athena tarafından bir canavara dönüştürülen Gorgon Medusa; Iason'un karısı büyücü Medea; Tantalos'un bahtsız kızı Niobe; Zeus tarafından kaçırılan Fenikeli Europa; Perseus'un annesi Danae ve karısı Andromeda; Herakles'in üçüncü karısı Deianeira; Kalydon Domuzu avına katılan kadın kahraman Atalante; Kral Admetos'un karısı Alkestis; Kral Danaus'un 50 kızı içinde Tartaros'a düşmekten tek kurtulanı Amymone; Hektor'un karısı Andromakhe; Akhilleus'un savaş ödülü olarak aldığı prenses Briseis; Athena tarafından bir örümceğe dönüştürülen becerikli kız Arakhne;

Amazonlar:

Kraliçeler (Aegea, Hippolyta, Lamedo, Marpesia, Orithyia, Otrera, Penthesileia, Myrina), Herakles tarafından öldürülenler (Aella, Asteria, Kelaino), Truva Savaşında öldürülenler (Alkibie, Antandre, Bremousa, Hippothoe), Diğer Amazonlar (Antiope, Areto, Eurypyle, Iphito, Melanippe, Molpadia, Pantariste).

Tartaros Sakinleri:

Krallar Sisypfos, Ixion, Tantalos; dev Tityos; Danaidler (Kral Danaus'un, her biri kocasını öldürmüş olduğu için cezalandırılmış 49 kızı; Danaus'un 50 kızından sadece biri - Amymone - kocasını öldürmemiştir).

Yunan Mitolojisi Filmleri

Mitolojik filmler, konularını mitolojik hikayelerden aldıkları için çoğunlukla fantastik öğeler içerirler. Yunan mitolojisi filmleri sayıca çoktur, ama genellikle belirli temalar üzerine yoğunlaşmışlardır. Yunan mitolojisi ile ilgili filmlerde en çok başvurulan efsane ve kahramanlar şunlardır: Homeros destanları (Truva Savaşı, Odysseus, Aeneas, Titanlar, Titanlar Savaşı), Iason ve Argonotlar (Altın Post efsanesi), Herkül (Herakles), Herkül'ün oğulları, Perseus, Ursus, Orpheus, Pygmalion, Minotauros, Amazonlar. Yunan mitolojisi, her dönem sinemanın favori konularından biri olmuştur. Türün ilk örnekleri arasında 1905 tarihli Kalypso'nun Adası: Odysseus ile Dev Polyphemos (L'Île de Calypso: Ulysse et le géant Polyphème), Odysseia (Odissea, 1911), Truvalı Helen (Helena, 1924), Pygmalion (1937), Orpheus (Orphée, 1949) filmleri sayılabilir. 1950'lerden itibaren özellikle İtalya'da Herkül'e ilginin arttığını söyleyebiliriz. Herkül hayranlığı Amerika'da kendini 1960'larda gösterdi (Herkül'ün Oğulları tv serisi). O esnada İtalyanlar Ursus'a, 70'lerde de Amazonlar'a geçmişlerdi. Son birkaç yılın popüler mitolojik temasının ise Titanlar ve Titan Savaşları olduğunu görüyoruz. İşte sizin için seçtiğim en güzel mitolojik filmler listesi:

300 SPARTALI

Kral Leonidas önderliğindeki 300 kahraman Spartalı savaşçı, Perslerin yenilmez Tanrı-kralı Kserkses'in 300,000 kişilik dev ordusu karşısında dillere destan bir mücadele sergiler. M.Ö. 480 yılında Thermopylae'de gerçekleşmiş bir savaş fantastik öğelerle harmanlayıp yeniden kurgulamış 300 Spartalı (Zack Snyder, 2006, IMDB Puanı 7,7), Tarantino'vari şiddeti ve bir video oyunu tadındaki görsel kalitesiyle büyük bir gişe başarısına imza atmıştır.

TİTANLARIN SAVAŞI (1981)

Titanların Savaşı (Clash of the Titans, Desmond Davis, 1981, IMDB Puanı 6,7), Laurence Olivier (Zeus), Ursula Andress (Afrodit), Susan Fleetwood (Athena) gibi usta isimlerden oluşan oyuncu kadrosu ve etkileyici 'stop motion' görsel efektleri ile Yunan mitolojisi ile ilgili filmlerin en sevilenlerinden biridir. Efsanevi kahraman Perseus, Medusa ve Kraken canavarlarını alt etmeyi başararak prenses Andromeda'yı kurtarabilecek mi? İzleyelim.

JASON AND THE ARGONAUTS

Efsanevi 'Altın Post'u ele geçirmek üzere Jason önderliğinde tehlikeli bir maceraya atılan meşhur Argonotların hikayesini konu edinen Jason and the Argonauts (Don Chaffey, 1963, IMDB Puanı 7,3), 'stop motion' sahneleriyle, özellikle de bir karesini yukarda verdiğimiz 'iskeletlerle savaş' sahnesiyle ünlü. 2004 yılında, filmdeki bronz dev Talos'un sinemada canlandırılmış en iyi ikinci canavar seçilmiş olduğunu da belirtelim.

TİTANLARIN SAVAŞI (2010)

Clash of the Titans (Titanların Savaşı), 2010 yılı ABD-İngiliz ortak yapımı olan Fantastik-Macera türü olan film. 1981 yılı yapımı Titanların Savaşı filminin yeniden çekimidir. Film Üç boyutlu olarak izlenebilmiştir.

TRUVA

Homeros İlyada efsanesine fazlaca bağlı kalınmadan çekilmiş Troy (Wolfgang Petersen, 2004, IMDB Puanı 7,1), Truva Savaşının çıkışını ve sonrasındaki gelişmeleri anlatan iyi bir mitolojik film. Akhaların kahramanı Akhilleus rolünde Brad Pitt'in Hektor rolündeki Eric Bana ile çarpışmasını izlemek bir zevk. Truva kralı Priamos'u ise usta oyuncu Peter O'Toole canlandırıyor. Bu müthiş filmi hala izlememiş olanlar varsa kesinlikle kaçırmassınlar diyoruz!

ÖLÜMSÜZLER

Acımasız kral Hyperion (Mickey Rourke), Epir Yayı denen efsanevi savaş aletini ele geçirmek ve insanlığı yok etmek üzeredir. Hyperion'u durdurmak üzere Zeus tarafından gizlice seçilen köylü Theseus'un (Henry Cavill), topladığı adamların ve kâhin rahibe Phaedra'nın yardımlarıyla bu işi başarıp başaramadığını merak ediyorsanız Ölümsüzler/Immortals filmini (Tarsem Singh, 2011, IMDB Puanı 6,0) kaçırmayın!

TİTANLARIN ÖFKESİ

Zeus tarafından vaktiyle Tartaros'a tıkmış Titanlar Hades tarafından salınıncı tanrıların tahtı tekrar sallanmaya başlar. Zeus'un, Kraken canavarını öldürmüş kahraman oğlu Perseus (Sam Worthington) sakın bir hayat sürmek için bir balıkçı köyüne çekilmişti. Hâlbuki ona bu durumda çok iş düşecektir. Titanların Öfkesi (Jonathan Liebesman, 2012, IMDB Puanı 5,8), 2010 tarihli Titanların Savaşı filminin güzel bir devam filmi.

İzlemenizi tavsiye edebileceğim diğer mitolojik filmlerin adını bir liste halinde aşağıda veriyorum:

Percy Jackson ve Olimposlular: Şimşek Hırsız (Percy Jackson & the Olympians: The Lightning Thief, 2010, IMDB Puanı 5,8, Konu/Kahraman: Poseidon'un oğlu Percy Jackson, tanrılar arasındaki kıyasıya savaşın tam ortasına düşer)

Titanların Savaşı (Clash of the Titans, 2010, IMDB Puanı 5,8, Konu/Kahraman: Perseus)

Harika Kadın (Wonder Woman, 2009, Animasyon, IMDB Puanı 7,2, Konu/Kahraman: Amazonlar)

Truvalı Helen (Helen of Troy, 2003, IMDB Puanı 6,2, Konu/Kahraman: Truva savaşı)

Odyssey (The Odyssey, 1997, IMDB Puanı 6,8, Konu/Kahraman: Odysseus'un Seyahati)

Herkül (Hercules, 1997, IMDB Puanı 7,0, Konu/Kahraman: Herkül)

Herkül ve Amazon Kadınlar (Hercules and the Amazon Women, 1994, IMDB Puanı 6,0, Oyuncu: Anthony Quinn)

Medea (Medea, 1988, IMDB Puanı 6,9, Yönetmen: Lars von Trier, Konu/Kahraman: Medea)

Truvalı Kadınlar (The Trojan Women, 1971, IMDB Puanı 6,7, Oyuncular: Katharine Hepburn, Vanessa Redgrave)

Kral Oidipus (Oedipus the King, 1968, IMDB Puanı 6,6, Oyuncular: Lilli Palmer, Orson Welles)

Herkül Arzın Merkezinde (Hercules in the Haunted World, 1961, IMDB Puanı 6,4, Yönetmen: Mario Bava)

Minotaur (Minotaur the Wild Beast of Crete, 1960, IMDB Puanı 5,6, Konu/Kahraman: Minotauros)

Siyah Orfe (Black Orpheus, 1959, IMDB Puanı 7,4, Konu/Kahraman: Orpheus, En iyi yabancı film Oscarı)

Herkül'ün İşleri (Le fatiche di Ercole,, 1958, IMDB Puanı 5.2, Konu/Kahraman: Herkül)

Truvalı Helen (Helen of Troy, 1956, IMDB Puanı 6,0, Oyuncu: Brigitte Bardot)

Ulysses (Ulysses, 1954, IMDB Puanı 6,6, Konu/Kahraman: Odysseus, Oyuncular: Kirk Douglas, Anthony Quinn)

Yunan Mitolojisinde Tanrılar

Mitolojik tanrılar, genellikle fanilerle pek karışmamış, ayrı ve saf bir soydan gelen, doğa olaylarını yönetip insanların kaderini tayin eden, ölümsüz, doğaüstü varlıklardır. Tanrılar, erkek, dişi, çok cinsiyetli veya cinsiyetsiz olabilirler. Tanrıların dişi olanları "tanrıça" olarak nitelendirilir; "tanrı" denilenlerse çoğunlukla erkek olmakla birlikte bu bir şart değildir. Yunan mitolojisinde tanrıların kimisi doğrudan doğruya belirli bir şeyin kişileşmiş halidir. Örneğin Uranos gökyüzünün, Helios güneşin, Thanatos ölümün, Hypnos ise uykunun temsilidir. Kimi tanrılar ise bir şeyin temsili, ete kemiğe bürünmüş hali değil de o şeyin (mesela bir şehrin, halkın, kurumun, mesleğin, değer vb.) koruyucusu, gözeticisi durumundadırlar. Örneğin demirci tanrı Hephaistos'a, tanrıça Athena ile birlikte, zanaatkârların koruyucusu gözü ile bakılır. Kimi tanrıların fonksiyonu ise bu kadar basit değildir. Örneğin tanrıların en hızlısı, en kurnazı olduğu söylenen haberci ve mucit Hermes, aynı zamanda hem hırsızların ve kumarbazların hem de tüccarların ve atletlerin tanrısı olabiliyor.

Yunan mitolojisinde tanrılar arasında belirli bir hiyerarşi bulunur, çünkü mitolojik tanrılar büyüklük veya güç bakımından birbirleriyle eşit değildirler. Kendisini tahttan indirecekler korkusuyla öz çocuklarını doğar doğmaz yutan babası Titan Kronos'un (zaman) elinden, daha doğrusu "midesinden" kurtulmayı başaran Zeus, onu bir de savaşta mağlup edince tanrıların kralı olmaya hak kazanmıştır. Bu yüzden, tanrıların mekânı olan Olympos dağının zirvesinde, yani kendisinin yanında hangi tanrılarının bulunacağına karar verecek olan Zeus'tur. Benzer şekilde Zeus, bir tanrıyı görevinden alıp o görevi bir başka tanrıya verebilir, hatta ölümlü birine ölümsüzlük bahşederek onu hizmetine sokabilir. Fakat Zeus bu tür sorunlarla fazlaca uğraşmak zorunda kalmaz, bir yerde her şeyin sahibi olmanın tadını çıkarır. "Kral" ya da "baba" olmanın hakkını sorumluluk anlamında verdiği gibi, gönül işlerine ayıracak vakit de bulur.

Yunan Mitolojisi Tanrı isimleri

Aşağıdaki listede Yunan mitolojisi tanrıları isimleri ile birlikte verilmiştir. Sitemizde hemen her miyolojik tanrıya ayrılmış özel bir sayfa bulunduğu için bu listede sadece tanrıların işlevini ve sembollerini özetleyeceğiz.

Eski Yunan Tanrıları

Eski Yunan tanrıları deyişi ile burada Yunan mitolojisine göre evrenin başlangıcında ortaya çıkmış, en eski ve ilk tanrıları (primordial deities) kast ediyoruz. Bu tanrılara dair bilgilerimizin başlıca kaynağı Hesiodos'un Kozmogoni adlı sözlü edebiyat eseridir.

Khaos: Evren meydana gelmeden önceki maddesiz, şekilsiz boşluk. İlk varlıklar bu "kaos"tan türer.

Gaia: Yeryüzünün kişileşmiş olan tanrıça; Yunan mitolojisinin "toprak ana"sı. Khaos'tan türemiş ilk varlıktır.

Tartaros (Tartarus) : Khaos'tan türemiş ikinci varlık, yerin yedi kat dibini, cehennemi temsil eden Tartaros'tur.

Eros: Varlıkları meydana getirici "aşk" veya aşk tanrısı olan Eros, Khaos'tan türemiş üçüncü varlıktır.

Erebos: Khaos'tan türemiş dördüncü varlık, "koyu karanlık" anlamındaki Erebos'tur; toprak altının karanlığını temsil eder.

Nyx (Nyks, Niks) : Khaos'tan türemiş tanrıça Nyx "gece" demektir ve geceyi temsil eder.

Uranos: Gaia'nın kendi kendine meydana getirdiği bir tanrıdır, "gökyüzü"nü temsil eder.

Pontos: Gaia'nın kendi kendine meydana getirdiği bir tanrıdır, denizleri temsil eder.

Ourea: Gaia'nın kendi kendine meydana getirdiği on adet dağı temsil eden tanrı veya tanrıçalardır.

Typhon (Tifon) : Gaia ile Tartaros'un oğlu, Yunan mitolojisindeki tüm canavarların (Kerberos, Orthros, Ladon, Chimera, Hidra vb.) ilk örneği, babası ve en tehlikelisi. Yarı insan yarı yılan bu dev canavar, Zeus tarafından Etna Yanardağının dibine gömülmüştür. Karısı ise yine kendisi gibi yarı yılan yarı insan olan canavar Ehidna'dır.

Aether: Nyx ile Erebos'un oğlu, göklerin en üst katındaki ışıltılı, tanrısal havayı, ışığın tözünü temsil eden tanrı.

Hemera: Nyx ile Erebos'un kızı, günü temsil eden tanrıça.

Kharos: Nyx ile Erebos'un oğlu, yeraltı tanrısı Hades'in ve Ölüler Ülkesinin kayıkçısı. Yeni ölmüş olanların ruhlarını Styx ve Acheron (veya Akheron) nehirlerinden karşıya geçirmekle yükümlüdür.

Thalassa: Aether ile Hemera'nın kızı, deniz tanrıçası. Rodos Adası halkının mitolojik anasıdır.

Ananke: Zorunluluk ve kader tanrıçası. Orfik yaratılış mitine göre, Khaos'u ve evreni Kronos (zaman) ile Ananke'nin (zorunluluk) birleşmesi meydana getirmiştir.

Phanes (Protogonos) : Orfik kozmogonide Kronos (zaman) ile Aether'in birleşmesinden meydana gelen Kozmik Yumurtadan çıkan ilk varlıktır (ilk doğan, yani protogonos). Işığın tanrısı Phanes, Erikapaeos (güç) ve Metis (düşünce) gibi adlarla da bilinir. Protogonos, "hayat verici aşk" olarak, ayrıca Eros ile de özdeşleştirilmiştir.

Hydros: Orfik kozmogonide Khaos'tan türemiş olan ilk su.

Thesis: Orfik kozmogonide Khaos'tan Hydros ile birlikte türemiş olan, doğa (Physis) ile ilişkili dişi varlık. Hydros ve Thesis'in birlikteliğinden Gaia (yeryüzü) meydana gelmiştir.

Physis (Phusis) : Orfik kozmogonide doğa tanrıçası; bazen hem erkek hem dişi sayılmıştır.

Tethys: Orfik kozmogonide tatlı su akışının ilk örneği olan tanrıça; kocası Okeanos ile birlikte tüm nehir, pınar ve bulutlara sularıyla can verirler.

Nesoi: Orfik kozmogonide adaların ilk örneği olan tanrıçalar; Callimachus'a göre, bunlar Poseidon'un yabasıyla karadan kopartarak denize yerleştirdiği dağlar (Ourea) idi.

Keto: Gaia ile Pontos'un kızı, deniz tanrıçası. Hesiodos'a göre, Ehidna'nın, aralarında Medusa'nın da bulunduğu Gorgonların, gri cadıların ve Ladon gibi canavarların anasıdır.

Phorkys: Gaia ile Pontos'un oğlu, deniz tanrısı. Aynı zamanda Keto'nun eşi ve yukarıda saydığımız yaratıkların babasıdır.

Nereus : "Deniz İhtiyarı" Nereus, Gaia ile Pontos'un en büyük oğullarıdır. Bir titandır. Nereidler diye tabir edilen deniz perileri, Nereus'un Okeanos kızı Doris'ten olma kızlarıdır.

Proteus: Homeros'a göre Nereidlerin babası olan "Deniz İhtiyarı", Nereus değil, Proteus'tur. Proteus, şekil değiştirme yetisine sahiptir. Bazı uzmanların görüşüne göre, Nereus ile Proteus aynı deniz tanrısının iki ayrı görünümüdür.

Glaukos: Balıkçıları ve denizcileri fırtınadan koruyan deniz tanrısıdır. Ölümlü iken yediği bir sihirli ot sayesinde ölümsüzlüğe kavuşmuştur.

Thaumas: Gaia ile Pontos'un oğlu, deniz tanrısı. Thaumas, denizin görünmez tehlikelerini temsil eder. Gökkuşağı tanrıçası Iris, Thaumas'ın Okeanos kızı Elektra'dan olma kızıdır.

Eurybia: Gaia ile Pontos'un kızı, deniz tanrıçası. Titan Krios'un karısıdır.

Eris: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, fitne, fesat, anlaşmazlık tanrıçasıdır.

Geras: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, yaşlılığın kişileşmiş olan tanrıdır.

Nemesis: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, intikam tanrıçasıdır.

Moros: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, felaket tanrısıdır.

Momos: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, sansür ve iftiranın kişileşmiş olan tanrıdır.

Philotes: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, cinsel birleşme ve çekim tanrıçasıdır.

Oneiroi: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, rüya cinleri veya tanrılarıdır. En ünlüleri Morpheus'tur.

Apate: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, hile tanrıçasıdır.

Oizys: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, sefalet tanrıçasıdır.

Moirai: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, üç kader tanrıçasıdır.

Keres: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, ölüm tanrıçasıdır.

Thanatos: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, ölümün kişileşmiş olan tanrıdır.

Hypnos: Nyx'in kendi kendine meydana getirdiği, uykunun kişileşmiş olan tanrıdır.

Yunan Mitolojisi Titanlar

Yunan mitolojisinde Titanlar ve tanrılar: Titanlar, Gaia ile Uranos'un 12 çocuğuna verilen isimdir. 6 kız, 6 erkek kardeşirler. Titanların temsil ettikleri şeylerle birlikte isimlerinin listesi:

Okeanos - Okyanus, eski Yunan inanışında dünyayı saran Okeanos nehri.

Tethys - Yeraltı ve kaynak suları, tatlı sular. Okeanos'un karısıdır.

Hyperion - Yüksek kişi; güneş.

Theia - Değerli madenler, parıltılı taşlar; Hyperion'un karısıdır.

Koios - Hem kuzey kutbunu hem bilgeliği temsil eder. Leto ve Asteria'nın babasıdır.

Phoebe - Gizem ve kehaneti temsil eder. Koios'un karısıdır.

Kronos - Zamanı temsil eder. En güçlü Titandır ve Zeus'un babasıdır.

Rhea - Doğurganlık, bereket. Zeus'un anası ve Kronos'un eği.

Themis - Adaleti, ilahi kanunu temsil eden tanrıça.

Mnemosyne - Bellek tanrıçası. İlham ya da sanat perilerinin denen 9 musa (müzler), Zeus ile Mnemosyne'nin çocuklarıdır.

Krios - Savaşla ve takımyıldızlarla ilgili olduğu sanılan Titan.

Iapetos - Ölümlülüğu temsil eden Titan. Prometheus, Epimetheus ve Atlas'ın babalarıdır.

Olimpos Tanrıları

Olympos Dağında yaşayan ve Grek "panteon"u, yani eski Yunanlıların inandığı tüm tanrılar içinde en büyük sayılanlarıdır. Olimpos tanrılarının sayısı her zaman 12 olmuştur. 12'nin nümerolojik anlamı geniştir, özellikle de gökle ilgilidir. Bir yıl boyunca Zodyak kuşağında yer alan yıldızların (burçların), bir seneyi oluşturan ayların, bir düzineyi oluşturan şeylerin toplam sayısı hep 12'dir. 12 Olympos Tanrısışunlardır:

Zeus (Baş tanrı, tanrılar kralı, Titan Kronos (zaman) ile Rhea'nın oğlu; Sembolleri : Şimşek, kartal, boğa, meşe ağacı)

Hera (Zeus'un eşi, tanrılar kraliçesi; evlilik tanrıçası; Sembolleri : Nar, tavus kuşu tüyü, taç; Kutsal hayvanları: İnek, aslan, tavus kuşu)

Poseidon (Zeus'un kardeşi; denizler tanrısı; Sembolleri: Üç dişli yaba, balık, yunus, boğa, atlar)

Demeter (Zeus'un kızkardeşi; hasat, ekin, doğurganlık, bereket, yaşam döngüsü tanrıçası; Amblemi: Afyon çiçeği)

Athena (Zeus'un Metis'ten olma kızı; bilgelik, cesaret, strateji, dayanıklılık, adalet, ilham, sanat, zanaat, yetenek tanrıçası; Sembolleri: Baykuş, zeytin ağaçları, Gorgon başı, yılanlar, miğfer, mızrak, zırh)

Hestia (Zeus'un kızkardeşi; ev, ocak, aile, geçim, dirlik düzen, mimari, bekaret tanrıçası; Sembolü: Ocakta yanan ateş)

Apollon (Zeus'un Leto'dan olma oğlu; gün ışığı, doğruluk, kehanet, tıp, müzik, şiir, sanat, veba tanrısı; Sembolleri: Lir, defne tacı, piton, kuzgun, ok ve yay)

Artemis (Zeus'un Leto'dan olma kızı; av, yaban hayat, vahşi hayvanlar, doğum, bekaret, kadın hastalıkları tanrıçası; Sembolleri: Ok ve yay, erkek geyik, av köpeği, ay; Kutsal hayvanı: Geyik; Kutsal ağacı: Servi)

Ares (Zeus'un Hera'dan olma oğlu; savaş tanrısı; Sembolleri: Savaş arabası, kargı, tolga, köpek, erkek yabandomuzu)

Afrodite (Homeros'a göre Zeus'un Dione'den olma kızı, Hediodes'a göre ise Uranos'un kızı; güzellik, aşk, haz, doğurganlık tanrıçası; Sembolleri: Deniz kabuğu, gül, mersin ağacı, serçe, güvercin, yunus, kuğu, bel kuşağı, ayna)

Hephaistos (Zeus'un Hera'dan olma oğlu; demircilik, zanaat, yontuculuk, metalurji, ateş, yanardağ tanrısı; Sembolleri: Çekiç, örs, demirci maşası, bildircin)

Hermes (Zeus'un Ülker kızlarının -Pleiades- en büyüğü olan Maia'dan olma oğlu; tanrıların ulaşı ve çobanların, seyyahların, tüccarların, mucitlerin, hatiplerin, şairlerin, hırsızların, sporcuların, atletlerin kurnaz ve çevik tanrısı; Sembolleri: Kadüse -asa-, talaria -kanatlı ayakkabı-, kaplumbağa, lir, yılan, horoz)

12 Olimpos Tanrısı

12 Olimpos Tanrısı isimleri ile birlikte yukarıda verilmişti. 12 kişilik bu kadroda bazen ufak tefek değişiklikler gözlenir ve bu kaynaklarda Hestia'nın yerini Dionysos alır. Ayrıca Hades ve Persephone'nin de zaman zaman yeraltındaki saraylarından çıkıp Olympos'un tepesine yerleştikleri olur.

Yine, müthiş işler başardığı için kendisine Zeus tarafından ölümsüzlük bahşedilmiş olan Herakles (Herkül) ile tıp tanrısı Asklepios'un da kimilerine göre Olympos'a teşrif etmiş oldukları anlaşılıyor.

Diğer Yunan Mitolojisi Tanrıları İsimleri

Hades - Yeraltındaki Ölüler Ülkesinin tanrısı. Yeraltı zenginlikleri de Hades'e aittir.

Persephone - Hades'in karısı, yeraltı ülkesinin kraliçesi. Zeus ve Demeter'in kızlarıdır.

Hebe - Zeus ve Hera'nın kızları olup gençlik tanrıçasıdır.

Enyo - Zeus ve Hera'nın kızları olup erkek kardeşi Ares gibi o da savaşla ilgilenir, savaş tanrıçasıdır.

Ilithiya (Eileithya) - Zeus ve Hera'nın kızları olup ebelik ve doğum tanrıçası olan Giritli tanrıça.

Dione - Kimi kaynaklara göre güzellik tanrıçası Afrodit'in anası olan tanrıça.

Helios - Hyperion ile Theia'nın oğlu, güneşi temsil eden tanrı.

Eos - Hyperion ile Theia'nın kızı, şafak tanrıçası.

Selene - Hyperion ile Theia'nın kızı, ay tanrıçası.

Dionysos - Zeus'un oğlu, şarap, bağbozumu, esrime, esriklik, ritüel kendinden geçme tanrısı.

Bacchus (Bakkhos) adıyla bilinen Dionysos'un kültü, eski Yunanda önemli bir kültür.

Dionysos takipçisi, taşkın ayinleriyle tanınan kadınlara Bakkhalar denir.

Pan - Satirlerin başı olup kıyın, yaban hayatının, avın, dağ rüzgarlarının, çobanların ve otlatılan sürülerin, kırdan çalınan müziğin tanrısıdır. Fakat bu pastoral görünüme bakarak Pan'ı bir tür peri sanmayın. Keçi ayaklı, keçi sakallı, keçi boynuzlu, korkunç görümlü bir tanrıdır. İnsanı kırdan yalnızken ürktür, "pan"ıktir. Hermes'in ya da Dionysos'un oğlu olarak kabul edilir.

Tikhe (Tike) - Şehirlerin bahtını, bir kentin kalkınıp kalkınamayacağını tayin eden baht tanrıçasıdır. Hermes ile Afrodit'in (bazı kaynaklara göre de Zeus ile Afrodit'in) kızıdır. Roma

mitolojisindeki karşılığı, belki Carl Orff'un Carmina Burana'sının girişinden hatırlayacağınız gibi, Fortuna'dır.

Hekate - Büyü, cadılık, rüya yorumu, ay, ışık, ateş, kavşak, antre, ıtriyat ve zehirli bitkiler tanrıçası.

Rhodos (Rhode) - Rodos'un tanrıçasıdır.

Peitho - Baştan çıkarma tanrıçasıdır. Roma mitolojisinde Suadela adıyla geçer.

Eunomia - Adil düzeni, iyi yasaları temsil eden adalet tanrıçasıdır.

Irene (Eirene) - Barış tanrıçasıdır.

Ploutos (Plutos) - Zenginlik tanrısıdır. Roma mitolojisinde Plutus ismi ile geçer.

Hermafrodit - Hermes ile Afrodit'in oğlu olup çifte cinsiyetliliği, efemineliliği temsil eden tanrıdır.

Phobos - Hermes ile Afrodit'in oğlu olup "korku"nun kişileşmiş olan tanrıdır.

Deimos - Hermes ile Afrodit'in oğlu olup "terör"ün kişileşmiş olan tanrıdır.

Himeros - Hermes ile Afrodit'in oğlu olup "engellenemeyen aşk tutkusu"nun kişileşmiş olan tanrıdır.

Pothos - Hermes ile Afrodit'in oğlu olup "aşk özlemi"nin, hasret acısının kişileşmiş olan tanrıdır.

Anteros - Hermes ile Afrodit'in oğlu olup "aşkta sadakati, karşılıklılığı" temsil eden tanrıdır.

Harmonia - Hermes ile Afrodit'in kızı olup uyum, ahenk tanrıçasıdır.

Boreas - Kuzey rüzgârı tanrısı. Bizdeki "poyraz" sözcüğünün buradan geldiği söylenir.

Kaikias - Kuzeydoğu rüzgârı tanrısı.

Euros - Doğu rüzgârı tanrısı.

Apeliotes - Güneydoğu rüzgârı tanrısı.

Zephyros - Batı rüzgârı, meltem tanrısı.

Skeiron - Kuzeybatı rüzgârı tanrısı.

Notos - Güney rüzgârı tanrısı. Bizdeki "lodos" sözcüğünün buradan geldiği söylenir.

Lips - Güneybatı rüzgârı tanrısı.

Skamandros (Ksanthos) - Küçük Menderes ırmağı tanrısıdır.

Telesto - İlahi lütfu temsil eden deniz tanrıçası.

Priapos - Çiftlik hayvanlarının, meyve bahçelerinin ve erkek üreme organlarının koruyucu tanrısı. Döl zenginliğini, bereketi, bolluğu, üreme gücünü temsil eder.

Amfitrit - Poseidon'un karısı, deniz tanrıçası. Şiirlerde denizi sembolize eder.

Khione - Kar tanrıçası

Aiolos - Rüzgâr tanrısı

Alastor - Kan davası tanrısı

Antheia - Festival ve kutlamalarda saça takılan çiçeklerin, çiçek taçlarının tanrıçası.

Aristaios - Arıcılık tanrısı

Attis - Yeniden doğum tanrısı

Hesperos - Gökteki Venüs gezegenini simgeleyen tanrı (gün batımındaki halini - Akşam Yıldızı)

Phosphoros - Gökteki Venüs gezegenini simgeleyen tanrı (gün doğumundaki halini - Çoban Yıldızı)

Hygieia - Hijyen, sağlık, temizlik tanrıçası

Hymen - Evlilik töreni tanrısı

Iris (Eiris) - Gökkuşağı tanrıçası

Kratos - Güç, dayanıklılık tanrısı

PHEME - Şöhret tanrıçası

Zelos - Şevk ve heves tanrısı

Bia - Güç tanrıçası

Agon - Rekabet ve yarışma tanrısı. Sembolü halterdir.

Limos - Açlık tanrıçası. Demeter ve Plutos'un tersidir.

Ponos - Ağır, meşakkatli iş tanrısı.

Horkos - Yanlış yere yemin edenlerin başına gelecek laneti temsil eden tanrıdır.

Ate - Aldanış ve budalalık tanrıçası

Yunan Mitolojisi Soy Ağacı

Yunan mitolojisindeki tanrı isimlerini, tanrıça isimlerini, mitolojik kahramanları, mitolojik yaratıkları, canavarları vb. saya saya bitirmek zor. Gelgelelim, bu mitolojik varlıklar arasındaki akrabalık ilişkileri hiç de düşündüğünüz kadar zor değil. Çünkü Yunan mitolojisi soy ağacı birbirinden bıçak gibi ayrılan iki ana kolda gelişir. Kolların birleştiği (veya ayrıldığı) düğüm noktası Titanlardır. Diğer bir deyişle, Yunan mitolojisi, genişleyen bir hiçlik olan Khaos (Χάος) ile başlayıp Titanlara kadar gelir, ondan sonra da mitolojik soy ağacı sadece Titanlar üzerinden devam eder. Khaos, bir yerde bildiğimiz anlamda "kaos", yani varlık öncesi hiçlik, karmaşa hali. Peki, ama Titanlar kimdir diye soracak olursanız, Titanlar, Khaos'tan türemiş olan Gaia (dişi yeryüzü) ile Gaia'nın kendi kendine doğurduğu Uranos'un (erkek gökyüzü) çocukları. Yeryüzüyle gökyüzünün çocukları olan Titanların sayısı 12 ve aralarında Kronos ile Rhea da var. Rhea ve Kronos; Zeus, Hades, Poseidon kardeşlerin, yani mitolojinin üç büyüklerinin ana-babası. Zeus'un, babası Kronos (zaman) ile tutuştuğu kavgada onu alt ederek babasını da diğer tüm Titanlarla birlikte yerin yedi kat dibine (Tartaros'a, cehenneme) tıkmasından sonra başlayan Olympos tanrıları döneminin bütün tanrı, tanrıça, kahraman ve yaratıkları, sonuçta çocuğu olmayan iki tane Titan dışında kalan diğer 10 Titanın soyundan gelmedir. Bu çerçeveyi böylece tespit ettikten sonra, şimdi ayrıntılara geçebiliriz.

Titanlara Kadar Olan Soy Ağacı:

0) Her şeyin başlangıcında, dünya da canlılar da meydana gelmeden önce, doğurgan bir hiçlik veya genişleyebilir bir boşluk olarak, sadece Khaos vardı.

1) Khaos'tan şu 5 varlık türedi: Gaia (yeryüzü, dişi), Eros (aşk, erkek), Erebos (karanlık, erkek), Nyx (gece, dişi) ve Tartaros (cehennem, erkek).

2) Eros'un hiç çocuğu olmadı. Gaia ise kendi kendine Uranos (gökyüzü, erkek), Ourea (dağlar; aralarında iki Olympos'un da bulunduğu, toplam 10 adet dağ) ve Pontos'u (deniz, erkek) doğurdu. Ayrıca Tartaros ile birleşerek Tifon'u (yanardağ tanrısı) meydana getirdi. Etna Dağı'nın Tifon'un öfkesi yüzünden lav püskürdüğüne inanılırdı. Tifon (Typhon veya Typhos diye de bilinir), aynı zamanda, yeraltı dünyasının bekçisi, üç başlı köpek Kerberos'un da babası ve yarı yılan, yarı kadın yaratık Ehidna'nın kocasıdır. Nyx'in Erebos ile birleşmesinden Hemera (gün, dişi) ve Aether (ışık, erkek) doğdu. Fakat Aether'i dünyadaki ışık veya güneş ışığı olarak düşünmeyelim. Eski Yunanlılar, onu tanrıların soluduğu, ancak göğün ölümlülerin erişemeyeceği kadar yüksek katlarında, uzayda veya cennette mevcut olan hava diye kurguluyorlardı ki bu hava, yani "eter", aynı zamanda şimşek misali ışıldıyor, kendi kendine ışık saçıyordu.

3) Nyx'in (Gece) Kendi Kendine Meydana Getirdiği Çocukları: Nyx (gece), Erebos (karanlık) ile birleşmesinin dışında, kendiliğinden, birçok duygu veya durumun cisimleşmiş halini temsil eden tanrı ve tanrıçalara da hayat verdi. Eh, gece gibi karanlık bir şeyden lanetten başka bir şey doğacak hali yok. O yüzden bunlar çoğu zaman birer iblis olarak tasvir edilmişlerdir.

Nyx'in oğulları: Uyku (Hypnos) ve onun ikiz kardeşi olan Ölüm (Thanatos), felaket tanrısı Moros, yaşlılık tanrısı Geras, sansür ve iftiranın cisimleşmiş halini temsil eden tanrı Momos. Oneiroi denen hayal ve düş cinleri de Hesiodos'a göre Nyx'in oğulları arasındadır. Onları İlyada'dan hatırlayabilirsiniz; Zeus, Akhalar Truvalılara karşı savaşa kıskırtmaları için bu hayal cinlerini Agamemnon'un çadırına yollar. Nyx'in kızları da en az oğulları kadar tanınmıştır: intikam tanrıçası Nemesis, hile tanrıçası Apate, sefalet tanrıçası Oizys, cinsel çekim ve birleşme tanrıçası

Filotes, fitne ve fesat çıkarmakta üstüne olmayan, anlaşmazlık tanrıçası Eris. Truva Savaşının çıkmasında Eris'in büyük parmağı vardır, içinizden bunu da hatırlayanlar çıkabilir. Nyx, aynı zamanda, bütün ölümlülerin hayat ipliğini doğumlarından son anlarına kadar kontrol eden 3 meşhur kader tanrıçasının (Moirai) ve ölüm tanrıçalarının da (Keres) annesidir.

4) Gaia, kendi meydana getirdiği Uranos ile de birleşerek Titanların, tek gözlü Kiklopların, elli başlı, yüz kollu Hekatonkheirlerin ve Ehidna'nın da anneleri oldu. Uranos'un, Titanlar dışında kalan, hepsi de birer yaratık veya canavar olan çocuklarını Tartaros'a hapsedmesi kendisinin sonunu hazırlayan şey oldu. Çocuklarına yaptıkları yüzünden Uranos'a hınç duyan Gaia, bir Titan olan oğlu Kronos'u babasına karşı kışkırttı, Kronos da babasının erkeklik organını bir orakla kesip denize fırlattı. İşte kesilen bu organın kanından mitoloji açısından önemli bazı varlıklar türedi. Bunlardan ilk grup yaratık Devler, ikinci grupsa Erinyslerdir. Erinyslerin, suç işlemiş herkesi, ölümlü veya ölümsüz ayrımı yapmadan cezalandıran intikamcı öfke tanrıçaları olduğunu belki daha önceki konu başlıklarımızdan anımsayacaksınız. Uranos'un kanından türeyen üçüncü grup, dişbudak perileridir (Meliai, Melia'lar). Nihayet güzellik tanrıçası Afrodit, Uranos'un kesilip denize fırlatılan erkeklik organından damlayan kandan değil de kanın denizde oluşturduğu köpüklerden doğar. Tabii bu Hesiodosun görüşüdür. Homeros, Afrodit'i Zeus ve Dione'nin kızları sayar. Bu konuda hangi şairin haklı olduğunu kesin olarak bilemeyiz, ama herhalde tanrıların soy ağacı konusunda Hesiodos'un Homeros'a kıyasla belirgin bir ağırlığı olduğundan ya da sırf Hesiodos'un hikayesi daha güzel, daha şairane diye, genelde Afrodit'in köpüklerden doğmuş olduğu kabul edilir.

Titanlardan Sonraki Soy Ağacı:

0) Gaia'nın, öz oğlu Uranos'tan olma 12 çocuğu Yunan mitolojisinde Titanlar diye geçer. Tabii Titanların soyundan gelme bazı ikinci kuşak tanrılar da. Gaia yeryüzü, Uranos da gökyüzü olduğuna göre, yerle göğün çocukları olan (ilk) Titanların sayısının 12 olması, kimilerine Zodyak kuşağında görülebilen takımyıldızları, yani astrolojik burçları düşündürmüştür. Belki bir yılda 12 ay oluşuyla da bir paralellik kurulabilir. İlk Titan kuşağında 6 erkek, 6 kız vardır. Erkeklerin adları, Okeanos (okyanus), Hyperion (yüksek kişi, güneş), Koios (bilgelik, kuzey kutbu), Kronos (zaman), Krios (veya Kriyus, takımyıldızlar ve savaşla bağlantılı olduğu sanılıyor), Iapetos (ölümlülük); kızların adları ise Mnemosyne (hafıza), Tethys (yeraltı suları), Theia (parıltı, değerli taşlar), Phoebe (kehanet, gizem, bilginin ışıltısı), Rhea(tanrıların anası olmakla, annesi Gaia'ya ve Kybele'ye benzetilir, doğurganlığı, bereketi temsil eder) ve Themistir (ilahi yasa, doğruluk, adalet).

1) İkinci Titan Kuşağı: Titanların, Kronos ile Rhea dışındaki Titanlardan devam eden soyu. Kronos ile Rhea'yı dışarda tutuyoruz, çünkü onların çocuklarıyla birlikte (başta Zeus olmak üzere) Olympos tanrıları dönemi başlamış oluyor. İkinci kuşak Titan sayılan isimleri şöyle sıralayabiliriz: Hyperion'un çocukları Eos (şafak), Helios (güneş) ve Selene (ay); Iapetos'un çocukları Prometheus, Epimetheus ve Atlas; Okeanos'un kızı Metis; Koios'un kızları Leto ile Asteria, nihayet Krios'un oğulları Astraeos, Pallas ve Perses.

Evet, sayfanın sonunda sunduğumuz Yunan mitolojisi soy ağacı görselinde belki gösterilmiyor, ama Krios'un çocukları var. Bunlar arasında en önemlisi Perses sayılabilir, çünkü Perses'in kuzeni Asteria ile birlikteliğinden Zeus'un pek el üstünde tuttuğu büyücü tanrıça Hekate doğuyor.

1.1) Okeanidler ve Pleiadlar: Okeanos ile Tethys'ten üçbin kadar Okeanid türüyor. Okeanidler, her biri ayrı bir deniz, göl, gölcük, dere, nehir, pınar, otlak, çiçek veya bulutun koruyucusu olan dişil varlıklar,

yani periler. Ünlü Okeanidler arasında, Zeus'un ilk karısı olup bilgeliği temsil eden Metis'i, Asya ve Avrupa kıtalarını cisimleştiren Asia ve Europa kızkardeşleri, Dionei, (Hesiodos'a göre) Calypsoyu, Styxi sayabiliriz. Ayrıca Yunan mitolojisinde mevcut üçbin kadar nehir tanrısının da bu Okeanidler oğulları olduğunu hatırlatalım. Zeus tarafından bir ineğe çevrilerek dünyayı deli dana gibi dolaşma cezasına çarptırılmış olan Io, bir nehir tanrısının (Inakhos) kızıdır. Io, İstanbul Boğazı'nı geçip de Prometheus ile buluşuncaya değin bir inek olarak kalır. Dionysosun soyu, anne tarafından, epey uzaktan da olsa işte bu meşhur Io'ya dayanır. Yine Hermesin anneannesi de bir Okeanid olan Pleionedir. Mehmet Akifin Çanakkale Şehitleri şiirinde adı geçen Yedi Kandilli Süreyya, Ülker takımıydı olup Yunan mitolojisine göre Ülker yıldız kümesi, Atlas'ın Pleione'den doğma yedi kızının (Pleiadlar) sonradan birer yıldız dönüşmesiyle oluşmuştur. Titan Atlasa birazdan geleceğiz, ama Pleiadlarla ilgili bilmemiz gereken birkaç husus daha var. Hermes'in annesi Maia, az önce söylediğimiz gibi, bir Pleiaddı, üstelik Pleiadların yaşça en büyüğüydü. Bu yedi güzel kıza ölümsüzler diyarının baş aktörlerinden Zeus, Poseidon, Ares, bir de Orion (bazı kaynaklara göre Sisyphos da) gönül düşürmüşler. Ülker kızları içinde Elektradan da bahsedilmeli. Elektra'yı psikolojideki Elektra Kompleksinden veya lise yıllarında okuduğumuz, Elektra isimli Sophokles tragedyasından hatırlıyor olabilirsiniz, ama Elektra aynı zamanda Truva'nın kurucusu Dardanosun da annesiydi. Çanakkale Boğazının Batı dillerinde bilinen adı olan Dardanelles, adını Dardanos'tan almıştır. Elektra isminin elektron (kehribar, parlak, parlayan) kelimesinden geldiğini, böylece de "parlayan dişi" anlamını taşıdığını, elektrik, elektron, elektronik gibi kelimelerin hep Elektra ile aynı kökene sahip olduğunu da söyleyelim. Konu çok mu dağıldı? Dağılmaz. Bakın, en son Hermes'te kalmıştık, şimdi de oradan güzel güzel devam ediyoruz. Kendisine gerek ölümlüler gerekse ölümsüzler aleminde serbestçe dolaşma hakkı bağışlanmış olan Hermes, bu yüzden mitolojide tanrıların ulağı diye geçer. Ama o kadarla kalmaz, ruhların öteki dünyaya yolculuğunda onlara rehberlik eder. Sporcuların, atletlerin olduğu kadar şairlerin ve hatiplerin, tüccarların olduğu kadar hırsızların, çobanların olduğu kadar gezginlerin de koruyucusu olan Hermes'in ezoterik, gizemci geleneklerde önemli bir yeri vardır. Hermes'in Afrodit ile birlikteliğinden, adeta bir kelime oyunu gibi ama, Hermafrodit doğdu. Hermafrodit, erkek üreme organları taşıyan bir dişi olarak tasvir edilir, şair Ovidius tarafından olağanüstü yakışıklı bir oğlan olarak betimlenir, bir tıp terimi olarak erdişiliği, yani çifte cinsiyeti tarif ederken mitolojik açıdan efemineliği, biseksüelliği temsil eder. Keçi ayaklı kır tanrısı, kimilerine göre şeytanın Yunan mitolojisindeki karşılığı olan Pan'ın kökeni net değilse de bir inanışa göre Pan, bazılarının bir Pleiad saydığı Dryope ile Hermes'ten olmaydı. Sayfanın sonunda sunduğumuz Yunan mitolojisi soy ağacı görselinde de öyle gösterilmektedir.

1.2) Hyperion'un Çocukları ve Heliadlar: Hyperion ve Thelia'dan Helios (güneş), Eos (şafak) ve Selene (ay) türer. Helios erkek, Selene ve Eos ise dişidir. Homeros'ta, alaca renginden ötürü, sıklıkla "gül parmaklı" sıfatıyla anılan şafağın da Antik Yunanda bir gök cismi gibi düşünülüp cisimlendirilmiş olması enteresandır. Ay tanrıçası Seleneyi ise yine Anadolu topraklarında, Bafa Gölü'nün hemen ardında yükselen Beşparmak Dağları'nda (Latmos) geçen nefis aşk hikayesinden tanıyoruz (Endymion efsanesi). Heliadlar ise bir Okeanid olan Klymenenin Helios'tan olma kızları, yani "güneşin çocukları"dır.

1.3) Koios ile Phoebe'nin Soy: Gizemli Phoebe'nin Koios'tan iki kızı oldu: Asteria (yıldızlardan gelme, yıldızlı anlamındadır) ve Leto (ismin kökeni ve anlamı belirsizdir). Asteria, kendisine göz koyan Zeus'tan kaçmak için bildircin kılığına girip Ege Denizinin semalarına dalardı. Böyle uça kaçsa sonunda bir ada olup Arşipele (Ege Denizi) kondu. Bu adanın Mykonos yakınlarındaki Delos Adası olduğu düşünülür. İstanköy'de (Kos) doğan Leto'ya gelince, o, Zeus'tan kaçmak konusunda kızkardeşi kadar başarılı olamadı. İyi ki öyle, yoksa Artemis ve Apollon gibi Yunan mitolojisinin iki büyük ismini Zeus-Leto ilişkisi olmasa hiç tanımayacaktık. Her ikisine de bir dönem Batı Anadolu'da çok

tapınılmıştır. Delos'ta doğmuş tanrıça Artemis'in ikili bir karakteri vardır. Bir yandan genç kızların, bakireliğin, doğumun koruyucusu, diğer yandan da yaban hayatının, yabani hayvanların ve avcılığın tanrıçasıdır. Bu yüzden genelde omzuna astığı bir yay ve sırtında taşıdığı oklarla, yanında gezdirdiği bir ceylanla tasvir edilir. Teyzesinin adasında doğmuş olduğuna bakılırsa, avcı tarafı da bazı kaynaklarda adı bir Amazon (mitolojik kadın avcı) olarak geçen teyzesinden geliyordur belki, kim bilir. Her halukarda Artemis, hiçbir erkekle evlenmeyip ömür boyu bakire kalacağına yemin etmiş, kadınları, kızları gözetken, kollayan bir tanrıçaydı. Apollon'a gelirse, bu kahin-tanrının niteliklerine dair anahtar kelimeler bilgi, güneş, ışık, doğruluk, bedenen ve zihnen mükemmellik, müzik, şiir ve bilicilik olmalıdır. Apollon'un adı, Yunanistan'daki Delfi şehrine sıkı sıkıya bağlıdır, çünkü Apollon Delfi şehrinin ve meşhur Delfi kahinlerinin koruyucu tanrısıdır. Hermes, lir adlı mitolojik çalgıyı Apollon için icat etmiş, ondan sonra da lir, Apollon'un başlıca sembolü olmuştur. Didim, Patara, Klaros, Apollon kahinliğinin Anadolu'daki belli başlı merkezleriydi. Artemis tapınısı daha ziyade Yunanistan'da, Delos, Attica, Pire ve Sparta'da etkili olmakla birlikte Artemis'in Anadolu'daki Efes kenti için taşıdığı önem büyüktü. Efes'teki, bugün iki mermer parçasından başka elimizde hiçbir şeyi kalmamış olan Artemis Tapınağı, bütünüyle mermerden inşa edilmiş, öylesine görkemli bir tapınaktı ki bir zamanlar dünyanın yedi harikası arasında anılıyordu. Artemis'in Efes'te muhtemelen Frigya'dan alınmış ana tanrıça (Kybele) kültürüyle sentezlendiğini, bu yüzden de göğsünde ilave memeler, elinde yumurta, üzüm, başak gibi bereket ve doğurganlık sembolleriyle tasvir edilmiş olduğunu da söylemeden geçmeyelim. Çeşitli görüşler ortaya atılmışsa da Artemis'in de Apollon'un da birer sözcük olarak kökenleri açıklık kazanmış değildir.

1.4) Iapetos'un Oğulları: Iapetos'un Klymene'den veya Asia'dan olma, sayılarının 13 olduğu söylenen çocukları arasında, diğerlerinden daha öne çıkan 4 oğlu vardır: Prometheus, Epimetheus, Atlas, Menoetios. İnsanlığın büyük kahramanı Prometheus'u ateşi tanrılardan çalmasından sonra geçtiği işkencelerden herhalde çoğumuz tanıyoruz. Kardeşi Epimetheus ise tam tersine, Prometheus ne kadar akıllı ise o ölçüde ahmak olarak anlatılır. Zeus'tan intikam almak isteyen Titanların adına Zeus'a kafa tutmak gafletinde bulunduğu için Zeus tarafından koca gök kubbeyi olduğu gibi omuzlarında taşımak cezasına çarptırılan Atlas'a gelince, o bahtsız, ama önemli bir Titan. Çünkü hem Iapetos'un en güçlü oğludur hem de Atlantik Okyanusunun ve efsanevi Atlantis Adasının adı Atlas'tan gelmez. Tabii "harita derlemesi" anlamında, kullandığımız "atlas"ların adı da. Hollandalı ünlü matematikçi ve kartograf Mercator, derlediği dünya haritalarına ilk kez "atlas" adını vermiş olan haritacıydı. Böylece Yunan mitolojisindeki Atlas'ın adından esinlenen ilk dünya "atlas"ı, Mercator'un teşvikiyle 1570'te yayımlandı. Atlas'ın omuzlarında Dünya'yı değil de gökkubeyi taşıdığını önemle vurgulayalım. Nitekim harita albümlerinin kapaklarında rast gelebileceğiniz bu şekilde çizilmiş Atlas figürlerine daha dikkatle baktığınızda orada resmedilenin Dünya değil de gökkubbe olduğunu görebilirsiniz.

Ayrıca bugünkü Fas ve Cezayir'in kuzeyinde yer alan Atlas Dağları da eskiden Atlas'la özdeşleştirilmiş sıradağlardır. Atlas'ın Okeanid Pleione ile birleşmesinden üç grup nimf (peri) meydana gelmiştir: Hyadlar (Hyades), Hesperidler (Hesperides) ve Pleiadlar (Pleiades). Ülker takımıyıldızını oluşturan Pleiadlar'dan yukarıda bahsetmiştik. Hyadlar, yağmur getiren perilerden oluşan bir kızkardeşler grubudur. Hesperidler, güneşin battığı yerde, eski Yunanların "dünyanın ucu" diye tasavvur ettikleri yerde oturan, güzelliği dillere destan bahçeleriyle meşhur periler. Eski Yunanlıların dünyası, Akdeniz havzasının batısına, okyanusa erişmediği için, altın elmalarla dolu bu bahçe de Kuzey Afrika'nın batı ucunda bir yerlerde, Atlas Dağları ile Bingazi arasında bir yerlerde hayal ediliyordu. Iapetos'un oğullarından Menoetios'a gelince, Zeus'un Titanlar Savaşında ok gibi bir şimşekle çarpıp öldürdüğü, sonra da Tartaros'a hapsedtiği Menoetios'un, Truva Savaşında Akha

tarafının en büyük kahramanı Akhilleusun yoldaşı, can dostu Patroklosun babası olmak gibi bir onur payesi var.

1.5) Mnemosyne ve Müzler: Eh bu kadar dağ, taş, deniz, bilmem ne perisinden bahsedip de "ilham perileri"ni dışarda bırakmak olur mu? Olmaz tabii, işte şimdi onlara geldik. Yunan mitolojisinde musalar ya da müzler diye adlandırılan ilham perileri Titan Mnemosyenenin kızlarıdır. Babaları Zeus olan musaların toplam adedi dokuz olduğu için 9 musalar diye de geçerler. İsimlerini, ilham etme konusunda uzman oldukları şeylerle birlikte sayarsak: Kalliope (destanlar, epik şiirler), Kleio (tarih), Erato (lirik şiir, aşk şiirleri), Euterpe (flüt, müzik), Melpomene (tragedya), Polyhymnia (ilahiler, kutsal şiirler), Terpsikhore (dans), Thalia (komedy), Urania (astronomi). Homeros'un müzü hangisi oluyor bu duruma göre? Kalliope. Ezoterik geleneklerde büyük bir yeri olan efsanevi müzisyen Orfe (Orpheus) de Kalliope'nin oğludur. Mnemosyne, Zeus'la dokuz gece birlikte olmuş ve bu birliktelikten her gece ayrı bir musa dünyaya gelmiştir. Mnemosyne'nin hafızayı, belleği temsil ettiğini söylemiştik. Bununla alakalı hikayeye göre, Mnemosyne'nin Hades'in ülkesinde, Lethe ırmağının karşısında bir havuz veya gölcüğü bulunuyordu. Lethe'nin suyundan içen ruhların ilerde yeniden doğduklarında bütün geçmişlerini unutacaklarına inanılırdı. Hâlbuki Orfik gelenekte, insanlar hiçbir şeyi unutmamalarını sağlayacak Mnemosyne'nin suyundan içmeye özendiriliyordu.

1.6) Kronos ve Rhea'nın Çocukları, Olympos Tanrıları: Rhea ile Kronos'un üçü erkek, üçü kız olmak üzere 6 çocukları oldu: Zeus, Hades, Poseidon, Hestia, Hera, Demeter. Bunlar arasında ilk doğup yaşça en büyük olanı, aile ve ocak tanrıçası Hestia'dır. Buna karşın Hestia bir aile kurmadı, çünkü kendisi sonsuza dek bakire kalmayı seçti, böylece de Poseidon ve Apollon gibi bazı iyi kısmetlerini eliyle tepmiş oldu. Hestia'nın sembolü, doğal olarak, ocakta yanan ateştir. Kadınların ve evliliğin tanrıçası olan Hera, sonradan kardeşi Zeus'un gedikli zevcesi olmuş, savaş tanrısı Ares'i, Olympos tanrıalarının silahtarını demirci tanrı Hephaistosu, gençlik tanrıçası Hebe'yi dünyaya getirmiştir. Yunan mitolojisinin Hera'nın Zeus'tan hiç gebe kalmadığını, çocuklarını anneanesi Gaia gibi kendi kendine doğurduğunu düşünen bir kolu da vardır. Fakat genellikle Hera'nın Zeus'un eşi olduğu kabul edilir. Hatta Hera kıskançlıktan yaptığı işlerle nam salmıştır. Tavuskuşu tüyü, nar ve taç, Hera'nın sembolleridir. Gençlik tanrıçası Hebe'nin vazifesi, Olympos'ta tanrılara ambrosia ve nektar ikram etmektir. Ganymedes kendi yerini alana dek de bu vazifesini sürdürdü. Ganymedes, olağanüstü güzelliğinden dolayı Zeus tarafından kaçırılmış bir oğlandı ("ganimet" kelimesini düşünün!). Heraklese Zeus tarafından ölümsüzlük bağışlandıktan sonra Hebe, Herakles'in karısı olmuştur. Athena da savaş tanrısıdır gerçi, ama savaşın asıl çetin yönünü, kanlı yüzünü temsil eden, 12 Olympos tanrısından biri olan Ares'tir. Bu nedenle, savaşın daha stratejik boyutunu simgeleyen tanrıça Athena her zaman zırhlı tasvir edilirken Ares tasvirleri çıplaktır. Ares'in sembolleri mızrak, tolga, iki tekerlekli savaş arabası, köpek ve erkek yabandomuzudur. Roma'da meşhur Minervaya dönüşecek olan tanrıça Athena'ya gelince, o bilgeliği, cesareti, yeteneği, stratejiyi simgeliyordu, sembolleri de en başta baykuş olmak üzere, yılan, zırh, göğüslük, miğfer, kargı, zeytin dalı ve Gorgon başı şeklindeki koruyucu figürüdür. Bu figür (Aegis), Athena'nın en güçlü ordulara dahi diz çöktüren kalkanının üzerine resmedilmiştir. Athena'nın doğumuna ilişkin çeşitli hikâyeler varsa da yaygın kabul gören öykü şudur: Bir erkek çocuğunun dünyaya gelip kendisini tahtından alaşağı edeceğinden korkan Zeus, o korkuyla hamile eşi Metis'i yutar. Oysa Metis bir kıza, Athena'ya gebedir. Böylece Athena, Zeus'un kafasının içinde bir yumru halinde gelişir, gelişir, sonunda da Zeus'un alnından zırhı, kalkanı ve miğferiyle, tam teşekküllü olarak dışarı fırlar. Athena'nın Atina kentinin koruyucu tanrısı sayıldığını söylememe bilmem gerek var mı? Rhea ile Kronos'un kızlarından, bahsetmediğimiz bir tek Demeter kaldı. Homeros destanlarından saç örgüsünün güzelliği ile "güzel örgülü" sıfatıyla anılan Demeter,

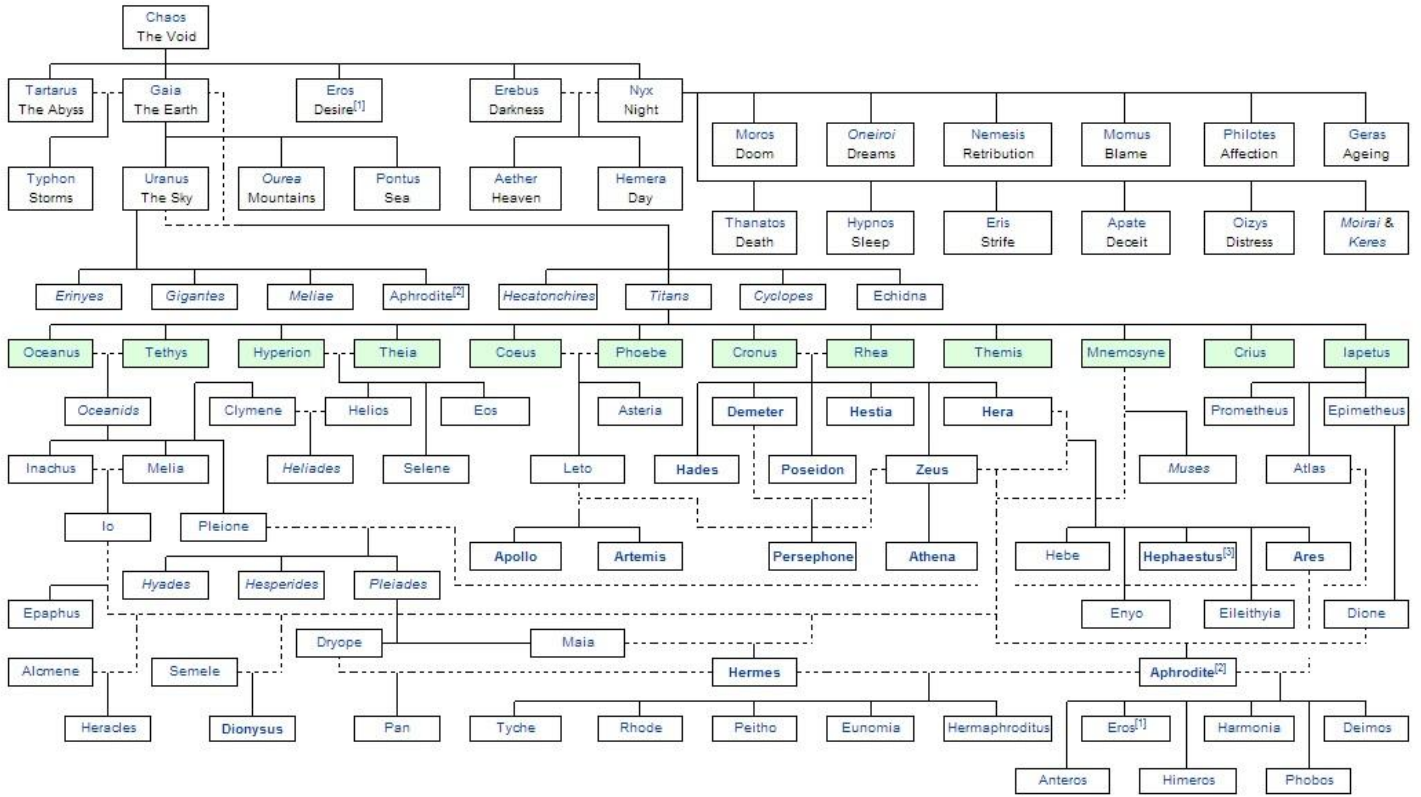
hasat ve bereket tanrıçası olduğu için sembolü de başaktır. Aslında Demeter, Olympos tanrılarını tarih açısından önceler. Demeter ve kızı Persephone, Eleusis misterlerinde merkezi bir yer tutarlar. Persephone, Demeter ile Zeus'un kızı olup yeraltı ülkesinin kraliçesidir. Ölüye sağlığında okunmuş bela ve lanetlerin yeraltındaki uygulayıcısı, başka bir deyişle, gölgeler kraliçesidir. Mitolojide bazen sadece "Kore" (kız) diye de geçer; Ölüler Ülkesi'ne amcası Hades tarafından kaçırılır. Böylece Hades'e de gelmiş olduk. Yeraltı tanrısı Hadesin zürriyeti de, Persephone'yi yeraltına kaçırmak dışında başkaca bir vukuatı da yoktur. İsminin kelime anlamı "görünmez"dir, bu görünmezliği sağlayan bir miğferi vardır. Yeraltının bütün madenleri Hades'e ait olduğu için Hades varlıklısıdır, Roma'da kendisine bu yüzden Pluto (varlıklısı) adı layık görülmüştür. Hades'in sembolleri, Tartaros'un bekçi köpeği üç başlı köpek Kerberos, yine Tartaros'un anahtarı, uzun asası, dişbudak ağacı, nergis ve boynuz kadehtir. Poseidon'a geldik. Zeus, yeryüzü egemenliğini kendisi ve kardeşleri arasında pay ederken Zeus'a gökyüzü, Hades'e yeraltı düştüğüne göre, Poseidon'a da kala kala denizler kalmıştı. Poseidon sadece deniz tanrısı değildir ama. Üç dişli yabasını yere bir vurdu mu yer gök zangır zangır sallanır, depremler olur, denizler karışır. Bu yüzden Poseidon depremlerden de (mesela Atlantis'in yıkımına neden olmuş olan) sorumlu bilinirdi. Ayrıca denizle atı "denizati" veya "hipopotam" haricinde yan yana hayal etmemiz belki biraz zor, ama Poseidon aynı zamanda atların da terbiyecisi olduğuna inanılan bir tanrıydı. Bilhassa eski çağlarda, at şeklinde betimlenir, şerefine at yarışları düzenlenirdi. Sonradan atların yeleleri gitti, saçlı sakallı bir adam olarak tasvir edildi. Roma'da Poseidon'a Neptün dendi, pek çoğunuzun bildiği gibi. Poseidon birçok kahramana olduğu kadar bazı mitolojik hayvanlara da babalık yaptı. Kahraman Poseidon oğulları içinde en ünlüsü Theseustur. Atina şehrinin mitolojik kurucusu olan Theseus'un annesi de Aegeustur (Ege Denizi). Tanrılar kralı Zeus için söyleyeceğimiz çok şey var, o yüzden onları iyisi mi başka sayfalara bırakalım ve burada şimdilik birkaç özelliğinden bahsetmekle yetinelim. Başlıca sembolleri şimşek, kartal, meşe ağacı ve boğa olan Zeus'un kelime anlamı "tanrı" demektir. Çeşitli Batı dillerinden kulağınıza tanıdık gelecek deos, deus, dios kelimelerinin "zeus" kelimesine yakınlığını düşünebilirsiniz. Titanlar Savaşı sırasında serbest bıraktığı tek gözlü Kikloplar, bu iyiliğin altında kalmayarak Zeus'a önceleri Gaia'nın sakladığı şimşegi armağan ettiler. Zeus'un savaşı kazanarak tanrılar tahtına kurulmasında bu silahın önemli katkısı oldu. Zeus, orada Jupiter adını almakla birlikte, baş tanrı sıfatını Roma'da da korumuştur. Ölümlü kadınlar veya tanrıçalar arasından seçtiği pek çok eşi vardır ki bunların büyük bölümünü burada gördük.

1.7) Afrodit'in Çocukları: Afrodit'in Hermes'ten, bir de Ares'ten olma epey çocuğu vardır. Ares'ten olma çocukları, tıpkı Nyx'inkiler (gece) gibi, çeşitli duygu veya durumların cisimleşmesine karşılık gelirler: Deimos (terör), Phobos (korku; "fobi" gibi), Eros (aşk), Anteros (karşılıklı, sadakatli aşk), Himeros (önüne geçilemeyen tutku), Pothos (hasret), Harmonia (armoni, uyum). Tanrıça Harmonia, kargaşa ve kaos tanrıçası Eris'in Yunan mitolojisindeki zıddıdır. Pothos, Eros, Himeros ve Anteros dörtlüsüne Eros (aşklar) adı da verilir.

Buradaki Eros, daha önce Khaos'tan meydana geldiğimizi söylediğimiz, ezeli Eros ile karışabilir, karışsın da zaten, çünkü ikisi de aslında aynı mitolojik figürü işaret ediyor. Sadece zamanla inanış değişmiş ve başlangıçtaki Eros-Khaos ilişkisi kopartılarak Eros'a Afrodit'in oğlu payesi verilmiş. Afrodit-Eros ikilisi Atina'da özel bir itibar görmüş ve her ayın 4. günü Eros'a adanmış.

Böylece bu uzun mitolojik soy ağacı bahsinin de sonuna gelmiş bulunuyoruz.

Mitolojik tanrıların soy ağacı:

Daha yakından incelemek isterseniz verdiğim linki internet tarayıcınızda aratmanız yeterli:

http://en.wikipedia.org/wiki/Family_tree_of_the_Greek_gods

Mitolojik Yaratıklar

Mitolojik yaratık dediğimiz zaman, mitolojide bir tanrı veya tanrıça gibi kutsal sayılmayan, fakat bir kahraman da olmayan, çoğunlukla insanların başına felaket getiren varlıkları kast ediyoruz. Yaratıklar bir takım üstün özellikleriyle sıradan ölümlülerden ve hayvanlardan ayrılırlar. Bu özelliklerin başında, muazzam bir güç veya insan üstü bir takım yetenekler gelir. Üstün güçlerle donatılmış yaratıkların öldürülmesi neredeyse imkansız olmakla beraber, neredeyse bir kural olarak bütün yaratıklar sonuçta ölümlüdür ve ancak ölümsüz güçlerin veya kahinlerin bilebildiği bir zayıf noktalarının var olması sayesinde, mitolojik hikayelerde genellikle bir tanrı ya da kahraman tarafından öldürülürler. Eski Yunanda mitolojik yaratıklar, şu 6 grup yaratıktan oluşurlar: Mitolojik canavarlar, mitolojik hayvanlar, gigantes (devler), drakon ismi verilen ejderler veya ejderhalar, efsanevi kabileler ve automata denen türlü otomatlar. Sitemizde bu grupların her biri için son derece ayrıntılı, özel sayfalar bulunduğundan bu sayfada sadece Yunan mitolojisi yaratıklarının isimlerini ve genel özelliklerini vermekle yetineceğiz.

Mitolojik Canavarlar

Yunan mitolojisi canavarları, Skylla ve Kharybdis gibi deniz canavarları, yılan saçlı Medusa'nın da aralarında bulunduğu Gorgonlar, yılanlı Hidra, Ölüler Ülkesinin üç başlı bekçi köpeği Kerberos ve onun iki başlı kardeşi canavar köpek Orthros, iki başlı bekçi vampirler (Lamia, Empousa, Mormo), gri cadılar (Graiiai) ve hipodromdaki atları ürküten hayaletlerin (Taraxippo ve Kobalos'lar) yanı sıra, insan-hayvan ya da hayvan-hayvan karışımı yaratıklardan oluşurlar. Yunan mitolojisinde insanla karışarak bir canavara dönüşmüş hayvanlar, atlar, boğalar, keçiler, kuşlar ve yılanlardır. At-insan karışımı canavarlara, yarı insan yarı at Kentauros ve Ipotane'leri; boğa-insan karışımına minotaur'u; kuş-insan karışımına, kanatlı kuş-kadınları (Harpia ve Sirenler); keçi-insan karışımına, yarı insan yarı keçi Satyr'leri; yılan-insan karışımına ise Gorgonları örnek verebiliriz. Hayvan-hayvan karışımından oluşan canavarlarda bazen iki, bazen de üç hayvanın özelliklerinin birbirine karıştığı görülür. Bunların belli başlı olanları, akrep-boğa karışımı Ophiotauros, kuş-at karışımı Hippocampos, aslan-keçi-yılan karışımı Chimera, at-horoz karışımı Hippalectryon ve aslan-akrep-yarasa karışımı Manticore'dir. Görüldüğü gibi, eğer vampirleri, cadıları, hayaletleri bir yana bırakacak olursak, Yunan mitolojisi canavarlarının genel özelliği, birden çok canlı türünün özelliklerini barındırmaları ya da çok başlı, çok kollu vb. olmalarıdır. Eğer bir canavar birden çok türün karışmasından oluşmuyorsa başının ya da kollarının sayısı, büyük ihtimalle, olması gerekenden fazladır. Bu çoklu kafalar ya da kollar bazen rejenerasyon (kendini tekrar üretme, yenilenme) özelliğine sahiptir ki mitolojik canavarlar içinde bunun en güzel örneği, Lerna gölünde yaşayan Hidra canavarıdır. Mitolojiye göre Rodos adasının ilk sakinleri olan ve Telkhines diye tabir edilen yaratıklar da canavarlar arasında sayılabilir. Çünkü köpek kafalı ve kollarının yerinde birer fok yüzgeci bulunan bu garip yaratıklar, iyi birer demirci ustasıyken sonraları kötü emellerine ulaşmak maksadıyla büyüye başvurmuşlar, bu nedenle de tanrılar (Zeus, Apollon ve Poseidon) tarafından el birliğiyle ortadan kaldırılmışlardır. Bellerine sarılmış yılanlara ve gözlerinden damlayan kanlara karşın İntikam tanrıçaları Erynis'leri canavarlardan saymıyoruz, çünkü adı üstünde, onlar neticede birer tanrıçadırlar.

Mitolojik Hayvanlar

Eski Yunan efsanelerindeki mitolojik hayvanların da mitolojik canavarlar kadar fantastik bir takım özellikleri vardır, fakat yine de mitolojik hayvanlar birer canavar sayılmazlar, çünkü

mitolojik canavarlar soyundan gelmezler. Bu olağanüstü hayvanların pek çoğu zaten ya yarı tanrısallıklardır ya da bir tanrının hizmetindedirler. Örneğin, kadın başlı, aslan ayaklı, kuşkanatlı Sfenks, yoldan geçenlere sorduğu bilmeceyi doğru cevaplayamayanları feci şekilde öldürdüğü halde bir canavar sayılmaz, çünkü efsanelere göre, Yunanistan'daki Thebai kentinin halkını cezalandırmak üzere, adı geçen şehre bizzat tanrıça Hera veya savaş tanrısı Ares tarafından

gönderilmiştir. Evet, bir mitolojik hayvanla bir mitolojik canavar arasındaki farkı böylece tespit ettikten sonra, şimdi Yunan mitolojisindeki belli başlı mitolojik hayvanları sayabiliriz. Yunan mitolojisindeki efsanevi atlar şunlardır : Efsanevi kanatlı at Pegasus; ölümsüz, konuşabilen at Arion; kahraman Akhilleus'un ölümsüz atları Balios ve Ksanthos; Diomedes'in insan yiyen kısırakları. Aslanlar : Nemea aslanı ve Sfenks. Kuşlar: Phoenix ve tunç gagalı, insan yiyen Stymphalia kuşları. Boğa : Girit Boğası; Koç : Altın postlu, uçan, konuşan koç Chrysomallos; Domuz : Dev Kalydonia ve Erymanthia domuzları; Yengeç : Canavar Hidra'nın yengeci Karkinos; Köpek : Avını her zaman yakalayan köpek Laelaps; Geyik : Tanrıça Artemis'in kutsal hayvanı, Keryneia maralı; Tilki : Hiç yakalanamayan Teumessia tilkisi; Yılan : Kuyruğunda da bir kafası bulunan Amphisbaena.

Mitolojik Yaratıkların En Azmanları: Devler

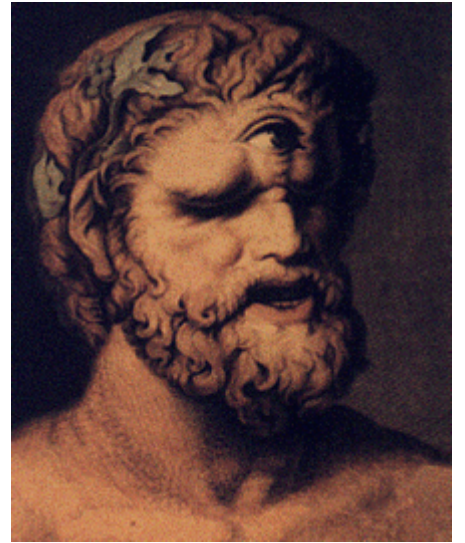
Yunan mitolojisinde devler, olağanüstü iri, güçlü, çoğunlukla da korkunç mitolojik yaratıklardır. İlk devler, Uranos ile Gaia'nın, yani yeryüzü ile gökyüzünün çocukları olan Kiklop'lar ve Hekatonkheir'lerdi. Uranos'un, oğlu Kronos tarafından kesilen erkeklik organından toprağa (Gaia) damlayan kandan ikinci bir devler kuşağı türedi (Gigantes). Fakat mitolojide bu iki devler kuşağının üyelerinden başka devler ve Kikloplar da mevcuttur. İşte bütün bu olağanüstü ölçülerdeki mitolojik yaratıklar, toplu olarak "devler" (Yunan dilinde "Gigantes") diye anılırlar. "Gigantes" kelimesinin anlamı da "yeryüzünden doğan"dır, çünkü bütün devlerin yeryüzü veya "toprak ana" Gaia'dan doğduklarına inanılır. Başka bir deyişle, devlerin genellikle tanrılarla bir akrabalığı vardır. Belki de bu yüzden, tıpkı mirastan mahrum edilmiş birer hak sahibi gibi, sık sık tanrılara meydan okumuşlar ve belirli tanrılarının yerine geçmek istemişlerdir.

Hekatonkheir

İlk devlerin bir öbeğini oluşturan Hekatonkheirler, 100 kollu, 50 başlı dev yaratıklardır ve Hekatonkheir, "100 kollu" anlamına gelir. Gök tanrısı Uranos'un oğulları olup yeryüzü tanrıçası Gaia'dan doğma 3 Hekatonkheir'in isimleri şunlardır: "Güçlü" Briareos, "Öfkeli" Kottos, "Dev kollu" Gyges. Briareos'un Roma mitolojisindeki adı Aegaeon'dur ("deniz keçisi"). Denizlerde gemileri yutan devasa dalgalar, tsunamiler ya da zelzeleler gibi, büyük ve tehlikeli doğa güçlerini sembolize ettiği sanılan Hekatonkheirler (Hekatonkheires), Yunan mitolojisinde pek bir varlık göstermezler.

Kiklop

Kikloplar (Kyklop veya cyclops diye yazılır) alınlarının ortasında tek bir gözleri olan, kaba saba devlerdir. İnatçıdır; kaba kuvvetlerinden ötürü, demircilik, taş ustalığı vb. ağır işlerle uğraştıkları düşünülür ve çoğunlukla bu tür zanaat işleriyle meşgul bir haldeyken, mesela demirci tanrı Hephaistos'a ocağın başında yardım ederken tasvir edilirler. Volkanik kraterlerin derinliklerinden yükselen korkutucu sesler, Kiklopların çalışıyor olmasına yorulur. Kikloplar sadece demircilik zanaatinde değil, taş işçiliğinde de ustaydı. Miken, Larnaka ve Argolis'teki bazı arkeolojik sit alanlarında bugün de görülebilen dev taşlı duvarlara bakan Helenler, bu anıtsal yapıların ancak Kikloplar tarafından örülmüş olabileceğini düşünmüşlerdir. "Şimşek" Steropes, "esip gürleyen" Brontes ve "parlak" Argos - Uranos'tan olma ilk üç Kiklop bunlardır.

Korkunç derecede çirkin ve tedirginlik verici ölçüde güçlü ve tehlikeli oldukları için, Kikloplar da Hekatonkheirlerle birlikte Uranos tarafından Tartaros'a hapsedilmişlerdi. Titanlar Savaşı sonrasında Zeus tarafından özgürlüklerine kavuşturulan bu yaratıklar arasında Kikloplar, savaşta aktif bir rol oynamışlardır. Steropes şimşegi ham haliyle üretmiş, Brontes buna şimşegin gürültüsünü, Arges ise parlaklığını katmıştır. Kikloplar, ürettikleri bu savaş silahını Zeus'a vermişlerdir. Zeus'un savaştan galip çıkmasında bu silahın büyük etkisi olmuş ve şimşek, o günden sonra Zeus'un temel silahı, hatta sembolü haline gelmiştir.

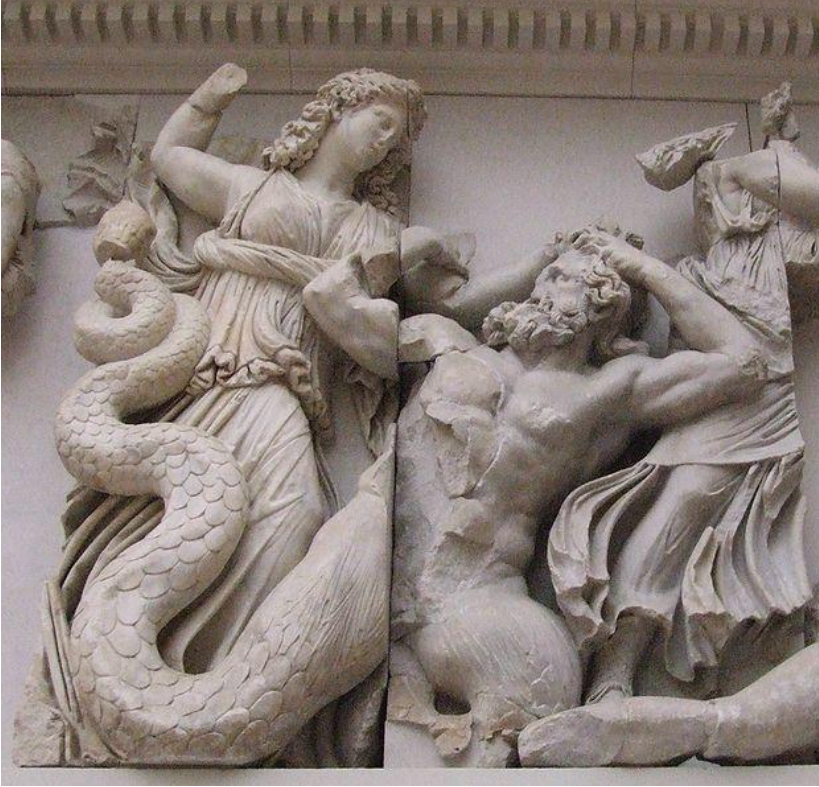
Zanaatkar Kiklopların, deniz tanrısı Poseidon'un üç dişli yabası, yeraltı tanrısı Hades'in görünmezlik miğferi gibi, mitoloji açısından son derece önemli, olağanüstü özelliklere sahip bazı özel silah veya gereçleri de tanrılar için üretmiş olduklarına inanılır. Efsanelere göre Kikloplar, tanrıça Artemis'in ok ve yayını ay ışığından, tanrı Apollon'unkileri ise güneş ışınlarından yontmuşlardır. Bu meşhur ilk veya "yaşlı" Kikloplardan başka, bir de "genç" Kikloplar denen, ikinci bir Kiklop kuşağı vardır. Mitolojiye göre genç Kikloplar, Yunanlıların geç Antik dönemde Sicilya ile bir tuttukları Hypereia adasında yaşayan, yamyam özellikleri gösteren bir Kiklop kabilesiydi. Fakat bu kabilenin üyeleri, yaşlı Kikloplarınkinden tamamen farklı bir soya mensuptu, çünkü bu Kiklopların soyları, Gigantes diye tabir edilen mitolojik yaratıklara, yani Uranos'un erkeklik organından toprağa damlayan kana dayanıyordu. Hypereia Kikloplarının en ünlüsü, hiç kuşkusuz, Odysseia'nın en iyi bilinen bölümlerinden birinin kahramanı olan Polyphemos'tur. Latince versiyonda Polyphemos diye de bilinen bu Kiklop, deniz tanrısı Poseidon'un oğlu olan yegane Kiklop'tur. Homeros'un Odysseia'sında, Odysseus'u ve onun tayfasının bir kısmını mağarasına kapatan Polyphemos, mağaradaki tayfayı her gün iki iki tüketmeye (beyinlerini çıkarıp yemeye) başlar. Nihayet Odysseus, Polyphemos'un gözünü kör ettikten sonra yaptığı kurnaz bir plan sayesinde kendisiyle birlikte altı adamını bu acımasız devin mağarasından kurtarmayı başarır. Fakat Odysseus bu kaçıışı elbette ancak deniz tanrısı Poseidon'un gazabını üzerine çekme pahasına gerçekleştirebilmiştir.

Gigantes

Yunan mitolojisinde, hadım edilmiş Uranos'un kanından türeyen veya Gaia-Tartaros birleşmesinden meydana gelen yüz kadar dev (Gigantes) vardır. Bu devlerin, eski Yunanlılar için büyük tehdit oluşturan çeşitli Trakya kavimlerini sembolize ettiği düşünülebilir. Çünkü mitolojide, Helenlere "ilkel" görünen bu kuzeyli kavimlerin, yok edilmiş devlerin kanından veya küllerinden türedikleri, volkanik faaliyete sebep oldukları söylenir; ayrıca devler de çoğunlukla panter postuna sarınmış vaziyette, ellerinde kaya parçaları ve yanan meşaleler tutan "barbarlar" olarak tasvir edilirler. Heykel ve mozaik sanatındaki betimlemelerde devlerin bacakları, ayaklarına doğru, yılan biçiminde son bulur. Bazı tasvirlerde ise devleri, zırhlı, mızraklı, klasik savaşçı piyadeleri kılığında görürüz. İster barbar isterse medeni kılıktaki tasvir edilmiş olsunlar, her durumda devler bir "savaş"ın içinde, öldürülmesi gereken düşmanlar olarak gösterilirler.

Devlerle Savaş (Gigantomakhia)

Devler, Titanlar Savaşındaki yenilginin öcünü almak isteyen anaları Gaia'nın kışkırtmasıyla

Olympos tanrılarına savaş açmışlar, fakat karşı safta bütün Olympos tanrılarının yanı sıra kahraman Herakles'in de bulunuşu nedeniyle, bu savaşı kaybetmişlerdir. Devler Savaşı

(Gigantomachy/Gigantomakhia) adı verilen bu mitolojik olaya karışmış devlerin en ünlüleri, Alkyoneus, Polybotes, Enkelados ve Hesiodos'a göre devlerin kralı olan Porphyryon'dur. Enkelados, tanrıça Athena tarafından Sicilya adasının altına gömülürken Polybotes, İstanköy

açıklarında Poseidon'un kendisine fırlattığı dev kara parçasının altında kalır, Nisyros adası da böylece meydana gelmiş olur. Devlerin kralı Porphyryon ise Devlerle Savaş sırasında tanrıların üzerine Delos adasını fırlatmış, tanrıça Hera'ya tecavüz etmeye kalkıştığı sırada Zeus'un yıldırımları ve Herakles'in oklarıyla zar zor öldürülebilmiştir. Savaşta isyancı devlerin başında Trakyalı devlerin en yaşlısı olup kendi ülkesi Pallene sınırları dahilinde ölümsüz olan Alkyoneus vardır. Mitolojide Pallene diye geçen ülke (bugünkü Kassandra), Yunanistan'ın Kuzey Ege denizine üç parmak biçiminde uzanan Halkidiki yarımadasını oluşturan parmaklardan (yarımadalardan) biridir. Hades'i alt etmek üzere doğmuş olan Alkyoneus (devler, belirli bir tanrıyı alt etmek üzere doğarlar), 24 adamını katlettiği Herakles tarafından öldürülmüştür. Uyuyan deve gizlice yaklaşan Herakles, önce Alkyoneus'u sopa darbeleri ve ok yağmuruyla etkisiz hale getirmiş, sonra da yaralı devi Pallene sınırlarının dışına kadar sürükleyerek onun ölmesini sağlamıştır.

Efsaneye göre, Alkyoneus'un yasını tutan yedi kızı, birer balıkçıla dönüştürülmüştür. Homeros'un kendisinden "devlerin kralı" olarak bahsettiği Eurymedon, Porphyrion veya Alkyoneus'tan biri olabilir. Bundan emin değiliz; kesin olan bir şey varsa o da Alkyoneus ve Porphyrion'un kardeş olduklarıdır. Devler Savaşı sırasında öldürülen diğer devler şunlardır: 3 kader tanrıçası (Moirai) tarafından tunç güzle kıyasıya dövülerek öldürülen Agrios ile Thoon; tanrıça Artemis tarafından öldürülen Aigaion; devlerin en hızlısı olan Damysos (Damysos'un hızlı olmasını sağlayan topuk kemiği, devin ölümünden sonra, Kheiron adlı bir kentauros tarafından çıkartılıp Akhilleus'a nakledilmiştir); Dionysos'un kozalak süslü değneğiyle öldürdüğü Eurytos; Hermes tarafından kılıçla öldürülen Hippolytos; Hekate'nin meşaleleriyle yakılarak öldürülen Klytios; Hephaistos'un demir eriyiği ile yaylım ateşine tutarak öldürdüğü Mimas; Herakles'in öldürüp derisinden koruyucu bir pelerin yaptığı aslansı dev Leon; tanrıça Athena'nın öldürüp yüzdüğü keçimsi derisinden kendine ünlü savaş kalkanını (aegis) yaptığı Pallas; tanrıça Hera tarafından öldürülen Phoitos; Dionysos tarafından öldürülen Typhoeus. Devler savaşına katılıp da sağ kurtulabilen iki dev vardır. Bunlardan biri, anası Gaia tarafından bir bok böceğine çevrilmesi sayesinde tanrılardan gizlenebilmiş olan Aristaios, diğeri ise yine Gaia tarafından Kilikya'da (Çukurova bölgesi) bir incir ağacına çevrilmek suretiyle saklanan Sykeus'tur. Mitolojide "Aloadai" denen ikiz devlerin, yani Otos ile Ephialtes'in Olympos'a saldırdıkları kesinse de bu saldırının Devler Savaşının bir parçası olup olmadığı tartışmalı bir konudur. Otos Artemis'i, Ephialtes de Hera'yı kendine eş olarak istiyor, Olympos'un üzerine bu yüzden yürüyorlar, üstelik bu iş muhtemelen Devler Savaşı sırasında, demektir ki belki de genç ikizler bu savaştan cesaret aldıkları için oluyor; ama bütün bunlar bu girişimi Devlerle Savaşın bir parçası saymamızı gerektirir mi? Devler Savaşı bir taht kavgası, bir intikam meselesi; Otos-Ephialtes kardeşlerin meselesi ise kişisel bir şey. Her neyse, yüzlerinde henüz tüy bitmemiş bu genç devler, cüretlerinin bedelini çok ağır ödüyorlar. Efsanenin Homeros versiyonunda Apollon tarafından öldürülüyorlar, başka bir versiyonda ise ellerinde rehin tuttıkları Ares'e karşılık kendini güya onlara sunmaya gelen Artemis'in oyununa gelip birbirlerini vuruyorlar. Neresinden bakarsanız bakın, acemiliğe, toyluğa dair, önüne geçilemeyen gençlik maceralarının başa açtığı belalarla ilgili bir hikaye bu. Zaten Ephialtes de kelime anlamı olarak "bir şeylerin üstüne atlayan, üzerine zıplayan" demek. Tuhaf ki Yunancada aynı zamanda "kabus" demekmiş Ephialtes; doğrusu enteresan olduğu kadar güzel de bir düşünce.

Typhon-Typhoeus-Tifon

Yunan mitolojisindeki en korkunç canavar olduğu söylenen Typhon, neredeyse bütün canavarlarının atası sayılır. Gaia ile Tartaros'un çocukları olan bu benzersiz devin büyüklüğü, bizim masallarımızda "bir dudağı yerde, bir dudağı gökte" diye anlattığımız boyuttur. Yarı insan yarı yılan Echidna canavarının kocası olan Typhon, belden aşağısı yılan şeklinde, dev bir yaratıktır. Tısladığı zaman ağzından gökyüzüne kızgın kaya parçaları savrulur ve bu esnada yaratığın etrafında kavurucu bir fırtına başgösterir. Mağarası Anadolu'da, bugünkü Mersin-Kızkalesi dolaylarında bulunan Typhon, Zeus'un üzerine yürümüş ve onu ayak bileklerini keserek hareketsiz bırakacak kadar ileri gitmiştir. Fakat Hermes'in yardımıyla eski gücüne kavuşan Zeus, Typhon'u şimşekleriyle Balkanlara, oradan da Sicilya'ya kadar kovalamış, nihayet Etna yanardağını onun üzerine yıkmak suretiyle, tanrıların dahi korktuğu bu dev yaratıktan ilelebet kurtulmuştur.

Geryon

Geryon, akşam perilerinin (Hesperides) ülkesindeki bir adada (Erytheia) yaşayıp efsanevi bir kırmızı inek sürüsüne sahiplik eden, üç gövdeli, üç başlı, üstelik kanatları da olan bir devdir. Herakles (Herkül), onuncu görevi sırasında bu adaya gelip Geryon'u da onun iki başlı bekçi köpeği Orthros'u da (Orthros, Kerberos'un kardeşidir) öldürür, kırmızı inek sürüsüyle birlikte adadan ayrılır. Herakles, Geryon'u, Lerna gölünün uğursuz canavarı Hidra'nın zehirli kanına bulanmış bir okla tam alınının ortasından vurarak öldürür.

Argos Panoptes - Argus Panoptes

Meşhur Antik Yunan mitolojisi derlemesi Bibliotheka'nın yazarı Apollodorus'a göre Echidna'yı öldürmüş olan dev Argos'un o kadar çok gözü vardı ki uyurken bile en az bir gözü açık olurdu. 100 gözlü olduğu söylenen Argos'a "panoptes" (her şeyi gören) sıfatının layık görülmüş olması bu yüzdendir. Argos Panoptes, yüz gözlü birinin yapabileceği herhalde en iyi işi yaparak Zeus'un karısı, kıskanç tanrıça Hera adına, o sırada Zeus tarafından bir ineğe çevrilmek suretiyle kamufle edilmiş bulunan su perisi Io'yu kollamıştır. Ama bu sırada Io'yu kurtarmak isteyen Zeus'un gönderdiği Hermes tarafından öldürülmüştür. Efsaneye göre Hermes, önce Argos'u fısıldadığı tılsımlı kelimelerle uyutur, yani yüz gözünü de bir bir kapatır, ondan sonra da onu taşla ezip öldürür. Başka bir versiyonda ise Argos'u müzikle uyutmayı deneyip bunu başaramayan Hermes, devi kılıcıyla öldürür. Argos nasıl ölmüş olursa olsun, bu olay, yeni tanrı jenerasyonunda dökülmüş olan ilk kandır ve bundan böyle Hermes, "Argeiphontes" (Argos'u öldüren) sıfatını da sahip olduğu diğer onurlandırıcı sıfatlar arasına katacaktır.

Tityos

Tityos'un hikâyesi biraz devler kralı Porphyrion'un hikayesini andırır. Fakat Tityos, Porphyrion gibi Hera'ya değil de, Leto'ya tecavüze yeltenir. Bunun sonucunda da Leto'nun çocukları Apollon ve Artemis tarafından öldürülür. Yine de Hera'nın bu işte bir parmağı yok değildir; Tityos'u böyle bir işe kalkışmaya kışkırtan tanrıça Hera'dan başkası değildir. Tityos, aslında Zeus'un prenses Elara'dan doğma oğludur. Zeus, hamileliği sırasında Elara'yı Hera'nın gazabından korumak için yer altında sakladığı sırada, dev boyutlara ulaşan ceninin Elara'nın karnından dışarıya taşıp toprağa karışması nedeniyle sonuç olarak tanrıça Gaia (yeryüzü, toprak) tarafından doğrulmuş olur. Bütün devler Gaia'nın çocukları sayıldığı için, Tityos'un dev olarak doğmasında, gebelik ve doğum sürecinde Gaia'nın da işin içine karışmış olmasının büyük payı olduğunu sanırım. Tityos'un diğer devlerden başlıca farkı şudur ki çilesi ölünce bitmemiş, onun için asıl işkence Tartaros'ta başlamıştır. Efsaneye göre orada her gün iki akbaba gelip Tityos'un gün aşırı yenilenen karaciğerini söke söke kopartır ve yerler. Tityos, bir yerde Prometheus ile aynı işkenceye maruz kalmış demek ki.

Antaios-Antaeus

Gaia ile Poseidon'un oğulları olan, yarı-dev Antaios, insana daha çok Grek-Berberi karışımı bir efsanenin kahramanı gibi görünüyor. Kaynaklara göre Libya'nın iç kesimlerinde yaşayan kral Antaios (Latinleştirilmiş hali Antaeus), gelip geçenlere güreşte meydan okuyor, güreşe tutuşup da tuş ettiği herkesi de acımadan öldürüyordu. Antaios hiç yenilmez ve öyle çok kişiyi altına alıp öldürür ki bunların kafataslarını Poseidon tapınağına çatı diye yığar. Antaios'un büyük sırrı, güreş esnasında toprakla, yani annesiyle olan temasını koruduğu sürece, Gaia'dan tükenmek bilmez bir enerji akışıyla beslenmesidir. Antaios'un ayakları bir kez yerden kesilecek olsa, bu hiç yenilmeyen dev, ancak herhangi bir insan kadar güçlü olacaktır. 11. görevini yerine getirmek üzere, Hesperidlerin efsanevi bahçesine doğru yola koyulan Herakles, yolu üzerinde Antaios ile karşılaşınca bu devle güreşmek zorunda kalır. Güreş sırasında çaresizce Antaios'u yenmeye gayret eden Herakles, bir yandan da onun neden hiç yorulmadığını çözmeye çalışır. Nihayet, doğru akıl yürütmeye (bazı versiyonlarda tanrıça Athena'dan tüyo olarak) devin sırrına vakıf olur; onu havada tuttuğu bir sırada bir ayı kuvvetiyle sıkıp kaburga kemiklerini kırmak suretiyle öldürür. Yunan mitolojisine göre Antaios, Tinge, Tinga, Tingis, Tinjis vb. adlarla anılan, bir Berberi ilahesi ile evliydi. Tarihçi ve arkeolog Mustapha Ouachi, tanrıça Tinge ile Tanca şehri (Fransızca Tangiers; Fas'ın kuzey kesiminde bir şehir) arasında coğrafi bir bağın varlığına işaret etmiştir.

Khrysaor-Chrysaor

Khrysaor'un hikayesi, deniz tanrısı Poseidon ile Gorgon Medusa'nın Athena'nın tapınağında birlikte olmalarıyla başlar. Tanrıça Athena, kendisine yapılan bu saygısızlığı bağışlamaz ve mitolojide Gorgonlar adıyla anılan üç kızkardeşin en güzeli olan Medusa'nın güzelim saçlarını kıvrır kıvrır yılanlara dönüştürür. Gelgelelim Medusa Poseidon'dan hamile kalmıştır. Ünlü kahraman Perseus, bir canavara dönüşmüş olan Medusa'nın kafasını uçurduğunda (Medusa, ölümlü olan yegane Gorgondur) Medusa'nın başsız gövdesinden efsanevi kanatlı at Pegasos ile Khrysaor doğar. Khrysaor, genellikle genç bir dev olarak tasvir edilir, ama kardeşi Pegasos'un kanatlı at oluşu gibi, bazen Khrysaor'un da bir kanatlı yabandomuzu şeklinde resmedilmiş olduğu görülür. Khrysaor, dümdüz bir tepsi gibi olduğu düşünülen dünyayı çepeçevre saran, uçsuz bucaksız Okeanos Nehri'nin tanrısı olan Okeanos'un kızı, su perisi Kallirrhoe ile birleşmiş, bu birleşmeden yukarıda sözünü ettiğimiz dev Geryon doğmuştur. Hesiodos'un Echidna'nın da Khrysaor ile Callirrhoe'nin çocukları olduğunu ima ettiği sanılır, ama mitoloji uzmanları Echidna'nın ebeveynliği konusunda Gaia-Tartaros veya Keto-Phorkys çiftlerine öncelik tanır.

Gegenees

Marmara denizinin mitolojideki adı Propontis idi. Gönen Çayı ise Aisepos olarak biliniyordu. İşte mitolojik Gürcü krallığı Kolkhis'te bulunan efsanevi "Altın Post"u ele geçirmek üzere Argo adlı gemiyle, Iason önderliğinde denize açılmış Argonotların başından geçen sayısız maceradan biri de, geminin Gönen Çayı'nın Marmara'ya döküldüğü yerle, o vakitler "Ayı Dağı" olarak bilinen, üzerinde dimdik bir tepenin yükseldiği bir ada arasındaki sığ boğazdan geçişi sırasında yaşanır. Bahsettiğimiz adada Gegenees (Gegene'ler)adıyla bilinen 6 kollu devler yaşamaktadır. Misya'daki bu bereketli topraklar Doliones halkına ve onların Khytos şehrinde ikamet eden soylu kralları Kyzikos'a ait olmakla birlikte, Gegenees söz

geçirilemeyen, vahşi bir devler kabilesidir. Argonotların bir kısmı, önlerindeki denizin nerelere uzandığını görebilmek amacıyla Dindymon denen dağın (Gediz'deki Murat Dağı) tepesine çıkmışlardır. Geri kalanlar ise gemiyi Khytos limanına sokmakla meşguldürler. İşte tam o sırada hiç beklenmedik bir Gegenees saldırısı baş gösterir. Altı kollu devler, tepelerden dangır dungur inerek geniş limanın girişini denize yuvarladıkları koca kaya parçalarıyla iki taraftan kapatmaya başlarlar; amaçları tabii ki Argonotları koyda bir fare gibi kapana kısırmaktır. Şansa bakın ki Herakles o sırada Dindymon'un tepesinde değil, genç gemicilerle birlikte Khytos'tadır. Yayını çektiği gibi birkaç devi aşağıya indirir. Ama altı kollular, kırıp sivrilttikleri koca koca kayaları bu kez onun üstüne atmaya başlarlar. Vaziyet iyi değildir, Gegenees azmanları fena bastırmıştır, derken o sırada Dindymon'un zirvesine varamadan dönüş yoluna geçmiş tecrübeli Argonotlar şehre varıp Herkül'ün imdadına yetişirler. Yaratıkların tümü havada vızıldayan ok ve mızraklarla haklanır. Mücadele sona erip silahlar sustuğunda ölü devlerin limanın ağzında oluşturduğu manzara, destanın şairine sahile yığılmış keresteleri çağırıştırır. Gegenees kabilesinin vahşi fertleri, şimdi dev gövdelerinin yarısı suda, diğer yarısı kumsalda, kuşlara ve balıklara yem olmayı beklemektedirler. Bu arada söylemeden geçmeyelim ki şair Apollonius Rhodius'un Argonotların eşsiz maceralarla dolu seyahatini anlattığı Argonautica epik şiiri (M.Ö. 3.yy), Helenistik dönemden günümüze ulaşabilmiş tek yazılı eserdir. Çok kıymetli. Bir düşünsenize, devir, İskenderiye Kütüphanesi devri!

Lestrygonyanlar

Lestrygonyanlar bahsiyle beraber, başka bir efsanevi devler kabilesine daha gelmiş olduk; hem de yamyam olanına! Homeros Odysseia'sında anlatılan Lestrygonyanlar, Ithaca'ya dönüş yolculuğunda Odysseus'a ve gemilerine en büyük kaybı verdirenlerdir. Tayfanın önemli bir bölümünü mideye

indirmekle kalmaz, 12 geminin 11'ini de fırlattıkları kayalarla parçalarlar.

Korunaklı bir koya sığınan Odysseus'un gemisi bu vartayı sağ salim atlatır.

Homeros şöyle yazar: "Odysseus'un adamları 12 gemiyle Lamos'un kayalık kalesine,

Lestrygonyanlar şehri Telepylos'a vardı". Lamos'un adı destanın başka

hiçbir yerinde geçmez; şehrin kurucusu mudur, yoksa adanın veya ülkenin adı mı, bunu bu yüzden hiç bilemeyiz. Bu hikaye biraz Hansel ve Gretel'i hatırlatır. Odysseus'un keşif için adaya gönderdiği üç adam, adada Lestrygonyanların kralı Antiphates'in kızı olduğunu ve o anda Artakaia adlı bir pınardan su temin etmeye gittiğini söyleyen bir kızla karşılaşır. Kız, adamları kendi evine yönlendirir. Evde onları dev bir kadın beklemektedir. Kadın, adamları görünce hemen kocasını çağırır. Gelen adam da bir devdir ve bu dev, adamların bir tanesini kaşla göz arasında öldürüp adamcağızın kanını içmeye koyulur. Bunu gören iki gemici hemen tabanları yağlar, ama artık çok geçtir, çünkü Antiphates'in vahşi çağrısına uyan binlerce Lestrygonyan peşlerine takılmıştır. Yukarıda da söylediğimiz gibi, yamyam devler, Odysseus'un gemisi hariç, limanda adeta kapana kısılmış durumdaki bütün gemileri kayalarla bir bir batırır, tüm mürettebatı da zıpkınla balık avlar gibi mızraktan geçirirler. Odysseus, büyük kayıp vermekle birlikte, tek gemilik tayfasıyla Lestrygonyanların adasından kaçıp kurtulmayı başarır. Odysseus'un bir sonraki durağı, Kirke'nin adası Aiaia olacaktır.

Drakon ve Drakainalar (Ejderler)

Yunan mitolojisindeki ejderhalar, drakonlar, drakainalar ve ketea adı verilen deniz canavarları olmak üzere üç gruba ayrılır.

Drakon

Drakon denilen ejderhalar, esasen ejderler, yani dev yılanlardır, ama bunların keskin dişleri ve ölümcül zehirleri olduğu gibi, birden fazla kafası da olabilir. Yunan mitolojisindeki ejderhalar, bildiğimiz, ateş püsküren türden ejderhalar değildir. Bunun tek istisnası Chimera'dır ki aslan, keçi, yılan karışımı bir yaratık olan bu mitolojik canavar, ateş püskürttüğü halde bir ejder sayılmaz. Drakon, genellikle kutsal bir pınarı, bir bahçeyi veya bir hazineyi korur. "Drakon", Yunanca "açık biçimde görmek" veya "keskin bakışlarla bakmak" anlamlarındaki "drakein" ve "derkomai" köklerinden türemiş olan bir kelimedir. Yunan mitolojisindeki drakonların eksiksiz listesi şu yaratıklardan oluşur: Akşam perilerinin (Hesperides) altın elmalarla dolu bahçesini koruyan ve Herkül tarafından öldürülen, yüz başlı Ladon ejderi, Gaia tarafından Delphi tapınağını korumakla görevlendirilen ve tanrı Apollon tarafından öldürülen Python ejderi, Lerna Gölünün dibindeki Ölüler Ülkesi girişini koruyan, her biri kesildiğinde yeniden çıkma özelliğine sahip 9 adet kafası bulunan, Herkül tarafından öldürülen Hidra, savaş tanrısı Ares'in Kolkhis'teki bahçesinde, efsanevi "Altın Post"u koruyan, hiçbir zaman uyumayan Kolkhis ejderi (Iason, altın postu ancak Medea'nın Kolkhis ejderini büyülemesi sayesinde çalabilir), Ares'in Thebai şehri yakınlarındaki kutsal bir pınarını koruduğu sırada kahraman Kadmos tarafından taşla öldürüldükten sonra toprağa ekilen dişlerinden tam donanımlı savaşçıların türediği Ismenos ejderi, Salamis adasında terör estirdiği sırada Kykhreus adlı kahraman tarafından def edilip Eleusis'e kaçan ve orada tanrıça Demeter'in hizmetine giren Kykhreides, tanrıça Demeter'in savaş arabasını çeken ve tarım yapma bilgisini tüm dünyaya yaymak üzere seyahat edebilmesi için Triptolemos adlı kahramana verilen, kanatlı, iki adet Demeter drakonu, Lidya'yı (Uşak-Manisa-izmir) kırıp geçiren, biri Herkül, diğeri dev Damasen tarafından öldürülen Maionios drakonları, cadı Medea'nın arabasını çeken, ortadan kaldırılmış Titanaların kanından türemiş, uçabilen, iki Medea drakonu, Zeus'un Nemea'daki kutsal bahçesini koruyan, bölge kralının oğlunu yediği için savaşçılar tarafından yok edilen Nemea drakonu, devlerle savaş sırasında tanrıça Athena'nın üzerine salınan, fakat tanrıça tarafından gökyüzüne fırlatılarak orada Ejderha takımıyıldızına (draco) dönüşmüş olan Gigantomakhios drakonu, tanrıça Artemis'in Mysia'daki (Balıkesir) kutsal bahçesini koruyan, Halia adlı kızla çiftleşerek Ophiogenes denen kavmin atası olmuş Ophiogeneikos drakonu, Aeolia'daki Pitane kentinde (İzmir'in kuzeyi, Çandarlı) bulunan, tanrılar tarafından taşla çevrilmiş Pitane drakonu, Rodos'ta terör estiren Phorbas adlı kahraman tarafından ortadan kaldırılmış olan Rodos ejderleri, Truvalıları "tahta at" oyununa karşı uyarmaya çalışan Truvalı Poseidon rahibi Laocoon ve oğullarının başına felaket getirsin diye deniz tanrısı Poseidon tarafından Truva'ya yollanan, vazifelerini yerine getirdikten sonra kayıplara karışan Truva ejderleri, Thespieae şehrine lanet yağdırırken korkunç ejderi yok etme pahasına kendini feda eden kahraman Menestratos'un öldürdüğü Thespaie drakonu, Sahara Çölünün güneyinde filleri dahi yuttukları söylenen dev Etiyopya ejderleri, Orta Anadoludaki Frigya'da, gökteki kuşları olduğu kadar, yerdeki

çobanları da sihirli soluklarıyla etkileri altına alıp yok eden, inanılmaz uzunluktaki Frigya ejderleri, Hindistan'ın dağlık kesimlerinde yaşayıp filleri yutan, Hintli ejder avcıları tarafından ancak büyü yoluyla ortadan kaldırılabilen Hint ejderleri. Yunan mitolojisindeki ejderlerin en iyi bilinenleri, en başta saydığımız ilk altısıdır.

Drakaina

Drakaina, kelime olarak drakonun dişisidir; ama drakonlardan farklı olarak, mitolojideki hemen bütün drakainaların başı, güzel bir kadın başı biçimindedir. Draikainaların başında, mitolojiye göre neredeyse bütün canavarların anaları olan Keto ve Echidna gelir. Keto aslında bir deniz tanrıçasıdır, fakat belden aşağısı ejder şeklinde olup daha ziyade köpekbalıkları, balinalar ve deniz canavarları (ketea) vb. tehlikeli deniz canlılarıyla ilişkili bir tanrıçadır. Denizin kişileşmiş olan Pontos ile yeryüzünün temsili olan Gaia'nın çocuğu olarak Keto'nun denizin tehlikelerini simgelediği düşünülebilir. Keto'nun, deniz tanrısı Phorkys'le birleşmesinden Ladon ejderi, Skylla, gri cadılar (Graiiai), Gorgonlar gibi birçok canavar türer. Hesiodos'a göre Echidna da Keto'nun kızıdır. Keto ile "deniz canavarı" demek olan ketos (ve bunun çoğulu "ketai") arasında doğrudan bir bağ kurulmamalıdır. Ayrıca Keto'yu, Poseidon tarafından Etiyopya'nın üzerine salınmış deniz canavarı Ketos ile de karıştırmamak gerekir. Özetle, Keto, çeşitli canavarların anası olan bir deniz tanrıçası ve bir drakainadır, ama deniz canavarlarının anası değildir. Echidna, devler bahsinde gördüğümüz korkunç Typhon'un karısı olan drakainadır. Mitolojik canavarlar veya hayvanlar içinde Chimera, Hidra, Sfenks, Nemea aslanı, Kerberos ve Orthros, Echidna'nın çocuklarıdır. Echidna, çeşitli kaynaklarda Gaia-Tartaros, Keto-Phorkys, hatta Khrysaor-Kallirrhoe çiftlerinden birinden türemiş sayılır. Echidna, kocası Typhon'la birlikte, adı Arima diye geçen bir yerdeki ininde yaşıyordu ki Arima, büyük ihtimalle, Mersin Kızkalesi civarında bulunuyordu. Hesiodos, Echidna'yı yaşlanmaz ve ölümsüz sayar, Apollodoros ise onun dev Argos Panoptes tarafından öldürülmüş olduğunu yazar. Bu nedenle kimileri, Argos Echidnası diye, ikinci bir Echidna'dan bahsederler. Bu ikinci Echidna'nın anası, yeni ölmüşlerin ruhlarının Ölüler Ülkesine yolculukları sırasında geçmek zorunda oldukları, Ölüler Ülkesinin sınırı sayılan Sytx Nehrinin tanrıçası Styx, babası ise Peiras diye, kim olduğu pek bilinmeyen, ama kral Argos'un oğlu olduğu sanılan bir ölümlüdür.

Yunan mitolojisindeki diğer drakainalar Kampe, Delphyne, Skylla, Lamia (Sybaris), Poine ve Skythia drakainasıdır. Kampe, Tartaros'a tıkılmış hekatonkheir ve kikloplara gardiyanlık eden, korkunç bir drakainadır. Belden yukarısı yılan saçlı bir kadın görünümündedir, belden aşağısı ise ejder biçiminde olup ayaklarının yerinde sayısız yılan taşır; kalçasından aslan, yabandomuzu gibi en yırtıcı elli hayvanın başı fırlamıştır; omuzlarının üstünde kara kanatları vardır; akrebinkine benzer kuyruğunu başının üstünde taşır. Zeus, Titanlar Savaşı öncesinde Tartaros'taki yaratıkları serbest bıraktığı sırada Kampe'yi de öldürmüştür. İsmi mitolojide Python ile dönüşümlü olarak kullanılabilen Delphyne, bazen de Echidna ile özdeşleştirilmiş görünüyor. Mesela efsaneye göre Typhon, Zeus'un ayak ve el bileklerindeki kırıçları kestiğinde bunları saklaması için Delphyne'e verir, fakat Apollon onu öldürüp bu emaneti ondan geri alır. Apollon'un "Delphinios" sıfatı Delphyne'yi öldürmüş olmasına bağlanabileceği gibi, Giritli sömürgecilere Delphi şehrini bir yunusa binmiş vaziyetteyken tarif edişiyile de ilgili olabilir.

Drakaina Skylla'nın (Latinceyi esas alan kaynaklarda Scylla diye yazılır) adı hemen her zaman Kharybdis adlı deniz canavarıyla birlikte anılır. Çünkü Skylla ve Kharybdis, aynı dar boğazın (büyük olasılıkla Messina Boğazının) iki yakasını karşılıklı tutmuş canavarlardır. Kharybdis denizin dibinden yukarıya doğru oluşturduğu devasa girdaplarla gemileri ve tayfaları yutarken Skylla, bulunduğu yerdeki kayalıklara fazla yaklaşan gemilerden her ısırışında 6 can alır. Çünkü Homeros'un tarifine göre, Skylla'nın her birinde üç sıra keskin diş bulunan 6 korkunç kafası vardır. Bu kafalar gövdeye upuzun birer boyunla bağlanırlar. Skylla'nın denizin içinde yüzer, salınır durumda 12 ayağı vardır. Çıkardığı sesler köpek havlamasını andırır ki bunun Yunanca "skylax" (köpek ve köpekbalığı) kelimesinden kaynaklanan bir çağrışım olduğu da düşünülebilir. Geç klasik dönemde Skylla'nın vaktiyle deniz tanrısı Glaukos'un aşık olduğu bir peri iken kıskanç büyücü Kirke tarafından bir canavara dönüştürüldüğüne dair bir takım hikayeler türediyse de Skylla, orijinal Yunan mitolojisinde doğuştan canavardır. Lamia veya diğer adıyla Sybaris, Yunanistan'daki Delphi yöresinde dehşet salmış bir drakainadır. Lamia, her gün Kriphis dağındaki mağarasından çıkıp insanları, sürüleri kapar ve yer. Nihayet, Eurybaros adlı genç bir yiğit, yöre halkını canından bezdiren bu canavarı ininden çıkarıp dağın yamacından aşağıya fırlatmayı başarır. Lamia'nın kayalıklarda kafasını çarptığı yerde yerel halkın Sybaris diye adlandırdığı bir pınar meydana gelir. Ayrıca İtalya'da da bu korkunç yaratığın adına, Sybaris diye bir kent kurulur. Efsanenin Latin versiyonunda ise Lamia, güzelliği dillere destan bir Libya kraliçesi iken Zeus'la yaşadığı aşk dolayısıyla kıskanç tanrıça Hera tarafından feci bir cezaya çarptırılır. Hera, Lamia'nın çocuklarını öldürdüğü gibi, kraliçeyi de başkalarının çocuklarını takip edip yiyen bir canavara dönüştürür. Sonraki dönemlerde hikayeye şu ekleme de yapılır: Gözleri önünde öldürülen çocukları gözlerinin önünden hiç gitmesin, o da bu büyük acıyla daha da çılgına dönüp diğer insanların çocuklarına saldırсын diye, Lamia'ya gözlerini bir daha hiç kapatamama cezası layık görülmüştür. Efsanenin bu ikinci versiyonu zaman içinde o kadar çok işlenir ve popülerleşir ki "lamia"lar, vampirler gibi kanla beslenen yaratıklar halinde halk hikayelerine yerleşir. Poine (veya Poena, Poene), efsaneye göre Apollon'a hizmet eden bir drakainaydı. Argoslular, henüz çocuk yaştaki oğlu Linos'u acımasızca katlettikleri zaman Apollon öfkelenir, yeraltından Poine adlı drakainayı çağırır ve onu Argos şehrinin üstüne salar. Poine orada çocukları analarından kaçırıp öldürmeye başlar, fakat bir süre sonra Koroibos adlı kahraman tarafından öldürülür. Roma mitolojisine Poena adıyla geçen Poine, Roma inanışında intikam tanrıçası Nemesis'in yardımcılarında biri sayılmıştır. İngilizce "pain" (acı, eziyet, dert, sıkıntı) kelimesinin kökeni olan Latince "poena", eziyet, ceza, cezalandırma anlamlarına gelir. Skythia drakainasına gelince, bu ismi okuduğunuzda aklınıza İskitlerin geniş diyarı gelmesin; eski Yunanlılar Karadenizin kuzeyinde veya Batı Avrupa'nın kuzey doğusunda kalan her yeri Skythia diye adlandırmışlar, bugünkü Dobruca civarında kalan, Bulgaristan-Ukrayna arasındaki bölgeye ise özel olarak "Mikra Skythia" (Küçük Skythia) demişlerdir. İşte burada Skythia drakainası derken Skythia ile kast edilen yer de bu Küçük Skythia (Dobruca). Efsaneye göre Skythia'nın ilk kraliçesi bir drakaina idi. Ejderha-kraliçe, Skythia'ya gelen Herakles'in dev Geryon'dan çalıp o sırada yanında bulundurduğu sığır sürüsünü ele geçirmeyi başardı ve sürüye karşılık, Herakles'in kendisine döl vermesini şart koştu. Herakles bu şartı kabul etti, böylece drakainanın Herakles'ten Agathysus, Gelonus, Scythes adlı üç oğlu oldu. Herakles'in giderken orada bıraktığı yayı çekebilen sadece Scythes olduğu için Skythia kralı da o oldu ve beline babasının kemerini kuşandı.

Deniz Canavarları

Yunanca "ketos" sözcüğü, eskiden "balina, deniz canavarı" anlamında kullanılıyor, deniz canavarlarına ise topluca "ketea" deniyordu. Deniz canavarları, yılanı balık şeklinde, ağızlarında sıra sıra keskin dişlerle tasvir edilmişlerdir. Bazı tasvirlerde nereid denilen deniz perilerinin bu yaratıkların sırtına bir at misali bindikleri görülür. Deniz canavarlarının en ünlüleri, biri Etiyopya'da (Sahara Çölünün güneyindeki bölge) Perseus, diğeri ise Truva'da Herakles tarafından öldürülen deniz canavarlarıdır (ikisinin de ismi sadece Ketos diye geçer). Her iki ketos da deniz tanrısı Poseidon tarafından, öç alma maksadıyla gönderilir. Truva'da kral Laomedon Poseidon'a hakkı olan hediyeği vermemiş, Etiyopya'da ise kraliçe kızının güzelliğiyle övünürken Poseidon'u kızdıran bir benzetmeye başvurmuştur. Her iki hikayenin diğeri bir ortak noktası da bu yaratıklara kurban verilmek üzere birer prensesin (Etiyopya'da Andromeda, Truva'da Hesione) bir kayalığa zincirlenmesidir. Fakat her iki hikayede de prensesler kahramanlarımız tarafından kurtarılırlar. Etiyopya Ketos'unun Perseus tarafından öldürülmesi sonucunda o kadar çok kan akmıştır ki oradaki deniz "kızıl"a boyanıp Kızıldeniz olmuştur. Mitolojide geçmemekle birlikte eski Yunanlıların halk efsanelerinde geçen deniz canavarları da vardır. Bu inanışlara göre, mesela Hint Okyanus'unda belden yukarısı aslan, koç, kurt şeklinde olup alt tarafı balık biçiminde olan kimi deniz canavarları bulunuyordu. Bir de Skolopendra denen, burun deliklerinden kıllar fışkıran, tatlısu ıstakozu gibi düz ve küt kuyruklu, dev bir deniz canavarı vardı ki bu canavarın her iki yanına dizilmiş, sıra sıra perdeli ayakları mevcuttu. İnsanın aklına ister istemez foklar geliyor tabii; bir de şu sıra sıra ayaklar olmasa!

Efsanevi Kabileler

Gerek Eski Yunan gerekse Roma medeniyetlerinde yazarlar, dünyanın erişilemediği için henüz bilinmeyen bütün bölgelerini çeşitli efsanevi kabilelerle (tabii canavar vb. ile de) doldurmuşlar. Bu tür ansiklopedi veya albümlerin en ünlüsü, Anglosaksonlarca "Yaşlı Pliny" diye bilinen Gaius Plinius Secundus'un hazırladığı, M.S. ilk yüzyılda basılan "Naturalis Historia" (Doğa Tarihi) adlı kapsamlı ansiklopedidir. Bu eser, yazarlara Ortaçağda yaygınlaşan hayvan-yaratık albümlerini (Bestiarium) esinlediği gibi, ilk haritaları çizen ilüstratörler için de bir ilham kaynağı olmuştur. Aslında Yunan mitolojisindeki efsanevi kabilelerin ikisini (Telchines ve Gegenees) kabaca görmüş sayılırız; şimdi diğeri bir bakalım.

Tekgözlü Arimaspiler

Kikloplar gibi tek gözlü olan Arimaspiler, Kuzey Skythia'daki Riphaion sıradağlarının (Riphaion, Karpatlar veya Ural Dağları olmalıdır) eteklerinde yaşıyorlar, Kuzey Rüzgarı Boreas'ın (Poyraz) Trakya'nın kuzeyinin de kuzeyinde (Hyperborea) bulunan efsanevi mağarasının yakınlarında yaşayıp büyük bir hazineyi koruyan kartal başlı, kartal kanatlı, kartal pençeli, aslan gövdeli yaratıklarla (gryphon) savaşıyorlardı. Tarihçi Herodot,

Arimaspiler gibi kuzey kavimlerinin varlığına kuşkuyla yaklaşmış, bu inançların, memleketi Marmara Adası olan yarı efsanevi şair Aristeas'ın kaybolmuş bir destanından kaynaklandığını yazmıştır. Herodot'un kuşkuculuğuna karşın, tarihçi Strabon ile Pliny, bu inanışları eserleriyle ebedileştirmişlerdir. Buna karşın tarihçiler hala Arimaspilerin gerçekte kimler olabileceğini düşünmeyi sürdürüyorlar. Bulunan en iyi açıklama

belki de şu : Gryphon denilen yaratıklar, bir ihtimalle, fosilleri Moğolistan'da bulunmuş, boynuzlu bir dinazor türünü (Protoceratops) temsil ediyordu. İçindeki "sp" sesi nedeniyle Pers etkisiyle Grekçeye geçtiği düşünülen "Arimaspi" kelimesi ise eski Farsçada ariama (sevgi) + aspa (atlar) bileşimine uygun düşmekte, adeta at sevgisiyle bilinen step halklarını tarif etmektedir. Arimaspilerin tek gözlü oluşları ise tarihçilere göre bir yanlış anlama sonucu oluşmuş. Herodot (veya onun kaynakları) "Arimaspi" kelimesini arima (tek, bir) + spou (göz) biçiminde yanlış yorumlamış(lar).

Tekbacaklı Skiapodlar, Cüce Pigmeler

Monopodlar veya Skiapodlar (Skiapodes, σκιαποδες : "gölge ayaklılar"), devasa bir ayağa sahip olmakla birlikte, tek bacaklı ve cüce bir kavimdir. Güneşli, sıcak bir iklimde (ya Hindistan'da ya da o vakitler Etiyopya diye adlandırılan, Sahara Çölünün aşağı kesimlerinde) yaşadıkları için Skiapodlar, güneşin etkilerinden kendilerini havaya kaldırdıkları dev ayakları ile gölgeleyerek koruyorlardı. Skiapodların bir adı da Monokoli (μονοκωλοι) idi ki bu da Grekçe "tek bacaklı" anlamına gelir. Skiapodlar, bazen tek ayak üzerinde meditasyon yapan Hintli yogiler (sadhu) olabilir mi acaba? Kim bilir. Philostratus'a inanacak olursak, Etiyopya'da Skiapodlardan başka Pigmeler ve insan-yiyenler de (Androphagoi) yaşıyordu. Pigmeler, dümdüz bir tepsi gibi olduğu düşünülen dünyayı çepeçevre saran efsanevi Okeanos nehrinin güney ucunda yaşayan bir Afrika kabilesiydi. Boyları minicikti (aşağı yukarı 50cm), kara derilidiler ve artık onlarla ne dertleri varsa, göç etmekte olan turna sürüleriyle savaşıp duruyorlardı. Pigmelerin lokasyonu, Batı Etiyopya (Sahara Çölünün güneyi) veya Doğu Etiyopya (Hindistan) olarak veriliyordu. Soyları Epaphus'a (Zeus'un Mısır'da Io'dan doğan oğlu) dayandırılan Pigmelerle ilgili hikayelerin birinde, Pigme kraliçesi Gerana, güzelliğinden ötürü böbürlendiği için tanrıça Hera tarafından bir turnaya çevrilir. Bir diğer hikayede Herakles uyuduğu sırada onun üstüne çıkıp büyük kahramanı güya bağlamaya çalışan Pigmeler, Herakles uyanıp da şöyle bir silkelenince patır patır yere düşerler. Romancı Jonathan Swift'in bu hikayeyi alıp Gulliver'deki minik Liliputlulara uyarladığı besbelli.

Fil Kulaklılar, Başsızlar, Keçi Ayaklılar, Köpek Kafalılar, Çok Tüylüler, Çifte Cinsiyetliler, Ters Kafalılar

Pigmeleri turnalarla baş başa bırakıp fil kulaklı Panotii (Panotti ve Panotioi de denir) kabilesine geçelim. Skiapodlar güneşten korunmak için dev ayaklarının gölgesine sığınıyorlardı. Ya sürekli dondurucu soğuğa maruz kalan kuzey halkları ne yapsın? Hele geceleri? Eh, onların da dev kulakları olacak ki battaniye gibi kulaklarına sarınıp yatsınlar. İşte Skythia'nın epey kuzeyinde yaşayan Panotii kavminin üyeleri de aynen öyle yapıyordu. Fakat kimilerine göre onların sahip oldukları bu dev kulaklar uçmalarına da yarıyordu. Panottiler, Ortaçağ yaratık

albümlerindeki Pandileri çağrıştırırlar. Pandiler de fil gibi büyük, yelpaze kulaklıdırlar; ama sekizer parmakları vardır ve yaşlandıkça saçları aklaşacağına koyulaştığı, yani gençleştikleri içindir ki çok uzun ömürlüdürler. Peki, başka kimleri sayalım? Blemmyai denen Hintli veya Afrikalı öyle bir halk var ki, örneğin, gövdelerinin üstünde başları yok, gözleri de bu durumda kafalarında olamayacağı için başka bir yerde, göğüslerinde. Efendim, sonra Afrika'nın kuzeybatısında keçi toynaklı, keçi boynuzlu Aigipanlar bulunuyor ki onlara bir tür Libya satyr'i gözüyle bakabiliriz. Muhtemelen babunlarla karıştırılmış olan "Kynokephaloslar" (köpek kafalılar) var; yine muhtemelen bazı maymun veya goril türleriyle karşılaşma tecrübesinin güzide bir ürünü olarak, vücutlarının her tarafının kılla kaplı olduğu söylenen, Batı Afrikalı "Gorgadlar" var; muhtemelen Baltık Denizine doğru gittiğimizde karşılaşacağımız at ayaklı "Hipopodlar" var (Hipopodlar birer "kentaur" değiller, çünkü komple bacakları değil de sadece ayakları atlardan ödünç alınmıştır); yine Libya'nın kuzeybatısında önleri erkek, arkaları kadın vücudu şeklinde olan Machlyes kabilesi yaşıyor; Nulus adlı Hint dağına çıktığımızda ise yine sekizer parmaklı, başını aşağıya eğdiğinde göbeğini ve dizlerini değil de sırtını, poposunu gören garip "Nuliler"le (Nuloi) karşılaşırız.

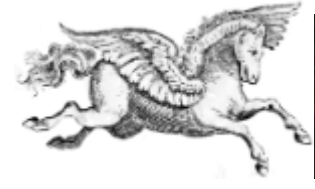
Otomatlar (Automata)

Hayvan, insan veya canavar formatında olabilen otomatlar ("automaton" : kendi kendine hareket eden; çoğulu : "automata"), bildiğimiz "robotlar" aslında; şu farkla ki silikon vb. herhangi bir yarı-iletken içermiyorlar, salt metal kullanımıyla ve elbette mitolojik teknoloji ile üretilmişler. Yunan mitolojisinde automaton üreten iki karakter vardır; biri demirci tanrı Hephaistos, diğer ise Atinalı veya Giritli mucit Daidalos. Mitolojik otomatlar şunlardır: Tanrılardan ateşi çaldığı için Kafkas dağlarındaki bir kayalığa zincirlenmiş Prometheus'a

işkence etmesi amacıyla Hephaistos tarafından bronzdan dökülen "Kafkasya Kartalı", Hephaistos'un Kabeiroi diye adlandırılan iki oğlunun savaş arabalarını çekmeleri için imal ettiği 4 tunç "Kabeiroi Atı", Hephaistos'un Delphi'deki Apollon tapınağı için altından döktüğü, şarkı söyleyen, sihirli kız korusu ("Keledon"lar), Hephaistos'un ev işlerinde

kendisine yardımcı olmaları için altından döktüğü, hareket edebilen, güzel birer kadın görünümündeki bir çift heykel ("Kourai Khryseai"), Hephaistos'un Kolkhis kralı Aeetes'e hediye olarak imal ettiği, ateş püsküren bir çift boğa şeklindeki bronz otomat ("Khalkotauroi"), Hephaistos'un Girit kraliçesi Europa'ya düğün hediyesi olarak sunduğu, Girit adasını koruyan bronz dev "Talos", Hephaistos'un Olympos tanrılarının şölenlerinde kullanılsın diye altın madeninden ürettiği, gerektiği takdirde kendi tekerlerini kendileri takabilen, 20 adet üç ayaklı servis sehpası ("Tripodes Khryseoi"), Hephaistos'un kral Alkinous'un sarayını korusunlar diye ürettiği, biri altından, diğeri gümüşten 2 bekçi köpeği otomatı ("Khryseos" ve "Argyreos"), Daidalos'un Girit kraliçesi Pasiphae için ürettiği, ahşaptan oyma, üzeri inek derisiyle kaplanmış mekanik inek. Bu sonuncu otomatın yapılma nedenini anlayabilmemiz için hikayeyi biraz açmamız gerek. Güneşi temsil eden tanrı Helios'un kızı olarak, bir ölümsüz olan Pasiphae, aynı zamanda cadılık ve büyücülük güçlerine de sahiptir. Girit kralı Minos'la evlenir; fakat kendisinin ya da kocasının söylediği, tanrıları gücendirici bir söz yüzünden, tanrılar tarafından kralın en görkemli boğasıyla çiftleşmek yazgısıyla lanetlenir. Pasiphae, mucit Daidalos'tan yardım ister; oğlu Ikaros'la birlikte gerçekleştirdiği efsanevi uçuş hikayesinden hatırlayacağımız Daidalos da kraliçe için ahşaptan oyma, üzerine inek derisi geçirilerek inek süsü verilmiş ve hareket kabiliyeti kazandırılmış bir inek otomatı üretir. Hem boğayı kandırıcı hem de kraliçeyi koruyucu bu mekanizmanın içine yerleşen kadın, çok geçmeden kralın en görkemli boğasından hamile kalır ve tanıdık bir Yunan mitolojisi yaratığı olan, yarı insan yarı boğa Minotauros'u dünyaya getirir.

KAYNAKÇA

<http://www.yunanmitolojisi.com/>

<http://tr.wikipedia.org/wiki/>

http://tr.wikipedia.org/wiki/Yunan_mitolojisi

<http://forum.shiftdelete.net/diger-kultur-sanat-konulari/348915-yunan-mitolojisi.html>

(BERKAY GERZ)

